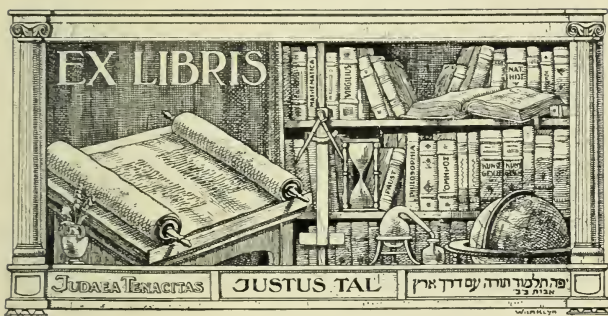

UTL AT DOWNSVIEW

D RANGE BAY SHLF POS ITEM C
39 13 02 01 12 011 0

EX LIBRIS

JUDAEA TENACTAS

JUSTUS TAL

יפה תלמוד תורה עם דרך ארץ
מבית כ"ב

DS
117
R75A3

Rossi, Azariah de
Matsref la-kesef

PLEASE DO NOT REMOVE
CARDS OR SLIPS FROM THIS POCKET

UNIVERSITY OF TORONTO LIBRARY

ספר מצרף לבסוף

TRUTINA ARGENTI,
SIVE
DISSERTATIO CRITICA

SCRIPTA AB

AZARJA DE ROSSI, ITALO,

AD DEFENDENDUM CAPUT XXXV, QUOD EST
DE AETATE MUNDI,

CONTINETURQUE IN OPERE EJUS PRAESTANTISSIMO
CUI TITULUS

MEOR ENAYIM, I. E., LUMEN OCULORUM.

REFUTANTUR PLURIMA OBJECTAMENTA A SCRIPTORIBUS EJUSDEM
ÆTATIS FACTA CONTRA RATIOCINANDI MODUM, QUI APPARET

IN ILLO CAPITE; SIMULQUE ADDITÆ SUNT ALIQUOT

OBSERVATIONES CRITICÆ CONTRA SCRIPTA

QUÆDAM ET PRINCIPIA CARAITUM.

NUNC PRIMUM PUBLICI JURIS FACTA E CODICE AUTOGRAPHO

ANNI 1576, QUI ASSERVATUR IN COLLECTIONE MICHAELIS,

IN BIBLIOTHECA BODLEIANA OXONIENSI,

A

HERSCHELL FILIPOWSKI.

EX AUCTORITATE

Societatis Antiquitatum Hebraicarum.

EDIMBURGI:

TYPIS H. FILIPOWSKI, A. M. 5615.

PROSTAT LONDINI APUD J. MADDENUM (8, LEADENHALL STREET),

ET LIPSLE APUD K. F. KÖHLERUM.

MDCCCLIV.

ספר מצרף לכסף

המתיחס לחבור מאור עינים אשר לי

אני עזריה מן האדומים

מגמתו לבטל השגות שכתבו על חלק ימי עולם .
ועם זה השתרגו עיונים עקריים לבאור וקיום דברי
חז"ל. והשגות על קצת האחרונים נוחי נפש. ובעקבותיו
תשובות י"ג שאלות מתיחסות לחשבון העבור הנהוג
כיום אצלנו .

גם במתקוממינו

הקראים שחיקי טמיא בקצת

מקומות אתקוטט, לאשר דברי חכמינו אשר

עב"פ לעולם כבוד ינחלו. ואת כל אלה ידי עשתה כההיא

דר' עקיבא פרק יוצא דופן לחדר את התלמידים בדברים נאותים

אשר האמנתי כי גם חכם ישמעם ויוסף לקח .

קדמאה

מהרורא

עם חמונת המכתב של יד
המחבר .

סחוך כתב יד המחבר הנמצא
באוקספורד.

Mich. 308, Bodleian Library

גם נוספה זו תולדות המחבר ר' עזריה כאשר יבא לאור גם' כרס חמד החגיגי .

מאת החכם הגדול ר' יום טוב ליפמן צונץ מבערלין .

הכל הוגה בעיון נמרץ ע"י החכם השלם ר' צבי פליפאווסקי .

ונדפס בדפוסו בקריה העליונה

עדינבורג

בעד חברת מעוררי ישנים .

בשנת חמשת אלפים ושש מאות וארבע עשרה ליצירה .

LONDON, JAMES MADDEN, 8 LEADENHALL STREET.
LEIPZIG, K. F. KOHLER.

1854 .

The Hebrew Antiquarian Society

FOR PUBLISHING

THE MOST ANCIENT AND MOST IMPORTANT HEBREW
MANUSCRIPTS HITHERTO YET UNPRINTED.

Members of the Committee.

THE REV. DR. ADLER, 18.
BENISCH, A. DR. 18.
DUKES, LEOPOLD, 24.
FILIPOWSKI, H., Edinburgh.
GOLDSMID, AARON, 18.
GREEN, A. L. REV. 18.

GUEDALLA, H. 18.
ISAACS, D. M. REV. 17.
KISH, JOSEPH, 18.
LEMPART, L. 18.
PICCIOTTO, MOSES, 18.
RAUSUK, S. 18.

SCHILLER, DR. REV. 20.

Corresponding Members.

CARMOLY, DR. 6.
FRANKEL, Z. DR. 4.
GEIGER, ABR. DR. 4.
LUZZATTO, S. D. 21.

MUNK, S. PROF. 25.
RAPOPORT, S. Chief Rabbi, 23.
SACHS, MICHAEL, DR. 3.
ZUNZ, LIPMAN, DR. 3.

Ordinary Members.

Adler, B. M. 9.
Adolf, W. 3.
Adrian, Prof. 10.
Anger, D. Prof. 16.
Ansell, Abr. 9.
Ashenheim, J. Edin-
burgh.
Ashenheim, L., Dr.
Falmouth.
Beer, B. Dr. 8.
Berend, Koschm. 14.
Bertheau, Prof. 11.
Bick, Alex. 5.
Bondi, I. A. 8.
Bonn, Joseph, 13.
Bram, Dr. 3.
Breuer, G. Dr. 24.
Busch, I. I. 24.
Cahn, S. 22.
Caro, M. I. 4.
Cassel, D. Dr. 3.
Cohn, Alex. Abr. 14.
Cohn, Laz. Sams. 13.
Cohn, Louis, 18.
Cohn, Ph. Abr. 9.
Ehrlich, M. 4.
Enoch, Dr. 1.
Ewald, H. Prof. 11.
Fischel, D. G. 23.
Franklin, Isaac, 20.

Freidberg, Abr. 25.
Frensdorf, Dr. 14.
Freund, W. Dr., Edinr.
Friedenthal, M. R. 4.
Fürst, Julius, Dr. 16.
Goldenthal, Prof. 24.
Goldschmidt, M. B. 9.
Goldzieher, A. S. 13.
Gugenheimer, Dr. 24.
Gumbiner, Dr. 3.
Günsburg, C. S. Dr. 4.
Haabrücker, Dr. 12.
Heymann, A. H. 3.
Hoeck, Prof. 11.
Jacobs, J. L. 15.
Jellinek, Preach. 16.
Joel, Joseph, 18.
Kallir, Meier, 5.
Kaufmann, I. 9.
Kirchheim, Raphael, 9.
Knoepfelmacher, 24.
Landsberg, M. 3.
Lelewel, J. Prof. 6.
Levy, I. A. Rev. 18.
Levy, M. A. Dr. 4.
Levy, Moses, 18.
Loewy, A. Rev. 18.
Lieben, Kalman, 23.
Lindenthal, I. L. 18.
Macdonald, W. B.

Magnus, E. D. Dr. 4.
Magnus, M. 3.
Manheimer, Dr. 24.
Meisels, Chief Rab. 7.
Meyer, Dr. Ch. Rab. 14.
Michael, M. S. Dr. 13.
Middeldorpf, Dr. 4.
Movers, Prof. 4.
Münch, Baron, 24.
Petermann, Prof. 3.
Petersen, Prof. 13.
Philipsohn, L. Dr. 19.
Polak, Gabriel, 2.
Roediger, Prof. 12.
Rosenthal, L. 14.
Sachs, Senior, 3.
Samuel, Sampson, 18.
Sänger, M. 24.
Schiff, Wolf. 4.
Sequerra, S. 18.
Solomon, Henry, 18.
Schmelkes, M. 23.
Stern, S. G. 24.
Stern, M. E. 24.
Veit, M. Dr. 3.
Weiler, Abr. 9.
Wiener, M. Dr. 14.
Young, Robert, Edin-
burgh.

1 Altona.	2 Amsterdam.	3 Berlin.	4 Breslau.
5 Brody.	6 Brussels.	7 Cracow.	8 Dresden.
9 Frankfort a M.	10 Giessen.	11 Göttingen.	12 Halle.
13 Hamburg.	14 Hanover.	15 Hull.	16 Leipsic.
17 Liverpool.	18 London.	19 Magdeburg.	20 Manchester.
21 Padua.	22 Paris.	23 Prague.	24 Vienna.
	25 Wylkowyszki.		

PUBLISHER, JAMES MADDEN, 8, LEADENHALL ST, LONDON

Where Prospectuses are obtained and Applications made.

LIBRARY
OCT - 1 1968

DS
117
R75 A3

הקדמת המעריך

בהחילי להרפס את ספר מצרף לכסף אמרתי כי לא תהיה מלה בלשוני להקדים
הקדמה לספר הזה. יען גורלו לא כגורל שאר ספרים הנדפסים מכתובי יד. כי
רובם ככולם לא בידי מחבריהם נכתבו, רק בידי זרים, מעתיקים וסופרים שונים,
אשר לפעמים לא ידעו בין ימינם לשמאלם, מה שאין כן הספר הזה מצרף לכסף,
כי הכתב יד אשר ממנו הועתק לדפוס, הוא גוף כתב יד המחבר עצמו, הוא ולא
אחר, וא"כ חשבתי למה לי להרבות דברים הנם, הלא שפתיו ברור מללו, ומי הוא
ישמע לצחות לשונו ולא יבין הכונתם? אמנם מקרה וזה ונפלאה קרה במלאכת
העתקת הספר הזה מתוך גוף הכ"י, וראויה להודע למשכילים. למען ידעו ויבינו
עד כמה יושחתו לפעמים ספרי קדמונינו. אם יצאו לאור ע"פ אנשים אשר לא
דאגו ליקרת הדכמה רק ליקרת הכסף.

הנה זה שנתים ימים בא לפני החכם ר' דוב גאלדבערג ויבקש ממני לשלחו לעיר
אוקספורד להעתיק בעד החברה את ס' מצרף לכסף, ובתקותי כי יודע פשר דבר
כמוהו יעשה מלאכתו באמונה, נעתרתי לבקשתו. וילך בגללי אל העיר אוקספורד
לעשות במלאכתו. ושרם הפרדו מאתי הוהרתיו פעמים ושלוש, לחזור על פרקו
לא פחות משני פעמים. ועל כל אשר שאלתי ממנו ענני הן הן. ויהי כאשר שלח
לי העתקת ט"ו עלים הראשונים מן הכ"י, שמתי עיני עליהם, וארא כי עצומים
חללי הטעות אשר טעה המעתיק. ואכתוב מגלה עפה אליו לאמר "הלא העדותי
בך שלא לשלח דבר מפניך טרם קראת ושנית עם גוף הספר, יעתה תדע ידוע
אם לא תעשה כלבני, תשבות ממלאכתך וכו'", על זה השיבני ר"ד הנו' כדברים
האלה:

ש ל ו ם ל ה מ ש כ י ל ו כ ו ל י כ מ ו ה ר ר צ ב י פ י ל י פ א ו ו ס ק י .

שולח אני לך את היתר מן הס' מצרף לכסף אשר העתקתי אותו ת"ל עד תומו
ואני יכול להבטיח לך כי אין בו כמעט אף טעות אחד כי שמתי עליו שנית עיני
ותקנתי כל החסר ונשארו להעתיק עוד הספר הקטן ממנו צדק עולמים אשר
הוא כשבעה עלים אשר לא אוכל לעשות בשבוע הזה. . . . . ואתה שלום
וביתך שלום כעתירת רעך דוב גאלדבערג.

אולם עם כל הבטחון הזה מאת ר"ד לא נתתי אמון במלאכתו. ואעבור על כל
פני הספר לראות אם הרברים ישרים. והנה לדאבון נפשי מצאהי בהם ספקות
רבות אין מספר. אשר לא היה באפשרי להולמם בכל פנים. ויהי בכתבי אל'
המעתיק על כל המבוכות האלה, והעירותיו על מעט מהם למשל, כבר שנה את
טעמו במכתב אחר אלי כדברים האלה:

הקדמת המעריך

. . . . ולא ידעתי מה החרדה הגדולה הזאת אשר תחרד על המצרף לנכף שלא יהיה ח"ו אף מ"ס אחד, התחשוב כי דברי אלקים הוא או כי תחשוב שהוא מלמד אותנו חכמות רמות ונשגבות אשר באבד שנים או שלשה היבות ממנו האבד לעד חכמה נשגבה חי י"י כי אין זאת וכל נער ויודע לקרות בספרי לשון הקדש ידע בנקלה לתקן כל המקומות אשר יסופקו בו כי הוא לרוב מעתיק מספרים אשר המה נדפסים לפנינו ולא ידעתי ספר אחד אשר יביא והוא לא נדפס זולת ספר מעשה אפור. ואם יהיה ח"ו סכנות נפשות ברבר אפשר להביא רפואת תעלה גם ממנו. הלא הנחו בפאריו וכו'.

בעת ההיא כבר החילותי להדפיס את ס' המצרף, ובכל פעם לא הדלתי משלוח בהינת הרפוס אל המעתיק לאוקספורד כדי לבדוק אחרים שלישיית עם גוף הספר. ובתחבולה הזאת כבר נדפסו ל"ב דפים משני עבריהם. והנה פתאום הודיעני המעתיק כי עיניו נשואות אל העיר פאריו. וכי נוסע הוא מעיר אוקספורד. ואחרי כי ענמה נפשי על זה גורתי ללכת אוקספורדה בעצמי בעבור יתר הספר אשר עוד בכתובים. ולקחתי אתי גם את הס"ד עמודים אשר היו כבר נדפסים והחילותי לבקר את כלם. ואשתומם על המראה. כי השעות והשגיאות אשר עשה המעתיק עצמו מספר. ובאותן הס"ד עמודים הנדפסים מצאתי לא פחות מ ש ש מ א ו ת ו ש ש י ס ו ש ש ה שגיאות! לא ראיתי כהנה לרוע בכל ספרי העברים! מלבד השמטות שורות שלמות, ואומר בלבי או אך יעשה נבלה כזאת בישראל להלל שם המת ר' עוריה, ותהת דפי טוב אך רע יקרני. כי להקן את הנשחת על פי לוח השעות היה מן הנמנע להיות הפרוץ מרובה על העומר. ע"כ אמרתי יהי מה השלך אשליך את כל הנדפס אחרי גוי, וארפס את הס' מחדש לפי הגהותי ותקוני. וכן עשיתי בעזה"ש, וד' את דרכי הצליח. ולמען יסופר לדור אחרון עד כמה יגעו לריק מעתיקים המזיקים. ספחתי (למיח הנם) אל הספר הזה, גם הס"ד עמודים הנשחתים. ומהם ישכילו קוראי הנעימים אך בלתי ספק נשתבשו רבים מספרינו ע"פ אנשים אשר עיניהם טהו מראות, הביטה נא קורא משכיל בתחלת ספר מצרף המוטיעה ותמצא שם מעט מן השעות אשר לקמתי מתוך התרס"ו הנו', ותתבונן כי את אשר כתב ר"ד המעתיק במכתבו השני הנו': "חי"י כי אין זאת וכל נער ויודע לקרות בספרי לשון הקדש ידע בנקלה לתקן כל המקומות אשר יסופקו בו", אך הבל המה גם יחד. ואך לשקר נשבע בשם י"י. אם נניס דבריו מדוע לא תקן בעודם בכפו טרם נדפסו? ולדעתי נכון להזהיר את משכילי זמננו. אם יראו העתקת איזה כ"י (מספרי אוקספורד או פאריו) היוצאת מתחת די ר"ד הנו', שלא להדפיסה טרם יבקר בה איש משכיל בלעדו עוד פעם עם גוף הספר. ואל תשכן עולה באהליהם.

כ"ד המקנא קנאת החכמה, פה עדינבורג בירח זיו בשנת התרי"ד ליצירה.

המעריך.

תולדות ר' עזריה

ויהי בשבת ישראל בערי איטליא במנטיובה ובבנותיה ותשכן בתוכם משפח' האדומי' הוא די רוקי, וירבו הימים ויסעו אנשים לבית די רוקי ממנטיובה ויתקעו אהלם בפיררה הקרובה ותעל עמהם מסורת אבותיהם, כי הגלה מיטוס לרומי ארבע משפחות יקרות משועי יהודה. האדומים, הנערים, התפוחים, והענוים. ויש אומרים הזקנים. ולפי ספור קדמון ביוסיפון דפיס כונת הושיב מיטוס בעיר רומי אלף יהודים וחמש מאות. ויוסף בנה לו שמה בתים ובית הכנסת ובית המדרש, ר' עזריה נולד לערך בשנת רע"ג או רע"ד, ויהי כי גדל הנער ויתן לו אלהים לב נבון ושכל ויואל לרדת במצולות החכמה ולא מש יומם ולילה מאהל התורה, וילמד חכמת הרפואה ויודרש בספרי העתים ובמאזני רעיוניו שקל זכרונותיהם, גם הבין שפת עבר ורומי ולעז שלשתן, אך ספר ולשון יון לא ידע כאות נפשו, ויהגה בהעתקות הרומיות והלועזות וקרא ספרים להרבה, ובעצם שקירותו שכב מעט ואך איזה שעות נתן תנומה לעיניו ויבז להיות חדר על בריאותו ולא שת לבו לצרכי הגוף, והוא דק וצנום וקטון קומה, ויהי מימים והוא בן שלשים שנה ומעלה אהרי אשר נשא את אשתו ומושבו אז לעתים בפיררה, ושם היה נירוש כפי דברי האוסקי ולא נודע לי זמנו, ויוסף ר' עזריה לשבת וללמוד ולהבין בספרים ויפלו פניו וידל מאד, וילך לשאול את פי רופא מנטיובה ושמו פאניצ'א, ויצוהו לשתות מי באר כי יחלימוהו, והשתיה לו לרע כי השיגתו קרה רביעית ולא רפתה ממנו ימים או עשור עד אשר נהפך מראהו לירקון ויבש בשרו ובשנתו לבו הציקתהו והיה בהקיצו והרב הלוישתו ותכבד עליו הנשימה עד מאד, ויהי היום והוא אז מתנורר באנקונה ויתהלך ברחוב העיר ויפגש את מכרו הרופא המומחה ר' חביב אמאטו הספרדי וירבר עמו על אודותיו, והוא בן שלשים וחמש שנה בדברו אתו, וישמע ר' חביב את דבריו וידע מכאובו כי הוא במחול ובצנוריו, וירא אשר חזקה עליו מרה השחורה ויצוהו לאמור: השמר לך אחי מאויר הערים מנטיובה ושיררה אשר אתה יושב בתוכן, והוא מלא אדים וערפל, ולמונך ארוחת יום ביומו בחר לך לחם סלת נקיה ולא האכל כי אם חמץ, אך בימי הפסח אכול מצות בלולות נבצים וסוקר, וחרל מלמוד בעת הלילה והרחק דאגה מלבך וכעס מבשרך וינעם לך, ויוסף לדבר על לבו וישם לו תרופות שונות הלא הן כתובות על ספרו, ויעש החכם ככל אשר צוהו הרופא, וישמר מבקר ומבשר מלוח ומאווא ומהמקרוני, ויבחר ביין לבן. ובבוקר בבוקר הלך ושייל לפני אשר קרא באזני תלמידיו, ומקץ ארבעה חרשים היתה לו ארוכה ויחי מחליו, וכפי הנראה לא שב אל ביתו העירה מנטיובה וישב בארץ מנוריו באחת ערי הפסא, ובשנת שי"א שבו בפיררה להרפים ספרים עברים, ויכלו בשנת שי"ה.

גם בסביוניטזה אשר תחת ממשלת נונואנה התעורר בשנה הדיב ר' טוביה פואה בר אליעזר ויקם בביתו דפוס ספרי ישראל, ובכורי מלאכתו ספר מרכבת המשינה לרון יצחק אברבנאל, והשלים המלאכה כ"ה אב ש"א, ועל שולי הספר שיר מר' עזריה אשר חתם עליו שמו ושם אביו, ובשנת ש"ג הלשינו פריצי עמנו אל הפפא יוליום השלישי על שארית הגולה ועל התלמוד והצא דת לשרוף ספרי התלמוד באש, וישרפו אותם ברומי יום ראש השנה ש"ד, ובבולוניה בחדש השרי ההוא, ובויניציא בחדש השון ובאנקונה בחדש שבט, וישרפו גם ספרי אלפאסי ועין יעקב, ובפדואה לחצו השוטרס ויבערו באש עוד שאר ספרים, ובאותה השנה נדפסו דברי הימים לר' יוסף הכהן וספר להם יהודה לר' יהודה לירמה, ויבנו מהבניהם את השרפה אשר שרף ר', ובכל גלילות איטליא נקבצו בני ישראל ויצמו ויהללו על הצרה הזאת, ורבים שלחו ספריהם לקרימונה והיא תחת ממשלת ספרד, ושם החלו במלאכת הדפוס בשנת ש"ו, ובשנת ש"ט היה דבר הפפא נהוץ אל סיקסטוס המומר. וילך לקרימונה וישרף שם בשנת ש"כ עשרה אלפי כרכים מהתלמוד ואלף כרכים מפורש ציוני על התור' אשר הודפס שם בשנה הדיב ברשיון ההגמון. ואולם את זוהר דפוס קרימונה הציל, ולא נודע בירור העיר אשר גר בה ר' עזריה בימים ההם. ואולי נגע הרעש גם את ספריו כאשר נגע ספרי המדקדק ר' עמנואל הושב מנפובה. וקרב לשער כי בסבת הצרות והמלשינות העיר את לבנו לדרוש במאמרים ההמוהים ושנן לבני דורו חובת התפלה בעד המלכיות. ואיזה ימים ישב בבולוניה וראה שם ררך הלימוד בהכמת ההנדסה. ובשנת שכ"ו היתה שם מגפה בקהל ד' והוא נמלט בעזרת האלהים. ובשנת שכ"ט גרש הפפא פיוס החמישי את היהודי' מארצו וישארו רק ברומא ובאנקונה. ובלי ספק שב ר' עזריה בעת ההיא לפיררה לשבת במח תחת שבט הדוכסים לבית איסמי, וכבר היו לו ילדים אך בנות לא ננים. ובהו היתה בעולת בעל בנסליו של"א. ולעת זקנתו מה בנה בנימין ויכתוב ר' עזריה על מצבת קבורתו ההרוזים האלה.

חלקת ילד נעים מילדי השועים כפון עד כנטיעים יצמח קץ הימין
בין כל זכי ארהות הזוכים למנוחות האל יוצר רוהות קרא לו בנימין.

אשתו עורנה בהיים בשנת של"א וגיסו היה ר' חיים מסראן (פרק ט"ו) מנוע מאסיראנו בפאימונט, והמשפח' הזאת עורנה במנפובה. ולה התייחשו שם הסופר ר' ישעיה בר יעקב מסראן בר ישעיה מוירונא בשנת ר"ט או רמ"ח. ור' אברהם בר יצחק אלוף מסראן בשנת ש"צ. וזולתו היו בימים ההם בפיררה דון יצחק אברבנאל ור' יצחק מפאנו ור' יהוסף הזקן ור' ישמעאל חנינא בר מרדכי הרופא ור' פרץ בר מיחם שרבוט ור' רפאל יוסף פריויס בר יוחנן ור' אבמליון מודינה ור' אברהם פרווינצאלו ור' הזקיה פינצי, ובמנפובה ישבו שלשת האחים פרווינצאלי ור' יהודה מוסקאבי ור' יהודה מסומי ור' פנחס ממילי ור' שמואל קסיס ור' שמואל מארלי ור' שלמה באזולה ור' זלמן בהן ור' קלמן בר אליעזר ור' ראובן מפירושיה ור' דוד פינצי ור' עזרא מפאנו ור' משה מנורצי. ומהם רבים אהבו את ר' עזריה ויכבדוהו והוא קרא באזניהם את חבריו. והם נשאו ונהנו עמו. ומקץ שנים שלחו מצפת לויניציא ויכתבו אל ר' מנחם עזריה מפאנו ואהרן כן מנפובתה אל ר' משה פרווינצאלו למען הדפיס ספר נכסף משנה. ואף ר' צוריה יגע בעבורו ומצא הולים זהב להדפיסו ויצא לאור בשנת

של"ד . ויהי בשנת של"א י"ז כסליו הוא י"ח נובמבר בלילה שמחרתי יום הששי נשמע בפיררה קול רעש . ועד אור היום הרדה רגוזה הארץ עת אחר עת וירבו הרעשים כל היום ההוא ובליל שבת קרש בשעה השלישית התמוטטה הארץ וימשך הרעש שלשה דקים ותמלא העיר פרצים . וליתר משבועים בני העיר נהפכו בתיהם לקבריהם . וברעש הזהק ההוא נפל הגג על החדר אשר בו מושב ר' עזריה ואשתו וילדיו . ורב הלבנים והעצים אשר נפלו על משכנו נהרסו . ובחמלת ר' לא נמצאו אז בחדר, כי שעה אחת מלפנים ירדו כלם אל חדר הבת הנשואה וימלטו . ואחרי כן כמוהם כוולתיהם נדרו אנה ואנה ויצאו אל רחובות העיר לבקש מנוס . ועוד כל הלילה רעדה הארץ תחת יושביה ועשרה ימים רצופים נשמע קול הזעם, ומרב הפחד ובהלה התהלהלה אשת ר' עזריה ופניה נהפכה לירקון . ויהי לימים אחריו ותגבר עליה תאות המלח עד אשר תחת נזיר או בשר אכלה במאכלה פת במלח רב, ובליל הרופה אחרת שב מראה לאיתנו, ובראותה ואור פניה הלכו הלך וחזק מרי סור מעליה התאוה ההיא . בגלל המצוקות האל רבים מיושבי פיררה ירדו מנכסיהם וגם ר' עזריה חסר הרבה ויהי אנוס לצאת מתוך ההפכה לגור באשר ימצא . ויסע ויש אהלו מעבר לנהר פו ננבה . והקרוב אליו שם אחד מהכמי הנוצרים אשר למעין יפיג לבו מדאגה הרעש היה מתעלס בקריאת הבור אריסמיאה המספר מצשה פתרון תורתנו ללשון יון . ויהי כהיום ויבוא לשאול לשלום ר' עזריה, ויבקש ממנו הימצא לו בנוסח העברי—אשר חשב היותו בין היהודים—די השיק רצונו שיתבררו איזה דברים סתומים אצלו בנוסח הרומי . וכשמעו כי איננו . התפלא ויקרא איך גלה הכבוד הזה מישראל אשר בו יתפארו . ור' עזריה או בשל המלאכה רחוק מספרי מחמדיו נושא עיניו אל ההרים הירקרו ואל החימות התמוטטה . וגם האישה ההוא גם הנכבדים אשר נלוו אליו שם הרהיבוהו להצתיק ספור אריסמיאה אל לשון עבר . ואם כן היה הרעש סבה למען יתהוה ר' עזריה שני תבוריו קול אלהים והדרת זקנים . וישלם הצתתהו מקץ עשרים יום . ובשנה ההיא שנת של"א ערב הפסח התחיל את ספרו הגדול מאור עינים . ויאמר להקים לו שם בישראל במהברת פניו אשר בששל רוחו קראם לקט צנתים ולא עמרים . וינמרהו אחרי כלות שנה אחת בשנת השל"ב וילך למנטובה משתדל להרפס ספרו ונדהה לימים עוד מאין הכנה כפי הצרך ויתעצב וינחמהו ידירו ר' יהודה מסומי ויאמר : ספרך זה אשר אמנם לא עמלה בו עד הנה רק ימים אהדים יקרהו כשרי עץ הדר באילן עד מלאת ספקו שהוא או מתוק להכנו . כי בזמן השמנה הזאת תוסף ירך שנית עליו ומהירך תחת הכסף תביא והכ ואנני הפץ (שלהי פ' י"ה) . ושם השלים המחבר איזה פרקיו כנרא' בפ' הך' (אהרי אשר משקול דעתי כתבתי דברי אלה ינעתי ומצאתי ביד כמ"ר משה שליט תושב מנטובה וכו') ובפרק ששה וחמשים (הראה לי פה פיררה וגם לפי מה שאהר כן בעיר מנטובה וכו') . ואיזה דרושיו טרם יודפסו הראם לר' משה פרווינצאלו . ויעש פרק שלם נגד מחשבי קצים, יען הוחיל איש ישראל את הגאולה שנה של"ה והיה בכזיב . ושם טרה המהגר במהדורת ספרו ששה חדשים, ואיזה דברים כתב עוד אהרי מות ר' שמואל קסיס אשר נפטר ערב ראש השנה של"ג . עיין פרק מ"ב בדבריו, וירשי ההכס קאסיס וזכרו לברכה" . ויכל מלאכתו בידה האיתנים שנת של"ג . ובאותה השנה התחיל הדפוס . ויכתוב הגאון פרווינצאלו הנזכר השנהו כ"ו מרחשון של"ד והשובת המחבר בעדה . ויגמר הדפוס י"ח נובמבר הוא כ"ג כסליו של"ד . ואחרי כן עשה ר' עזריה מהדורא שני' ולוח ההשגות אשר השיג על הכמים ומפרשי', וישלמו יום ששי ערב הפסח של"ה ארבע' שנים להחלו, ובעת ההיא היה בוויניציא . ולא חדלו ההשגות על דרושיו בימי

עולם, וישב ר' עזריה ויהבר חברו מצרף לנסף נהלק לשני מאמרים וכל מאמר לפקדים ונשלם בפיררה בימי הפורים שנת של"ו. ובסופו מאמר צדק עולמים תשובה לשאלות ר' יצחק פינצי איש פיסארו בדרוש ימי עולם, ויוסף ויהונס את פרק ל"ה מספרו מאור עינים ללשון איטלקי, ויכתוב הנהגות כ"ל על גליון ספרו לברר וללבן מעשיו מכל סיג, ויאבה עוד לכתוב תשובה להשגות ר' דוד פרויניצאלו המגין בעד פילון האלכסנדרי, ולהעתיק שני ספרי הירמיה ולקבוץ כל מקומות הרגום אקולה, ולא נודע אם כלה דברו, ובעורנו הי חבר שיר אשר יכתב על מצבת קברו, וינע וימה לדעת קודם שנת שמ"ז 1) אצל העיר מנטובה, ולא נודע קבורה אף לא קבורה אבותיו, כי כבר בשנת ש"י הנזכרים למיץ הרחיב את נבילם שם הוציאו ישיני צפר ממשנבם, ונטמיהו צרורה בצרור החיים, והציון אשר שם לו הלא הוא ספרו,

ור' עזריה הוא הראשון אשר קרא ושנה ספרי החכמי אשר אנו חייבים לברך עליהם חכמי עם ועם 2) למיץ הבין בקורות העתים ולמיץ דרוש בקדמוניותו, ואמנם בקריאת ספרי הנצרים קדמו לו חכמים רבים מבני ישראל ובראשם ר' שנהי דונולו הרופא בר אברהם בימי הגאונים, ואחריו הרבנים המתוכחים בעד תורהנו בצרפת וספרד אשר הקרו בספרי דהם וההרגומים אשר להם, ואהרית רופאים ותוכניים עם עצום ורב למדו מחכמת הגוים ובעלי המחקר שאבו מרוח בינתם, ובארץ לועז היא איטליא שנה ר' יהודה בר משה מרומי (שנת פ"ח) את חברו טומאש ואלבירטו ואנידיוס ויבן במ העתיק מהם, והרב ר' יהודה מיסיר ליאון (שנת ר"ב) דרך בעקבות מורי המליצה באקרימיאת בולוניה והומך דבריו ברברי בואיציוס ואלאנוס. ובנו מיסיר דוד מלקם פרזים מינת מאמרי בואיציוס וטומאש ואלבירטו, והשר דון יצחק אברנאל דורש באמרי אנוסטינוס, הירונימוס, די לירא ווולתם ויפארם במהליו. וע"ר ר' אברהם פריצול ור' יוסף הכהן נעתקו לנו דברים חשובים מספרי העמים, ור' יהודה מוסקאטו לא בזה בעיניו ללמוד מספרי אגריקולא ומירנדולה ומפיאלו ואייזיביוס ופירמיאנו ופיקולומיני, ור' גדליה יהויא שואב ממיטיות נכרות, כל אלה עשו כמעשהו, אך יתר שאת לר' עזריה אם בבקאותו הנפלא אם בפרצו ימין ושכאל להעמיק בדברים שונים ורבים, אם בשכלו היטר ורחב בינתו, אם בהקורותיו על ענינים לא שיערום אבותיו. כי הוא הראשון אשר למד את בני ישראל, חכמת ההקירה אשר היא יסוד הלמוד כי על ידיה יובל בין האמ' והשקר. וינע במטהו בספורי הראשונים ויאורו עיניו. ויעל במעלות השכל אל מצורת השעות ויוריד עזה. וידרך בענלים בנהל הספרים השופף ויבקעו המים וינלו מסמוניהם, ויהי בלמודו מתוך חברו דוד ודוד וילמד הבין בספרי קדמוניו, השכל לשמוע קולם וישעשע בטעמים ולכדר ענין וענין על משטריו. ותהיינה החכמות לו לעינים כי בלעדן הגלויות מנוסות אף כי הצפונות. ועליו נרמז קצת בס' נופת צופים וז"ל. בהבוננו בדברי התורה ההתבוננות הנופלת עתה אצל רוב האנשים לא שיערה תהיה בה זאת החכמה או הלק ממנה. אמנם אהרי למדתיה וחקרתיה וכמסמוני' הפשתיה מחבורי זולתינו מהאמות. אחר כן שבה לראות מה ידובר בה בתורה ובספרי הקדש, אז נפקחו עיני שכלי וכו' וכן תוכל להקיש ביתר החכמות. ומוה התבאר השעות והשניאה הרמז הנזה בחיק קצת החכמי' בעיניהם מאנשי אומתנו עתה האומרים לא התוו לנו נכוחות מאשור וממצרים לא השתו מים קרים וכולי והנה עם כונתם לרומם התורה ולנשאה הם משפילי' אותה בדבריהם כי יניאו לבב האנשים לבלתי יראו מסתוריה ויחקרו מה שבה מן השלמות וההבוננות וכו' על

אלה והדומים אשר הנביא ע"ה היו האומרים לרע טוב ולשוב רע ע"כ. ובאשר כל החכם בימים ההם אשר רקדק בספרי הנכרי' ויהכם בעורם לא נמלט מרנש דלי השכל בַּחשבנם מעלתו לגנות, הוכרח גם ר' עזריה להתנצל בפ' מיוחד ולהזהר מעונו על אשר קבל עדריות הגוי', אולם הצדק מגמתו ונפשו לאמת נכספה, ובחוקת היד עליו לא יכול להתאפק וירד במצולות החקירה וירעשו סביבו גלי הבין ולא שמע צפצוף הפטלפים, ואם חמא ושגג הוא קרא בראש המתיצנים לנגדיו בעבור ישיגו עליו ויפרטו המאיו בטעמים נכוחים למען היות השגות המטכילים הישרים עפרות לראשו, אבל בכל עו התאמץ להגן על קדמוניו אף אם לא עמדו על אמתת כל העינים, ופרקים שנים חוברו יחדיו אל המפרה הזאת ויקרים המה במאד מאד, ומי יתן ויהיו נקראים לפני פרושי שיכמי יתמרמרו על סופר ועל הוקר הייד יציעו, וגם מר' עזריה לא נסתר פעלם ויקרא: מי פתי וצבוע אשר אין לו מקצוע רק תנוי' בנייקין להתנדל או לקוררום אל נא תגע ידו בחבורי זה כי לא אליו פי קראתי, הווים ושוכנים אוהבי לנוס פנו כי כן אני מנגדכם פניתי. הלא אבטח היות כל הנכונים שמחים בו ואת פניו מבקשים והעוטים מעילי הנחשי' לבלתי יגעו בו הלא הם ישכחו נכחשי' בשגם יהרוס הוא מלהעותם. יקלקלו הם ואל שדי יברך. אצלי השריידים שאינם מן ההווים שוכנים והנם אסטינסים מבלוע כל אשר יוהן על פיהם לא תנוה נפשם באמונת הרחקות. יתענגו לדעת איך נחפשי נבעו מצפוניהם אלינו, ומי יגלה עפר מעיניך בן משה ותראה מנוסת חפיך ולהקת מהדרך. כי תחת שאון המאשלים בשליחם, בקראם קדוש על כל דרוש וקדוש על כל ספר מוויף. ימעיט כבוד חכמינו. ירב כבודם בכבודך ויקר עמנו יגלה בקרני מאור עיניך.

והנה אך הגלות נגלות ספר מאור עינים ומלאכת החכם פרום כלתה. ויהל הקצף צפת, ונמצאו הדברים נכ"י ישן אצל ר' חי"ד אזולאי וו"ל. למען לא תהיה האמת נעדרת אודיע נאמנה איך הובא לפני ספר שחבר ה"ר עזריה מן האדומים הנקרא מאור עינים. ובפתחי עמדתי מרעיר כי בלי ספק המקיימו עובר משום בל יראה ובל ימצא. ובכן הובא לפני מופת הרור והדרו הרב הגדול כמהר"ר יוסף קארו ולה"ה. ואחר יום שלח אחרי וצוה אותי לסדר כתב אחד אשר יתחם בו ותורף המכוון היה שהיה ראוי לשרוף ולהעביר באש את הספר הנזכר בכל מקום, ושתמה על הרבנים אשר במקומו איך הניחו להרפסו ולא השו לכבוד התורה ועקריה. ובהיות כי אני החמצתי בדבר בני ובני חלה הרב הגדול ולה"ה את הליך אשר בו נחבקש בישיבה של מעלה ולא יכול להתחם בידו הודעתי את דבריו וצ"ל באמת. ובכל חכמי ישראל מהויקי האמת אדברה שלום. נאום הצעיר אלישנ גאליקו. ככל הדברים האלה שמעתי גם אני מפי מהר"ר וצלה"ה. נאום הצעיר משה בה"ר חיים אלישיך ולה"ה ע"כ. ועל פי הדברים האלה לא יצא כתב נוד מאור עינים בימי הרב קארו. גם נפצר הרב יום אחד פרום כלות ר' עזריה מהדרוהו השניות ולא ראה תשובותיו ההשיב למשיגיו ואם יצאה הגזרה אחר פטירתו בודאי לא נמצאה עליה חתימת הרב. ואחרים אומרים אשר בימי בית יוסף הוא וחכמי דורו עמדו והחרימו ספר מאור עינים שחבר המבקר הגדול החכם הכולל ר' עזריה מן האדומים. נוסח החכם והחתימום עליו נדפס סוף ספר מנחר הפנינים רפוס ויניציא. ואני לא ראיתי הדפוס הלז. אך הרב החכם המופלא שי"ר הוריע לי בשנת התקצ"ו. כי החכם איננו בכל העקסימפלארי כי אם במעט מהם. ובחוק חכמי צפת המחזימים למוד מאור עינים גם הרב בית יוסף ור' משה אלישיך. ועל פי שנים עדים הרב גאליקו והרב אלישיך חתימת מן בהרם הנדפס מוויפת. ור' ליוא

תולדות ר' עזריה

י

מפראג יוכיח. אשר בהשפצו עם ר' עזריה יאמר. ומובנה אני כי לא ישאירו לס' הוזה שם ושארית בישראל רק ידונו אוהו כמשפטו וספר זה הוא בכלל ספרים ההצונים אשר אסור לקרות בהם ע"כ. ואם יצא חרם הרב קארו זה ארבע ועשרים שנה. מה לו האזהרה והבטחון. ומדוע לא צוה זיל קרי חרמא דבי רב. ולרעתו רבני צפת בהלה נפשים בספר החכם כי לא נסו באלה ויחרימוהו אך לא פשטה הגזרה, כי רע בעיני רבני מנטובה הדבר הוזה ולא עשו דבר כי אם צו על בני קהלתם לבלתי יגש איש כרם יהיה בן כ"ה שנה לקרוא ספר מאור עינים בלי רשיון הרבנים. כן כתוב בס' מאור עינים אשר תחת ידו חכם יודע ספר* בק"ק הנובר, וגם בעל אמונת חכמי' יעיד (ל"ח א') כי חכמי מנטובה אשר בזמן ההוא החרימו וקללו כל מי שיקרא בספר ההוא בלי רשות המורים, ומשנאתה את ר' עזריה העלים ולא הגיד כי תקנתם רק על הבהורים בני כ"ה שנה ומטה. ור' יעקב עמדין מביבל הדברים באמרו ששמע שחכמי הדור באותו זמן נזרו לנער הספר ההוא שכל עסקו בדרשות של דופי. והראשון אשר התקפץ על ר' עזריה הוא ר' ליווא הנובר, ויאמר שיהלוק על קדמוניו כאלו הם חכמי דורו ויסמוך בדבריו על ספרי האומות ואת אשר סהר בחומת ברזל יטיח לרפא הסבר ברוק הפל. וכאד יהמה כי לא נמצא איש מוחה להנהיג דבריו בדפוס. גם ילחם נגדו למען היהוש. ובכל זאת הוא בעצמו אומר כי אין זאת יהוש גשמי כי אם כח יהוש מופשט מן הגשמי אשר פעל במוח טיטוס כאלו היה יהוש ממש. כי דברי חכמינו שכליים מופשטי הגשמות. ובקצפו שכח עדות התנאים ר' פנחס ור' אליעזר בר יוסי אשר ראו היתוש הגשמי. ובכל זאת יטען כי ר' עזריה מהביל בל' יבין אף דבר אחד מדבריהם הקטנים וכל שכן הגדולים והעמוקים, וקרא. היום שיצאו שבושיו לאור יהשיך היום ההוא. וכפי הנשמע לא השך היום ולא מצא חנר בהרפיו. ובעת ההיא אין איש פוצה פה נגד החכם. אך איזה מהברים חשקו בספר מאור עינים ויהפשו מסתרו ויגנבו ממנו ויתנכרו לו. וראש הנגבים ר' גדליה בעל השלשלת ונמצא במחירת בית ר' עזריה וזרחה עליו שמשו ונראה עונו על מצח ספרו. ובגבלו דברים לא הקרם ולא יסרם יתפאר בספרים לא ראם. ובהעתיקו דבריו זולתו יקרא שכל ימיו היתה הוזה על הענין. ויהכן כי בשנת שמ"ז נבר נפטר החכם. וכשור לא חזק בין ההמון ורבני דורו עצרו ידיהם ממנו. ויהי נקל לר' גדליה עשותו שלשלת מכסף לא לו. ולא הזכיר את שם ר' עזריה. ובהיותו בפירחה בחדש טבת של"ה אולי לא היה לו פנאי לראות את החכם. כי עצרוהו דברי רוח בשיטטה הגנב. ובענין העתקת השבעים כבר מורינוס השדו לקחת דבריו מדברי ר' עזריה. אף ר' יהודה עשהאל מהטיב מפירחה כותב דברים ממאור עינים ואין מגיד ובעל שלמי הגבורים איש מנטוכה דון ידין על בגדי כהונה מבלי השמיע דרושי ר' עזריה בזה הענין. ולא יצא ידי חובתו עם נניו ושכח הפסוק וצדיק יתן ולא יהשך. גם בעל קורא הדורות והוא ירא את הצפתים מרבים לא יזכרו על שפתיו. ובהגיע הר עת עץ הוא ר' יצחק חיים כהן בפדובה. הכי מצא דברי הפץ באמרי בינה נגד מחשבי קצים. נפץ בבורות החשבון הלו, בנוסר מדרושי החכם בשנות היצירה ויכנהו הר"ע ומתהלל עליו דבריו עלנים בחשבו כי צהות בפיו. ואחריו קם רב במנטובה ושמו ר' אביעד שר שלום באזילה והוא שר המלחמה לערוך נגד שוסי הקבלה. וירעש בהמת כהו נגד ספר האדום אשר יכך אחרי אנשי אדום. וימצא כי כל ראיות ר' עזריה אין בהן ממש וכל דבריו נוכים למינות. ויאמר כי שוא כחש השבון בהר"ד להדיחנו מעל ר' ולגרשנו מנהלת תורה ואינו מבקש רק לערבב לנו קבלתנו. וגם ר' יעבץ איש המצות והשנועות יקראהו הר"ע אשר העיז פנים ובכל עו הקטה רוחו ואמין לבנו

(*) בלי כפך הוא החכם ר' ראובן עשהאל אשר בידו איצ' ספרים יקרים.

להלוק על הקרמונים על מסורת התנאים וחושד ברייתא דסדר עולם וספרו ראו להקרא מצור עינים ולא חפץ בתבונה כי אם בהתגלות לבו והוא סכל לא ידע מה קאמר תעה אחר בני נכר וכפתי יאמין לכל דבר. וספרו יפה למפשים שכמהו ובכל זאת תפש בספר הטפש והמפספט את כתב השמרונים וצורות שקל הקדש ויאספם הביתה בית מדות. ויהי מקץ שנתים ימים ותצא אש המריבה בינו ובין ר' יונתן ומצאה קוצים בקבלה וישטם את המזייפים. וברבות הימים וההי רוח אחרת אחר וישכח מענותיו זה שלשים שנה ויקם להסות על ר' עזריה וכה דבר בשנת תקכ"ח. לא נעשה לו עול ולא להיות לו עגל לרש בחנם. כי מיה שאמר עליו בעל אמונת חכמי' שבקש להדיחני מעל ה' במחילת כבודו שקר ענה בו כי הדבר ברור שתוספת השנים על השנינו מוכן היצירה לא ידחה סדר קביעותינו בשום אופן. ובהר"ד אינו כתוב בתורה ולא נזכר בתלמוד. על כן לא ישיגה עין ואשמה על זאת כלל וכלל. ודבריו כנים וישרים שלא היא בכך. אף במה שנשגה על ספורי הבלי הגוים. אך לא נתכוון למרוד בה' ואין צריך לומר בשום דבר הנוגע למעשה הלילה אדרבא נראה שהי' ירא ה' בפועל רק בשפתיו חטא. לטובה היתה כוונתו בזה וראי כדי להכות על קדקדם של מחשבי קצין. וכן אפילו אם ידומה שחטא בכך מכל מקום קורא אני עליו בכאן גדולה עברה לשמה והנה שכרו אתו ע"כ, ותשקט הארץ בשנה ההיא ולא נשמע עוד דובר מורות. ושנאת צפת אברה ותקנת מנשובה נשכחה, אך הרב אוולאי איש ירושלים שמר קנאה ושנאתו קלקלה השורה כי יספר וז"ל; ראיתי בחומש שנדפס עם ס' החינוך ודבק טוב באמשטרדם ופרשת ויחי יש הנהה מר' מנחם מן הלוי ושם הביא שנמצא כתוב שהרמב"ם כתב הומש מונה מספר הירוע במצרים וכו' ע"כ, וכל הספור ההוא הלא הננו במאור עינים ומה לנו ללכת אמשטרדמה? על כן צא נא מאהל אוולאי, ובוא אל אהל המגיה, ותמצא שם כדברים האלה; כמו שכתב ר' עזריה מן האדומים בספרו אמרי בינה סוף פרק ט' וז"ל בקצור חומש קדמון כ"ו וכו', וזה לך האות כי האוולאי ידע ויהי כמהיריש ויאשם, גם מקצת דברי ר' שלמה מדובנא בהקרמותיו לעלים לתרופה ולביאור ספר שמות נלקחים מתוך ספר מאור עינים כי היה יקר בימים ההם ואין חזון נפרץ.

ויעברו שומניו והנה אנשי שלומו ננשים, והנה ר' הביב אמאמו יוצא ראשונה לפאר את ר' עזריה ואחריו ר' משה ור' דוד ור' יהודה פרווינצאלי ור' יהודה מסומי ור' פנחס ממילי ור' שמואל מארלי כבדו את החכ' ונשאו ונתנו עמו ויקראו דרושיו, ור' יהודה מוסקאטו אשר הלל את פרק נ"א ויזכור את אמרי בינה בספרו, ובקהלות רומה ופיררה ונארבע קהלות מהוז ווינישין בצרפת מזמרים את הפיוט החכם כמהר"ר עזריה מהאדומים וז"ל תחלתו "מזמור ליום שבת קדוש לאל נורא", והרב ר' משה בר אברהם מביא מספר מאור עינים את תשובות חכמי הנגב, ור' דוד גאנו אשר ישב במקום ר' ליווא הרבה לדבר מדרושי החכם אף כי השיב על קצת סברותיו, וקלסו שיפה דבר והרב תוספות יום טוב לא הש לדברי רבו ר' ליווא ומעיר עליו בענין ביתוסין, ובספר מנהת שי מובא חלק קול אלהים, והערת ר' יהודה די מודינה על גליון מאור עינים הנהן כ"י בין ספרי די רוסי, והרב ר' מנשה בן ישראל מונה חבר החכם בתוך הספרים החשובים והמועילים, ועל כלם הרב השלם הגאון (הסכמת ר' הירש וז"ל בספר כליל החשבון), ואיש קדוש הכס ערום רוב כולל כל החכמות ר' יוסף שלמה דלמידיו המהלל את ר' עזריה וספרו הנכבד.

תולדות ר' עזריה

ואהריו נמצא זכרון החכם אצל ר' יעקב ן' דנא, ור' יוסף עמיאש, ור' שנתה בס, ובעל ידי משה, ובעל יד יהודה, והרב הוהר יאר, והרב יחיאל בר שלמה, ור' זלמן הענא, והתוכן המפורסם ר' רפאל לוי מהויק עם דברי החכם על מולד בהר"ד ומצא היותם בסוב טעם ודעה, גם יובאו דבריו מר' ישעיה באסאן, ומר' יצחק לאמפרונטי, ומר' מנחם נויירה, ושלשתן רבני איסליא. וערות ר' מנחם מן הוצאתי למעלה, וברורותינו שם החכם הלך הלך וגדל ובראש מהריו הצדיק ר' משה בן מנחם נהו עין אשר לאור המאור כתב אור הנתיבה ויכבד את מאור עינים ומעתיק דבריו בפירוש שירת הים, והדרשן ר' יצחק הכהן בלינפנטי יפאר את הדרת וקנים, והרב ר' אלעזר פלעקלש נושא ונותן בדבריו על עקילס, ובהקדמה לפירוש הכוזבי הנקרא אוצר נחמד יביאו סדר ממנו, והרב דטריטש ר' אליעזר אומר וז"ל: והחוקר בעל מאור עינים האריך והוכיח בראיות נכוחות והלמודיות וכו', ורבני זמננו והכמיו פה אחד להאדירו ויסקימו כי ר' עזריה חוקר נכבד וספרו מפואר ודבריו יקרי הערך, ויזכרו בכבוד בחבורי הרב הכהן ר' שלמה יהודה רפאפורט, ור' משה קוניץ, ור' הירש היות ור' שלמה פלעסנר, ובעל מליצה ההשמונאים יסמוך על דברי החכם שחכמינו הראשונים לא דקדקו כראוי בתולדות וספורים, ואם כן בלי דעת צעקת היעבץ ואין עוזר לו, ואולם שנג בעל מבין שפה באמרו כי ר' עזריה שקר ענה ברנאשי, תחת אשר יאמר כי מסברת ר' עזריה דאנטי המליץ שקר ענה באדם הראשון וק"ל, ובמאור עינים קראו גם חכמי הקראים, והעברים מרם יקיצו משנת האולה, חכמי הנוצרים קראו את ספר החכם ויבינו נו, והראשון להזכיר דבריו הוא Blancucio בעיר רומא המובא בפירוש ווילאלפאנדא על יחזקאל, ויותר ממנו בוקספורף הראשון ובוקספורף השני והוטינגר האשכנזי, וכורינוס וואזין בצרפת, וואלכאן בארץ האי, וואנדלי וברוין בהולאנדיא, בעק באויגסבורג, בארכיולוצצי ורומייהם, אשר קצתם יכנוהו אדומי וכלם יספרו בשבחו, והימיה על טיקארד בטיבינין וגוילמין בפארזי וקוניאוס בליידן אשר לא ידעו שמין דבר ממנו, אף כי קראו את צמה דוד, וההנמון פלאנטוויטיזוס שמע ממנו ולא ראה ספרו, ואייסנמינגר הצורר ראהו וחשב לתפשו, אך מתוך כעס בא לכלל טעות ויקרא אנוניהון תחת אנוניהו, וריכארד סימון יקראנו אחר החשובים מסופרי בני ישראל הבקי בספרי האמות להגדיל. ולכן במאד אתמה על באסנאני סופר קורות בני ישראל, וחכמי ארצו וואזין ומורינוס וכימון יושבים למולו והם מלאים מדברי החכם מפה לפה והוא לא ידבר דבר ממנו, אך המבין הגדול וואלף באוצר הספרים שלו ירבה בשבחו ויען ויאמר כי אין כמוהו במהברים יהודים. וחכמי אשכנז אשר קמו אחרי הדור ההוא משנת תק"ז והלאה לא קראו ספרי בני ישראל וכמעט שכחו זכרונם ולא ידעו כי אם אשר למדו מבאסנאני. על כן לא ימצא ר' עזריה באלפאביהא ליעבר ולא יראה בספר הנקרא Allgemeine Welthistorie הנדפס שנת תק"כה, ויקם בפארמא המלמד הגדול יוחנן בירנארד די רוסי והרב חכמהו ביריע' ספרי עברים מחכמת כל הדור ההוא, והוא בחבור הנדפס שנת תקל"ב קרא את ר' עזריה מהאדומים הדרת ק"ק מנטובה. ויהי כי רע בעיני איש פלמוני השבח הזה, ויקם שנית בשנת תקל"ה ויצדיק משפצו וגדולות בשידו לרוב ריב החכ'. ויאמר כי ר' עזריה איש ישר ונאמן נור זמנו אשר ממנו למדו כל חכמי הדרור, ובספרו Dizionario ישיח בשכל החכם ובנקיאותו להראות תבינתו בענינים שונים ורבים ואומץ לבבו כי שם נפשו בכפו ויקם נגד הטעות המושרשת וילחם

בעד האמת והצדק. ובימים ההם בארץ אשכנז אין כי אם קענר בהוספותיו על ביבליוטיקת וואלף קורא ספר החכם ומהררו. והאחרוני' כעזרים יגששו בין חברי העברים. ומינצר ההגמון המספר מלחמת בן כוויבא בשנת תקפ"א כה יאמר: אמר אייסקמינגר אמר צמח דוד אמר מאור עינים. ויוסף לאמר שדור ר' עזריה לא נודע בבירור, ואם נכה הסנין ללמוד. לא ראה את המאור מימיו ולא מצא צמח דוד. לא קרא וואלף ולא שנה די רוסי.

וגם סופרי היהודים ובפרט בדורותינו יגעו והעמיקו בדרושי ר' עזריה והרבה דברי' שכתבו. אל תאמר ראה זה חדש הוא כי שרשם באדמת מאור עינים ומהררו חוצבו. ועוד היום גדול ללמוד ממנו ובכל שעה אנחנו צריכים למדעו כי מאשרי דרך רמיוותיו ובהבל פיהו ימית חנף. ולבלתי החניף לו גם אני והוא לא יאות לחכם כמחו. אלכה בדרכיו ואערך איזה מעיות אשר לפי דעתו טעה החכם הגדול הזה ויקוים בו מקרא שכתוב ולא תמצא בארץ החיים.

טעה ר' עזריה בחשבו כי ספר אריסטאיה הוא ספור אמת, ולא ידע כי ספר העתים אשר העתיק פ' ל"ב לא חברו פילון רק איש ושמו אנו מויטרנו, וכבר העיר על זאת סילדינוס בספרו על סנהדרין, ובעל הגהות כתב יד למאור עינים על פי ההגמון מאסקרדו, ונעלם מעיניו כי פירוש ד"ה הנדפס איננו מרש"י, ואשר גם הוהר גם שאר ספרי קבלה בדויים הם ומוזיפים ואם כן יצא חייב בהשפטו עם ר' אליהו הלוי על הנקודות, פרק נ' שנה ויאמר כי הבייתוסין הם האיסיאי, ופ' ט' ידמה כי בימי בית שני היו להם שני ספרי תורה האחד עברי והאחר ארמי. ותרגמו יונת מתוך הארמי, וחלק עליו מורינוס. פ' י"ג יטען כי עינים צירניות על שם העיר Cyrene וישכח כי משפטן להכתב קורניוס על משקל קילקי קיסרי קיבר קיריס. פ' י"ט לא הגביל בין הפסיקתא הישנה ובין פסיקתא דר' מוניה. פ' י' כותב מדרש פנים תחת מדרש פנים אהרים של וישלחו, בתהלת פ' כ"ה שמטה ידו לכתוב השר מקוצי ורצונו בעל הסמ"ג, פ' ל"ז השיג על המעתיק הכוזבי (ובשגגה יקראנו משה ו' הבון) במלת מנוכה. וכבר העיר עליו החכם ר' שלמה מונק בחבורו על ר' סעדיה הגאון. בפרק הארבעים תפש את מפרש הלכות קדוש החדש להר"ם המביא מאמר' בראשונ' צבר את עפרו בשניה גבלו בשלישית יצרו, ויאמרו שהמאמר בשלישית יצרו איננו בשום ספר בכל הששה מקומות המובא הדבר הזה. ולא ראה את המקום השביעי והוא אבות דרבי נתן פ' ראשון ושם בנוסחתנו שניה נברא צורתו שלישית נעשה גולם והענין שזה. פ' נ"ז ידבר על משבעות ועליהן נחקק בכתיבה מרובעת "המלך שלמה", ואין איש גלה אונו כי פסולות הנה וחדשות, ובפרק מ"ר אמר שהתנא הרשום בהקדמת זרעים להר"ם הוא תנא דבי אליהו וחור משעותו בספרו מצרף לכסף וז' שם; שגגה יצאה בו מאתי כי הזכור שם הוא אליועני בן הקף ונוסחא מופעת שהיה או לפי הטעני. אפס כי עור תהיה תפארתי להוריעך אשר לענין מה שכונתי שיה לודו ו' כי תנא דבי אליהו אינו אליהו הנביא עמד מעמי בי ורידיו לא נמר ע"ר.

הערות מאת הגאון שי"ר

(1) "ויגע וימת (הרב ר' עוריה) לדעתי קודם שנת שמ"ז", החכם הזה כתב זאת רק מהשערתו, ונכונה היא, אך עור יבקש בלי ספק כל קורא משכיל ידיעה ברורה משנת מות חכם גדול כזה, וברוך ה' כי לא העלים מאתנו גם את הדבר הזה, ויש סימור על זה אשר בו עוד דבר פלא ראוי להודע ברבים, ואת זאת מצאתי בקיצור חיי יהודה הוא ר' יהודה אריה די מודינא, כ"י אשר העתיק למעני הרב החכם הגדול מוה"ר שמואל רודר לוצאטו נ"י עם הגהותיו באמצע וכברני בו זה שתי שנים, והיה כתוב בראשונ' מיד ר' יהודה ממודינא בעצמו, וז"ל: ליל י"ג טבת השע"ז, וארא בחלומי והנה איש לפני, ורבים אומרים לי האתה רואה האיש ההוא נביא הוא, ורוח אלהים בו, ואלך אליו ואומר לו, אדוני! יען אמרו לי היות מעלהך נביא, יישב נא בעינך להודיעני קצי ומרת ימי מה היא, ויען האיש תיכף ומיד, ארבע שנים וז' חדשים, ואיקץ, ויהי בבקר, חברתי שיר זה למזכרת, לדמיון שיר חיבר ר' עוריה מן האדומים ז"ל, שהראהו בחלום כן ונתקיים לו כאשר הוא כתוב מירו בספרו אשר אצלי.

על משכבי שוהה, השע"ז ליל י"ג טבת,
 חלמתי עם נביא, מודיע לי קצי.
 עוד שנים ארבעה, וירחים עוד שבעה,
 תמוז או אב שפ"א, אניע אל רבצי.

אמר שד"ל: השיר של ר' עוריה בעל מאור עינים ראיתיו בס' כ"י נושן של זכרונות, וכתוב שם שהוצננו הטורים ההמה על קבורתו, ואלה הם:

על משכבי שוהה, כסלו שין למד הא,
 נדמה לי אומר הא, לך עוד שלש שנים.
 לכן כסלו של"ח, רוחי אל על יצלח,
 אנא רב טוב סלח, תשלג צלמון שנים.

והנה פה ר' יהודה אריה ממודינא שהיה ברור ההוא, מעיד שהיו הטורים בירו מכתובת ידי המחבר, ושנתקיים הדבר, ע"כ.
 ואין לי רק להעיר עוד כי הלום רי"א ממודינא לא נתקיים, כי בקונטרס ההוא של חיי יהודה מספר אח"כ בעצמו מקורותיו עד כ"ח שבט שנת ת"ח, שאז הלה מאד בחלי החזה וכתב צואה, וכפי הנראה מת מחליו זה, ינח בשלום, ובתחלת הקונטרס רשם מולדתו כ"ח ניסן השל"א בשנת רעש הארץ, ולולא מרדותי הרבות מכל צד הייתי מעתיק כל הקונטרס, ועוד הוון למועד אי"ה.

(2) "ור' עוריה הוא הראשון אשר קרא ושנה ספרי החכמי אשר אנו חייבים לברך עליהם, חכמי עם ועם", ראוי להוסיף שהיה לו מכירים בין הנוצרים.

ודבר עמהם לפעמים בעניני הקירות, כה ספר לו אחר מהאחים המפוארים של כת בנידיטו (בענידיקטינער) בתחום מנמובה, כי נמצא אצלם הספר של ארסתבלוס אשר כתב לתלמי פילומיטר ק' פרקים על הורת משה, ואמר לו היותו מעולה מאד מספרי פילון היהודי, האמנם הספור ההוא היום אצלנו בספק גדול כי לא נשמע עוד דבר מספר נפלא כזה עד היום—וכן נודמן לו לדבר עם חכמי הדתות על דבר הכלל של ר"ל תפשת מועט תפשת, והראו לו בששי מן הדיקרישאלית לתורות האפיפיוריות וכו' כלל זה מאושר, הדבור בלשון רבים הנו נשלם במספר שנים, ועוד לו ויכוח עם אחד מהחכמים על מספר שנות מלכי יהודה,

[אמר צבי, סצאתי בכתב המחבר הרברים שלמטה, והם נעקרו על ידו מאת ספר יחסן ר' קוסטאניטא דף ז' ע"א (ר' קראקא דף ט' ע"ב). אשר ביפיו היה יקר מאד, וייפתי את המספר באצבעותי כדי להקל על הקורא להבין את צורת כתב המחבר.

היתר הוא איהו רמו אשר רשם ר' עזריה על ענין חלום מה אשר חלם בשנה קודמת, ואפשר כי הוא על דבר החלום אשר הוכיר הגאון שי"ר למעלה.]

כתב ו"ל ובידינו קבלה שהד' מאות שנה של גלות מצרים נמנו מיום שנולד יצחק. וכן הסכימו כל חכמי האומות וכן בדברי הימים שלהם וזהו מיצחק כי נר יהיה זרעך וכן בתרגום ירושלמי ומושב בני ישראל ומונת בני ישראל דיהיבו במצרים תלתין שמשין ובהון אשלימו ארבע מאה שנין. וכן תרגום מדלג על ההרים משוור בכות אבהן מאה ותשעין שנין, וא"כ נשאר ר"ל כמנין רד"ו, וכיון שנולד יצחק בשנת ב' אלפים ומ"ח יהיה יציאת מצרים בשנת בתמ"ח ליצירה שנת י"ו למחזור כדעת ר' אברהם בר' חייא הספרדי ובעל יסוד עולם. והשנה השנית שהיו במדבר היא שנת י"ז שעשו שני אדרים וזהו שצוה ה' יתברך ויעשך את הפסח במועדו. ור' שמעון דוראן אמר שי"ז למנין וי"ד כשיצאו ממצרים שהיא שנת י"ח למנין בהר"ד ושלא היתה אז מעוברת. ובשרוש ההגדה אמ' זה, ונ"ל כפי הסגרא שהיה בשנת י"ו והיא מעוברת כי המולד ביום הסימן ג"ח תש"ם והראיה ביום ד' בערב ור"ח ביום ה' כראיתא בסדר עולם. והראיה שהיתה מעוברת כי כבר עבר זמן האביב במנת הברד שנא' כי השעורה אביב. וכל שנת י"ו פשוטה הקופת האביב ביום ב' של פסח אעפ"י שאינו קשה זה מאד למי שאומר שהיא פשוטה כי ידוע הוא כי במצרים יקדם האביב חדיש יותר קודם ארץ ישראל כי לפעמים יש חמה חדשה בפסח אבל כפי מה שאמרנו עולה יפה בלא דוחק ובשנת תמ"ח יצאו גאולים.

פרשת שמות אחרי אשר באני בקריאת ספר וכאשר יעני אותו כן ירבה וכן יפרוץ חלמתי קרוב לשחר יום ר' כה אמר ה' אם שלמים וכן רבים ננוו ויעבר וענתך לא אענך עוד. הרי בטל הנה קטן של אשחקר.

גבול נצח ובלתי נגמר. כל מה שיש לומר נמצא בו. והוא
 מצינו משמאלו וכן נבדקו, ימים ותפילות. ויורה לנו עומקו של ד' היום וד' יום. וכל מה שיש לומר
 ומושיב כע ושלם, ויורה לנו עומקו של ד' היום וד' יום. וכל מה שיש לומר
 שיש. ועל קדושת מלכותו של ד' היום וד' יום. וכל מה שיש לומר
 כי המושל יהיה. וכען שיש לו חכמה כבוד כבוד. וכל מה שיש לומר
 קדמותו למעלה שיש לו חכמה כבוד כבוד. וכל מה שיש לומר
 והשם השם שיש לו חכמה כבוד כבוד. וכל מה שיש לומר
 השם כבודו, וכל מה שיש לו חכמה כבוד כבוד. וכל מה שיש לומר
 יהיה קדושתו כבודו ושלם יהיה לו חכמה כבוד כבוד. וכל מה שיש לומר
 הסבות כבודו כבודו. וכל מה שיש לו חכמה כבוד כבוד. וכל מה שיש לומר
 בזה היום. וכל מה שיש לו חכמה כבוד כבוד. וכל מה שיש לומר
 כבוד וכל היום. וכל מה שיש לו חכמה כבוד כבוד. וכל מה שיש לומר
 קדושתו כבודו כבודו. וכל מה שיש לו חכמה כבוד כבוד. וכל מה שיש לומר
 כי קדושתו כבודו כבודו. וכל מה שיש לו חכמה כבוד כבוד. וכל מה שיש לומר
 השם כבודו כבודו. וכל מה שיש לו חכמה כבוד כבוד. וכל מה שיש לומר

שם יום יום יום יום יום
 שם יום יום יום יום יום

שם יום יום יום יום יום
 שם יום יום יום יום יום

תכונת הספר

הנה ראיתי כי טוב להבדיל ההבור הזה לשני מאמרים, וכל מאמר לפרקים, וכל פרק יהיו על מצחו תמיד פרטי כונותיו באופן שיודעו על נקלה בלי הקדים פה עליהם לוח, אפס ההשגות שנמצאו בס על קצת האחרונים בחרתי להורות מעששו באצבע על מקום תחנותם, ואולי יחס לבב המשכיל, גם ברכות יעמדה, בקנאו את קמאתם להגן על כל אחת מהנה.

במאמר שני פ"א, השגה על הסמ"ג, ואחרת על הגאון קארו, ואחרת על החכם כוורי, ואחרת על רמב"ם, ובהנהגה השנית אחרת על הר"א הנשיא, וזכר צדיקים לברכה, ובהנהגה הראשונה תוכחה לקראים (שם רשעים ירקב) מכחישי קבלת רבותינו.

בפ"ב השגה על הנשיא וסמ"ג, והחכם נ' שועיף, ואחרת על בעלי התוספת ז"ל. בפ"ג השגה על בעל הסוברים ומחור"י קארו.

בפ"ד השגה על הר"ר לוי נ' חניני.

בפ"ה השגות על החכם בעל העקדה, ותוכחה לקראי ישורש מארץ חיים. בפ"ט קיום השגה קדומה על רמב"ם ובעל העקדה, והתחרש על בעל העקדה שניה לה, ובהנהגה השגה על הר"א הנשיא.

בפ"י סימן ז השגות על החכם ישראלי בעל יסוד עולם, ותוכחה לקראי שהיק סמיא, ובסימן י"ג השגה על רבינו האי. ואחרת על רבינו חננאל נוחם עדין.

בפ"י"ג סימן ב'. השגה על החכם קארו, ואחרת סימן ו' על הגאון רבינו סעדיה ואחרת על הרמב"ן, ואחרת בסימן ז' על החכם מזרחי, ואחרת בהנהגה על הגאון קארו, ואחרת על הר"ם ממוליטולה, ושם בהנהגה הנז' תמצא עיון על אמרם ז"ל בקצת דברים שהם הל"מ, ובסימן יו"ר עיון אחר על מאמר נמצא להם בפרוש דבר יהוקאל, ובתשובות י"ג השאלות סימן ה' עיון אחר הקבלה האמתית של רבן גמליאל במדת החדש הירחי, ובסימן י"ג עיון אחר בענין פסח הזקיהו, אשר גם באלה יבינו המשכילים אם דברי ייטיבו. ובתשובות הנזכרות נמצאו כמו כן תוכחות לקראים נפשים ברעה התמוגג, סי' ח' וסי' י"ג.

ובמאמר הראשון פ"א יש זכרון עשר קושיות לצד אחד מצדי הדרוש, אשר בפ"ג מאמר שני המצא היתר כלן, ובמאמר שני פ"ב נקבצו חמש עשרה קושיות לצד הסותר יצאוה מן הפרקים הקודמים שהן מלמדות זכות על הצד הקיים אצלנו. וכהם ככל פרטי כונות הפרקים אשר להערה אל הקורא כמדובר דרכם בראשם נתיי. כל היד המרבה לבדוק באמתתם הרי זו משובחת.

ה ק ד מ ת ה מ ח ב ר .

עזרנו בשם ה' עושה שמים וארץ .

אמר הצעיר עוריה מן האדומים אודה ה' בכל לבב כי ערני חי לרצוני יתב'.
קמו בעלי החצים גבורי כח מגאוני דורנו לירות באהבת הסוד שנה ושלה לעומת דרוש ימי עולם הנכלל בחבורי מאור עינים אשר זה כארבע שנים הוא ברחמי וכני להוציאו החוצה, ראש מסיבי בתום ויושר היה מהר"ם פרויניצאלי איש מולדתי מן סורב ה אשר השגת מעלתו עם תשובתי בצדס כבר נדפסו בשולי הספר, ואחריו יצא הר"ר יצחק פנצי איש פיסארו הרשום ביודעי בינה לעתים על כל המתידס לסדור לוחות הכנסת. הוא נער הצנו וכליותיו השתונן להשיג עלי בדרוש הנו', אם בי"ג שאלות אשר יחד אלי, אם באגרת תלונה אשר כלאחר יד פרסם אותה לקצת מאהביו, ואני לא יכלתי לראותה עד הגיעי לידו את תשובתי על שאלותיו הנו' במכתב קראתהו צדק עולמים, אשר ברוך אלקים עם כי מדי דברי בו לא שמעתי את תלונתו הנזכרת, הנה טבע האמת ומשך הדברים הניעוני לכלול בו מבטולה מה שיספיק למשכילים הרואים את דברינו אלה עומת אלה ושלישית על כלו הוא פנצי מלא עוד את ידו נגדי בקונפרס קראו מאוני צדק שדחור בו על הראשונות של תלונתו הנזכרת עם דברים נוספים כמדומה שיבטל או יהליש את תשובתי ההנה, על כל זה אמרתי טוב להודות לאלקי חסדי שנהיה כלו עוד מלה בלשוני, כמדומה שדוא ית' הסתחם בי למען יתבררו ויתלבנו דברי ביותר, אשר על כן יחד מנחה וגם כי יתנו בעמנו במוחם עוד נשמתי בי, דין הניין לי, ועם ליות הן עורו הסוב בשמחת לבב אצא לקראת נשק, על דעת כי מלכי רבנן שכלים נבדלים מהפעולות ומופשטים מכל צורה קדמה, לאפוקי כל זולתם אשר פסלתים לדין זה בשני מפרקי הספר, יוכיחו ושפוטו הם על כל אשר ימצא שם ברק באופן כי עד צדק ישוב משפט כאשר אהבתי ואמנה בשומי את פני לדבר הוה זר אצלי מעשהו של איש רבי הנו' כי נפרצו השגותיו במלואם לא השתרגו עלו בקנה אחד שאוכל לעבור בהם על הסדר, הלא מלבר מה שגרים לי בקונפרסיו הנו' לכפול בתשובתי דברים הדבה אשר אם ראה אותם בחבורי הנו' כראוי הדלה לכל משיג ברין היה שיחדל מהביאני שנית להפרכי מטרתא, הנה עוד בבחינת וצרוף י"ג שאלותיו ותלונתו ומאוני הנו' טרח פרייה להווא גברא, כי בהעלותו כפלי זכרונות רבים לכאן ולכאן מוקדמים בקונפרס זה ומאחרים בוולתו הלאני וילאה הקורא גם לבו ינסכך על תשובות באנשי צדק.

ובגלל זה אנכי הרואה כי טוב אשר נאחז בקצור ובמה שיביאנו לראות דברים ברורים בסקרא אחת השיבותי כיום אל לבי כי האמנה עם רבות מופתי השגותיו הלא עקר כלם והקוטב המעויין אשר עליו יסוב כל רביו הנזכרים הנה הוא האשימו אותי על מה שהקרתי אם הסך הנהוג לנו בימי עולם מסודר מקדמונינו לאמתי ודאי, או למוסכם על צד היותר טוב לכשיונח מסופק ככל הרשום בספר, ויאמר להכות אותי במה שלדעתו חקירה זו היא ח"ו כפירה בדבר שהוא הלכה מסיני ונפיה מן הכתוב על היצירה בתורת אלקינו, ומה גם עתה כי כל המוסף או גורע אפילו יום אחד בסך

הנז' הנו פורץ נרר הקביעות והעבור הידוע למועדי יי' בהיות סימן בהר"ד הקבוצה לשנת הנו יהו נאמנה וכוכב דרך לישראל בקדוש החדשים וימי החג באופן כי אסילו חלק אהר מאותם של הר"ף לשעה אם ימעט מהיות קודם הצות נוהגים בר"ה אותו היום קדש ואם יגיע לחצות הוה ליה מולד זקן ואין מקדשין עד המחרה כפי הידוע. והשני מן הנראה שכל המעלה על לבו להרבות סך השנים יבלע הסימן הנז' ממקומו וכי ימירט באהר יהיה כל זולת הלקות למנהל תמורת בהר"ד משגה אותנו בדרך לקרוא מועדי ח' שלא במועדים ולא לרצון ידיו חלילה. והנה בהראותנו העמים והשרים יושבי על מדץ באמור את יקר תפארת חקירתנו ושהיא תורנית ונאותה בעצמה הלא כל חומת השגה ותלויה אשר בנה על יסודו הנכבד לארץ תפול ותו לא מדי. ובכן להצליח בעזרת שרי חפץ זה בידנו ושיהיה מאמרנו הלז יותר כולל מדרוש ימי עולם הנכתב בספר, כי יוהרו בו הספיקות שהוסף לנו כאמור, הנה נא הואלתי להקור בו שנית על ישר סך השנים הנהוג לנו ליצירה עם גלוי חלקי הסותר וצדי הבעיא כמשפט, היינו להודיע מה יקח לבנו אל החיוב ומה אל השלילה, ובאיה השובה נכריע, ובמול כל מודעי ערער אשר יצויירו נגדה, כי על כן הארנודו מ צ ר ה ל כ ס ה הלא עם זה קוה קוינו שכל הרואה אחר כן את השגותיו כפי מה שהם אשר אמנה לא סרנו גם כן מהרובה פה אליהן והוסף בקצתן אומץ, ימצא שכבר הותרו בטעמים לשבח וכי הוא שנה בהרבה דברים חשבם ליסוד, אשר גם תולדותיהם מוצא בהם אפס ותחו, ועם שכבר נמצא בחבורי דברים הרבה הנפולים גם בזה המאמר, הנה משך הטונה היתה נסבתו, ולכך הפנים ההקבצים שנית עם החדשים האלה לא יהיה רק מתוק לנפש, וע"כ אל יהמה הקורא אם במקום שהיה ראוי להארץ פעמים רבות יקצר בהעמידנו אותו על הכתוב בספר, והוא כדורש אמת לאמתו אל נא יעזוב מהחבונן שם כל דרוש במקומו פן המלש מידו מונתנו ויזיק אותנו עמו תחת הנכסף להועיל גם לו גם לנו. אך לא נבוש אם מכח מכתבנו זה ישיבו קצת דברים הנוכחים שם מנוקקים ביותר כי כבר הרחיבנו לזה אנשי השם ז"ל כאמרם אינו דומה השונה פרקו מאה פעמים לשונהו מאה ואחת, והבא כבר הדר ביה בקצת מקוטות לשם ולתפארת, והנה כל עוד שהמחבר ישמור כונתו הכוללת הלא שגנה אשר יצא מאתו לראשונה באיזה פרש לא תהשב לו כי אם זכות בשבנו ממנה וקחתו עמו דברים זולתיים אשר ייטיבו, ובכן אמרתי גם אני טוב לי כי שניתתי מן המשיגים למען אחכם באהריתי, לא לחזור מעקר כונתי הנראית לי ברורה כשמש, ואשר בחיי ראשי הייתי חוזר ממנה אם חשבתיה תחו. אבל לעמוד כיום על דברים יכונו יותר אל אמתה. יען לא כל אדם זוכה להביט מראשית איזה דבר חדש אשר אליקו יורנו. את כל הצריך בו עד אהרית שלמותו לכל הפץ. אולם פן אורך ההצעות מכאן ואילך יהי אל הקורא לשורה נרגול אל הדרוש בשם אלקינו.

המאמר הראשון

כונת הפרק

הצעת השאלת לפני ההראות אל צד השובה כדומה אשר באהרית על דבר אמת נטה ככנה .

פרק א . הנה אנו היום כפי הספירה הנוהג' אצלנו בשנת המשת אלפים של"ו ליצירה . בקשנו לדעת אם הסך הזה הונח מאת הקדמונים לדבר אשר זרחה עליו שמש צדקה ואמתו ביצמו , או כיוסכם בו קצת ספקות לאיזה טעם ? כי לכל הפנים לא יתחם שום טעות אל היוצא מאתם ז"ל , כאשר נודע שהכמתם גדלה על כל שבה . ונברר עם זה אם בהתלות בו ספק מה נסיק מינידי שום פנס בדבר תורני חלילה . ואמנה הועלת המחקר הזה כבר בארנוהו בכ"ט מפרקי הספר .

חשיבה עולה על הדעת .

לכאורה . נאמר כי האמנה הונח לחשבון צודק אשר עליו אין להוסיף וממנו אין לגרוע , וזה לסבות .

ראשונה , שכן המצא רבותינו בסדר עולם ובמקומות רבים מן הבבלי ירושלמי ומדרשים מונים את השנים מאדם עד יציאת מצרים שני אלפים תמ"ח כסימן הר"ם ז"ל באגרתו להימן בתמ"ח גאולים . ומקרא מלא הוא כי בשנת ת"ס לגאולה הנו' נבנה הבית . אשר לכל דבריהם ז"ל נמשך ת"י שנים . אחריו היה גלות בבל שבעים שנה . ובנין שני עד מינין שטרות ארבעים , אשר כלם עד הנה ג' אלפים תמ"ח וכן אמרו פר"ק דאלילים המשך אלף שנים מגאולת מצרים עד מינין שטרות הנו' , כפי מה שזכרנו על זה באור רש"י ז"ל בפכ"ג מן הספר , והנה מאו והנה [ר"ל כפיני שטרות] אליבא דכ"ע נמשנו אלף התפ"ח שהם יהו כלם השל"ו כאמור . הרי שהמינין כלו מראש ועד סוף יציב ומיהימן ככל הנגלות לנו ולבנינו .

שנית , הא הוי מאן גברא רבה בעל ספר הכוזב קא מסהיד מאמר א' שאנחנו קבלנו שנות הקדמונים ממש , דמשמע קבלה על פה ככל יתר המסורת אשר לא ימצא תורני מהרהר אחריו , ושאיין במנין הנהוג לנו מחלוקת בין שני יהודים מקצה העולם עד קצהו .

שלישית , כי מצאנו מולד בהר"ד היוצא לשנת תהו ממולד וי"ד של יום הששי ליצירה מכוון בצמצום אל כל המולדות אשר היו ממנו והנה כמספר השנים הנהוג בעמנו , וכן אם תחשבם למפרע מן האחרון שבימיך עד ראשון הבריאה תגיע אליו בלי הפרש מאומה . ולזה הוא בהר"ד לבדו הוצב מאת מהשבי העבור לאות ולמופת על אמתה המולדות כלם מעולם ועד נצח , ואתה אם תדמה מספר שנים יתר על הנהוג ואפלו פחות מחדש נמצאת מחליף בשנת תהו סימן בהר"ד לזולתו והפסדת לגמרי אויפן העמידה על אמתת מולדות הירח , ומסימני מולדות כוובים ימשך בלי ספק קביעות החגים שלא בעתם ולא לרצון יהיו חלילה .

רביעית , כי כבר נמצא לרבים ונכבדים מהכמינו הגאונים ז"ל כמו שיהבאר עוד בפ"א איך החשבון שאנו מחשבים היום לקביעות החדשים והחגים סורר למשה

רבינו ולוה גם סימן בהר"ד ההוה לו לראש וכן סדר השנים המסנים אליו נמצא מסיני במסורת כ"ש כי בשגם תראה ר' אליעזר ור' יהושע פ"ק דר"ה חולקים אם בניסן או בתשרי נברא העולם הלא ימצא לשניהם מולד בהר"ד לתשרי של ההו, כי לר' אליעזר אם תחסר ר"ה תתע"ז ממולד וי"ד הנו' יצא לאשתקד בהר"ד. ולר"י ג"כ כי תחסר ב"ד תל"ח שהוה יתרון ששה חדשים מד"ב תרמ"ב שהיה מ"ל ניסן הגיע כמו כן למפרע אל בהר"ד של תשרי הנו'. ועם כי סימן בהר"ד לא הוזכר מהכמינו בשום מקום הלא בהתאמת בשביעי משרקי ר' אליעזר סי' כשי"ב תשי"ג המקובל מר"ג, והוה בהר"ד צודק על פי דרכו נמצא כן שני הסימנים הנו' יחדו התקבלו אצל רבותינו. חמישיה. שכל ישראל במוסף ר"ה אומרים היום הרת עולם זה היום תחלת מעשך, אשר עם זה יעידון יגידון כי בתשרי נברא העולם, היינו יום הששי שבו נברא אדם היה בר"ה תשרי כי הבריאה החלה בכ"ה לאלול כדברי ר' אליעזר, ובכן יצטרך כי כל מספר שנים אשר תמנה למפרע יפול מולדו הראשון ביום ו'. כי בלאו הכי נמצאת כופר בדברי רבותינו ומסנסך ג"כ את הכתובים במעשה בראשית, ולא עוד אלא שהמנין המדומה הוה צריך שיהיה כולל מחזורים שלמים לא מקוטעים באופן כי יום הששי הנו' יהי ג"כ ראש מחזור, דבלאו הכי חשבון האביב אל הפסח והאסוף אל חג הסוכות לא יבוא כסדר, והנה כל הנופה מאומה מסך השנים הנהוג לנו לא ימצא מולדו האחרון של איזה מספר שנים נופל בשום פנים אל יום ו' לא לר"ה ולא לראש מחזור בלתי אם הביא ראיה על היות התוספה הוה שמנה מחזורים שלמים שהם קנ"ב שנים לא פחות ולא יתר.

ש ש י ת . כי לבד מן ההרסות הנזכרות אשר פרצים תצאנה אשה נגדה בימי הקביעות המסודר לבני גלותנו הלא כפי מה שזכר הר"ר בחיי בפרושו על פרש' החדש ופסוק מימים ימימה בשם הגאון רבינו חננאל, גם בזמן הסנהדרין שהיו מקדשים ע"פ הראיה היו מחויבים לחשוב את החשבון הנהוג לנו, ואם כן הכרח הוה לאמר התקבלו להם מסיני על סך השנים וסדרי המולדות ככל העשוי אצלנו, והבאלהוסיף שנים כאמור נמצא פוגם גם כל מה שקרשו מסיני ועד עתה.

ש ב י ע י ת , כי אפילו תאמר שלא מסיני בא העבור לדינו הלא בהמצאו והמסרו לנו מנביאי הדורות הרי יתקבל אצלנו לנכון כדבר תורה עצמה וכן כתב החכם כוזרי מאמר ב' סימן ל"ב [בדפוס סי' ס'] ומאמר ד' סימן כ"ט שהעיקר המקובל על מולדות הירח נתלה בנבואה, וראב"ע פר' אמור כתב וז"ל חכמינו העתיקו לנו שנסמך על העבור בגלות וכן קבלנו מפי נביאים ולא נוכל לעשות דבר טוב ממנו. ש מ י נ י ת . יונח שהודע באמת כפי הקבלה הנכונה של ר"ג כי בין כל מולד ומולד יש כשי"ב תשי"ג באופן שתוכל מן המולד האחד לעמוד על רגע כל העוברים והעתידים אפילו לשנות אין מספר, אך בלי הקבלה היוצאת מן הנבואה תתהלל למצוא אמתת המולד האחד ההוה אשר קצרה בזה יד החכמה האנושית כלה, עד כי האלקי בעל ספר הכוזר בהציעו את שבה התורה על פי כתב וז"ל. מן המופלא שבה העבור על העקר המקובל מבית דוד מן תקופת הלבנה אשר לא נשתנה מכמה אלפים ומאות שנים. וכבר נשתנו קבועי הקובעים מיון וזולתם והוצרך בהם לתקון ותוספת אחר מאה שנה וזה נשאר על אמתתו משני שהוא נתלה בנבואה. ואילו היה נכנס בו שום השתנות מחלק [בדפוס שינוי בחלק] אחד בעקר היה היום הוה [גורם] הפסח גדול לרוחק מה שיהיה בין המולד והראיה (כוזרי מאמר ב' סימן ס')

מאמר ראשון

השיעית. אם אתה מוסיף או גורע שום כך שנים על הנהוג באומתנו נמצאת אומר שמעו רבים ונכבדים הנאים אמוראים וגאונים. ובכלל עולה הנך קובע לשגגה הגוי כלו ובדבר שנכתב עליהם רק עם הכנס ונבון וגו'.

עשירית. כי הספק אשר שמת בספק על משך בית ראשון הנו ה"ו פוגם בפרט את דבר הנביא יהוואל שאמר ראש פרשה מ' כי בכ"ה שנה לגלות יויכין היתה שנת י"ד אחרי שהוכתה העיר וראש השנה בעשור לחודש, היינו בהכרח שנת יובל. כדברם ז"ל פ"ג דערכין ושלחי ובהים הלקוח מסדר עולם פי"א. איזהו ר"ה שהוא בעשור זה י"ה של יובל, ובכן ימצא שהחרבן היה בשנת שלשים ושש ליובל ה"ז. אשר ספורתם לפי הוכחה רבותינו בשלשת הפרקים הנו' התחילה אחר י"ד השנים של כבוש הארץ וחלוקה, כמבואר ג"כ הכל מהר"ם ז"ל ראש פי"ה שמביא, כי לדברך י"ד שנים אחר שהוכתה העיר לא היתה שנת יובל הואיל ולא בשנת ה"ו ליובל הוכתה. גם בכבוש וחלוק הנו' ימצא בסך השנים פחות או יתר מן ה"ד שזכרנו, והנה בהמצא הערער אשר שמת במשך בית ראשון שוא דבר מזו הלא יקל ללמד בסתם ובלי הוכחה אחרת כי גם כל מה שנסתפקת בענין גאולת מצרים ומשך בית שני הוא אפס ותחו.

הנה שמענו עד כה הקושיות אשר קצתם לקטתי בדבר בעל הריב וקצתם הוספתי גם הרחבתי להשמעות אונים. והנה מיעתה אודיעך קורא נעים כי היתה נלם על הסדר תמצאנו לפניך מאמר ב' פי"ג. ואך אם דווקא ראה ביך לבינו הלא פרקים אלו אשר בתוך יעבורון לאט לך כאני שיט על מי מנהות ובעגלות צב לרוח חיים יובליך עד הגבול בלי חרגו עליך הדרך. כי המה לדעתי ישעשעו נפשך. ובכן בעזרת שדי נדעה נרדפה את מנמנהו.

 כונת הפרק. חובות וראיות לזכות הצד הסותר.

פרק ב'. ואפס לאידך ניסא נאמר כי האמנה חכמינו לא הניחוחו בחשבון אשר ודאי יצדק להם בעצמו, שהרי לא בלבד נראהו מסופק בחלקים רבים אצל הרבה מן האחרונים ז"ל אשר הוסיפו על הגמנה בהם לרבותינו כמו שיתבאר, אבל מצאנום ג"כ הם ז"ל עצמם מוסיפים באיזה חלק מהם מהכרח הכתובים שנים מה על הסך אשר להמשך אחר מנהג שנבר הונח לאיזה בהינה בלתי נותנת אמתו, מכינה פחות הימנו, ואחרי שהם ז"ל וכן האחרונים הנו' עם הרבותם בפרטים הנו' הגם מודים ביתר החלקים שאין לגרוע מהמה באופן שלא נוכל לשים דיתרון אשר כאן ממלא החסרון ההוא עד ישוב הסך הכולל שוה. נמצא אפוא שהמספר הכללי יעדיף על אותו שנמנה מצד המנהג הנו' בהכרח, ובכן יתאמת שאין עליו קבלה על פה מסיני כי לא יעזו אנוש מיראי ה' וחושבי שמו לחלוק על שום דבר מתיחס לה. והנה הראה כי בעל ס"ע שאחריו נמשכו רבותינו כמו שיתבאר בקצת פרקי המאמר השני השתדל להוכיח אמתת מספריו הפרטיים עד זמן מה מן הכתובים, וכפי אשר לנו נמנעו האחרונים מחלוק עליו בהרבה דברים מתיחסים להבנת כתבי הקדש וזולת דרריש הזה

נמ שהוכחנו בספר פי"ד, כן מצאנום הולקים באלה אשר ע"כ בעל השב האסור סוף פכ"ז אחרי הניחו גבולי זמנים רבים הנכללים בסך הנהוג לנו כתב וז"ל, כל התאריכים (מלה ערבית מורה גבולי זמנים) הכתובים בפרק זה התבאר בו"ע מן הכתובים לפי דעת המחבר איהו, ע"כ, כ"ש באיזה חלק מן הסך אשר אין בכתובים זכר ממנו, כמו שתאמר מראשית בית שני עד המנין לשטרות שלא סרה מאליו המחלוקת. ולהרחבת הדבור נאמר שאם המספר הנהוג לנו ראיוהו מורגש מעת משה

והנביאים אף כי המסורת התוכיה בלי התודע שעמיו והתגלות משפט פרמיו ואך כל חלק וחלק ממנו אחד באחד יגשו, אין ספק כי לא ימלא לב אדם משלנו לרוש ולתור בכל הכמה מה זה בידנו, בשכבר נודע כי הקת התורה אם בכתב ואם על פה אין לך רשות להרהר אחריה. אמנה לא כן הדבר, כי כמו שהראינו בכ"ה מפרקי הספר הקדמונים כלם ממתן תורה עד רוב הזמן שעבר מגלותנו זה יחסו ספירתם להתחלות שונות אין גם אחת מהנה ליצירה, אבל ליציאה מצרים, לבנין הבית, לחרבנו, למלכי אימיות כדריש וכורש, למלכות יון ומנין שמרות, אשר גם בימי הגאונים ורמב"ם היו מונים אחריו, וגבול היצירה מעולם לא נזכר רק בגלותנו זה משנים מה והנה, לקוח מסגנון ר' יוסי בפרקיו אשר בחכמינו הוא יצא ראשונה למנות השנים מאדם ועד נח והאבות וגאולת מצרים ובנין שלמה וזמן המלכים לגלות בבל בעשותהו לו סמיכות כפי רעתו מספורי הכתובים בקורות הימים להראות כי הוא ישפוט סדרי תבל בצדק. ואפס להיות קצת הכתובים טובלים כונות מתחלפות ודבריהו בפליה כאמור לא במסורת, נמצאו בהם נגדו סברות מתחלפות כפי סגולתם הידועה כי דעות הרבה להרבה בני אדם, וכן מראשית בנין שני עד המנין לשטרות אשר סך השנים מיוסד על קורות מלכי פרס ומספר הכהנים הגדולים שהיו מאז עד מלכות דנים ומנין שטרות הנו' נמצא הפרדה רבה בינו ובין רבים מאחרוני חכמינו כמו שהראיתי בקצת פרקי הספר ויזכור עוד בזה לפנינו. אשר ע"כ אין לתמוה אם ההגבלה הוואת ליצירה תרומה מסופקת. בשגם אמנה מן הזמן לשטרות הנו' והנה סך השנים ברור ומקויים לכ"ע, ולא השתלר ר' יוסי או כל ספר משלנו וזלחו לבקש עליו ראיה. הן כי בכתבי הקדש איננה, הן להיות הדבר בלתי צריך למדות כי כן ישראלים נצרים וסופרי יתר האומות, כלם דבריהם אחרים בסך האלף תתפ"ח שנים אשר אנו מונים לו כיום גלוחותינו, הלא כן תמצא בסדר תנאים ואמוראים לרבינו יוסף כיוב עלם שיכתב וז"ל מבריותו של עילם יש לנו היום ד' אלפים הרמ"ז, ולמנין שטרות אלף קצ"ח, ע"כ, הוסיף אהה הרפ"ם שנים לזה ולזה נמצאו של"ז לפ"ק. ולשטרות אשר אנו מבקשים אלף תתפ"ח כמו שזכרנו. וכן יתברר מהשוות רב שדירא גאון לק"ק קירואן על שלשלת הקבלה אשר היא נרפסת מקרוב בקצה ס' ויחסין הגולה לנו מן העיר הגדולה קוסטנטיניה, וכמו כן מראשית ספר הכריתות לרבינו שמשון מקינון, גם מכמה מקומות לרמב"ם בידו החוקה ובפרש ד' ק"ה פי"א, כי האמנה כל הדעות בזה משולבות אשה אל אחותה, וזיהו כל מבקשי הניגית ההשביק מלו לפי דעת ס"ע הנו' מאדם ועד לשטרות יקח לפניו ס"ע זוטא אשר כפי הנראה מדאשיתו הובר מאחד הגאונים, וחשובת הר"ר לוי ה' הניב דבר השמטה סי' מ"ג כי שם ערך לפי הקוראים שלהן לא בחרש אשר ברא מלבו, אבל בדיעת נמשך מדברי ס"ע לרבותינו.

והנה לאשור וקיום הדברי' האלה אהה עתה ברוך ה' עמוד קורא משכיל וההבונן

כי בשלשה מקומות בפרט מהלקי הסך הכולל אשר בעל ס' ע' דמה להוכיחם מן הכתובי' יצאו עליו עסיקין ומשימי עלילות דברים וכלם בגוזה שוה ולדבר יציב ונכון יאמרו להוסיף ולא לגרוע, הלא המה האדירים אשר זכרתי בפרקי ימי עולם ביהוד בל"ה מן הספר, אשר אמנה לא אחל גם עתה לפי משך הדברים מנגוע בהם עם קצת באור והוספת, וזה כי הגאון ר"ח וכן החכם דון יצחק אמרו כי סך ארבע מאות השנה האמור במראת הבהרים החל מלדת יצחק ונשלם בשנה בהמ"ח, ואפס מחמאה ישראל במצרים כמבואר בנבואת יחזקאל נשתהו שם עוד סך שלשים השנה האמור בפר' בוא ומושב וגו' ת"ל שנה י' ורמב"ן ז"ל גם הוא מזה הדעת כנראה לו בפרוש הכתוב הנו', אשר מהחלה בהגיהו את באור רש"י וזכר את דבר ס' ע' סך הת"ל החל מהיות אברם בן שבעים, והוא אחר כן בבהינת הפשט נטה ממנו אל אחד משני דרכים, אם שארבע המאות החלו מלדת יצחק, והשלשים נוספו אחר כן בעונת ישראל במצרים כאמור, שכן על המה המרגלים נשתהו עוד במדבר ארבעים שנה מהלאה ליעוד דודו רביעי וגו'. ופרש כי לפי זה סך רד"ו השנים נמשך למאתים וארבעים, ושזה התוספת נרמו גם הוא לאברהם בדבר דודו רביעי וגו', כלומר מלבד מארבע המאות שאמרתי, עוד נשתהו עד הרור הרביעי, או שכל סך הת"ל החל ממראה הבהרים אשר נבר מראשית דבריו שם באר שהיתה, לא בהיות אברם בן שבעים, רק ימים רבים אחרי צאתו מהרין בן ע"ה וכי לפי זה סך הרד"ו לא נהאך כי אם למאתים ועשרים, או קרוב. כי אלו העשר שנים יותר מרד"ו הם לדעתו קבוץ החמש שנים הראויות להחשב אחרי השבעים. והימים הרבים שאמר התאחר מראת הבהרים לע"ה השנים אשר נזכרו. ובאר בו לכל אחד משני אלו הדרכים, אם הרמוז במלת רד"ו היה מסורת בידם יפורש על יודי מצרים עם יעקב מהלאה לי"ז השנים שהיו במצרים שתוכלנה א"כ לעלות גם עד סך רכ"ז. כי לא בכל זאת ימנע ההאך הזמן לגלות בכללו אם שלשים השנה אם העשר י ואני אעשה לו עור בדרכו הראשון הנו' כדבר עדיות ע"ק כי לענין אמרם ו"ל שאין הקצין נהשבים לפניו ית' במספר שנים רק במספר דורות כמו שזכרנו ג"כ במ"ג מפרקי הספר באור ז"ל ואמרו אע"פ שכתוב וענו אוהם ת' הג'ה. לא אחל בדבר אלק קדא משכיל כי הוא רכב"ף בתחלה השניתו על הר"ם עקר א' כתב לענין מה ח"ל. ת"ל השנים החלו כעת צאת אברהם מכנען בפעם הראשונה, דאודא בהא למעביה של ס"ע פ"ק. כי כראת הבהרים היתה לו בכנען בן שבעים שנה. שאו יצא באור כשדים ובא לה. ולאיוו סבה יוד כפנה לחרן ושהה חבש שנים וחזר אליה. באופן שזה צאתו כסנה פעם ראשונה אשר זכר הנו ודאי שלא כדרכי האכורים כי אם אליבא דס"ע, כ"כ דבריו אלה לא יבטלו את הנכסא לו בפרש התורה מוכרח כפשטי הכתובים, וכה שהראה לפנינו קרוב לתחלת פ"ג על הקכחי כי עם הנדוד בהחלט את דעתו נגר הדרש על איזה דבר במקומו לא בכל זאת ימנע סרדוף אותו ביתר המקומות כן האמר בענין זה על רכב"ף. ובפרט כי שם בהשנות דבריו ההם שבים לו אל נכון. הלא אנשי חבונה האלה אם בסידם לא האמינו את דעתם העצבי, כעת לא השמיעוהו אלינו.

שנה פרט אחר כן דודו רביעי ישובו הנה הרי שדבור דודו רביעי יסבול כדברי רמב"ן היותו רומז אל זמן מה נוסף על ת' השנים שזכרנו, והנה שם פרשת בא הכריע את דרכו השני על הראשון ובאמת מן הכתיב שלקה את הגר ונולד ישמעאל מקץ עשר שנים לשבתו בארץ וי"ג שנות ישמעאל בהיות אביו בן ק' אפשר להגיה את דבריו ז"ל שהעשר אשר זכר לתוספת על רד"ו לא היו רק שש או שבע אפס לכל הפנים כלל זה מרעתו בידנו כי החשבון אשר בעל ס"ע אמר החילו משבעים לאברם באופן כי כל סך הת"ל נשלם בשנת ב' המ"ח, הוא רמב"ן אמ' בפרוש כי לפחות החחיל כמו עשר שנים אח"כ, וכי לפי זה סך הרד"ו נמשך

למאתים ועשרים או קרוב, ואחרי היות קץ הרד"ו וקץ בתמ"ה נשלם יהוד נמצא כי בהוספך עשר שנים באחור השבון המ"ה ישוב תנ"ח או קרוב בהכרח, ולדברי ר"ח ודון יצחק הנז' ישוב תנ"ח, ולדעת כלם כן ירבה וכן יפרוץ הסך הכולל לימי השמים על הארץ, והר"ר משה לפיך איש ירושלים העמיד הרבוי הנז' על שמנה שנים, ורלב"ג הגדיל אותה עד המש וארבעים כמו שהתבאר דעת כל אחד מהם בל"ה משרקי הספר. ולרמב"ם ז"ל המצא באגרתו לתימן ברצותו להוכיח כי קץ גלותנו זה אשר לא פורש הוא מסופק מאד מקל וחומר קץ גלות מצרים המדומה למבואר, שכתב וז"ל. דע כי אפילו הקץ אשר התבארה מדתו והוא אמרו ית' וענו אותם ארבע מאות שנה, לא נודע אמתו ונפלו בו ספקות לרוב שקצת אנשים יהשבו אותם הארבע מאות שנה מרדה יעקב למצרים. ואחרים מהחלה השעבוד והוא שנת שבעים לדרתו הנז', ואחרים ממראת הבהרים, וכאשר שלמו לה ארבע מאות שנה יצאו ממצרים קצת מישראל קודם עמוד משה כשלושים שנה יען השבו שכבר הם הקץ, והמצרים הרגו אותם והכבירו העבודה על העם כמו שהודיעונו החכמים ז"ל (פרק חלק) ועל זה אמר דוד בני אפרים נושקי רומי קשת וגו' כ"ש אפוא קץ גלותנו וכו', והחכם בעל העקדה בראותו את עצמו נבון בהגבלת ראשיתם השליך סוף שער ל"ו על ה' יגו, ובסמך המאמר שהק"בה מחשב עת הקץ כתב וז"ל, התהילו מעת הבשורה או מעת זולתו עד שצדק אמרו שהיו במצרים כל הת"ל שנים, הרי שאין מנוס מהודות המבונה והמהלוקת במשך גלות מצרים, וכל המשנה ידו להוסיף ולא לגרוע.

נבואה למשכנותיו של בנין ראשון, ראב"ד הלוי והחכמים קמיה, דון יצחק וזולתם, אשרו וקיימו המשכו ארבע מאות ושלשים שנה שהם עשרים יותר על סך הארבע מאות ועשר המנוי לרבנותינו, כי הם זכרונם לברכה לפי הנרעה בחרו ליסוד המנין על שנות מלכי ישראל, והאהרונים האלה יסדוהו על שנות מלבי יהודה כמבואר מאתנו בפל"ה הנז', בשנם ראב"ד הנז' כמו שהבאתי דבריו שם פל"ה אמר כי סך ת"י השנים נשלם להם ז"ל במלך יהויקים, ושלא מנו את העשרים אשר מאו עד החרבן יען כי מן העת ההיא מלכות יהודה השפל ומשועבר נחשב לאין. וא"כ גם רבותינו לא יכחשו כי שנות הבית כלם היו ת"ל יומי יודע אם דבר איש האלקים שמחנו כימות עניתנו היה בנבואה או בשגגה שיוצא. כי מספר שנים זה תהי שמהת הבית כמושב ישראל במצרים ליזנות נפש, וכן מי יודע אם סך ת"ל השנים אשר עליהם צוה ית' את יהוקאל שש שנים סמוך לחרבן שכב על צדך השמאלי ש"צ יום לשאת יום לשנה את עון ישראל, וארבעים על הימני לשאת את עון יהודה שהם יחד ת"ל, ירמו גם הוא למספר הזה בשנות הבית, ובפרט בראותנו זה הסך כולל בצמצום שבעים שמשות ויובלים כפי חשבון רש"י פר' בהקות, והרד"ק שם יהוקאל ד', וכבר הסכימו המפרשים כלם שכנגדם היו שנות גלות בבל, באמרם בסוף ר"ה למלאת שבעים שנה עד רצתה הארץ את שבתותיה, ואשר טרח הרד"ק שם למנות פרמי השנים של בטול השמשות מעת השופטים, הלא הראה דבריו אמדנא גרודא בלתי צולים לו בשלמות ובלתי מוכרחים בעצם, גם תקשה עליו הואיל ושנות החמא בימי השופטים היו אף ליהודה למה לא נמנו אליו כי אם הארבעים אשר על סמך אנדה דמה המשכם בלבר מקצת נ"ה שנות מנשה המכעים כל ימיו, עד חרבן הבית. אבל תתבונן כי סך הארבעים היא מסוגג אנלו ית' כנראה מגשמי המבול. וענין הלוהות

מאמר ראשון

והתגפל משה על המצאת ישראל.. וחבר המרגלים, והמלקות. וכה אכילת אליהו. ויעוד הפיכת נינוה וזולת אלה. באוכן שאין להפש מספר הארבעים שנה מצומצמות לחמאת יהודה. ועם התכן ג"כ כי בתהלה הבית בימי שלמה לא הסרו מלקיים איוו שמטבה. הלא מזולת שאף הוא כפי פשט הכתובים עוד מצט המיין בהכות נשיו את לבנו. ירבעם המחטיא בא אהריו חקף. וכן כל המלכים מרעה אל רעה יצאו, אשר ע"כ שלש או ארבע שמטות שידומה העשויהם מאו. אפשר התבטלם בהשבון המריבה. אשר בכמה דברים תוריים נראהו בו"ע את המועט כמו שזכרנו בש"מ ד' קכ"ז. והנה בעדן רחאה נגור על אודות המרגלים שנה ליום גם על ימי המהלך בנסעם. עם השער מן הראוי שהימים הגורמים אל ההמא לא יהשבו, ואדוננו משה אשר ודאי דבר שקר שנא אמר לישראל מטרים זזיתם מיום דעתי אתכם. והרי על ים נים סוף בידו מלא לאמר ויאמינו בד' וגו'. מלבד הכתוב לשבהם זכרתי לך חסד נעורך וגו'. וה' אלקים אמת אמר לשמואל ככל המעשים אשר עשו מיום העלותי אותם ממצרים עד היום הזה ויעובגו ויעברו אלהים אחרים והנה רוח הקדש מעידה ויעבור ישראל את ה' כל ימי יהושע וכל ימי הוקנים אשר האריכו ימים אהרי יהושע. ומקרא מלא הוא בירמיה ל"ב כי על אפי ועל חמתי היתה לי העיר הזאת למן היום אשר בנו אותה עד היום הזה והלא על שנים השומות יהס לה תאר קריה נאמנה וגו' צדק ילין בה. ורז"ל בב"ר ל"ה לשם ולתהלה על צדקת דורו של הוקדהו אמרו שלא נראתה בו הקשת. כי כל זה משטף קצף מדת הרין אשר עכ"פ אין להרהר אחריה שהיא בתמימות היושר. ואדרבא משכילי עם יודו בבחינה זו לה' חסרו דקים ליה בדווכר לבלתי בוא במשפט את עמו שהענישם רק על השנים אשר אמנה בהם, ולא מאו, הגיעו אל הכלית הישוב וההקון הנכסף. לבנות לו בית זבול מכון עולמים. ואשר בגלל זה היה מן הראוי שישמרו ביתרון עוו חקיו ותורותיו, ובפרט על השמכות שהן עדות נאמנה מאתנו על אלקותו והשגחתו על יראיו והיותו לצמיתות אדוני הארץ. ותהי להפך. ומאלה אפוא יצא לנו כי הרבה מסך הת"י יקרב אל השכל מספר הת"ל.

אך נשוב לענין חכמי האחרונים המרבים את שנות זה הבית. רלב"ג ז"ל גם הוא בבאורו לספר הנאל הוסף על הת"י תשע שנים וחצי. שהן לדעתי הקדומות למלכות הושע אשר גם רבותינו בהכרח חשבו נוספות על סך הת"י כפי מה שיתבאר עיר בזה הפרק. ואני לבד מאשר דרך כלל הראיתי דעהם זה בל"ה מפרקי הספר י הנני גם עתה לרווחא דמלתא מבאר את פרטיו ומוכיח שכן הוא אצלם על כרחנו. כי באמת העיון הזה הנו עקרי בנדרש לנו. ובו יתברר כי סכום ת"י השנים המנו. במשך הבית אינו אלא בבהינת שנות המלכות לכל מלך. כי אהרי שהודלה לקרוא הסך בשם הבחינה ההיא לא השו להוליף את הנהוג מפני בהינה אהרת עם כי צדקה ממנה. אולם הזמן אשר התמצע בין מלכות למלכות. ובפרט תשע השנים שעברו מעת מיתת פקח לראשית ממלכת הושע הקם החתיו לא נכלל גם אצלם ז"ל בסך הת"י. באופן כי עם המשך להם הסך אהר הנמנה לפי המלכות עצמם כאמור. הנה הראוי והכרחי בעצמו אף לדעתם הוא שנצטרף אליו גם השנים אשר בינתים. כי האמנה אופני הזמנים ירצו תמיד. ואף בעוד העם נדון ונלחם על המלוכה (אשר זה קרה הרבה בישראל להיות שבט הנוגש בו נע ונד אף ממטבה אל מטבה כפי מאן דאליים) כנפיהם לא הרפיהו והימים לא ישבו, ועם

זה אין מנוס מהודות כי סך השנים ירבה למשך הבית. כ"ש נראותנו שנות מלכי יהודה לעומתם מגיעות למספר הת"ל כדלעילא. ואולם הדבר אשר החילוני בו לברר וללנן כי מיניה וביה דס"ע ההבאר הוכיחו מן מנתובים סנוס ת"י השנים למשך המלכות בלבד בלי התבונן על הזמן הנמשך בין מלך למלך שום השים עתה אליו לנך. הנה שם פי"ו זכר כי שלמה אשר בנה הבית בשנת ארבע למלנו מלך בין הכל ארבעים שנה. נמצא כי נמשך לו המלכות בפני הבית שלשים ושש שנים או תאמר שלשים ושבע, כמו שזכרתי בפרק הל"ה בקצה היריעה קי"א. וירבעם מלך אחריו על ישראל שהים ועשרים שנה וגדב בנו שתים, ובשגם הקמחי ז"ל אשר קמחו סולת מנה את אלה של נדב עשר. לא נשים עתה אל דבריו לבנו. ובפי"ז הוא בעל ס"ע כתב כי בעשא מלך כ"ד שנה. אלה שהים, עמרי י"ב. אהאב שהים ועשרים. אחזיה שהים. יהורם שהים עשרה כנראה מלכים ב' ג'. ובפי"ט המצא יהוא מולך עשרים ושמונה, יהואחו שבע עשרה יהואחו שש עשרה, וירבעם אחת וארבעים, זכריה ששה חדשים. ובפכ"ב שלום נן יבש הרש. מנחם עשר שנים, פקחיה שהים. פקח עשרים. הושע היינו שנות מלכותו החפשי השע, שהם עד כה רע"ז ושבעה חדשים, או גלו עשרת השבטים ובו בפרק היתה שנת שש להזקיהו, והוא הזקיהו התבאר שם סוף פכ"ג מן הכתוב מ"ב י"ח שמלך כ"ט שנים, נמצאו אלו אחר גלות הושע כ"ג, ובראש פכ"ד זכר את הכתוב על מנשה שמלך נ"ה שנים. ועל אמון שמלך שתיים. ועל יאשיהו שמלך אחת ושלשים, ועל יהואחו שלשה חדשים, ועל יהויקים אחת עשרה שנה, ובפכ"ה זכר את הכתוב ביהויכין שמלך ג' חדשים ועשרה ימים. ובצדקיהו שמלך אחת עשרה שנה שהם יחד קל"ג וחצי. ועם הרע"ז ושבעה חדשים הנזכר הגם נאמת י"ט חדשים יותר על ת"י השנים, אפס נעבור על זה באמרנו כי נבלעו באיוו שנה מנייה אשר לא נשלמה, עם כי לדעתי רלב"ג המונה שנות הבית תי"ט וחצי חשב גם כיהרון הוה חלק ראוי להמנית, כי על התשע הטיספות מעברות הושע כמו שיהבאר עתה צרף את החצי בעבור קצת החדשים שזכרנו. יהי מה עניןך שם בס"ע פרק כ"ב תחזינה את דבריו אלה, אשר מנחם ימצא היותו מרבה שנות הבית על הת"י הנמנות לשי המלכות שכתבנו, כי הקשה וז"ל, כתיב בשנת י"ב לאחו מלך הושע תשע שנים, אפשר לומר נן והלא הוא מלך משנת ד' לאחו. אלא מה ת"ל תשע למרדו. ע"כ, יען תמצא מלכים ב' י"ו כי האחרונה לפקח הקודם אל הושע היתה רביעית לאחו, ואחרי כי התשע של מלכות הושע לא התחילה עד י"ב לאחו המולך שש עשרה שנה וסיימו בששית לחזקיהו, הנה בהכרח משנת ארבע לאחו עד שנתו הי"ב שנה כסא המלוכה מישראל, וזה אמת בבחינת היות או הושע עבד מלך אשור, לא בעל בעמיו הפשי, לפיכך לא נמנו בשנות המלוכה תשע השנים, או תאמר שמנה הראשונות אלו אחרי פקח, וזה המבואר מדברי ס"ע בהין צדק, אשר בדרך הזאת בעינה הראה לו ג"כ ראש פכ"ה על הכתוב בתחלת דניאל בשנת שלש ליהויקים בא נבוכדנצר וגו'. שהקשה ותרץ למרדו כדלעילא, והנך אפוא רואה כי מ"מ לענין שנות הבית וכמו נן לענין ימי עולם (רישיך וחר *) אתה צריך כפי דעתו אשר אחריו תמיד נמשכו רבותינו למנות גם תשע השנים הראשונות להושע, כי מה לי עבד מה לי מלך, וכך ת"י השנים ירבה לפחות כהנה. כל זה לענין בית ראשון.

אך נעבור לנו אל בית שני, מצאנו רלב"ג מאריך זמנו שבע עשרה שנה על

(* כן כתוב בכ"ו ולא ידעתי פירושו.)

הת"נ הנמנוה לנו, כי מן הכתובים שבועים ששים ושנים השוב ונבנתה וגו' ואחרי השבועים ששים ושנים יכרת וגו' עם צרוף חצי השבוע הכתוב בסמוך העלה משך הבית אל הל"ז שניה וחצי, וקרוב מהן ההכנס דין יצחק, גם רבינו סעדיה וראב"ע בפרושיהם לס' דניאל, והר"ז הלוי בפירושו פ"ק דר"ה הואיל ושלשתם כתבו כמו שכתב ג"כ רלב"ג הנו' בפרוש דניאל ב' וי"א ובפרוש עזרא ד' כי כורש דרוש וארתחששתא מלכים נפרדים היו לא שלשתם אחד כדרש רבותינו, ומצאנו ארתחששתא לבדו מולך יתר מל"ב שנים וזאת שאר המלכים הנמנים לפס, בהכרח נמצאו מרבים את כן ל"ד השנים אשר שם בעל ס"ע למלכי פרס בפני הבית, ובבאור כתב רלב"ג בהקדמתו וז"ל למגילת אסתר ארתחששתא מלך לכל הפחות ל"ב שנה. ובעזרא ד' על הכתוב ובימי ארתחששתא וגו' כתב וז"ל אין לומר כי ארתחששתא הזכור אחר זה בדברי עזרא ו' ונחמיה ב' הוא דרוש שהרי אמר ומטעם כורש ודרוש וארתחששתא. גם התיירם הגדולים רש"י ובעל התוספת כמו שהראיתי ב"ח מפרקי הספר יאמינו כי שלשת המלכים הנוכרים איש מרעהו יפרדו. ואפילו חז"ל עצמם נטו לזה, כי מדי השוותם פ"ק דר"ה הזכור אחריה שלשת אלה למדרש הוא סיהון הוא ערד הוא ננען שהיו ודאי נפרדין נמצאו מבטלים את דרש ס"ע במלכי פרס הנוכר, כ"ש בראוהנו כי בעל ס"ע עצמו אשר בפ"ל כתב הוא כורש הוא דרוש וכו' כבר הבדיל בפ"ט סיהון מערד וכנען. גם בפרק חלק אמרו הנא הוא בעור הוא כושן רשעים הוא לבן הארמי ומה שמו לבן שמו, אשר כל דובר אמת בלבבו יאמר שאין הדברים אצלם ז"ל כמשמען. היפתה לבב אנוש כי עם היות יתר על ה"ק שנה בין לבן לכושן יאמינו שהיו לבשר אחד ורוח אחד לכל, ואם חי ה' יאמרו אכן לשקר ישבעו, הלילה להם מרשע. אך זה אצלם אם ע"ז גלגול הנפשות או באחד מיתר הדרכים שזכרנו ב"ח מפרקי הספר * והוא רש"י ז"ל המקיים בפרוש נחמיה י"ב ששה כ"ג כלם אבות על בנים בין ישוע ושמעון הצדיק ההכופים אצל רבותינו כנראה בפ' הל"ו דף קי"ז נמצא גם מזה הצד מרבה את סך ל"ד השנים הנוכר כמבואר בפרק הל"ז, כ"ש אם תצחק לזה מה שכתב הר"ם בהקדמת ידו והרר"ע ברטנורה על מסכת אבות פ"א וגם ראב"ע בהשגותיו מדי עברו בשתיקה נראה כמודה, כי שמעון הצדיק היה כ"ג אחר עזרא אשר ראיתם אצלי היא מה ששינו פ"ג דפרה לענין העשות בין הכל תשיע פרות אדומות השניה עשה עזרא. שלישיה ורביעיה שמעון הצדיק. וא"כ על ששת הדורות הנו' יש להוסיף גם דורו של עזרא. אשר בלי ספק כמוהו ככלם לא את פושעים קצרי השנים תמנהו *

ובהיות מדיני התורה כמו שזכרתי בפ' הל"ו שהבן בכל הגדולות ימלא את מקום אביו. הכרח הוא לפי זה לומר כי ידוע כ"ג הששי לא היו לו בנים * אשר ע' כ עברה הכהונה לעזרא, מה שאמנם אינו נראה משפטי הכתובים בעזרא הנקרא סופר מהיר, הבהן הסופר. לא כ"ג. ודלא כדדידה האלכסנדר ויוסף בן גוריון הכהן שכתבו היות חניו אבי שמעון הצדיק בנו של ידוע, והנה קיום שלשלת הששה כ"ג אלה מן הכתוב ודברי רש"י הנוכר עם רמז בטול דברי הר"ם וחבריו המצאנו ג"כ להרר"א זכות סמוך לתחלת ס' יוחסין ראש דף י"א ב' (*). ולא יהא אלא כי כמה אשלי רברבי מן העיר הגדולה קוסטנטינה חתמו בשולי הספר לזכותו הלא ימנה בכלל מי שדבריו יבחנו, וכבר השמעתך בפ"ד וסוף הל"ז את דברי רש"י בהתלה

(*) רפוס קראקא ראש דף י"ג ב'.

סדר וארא כי בפרוש הכתובים לא יחוש לדרשות רבותינו, גם לחזוק דבריו הנו' ראיתי מקרוב כי רלב"ג בפרושו לספר עזרא ב' י"ב על הפסוקים וישוע הוליד את 'ויקים וגו' כתב כ"כ חו"ל. כל אלה היו כ"ג דור אחר דור. והנה כל החנמים הנו' דמו להוכיח את דעתם מאמתת כתבי הקדש בלי שיחושו על דברי ס"ע שכן בוולת זה המתחכם להבנתם לא ישאו פנים לזקן כמו שזכרנו למעלה. ויהי לי חדש ראוי להעיר עליו. כי לדברי סתם הלמודא פ' ר' עקיבא. ר' יוסי גושיה הנודע מפרק יוצא דופן למהבר ס"ע לא חייש למלי דסתם ליה בס"ע. שכן תמצא שם במחלוקת ר' יוסי ורבנן אם בשישה או בשבעה לסיון נתנה תורה דמקשי ת"ש דתניא בס"ע ניכר שבו יצאו וכו' קשיא לר' יוסי. ומשני אמר לך ר' יוסי הא מני רבנן היא. וכן סוף פ' יוצא דופן לענין תרומה המצא לו כיוצא בזה כמו שזכרתי בפרק מ"ב בקצה היריעה קל'ו. עד כי מהיות זה לו למנהג שידבר כפי דעת החולק תראה סתם גמרא מיהם אותה אליו באמדנא. כי פ' קמא דמציעא על אודות מצא שמר כתובה, ופי"א דנדרים לענין נדרי עניו נפש אמר דילמא רבי יוסי לדבריהם דרבנן קאמר וליה לא סבירא ליה, אשר ע"כ גם במתיחס אל דרושנו מאן לימא לן שלא סתם דבריו לדעת זולת בלתי הסכימו בהם כמו שדמינו.

והנה לבד מכל דברי האחרונים הנו' מפרשי פשט הכתובים המצא עוד לפנינו פ"ב ס' ו' אך הרבנים ג"כ הופשי תורת הגמרא מודים בהכרח המשיך שנות בית שני לשהות תכ"ש. וכבר ידעת כי אפילו חדש בלבד ימיש את יתד סימני המולדות ממקומה. ועל הכל התבונן כי כל הראיות האלה שהבאנו מדברי האחרונים הנו' הם מלבד כל אשר בפרק הל"ה הוכחנו את רבוי השנים על כך הל"ד שהגבילו ז"ל מבנין הבית עד מלך אלכסנדר בבחינה מה שספר נחמיה הן על כך הכ"ג הנו' הן על כך מלכי פרס ומשך זמן כל אחד מהמה. והם ג"כ מלבד כל מה שהעירונו עליו בפרק הל"ט משלשלת צאצאי יכניהו, אשר עוד נוסף על מה שכתבנו שם יאות אצלנו אל המשכיל שיבין בפרט הזה אשר כרגע נראה לנו, והוא שתמצא כי ב"ו דורות שהיו מאבינו יעקב עד אסף המשורר בימי דוד. וכן ב"ו אשר נמשכו מייקב עד איתן אחיו. כנראה הכל בר"ה א' ו'. נמשכו יותר מת"ת שנים, ובי"ו דורות שהיו מאהרן הכהן עד עזרא כנראה בעזרא א' ז' נמשכו יהר על אסף. ובתשעת הדורות אשר נמשכו אחר כן מהולד עזרא עד הולד ר' אליעזר בן עזריה דאמרינן בפ' הרוואה ופ' כל המנחות שהיה עשירי לעזרא, והוא היה אחר ההרבן כנראה בהקדמת זרעים להר"ם פ"ד, נמשכו לכ"ע יותר מת"ס. ובשלשלת בית דוד עצמם הכתובה בר"ה א' ג' תמצא כי מיום הולדת את דוד עד הולד יכניהו שהיו י"ח דורות נמשכו יהר מת"ע. ולחשבון ס"ע שאינו מונה שנות מלכי פרס בפני הבית. רק ל"ד. הנה בעשרת או האמר בתשעת הדורות הנמנים שם תקף מהולד יכניה עד קצת ימי ענני השביעי לבאבו. שהם יכניה. שאלתיאל. סדיה, (לדעת המפרשים וכ"ש לרלב"ג בפרושו לר"ה שהוסיף שם דור אחר בינתיים. וען אמר כי אסיר היה בנו של יכניה ושאלתיאל בן אסיר.) ורובל. חנניה. שכניה. שמעיה. נעריה. אליועני. ענני. לא נמשכו כי אם קל"ג. היינו כ"ט ליכניה עד החרבן. שבעים של גלות. ול"ד של פרס בפני הבית. ובהסוף מיכניה המולך בן י"ח כמו כ"ג שנים שהיו לו לכל הפחות בהולידו את שאלתיאל בסוהר כדרש חו"ל. נמצאו ק"י שנים מעת הולד שאלתיאל עד תשעת הדורות או תאמר שימונה אשר זכרנו, ולכל הפנים

לא תגיע אל הסך הזה כי אם באמצך שיעורא המתין לכתוב את דבריו הנזכרים בספר ד'ה עד יום נפילת דרויש ביד אלכסנדר . מיה שאינו בלי ספק . כי אף נחמיה אשר האריך ימים אחריו . כמו שזכרו ז'ל פ'ק דבתרא . וכן יוסף הכהן לרומיים בקדמוניות פ'ה ספר י'א' לא ראה ולא ידע את אלכסנדר . ושקול הדעת הלא יורנו כי אם ראהו . ודאי לא ההריש את אשר הגדיל ד' לעשות בזמנו עמנו . ובפרט להודיע בעמים כי נאמן דניאל לנביא על נצחונו לדרויש . גם קרוב הדבר שהוא צורא כתב בספר ד'ה את ההלק אשר יחסו לו פ'ק דבתרא שנים מיה לפני מותו . כמו שזכרנו את כל זה גם בל"ט מפרקי הספר . ועתה אנשי לבב צאו נא וראו ומדדו המשכילים את הנכנית אם ערכי הדורות האלה ינונו יהדו מדה כנגד שום מדה מן הנזכרות אף הפחותה שבהנה . והלא מן המופת שלפנינו על הזמן אשר בו נהיו יתר הדורות שזכרנו . משך ק"י השנים הנזכר צר הוא מהכיל את העשרה או החשיעה האלה . מלבד כי גם בלי השקפה על המצוי בזולתיים קרא נא אתה איש תנוות בפך מיה שזכרנו על זה בל"ו מפרקי הספר ותדע ובהנה כי אך רחוק הוא מאד הצטייר בנפש שהעשרה או החשיעה אכות על בנים הנזכרים וילדו זה על ברני זה במדת ק"י השנים הנזכר באופן שהוצרך כל אחד מהם לשמור דקה זו במועד מצומצם שילוד קודם שנת ה"ד' . התשפוט בן אדם התשפוט בהיות צדקות כאלה אפש ותהו . האלקים ! כי לדעתי כל העובר עליהן בשאט בנפש על דקדו ה"ו יוד חכם כהבי הקדש . וכבר הגדיל הרב המורה ה"ב פ'ה להרהיב את בעל העיון הישר לבלתי סור בשום אופן מדרכי הטוב למען ישמור לו איזה מנהג או דעת בטל אשר גדל עליו מני קדם . כי ה' אוהב משפט ולא לרצון יהיה הלילה . וכן תתבונן כי כל מה שאמרנו לראית הוספת השנים נדלעילא הוא מלבד כל הנמצא לשני הסופרים הקדמונים באומתנו ידידיה האלכסנדר ויוסף הכהן וכל סופרי האומות אשר אמנה הנם קרובים לדרכיהם וכלם מרבים את השנים לפרס קודם הבית ובפני הבית לעשירות רבות . וזה מהם אגב ארהיהו בהגידם קורות הזמן לפי תומם , לא לשפוט לנו את הרגל . והנו ג'כ מזולת כל מה שכתוב הלמי ואחרים מראשי החוכמים על סך השנים אשר נמישנו בין נבוכדנצר לאלכסנדר . הרבה יותר מן הרשומות בסנים ההוגים לנו . כי האמנה בחלק הזה מן הזמן הוא עקר מבוכתנו . אשר כל אלה הוולתיים השבנום כלא היו וקשתותם תשברנה כי אמרנו אנן בדין . ואינהו בני הנזכר לא יבואו שערנו , עם היות אמנה גם שיחת האצטגנינים הנז' לפי תומה כמבואר היטב במהדורתנו

השנית על פמ"ב סימן מ"ט דף קל"ו , שהם לא כונו בעצם וראשונה לזכור ימית עול' אבל בהנה את הזמן הנמשך ממחבר' כובבים ולקויות זו לעומת זו , אשר הוצרכו לדקדק בו למען דעת צדקות הליכותם ברקיע השמים , כמו שתמצא לפנינו פי"ג על השמינית בענין אברכא"ס , והנה עין ראתה את דבריהם העידני כי בכל אלה לא היה איש ממעיט סך השנים בשום חלק , אבל פה אהר לכלם מוסיפים זה יותר מזה איש ואיש כפי הנראה לו

הנ"ה . עם שמעת שקצת הכפי הנצרים כאשרים את השבנות היחודים בה הדע שאין הכונה מהם רק לבטל יופח השבעים אשר הוסיפו כאדם ועד נח כמה פאות שנים , כנראה מדברי ההנמק ס' טי' ב' ק'ו בבהדורתו פר' בלק , אבל מחתיבת כרבי הקדש והנה אינם פכסיוס אתם כי יוסיפו שנים רבות , וגם בהבנת כרבי הקדש הנזכר אינם פכסיוס בכלם לדברי הו"ל כמו שזכרתי כל זה גם בס' ח' ול"ה מן הספר , ובפרט איבס' י' או הנצרי חכם קרובן בעשירי מהבנתו פרק' נ' בקש חשבונות רבים על פי האולימפיאדי , אשר כל אחת היא בשך ד' שנים , ולדבריו מצא כי משנת שנים לדרויש הפרסי בינה הבית אשר

מין היושר, ואמנה מה שתשיב על הוולת לא אחדל מהודיע כי כבר הקשה אלי אחד מהכמי הנצרים לאמר הנה בשני מין הרביעי למבשרים נמצא אך רבני הכהנים אמרו להווא גברא ההיכל הוה אשר בנינו נמשך מ"ו שנים אך התפאר שאם נסתור איתו תהדשהו בג' ימים? ופרש הגאישאנו חכם גדול אצלם וז"ל מזרובבל שנה ראשונה לכוורש שאו החול, עד הששיית לדריוש שאו נשלם אם נאמין להשבון הכמי היהודים נמשכו מ"ו שנים, וא"כ ירבו הימים בין שבעים שנות הנלות לת"כ של משך הבית, עניתיו אנכי לא ידעתי מאין זה למפרש הנו' כי לדברי הראב"ד נקבלתו דור ראשון. השבועים שבעה של בטול הבנין אבל מנלות צדקיהו. ע"ש.

היתה רביעית לאוליפסאי ס"ה עד ט"ו למיבירא קיסר שהיתה רביעית לאיליפסאדי ר"א. אשר כאז עד החדבן ארבעים שנה. נמשכו תקב"ח שנים, והחכם הגדול ס"ו י"א ו סיקוני איש סורניעו אשר כסיהו לא נהיה בקי בעניני אשלטין כרב בראשן פאנרוחיו ס"ב חלק ד' וז"ל אשלטין נולד אחרי חרבן טררוייה השנ"ו שנים אחרי הוכד רוכה ש"ג, קודם הלידה הרשימה לצירים תכ"ג, והדבר ידוע שהיא היה רבי של ארמני. והכוסר היינו דיאנוני לאורציאו כבסרו כחיו הפיליבוסים כרב על ארסטוטילו אך בשנה השנית לאוליפסאי ק"ט הלך לעמוד עם המלך ס"ו י"ס ו ללמד בנו אלכסנדר, אשר מעט אחר כך סלך תרת אביו. והרי פן השניה לדריוש הנוכר עד זה אלכסנדר הכבה את דריוש אחרק נמצאו סביב לק"ע שנים תחת הל"ר אשר הניחו הם ז"ל לבלמות פרס בפני הבית, מ"ב נמינו מכלם באמור. וחשבנו כל אחד כאלה לנרכיה היא דעבר בחשבונותיו לאינו ככה אשר אלצהרו. האמורים בדניאל התחילו לא מזרובבל

כוכת הפרק. השיבה על השאלה המוצעת. בהכרעת זה הצד השני הזכור בפרק הקודם, ובטול סותרו אשר לכאורה הוא לצירך בס"א.

פרק ג'. ובגלל הראיות הנזכרות הן המיובאות מן הכתובים בספורי הכהנים הגדולים, ומלכי פרס וצאצאי יכניהו, הן המיובאות מדברי האחרונים שזכרנו, ובפרט מן הס"ע עצמו בשנות הישיע, נשיב אל השאלה הנזכרת כי האמנה סך השנים ליצירה באומתנו לא התקבל מתורה שבכתב ולא ממסורת סיני גם לא נמוכח מהתורצו בעצמו לאמתי ובלתי מסופק עד שלא יתכן להרהר אחריו. אבל מאשר בגל ס"ע שהיה קדמון מעת התנאים כתב בהחלט לפי מה שנראה לו כי גאולת מצרים היתה בהמ"ח, ומנה שנות בית ראשון לא יותר מת"ו אם מבחינת שנות המלכות לגר כאמור, או מן הטיעם האחר שכתבנו בש"ב משמו של ראב"ד. וכן לפרס בפני הבית אם מסגרת איזה מהכמי העתים שבימיו אם מסגרת עצמו לא מנה כי אם ל' ד שנים, אשר לפי סגנון דבריו אלו הסך כלו ליצירה עם הנמנה לשכרות הוא עצמו הנהוג מאז והנה, הנה חז"ל כלם הבאים אחריו עם מה שלא נעלם מהם בלי ספק וראיה והודאה שיצויר אל כל חלק מן הסך לפי הראוי לו כנוכר, כאמרנו ג"כ בקצת פרקיננו אלה שר' יוסי עצמו אף הוא הרגיש בכלם, הוואיל ובהנו וראו כי אין בזה כפירה והריסה חז"ו בדבר מתיחס לרת כמו שיבוא בעז"ה, לא השו לעקור נפוע ומשנה ראשונה לא וזה ממקומה, וכפי מה שכתנתי על ההכם קמדי בסל"ח דף

מאמר ראשון

ק"ג כי עם היותו סינר ומכרז על ביה ראשון המשונו ה"ל שנים לא נמנו בהמצאו על באור איוה כהוב מהמשך אחרי סך הת"י. וכן יהיה דברי על כל יתר האחרונים כי סוף סוף עם היות רבוי השנים אמונה קיימת אצל מי ומי שיהיה לא יפחה לבבו לשנות את המסודר שזכה לשם על פני הויץ, ובלי עשות מהיצה לעצמו, ימשך בלי ספק אחריו בכל מה שיודמן לו שיג ושיח, הן ס"ע עצמו בשגם הוא ולא אחר גלה לנו את השנים היתרות בהושיע, הואיל לפי משך המלכויות הנמנות ממנו באמור או מן הטעם שנתב ראב"ד החלו שנות הגית להמנות ת"י, גם הוא גם כל רבותינו הנמשכים אחריו נקיבו ואהו סרכיו, הלא תראה שכן עשו גם בתקופת שמואל, כי הנה מודעת זאת שהיתה נהשבת בפני התנאים הראשונים כנראה מפרקי ר' אליעזר ששי ושיני, וזרובין פ' כיצד מעברין ופ' הרואה על ההיא דחמיה בתקופתה ותעניות פ"א, ועם היותה לדעת כל הנמי לב המונית ובלתי מדויקה ואילו האחד שיקבע מועדי אלקינו אהריה כמו שיתבאר בעזרת אל הי מאמר ב' פ"א, כיון שנמצאה מוכיחה הן בימיהם ז"ל הן בימינו, ושאלת המכר אשר עב"פ אי אפשר לראשיתה שיהיה בזמן שוה לכל, ייזן כי כל גליל צריך לו כפי הנאות לשבע הארץ לא נמנעו קהלות הגולה מלשמור בה מדה אחת השעים יום אחר התקופה הנזכרת כמו שנכתוב עוד מאמר ב' פ"ה אם הפין בנו השולה כונו מקדש. אמת כי בדברים העקריים לפי התורה בשמירת המועדות לא התנהגו רק לפי תקופת רב אדא שהיא המאושרת וכמו שזכר עוד בפרקים לפנינו, והן כל זה לא מהיעדר ידיעה ה"ו ולא לשגגה אשר בשום אופן יצאה מאת הכמתם כי רבה, אלא לשמירת ההוגו בדבר שלא יורגש הויקו אותנו, וכן אמנה תרין על סימן בהר"ד הנתון מאת האחרונים כותבי סדר העבור, כי הנה יש לך להבונן שר' הלל וב"ד אשר בחרו וסדרו להעתיק בדבר הקביעות מהשבון האמתי אל השוה כמו שזכר עוד מאמר ב' פ"ד לא הוצרכו נהם למצוא ולהמציא לנו טרש מעת היצירה לא בעד המולדות ולא בעד התקופות שהן כלל צרכי העבור. כי גם מבחינת מערכת המאוורות בזמנם כמו שזכור עוד בפ"ג סי' ג' היה אפשר אצלם לדעת אמתתו ולהודיעה אלינו.

אשר על כן השפט כי זה סי' בהר"ד המוצב כיום אל המחשבים למצוא את המולדות לא יצא מאתם, אבל מאת האחרונים אשר לא סרו מלבקש דרכים שישמו להשגונות קלים ופשוטים לכל. וייטיב בעיניהם לתלווה בראשית היצירה לפי סד השנים הנהוג לנו. כי על כן תראה דעותם שונות בו זה מהחיל מבהר"ד שנת ההו. וזה מן וי"ד יום ברוא אלהים אדם. וזה מן ג"ה תת"ו* שהוא מולד תשרי הבא אחריו כדבר המפרש פ"ו מהק"ה, מה שלא היה קורה אם סי' בהר"ד סודר מר' הלל עצמו כי אז ודאי כל רווחת האחרונים לא הניוהו מן היוצא מפיו.

ואם לא נתעצם בזה ונתרצה ג"כ אל בעל הריב לומר שהיה ר' הלל וב"ד הממציאו אלינו, אין מ"מ לומר כי סך השנים שאליו נסמך הסי' הוזה היה אצלו מסיני במסורת. אבל אפשר להאמר אחת משתים. אם שר' הלל אשר ודאי ידע

* דבר נפלא הוא ולרא יחשב בעיני, כי הסימן ז"ל התע"ו הנזכר פה הירוי מולד השיר שאהיו מולד ר"ד, נזכר כן פעמים רבות בפי המחבר. כמו בספרו פ"א ור ע"כ דף קכ"ז ע"ב (דפוס בנימינה), גם להלן בספר ב' פ"ב ובכקופות אחרים ובאבת היה מולד תשרי דשנה ג' טל תרו ג' כ"ב התע"ו, כי בהרספך ר"ה התע"ו שיעור שנה ששייחה על וי"ד דשנת הציור יצא לך נכ"ב התע"ו ולא ז"ל התע"ו.

את כל הספקות הנופלות במנין שנות עולם חלה השרש הוה בראשית הסך הנהוג יען ראהו ונתן לנו אמתת המולדות והמהיתס להם, אשר אם השב ג"כ ליהס אותו ראשית סך פחות או יתר היה מחבר אליו סדרים יואפנים יביאו כמו כן את החשבון ההוא אל התכלית הוה עצמו המובא עם סימן בהר"ד, או סוף דבר אפי' האמר כי על ידי שורש אחר היה איוה קביעות לאיוו שנה משתנה באופן מה אל יום אהמול או מדהת וכיוצא, הלא בהיות הכל מתוקן ומצווה מפי ב"ד של מטה הנו בלי ספק קיים וישר גם בב"ד של מעלה ככל אשר זכרנו בפ' מ' דף קב"ד מדברי ר' עקיבא לר"י ומלשון הירושלמי והמכילהא פרשת החרש, וכמו שתראה לפנינו בפ"ח דברי אהרונים רבים לענין קדימת או אהור ראשי הרשים מה בגלל הדחיות נגד הנראה לעין כל מהרוש הירח' ואצ"כ הכל שריר וקיים בצאת סדרו מקרמוניו, ובירושלמי דמס' ר"ה גם במדרש הנהומא לחווק העקר הוה המציאו ספור מדומה ומליצה נאה כאותה שזכור גם כן לפנינו מאמר שני בהגהה פ"ג, כי בער"ה אומר הקב"ה למלאכים הכינו בימה וספרים ליום מחר שאדין את בני, נמלכו ב"ד של מטה ודההו, אמרו לפני רבונו של עולם לא כך אמרת אהמול שדיום ר"ה לישראל, אמר להם הקב"ה ההשבון הוא בידם שנאמר החדש הוה לכם, אני ואהם נלך אחריהם. ועל הכל אתה קורא נבון השכיל רעתי עד סופו והעלהו בידך. כי אני בהתעורר איוה ספק שיהיה על סך השנים אינני ה"ו אומר אבוהינו חפאו בסימני הקביעות בואו ונעשה סולמות כפי הראוי לספירה אחרת. אבל אומר שהם ז"ל עצמם אשר המציאום היו כמו כן מסדרים סימניות זולתם על אחד משני הפנים הנוכ' לרצון לפני אלקינו, כי לא בהניחנו היצירה קורמת או מתאחרת או שיצוייר כי החשבון ליצירה, כמו שזכור ג"כ לפנינו סוף פי"א ועל השלישית פי"ג נשכח זכרו בהלמי, קרוב לענין התרועה לדברי הר"ם בה' שופר פרק א'. העולם יתום אצל הכמתה מזהביא אותנו עד תכונת המולדות והתקופות כפי הצורך.

ובשגם המצא גאונים מתאמצים אם בצדק אם בלא צדק לקיים כי סדרי העבור הנהגים לנו היו נשמרים מעת משה רבינו מה שלא הווד להם חבריהם ככל אשר נזכור עוד בפ"א. הנה בשמרך את מדה המולדות כפי קבלת ר"ג ועבור שבע השנים בכל מהזור על דרך ר' אדא לשמירת האביב אל הפסה והאסיף לסכות שהם עקרו כאחת אפשר לכונתם שתעלה בידך אם כי סך השנים ליצירה ידומה פחות או יתר.

כונת הפרק. יונח שהמפרשים הזכרים לא דברו באיסה על הכתובים אשר הניעו אותם אל סבי פרטים שונים. הלא יאות שנחבינן אך נחצם אנחנו, ואם יושר הסך הכליל עקרי בדתנו יקשה אך נועז לרבות על שים חלק מכנו כה שיקלקלהו. ובשגם הם לא סימו להראות כי מהקדמיותהם יולד ערער. בכללי אך יתנצלו והוא נמשך בהכרח.

פרק ד'. ואמנה למען נוסף לצרף ולשהר את הרוש בבדינת דברי אהרונים האיה הנני שואל לכל מתקומם יונח שהגאונים הנו' בקיימם את סדר העבור מתחיל

ע"פ מסורת סניי מן היצירה נמצאו מאשרים את סך השנים אחריה בלי הפרש כרגע ושאין אצלי ע"ז תשובה מספקת רק הוכחה הסתירה ברביהם שאין מנוס ממנה, אך תתרוץ אהה את הכתובים אשר הניעו אותם לפרושיהם שזכרנו. וכי למשל מנין ששת הנהגים גדולים המבוארים בנהמיה אשר רבוהינו כמו שהוכחנו בפ' הל"ז דלנו אותם אם על בלי נודע משך זמנם או לסבה אחרת, וכן הפרד כורש דרוש וארתחש' לשלשה ראשים בהודאת כל המשרשים אשר זכרנו הלא בהנחה סך השנים לפרס בפני הבית ירבה על הל"ד שמנו רבוהינו, וכן כל כתוב וזאת אלה הנצב מנגד כאמור, עד שאתה מכריחני להלום אליך רברי הגאונים הנוכרים הנמצאים להם במקומות פרטיים על היותם מונים חלקי הסך בחשבונם וז"ל הלא כי הרוץ עזו אנריחך אני על הולמות הכתובים ולא בבוקי סריקי כי אם בשיב טעם ודעת, והנה מן הרין יש להודות כי האחרונים הנו' כבר עשוהו אם ראו הדבר קרוב אל השכל, עוד אשאלך והודיעני אם ככה מנין השנים הנהוג לנו הוא הכרחי בצמצום ומעקרי רתנו בבחינת הקביעות המשלהשלות הימנו, החכמים האלה אשר נקבו בשמות ובתוכם גאונים ובעל הקבלה ראב"ד והאלקי רמב"ן וכל עדתם קדושים ובתוכם ה', וכי נבערים מדעת היו או שתויי קורט של הלתיה נכנסו לדרוש הזה דלא השו לקמחיהו ושמו תואנה וספקות במספר השנים המסור לנו, ושעל פי מדותיו המצומצמות סודרו הימים אשר לנו בהם חפץ, השיב אמריך לי כאשר שמעתי מההלל במתת שקר שלא היתה כונת האלופים ההם באותם המקומות לדבר שיאות לקבוע בו אצלם מסמרות רק לפרש את הכתוב כפי מרוצתם לטבעות עין, אבל זה בלי ספק איננו מענה רהוי לדובר אמה בלבבו על כמו אלה, כי על כל זה היה להם לחוש גם במקומות הנו' שמא מתוכם ילמדו הקוראים לשקר כאשר אהרי כן ימצאו על הדרוש בעצם, הלא נודע כי הרבה יקשו הו"ל או יביאו ראיה מהנן התם ומשמועה אשר לאיזה טעם הובאה שלא במקומה, ומה זאת שלא יהושו על הנראה מפשט הכתובים הנקל מהיותך לו עבר משכיל ימשול במכוון ראשונה ובעצם ולמה זה לא נמשך כל מתנגד לו אחריו, לא בהפך שניעות בגללו כל מה שיהיה, את הכתובים עליו. ואם חשבו הנושא הזה פנה עקרת ושימשך מכל הלוח שבו אשילו בדרך רחוקה צל הקיקיון של הריסה הלילה, הלא היה להם להשמר מאד מהוציא עליו כל ערער, אדרבא הם כשומרי תורה יהגרו בכל זולת אשר תקח אונם עליו שמין מנהו, ומה שלא עשה הם זה לזה באמור, היו עושים מרבית הכמי הדורות שבאו אחריהם להם ולכל זולתם להכות אותם על הלחי בשבט זה של השבון השנים והמולדות אשר על דקדוקי זמנם נקבע את כל ימי הגינו, האף אין זאת אם הנוגע בו כנוגע באישון בת עין, או לפחות ברין היה שיהיוקו דרך הראב"ע בצצית וקמון הבשם ורומיהם לומר היה נראה לנו כפי הפשט בזה ובוו אבל בשמענו את דברי הו"ל אמרנו שהקבלה תנצח, אך המה בחרו ברכיחם שנה ושלש ובדבר שלא נדוהו אבן נקף בשום בחינה היוקו ברעתם ולא הרפידו.

והנה אין לך בשום אופן להחבא בסתר קנה וביצה שהאמר אין הכי נמי שכל אחד מן האלופים הנו' הרבה סכומו במקום הפרטי הנו' אפס לא בכל זאת יחסר מהודות על יושר הכלל הנהוג, כאשר לדעתו נמצא כמו כן לאורך גיסא מיהר חלקי הסך דריצים וניאיות אשר ימלאום ברכסים שאצלם והיה העמק שזה וכל עקוב למייסור מדי הצטרף הכל יחד, כי אלה ודאי דברי תהו ונדרי היתר פורהים באויר

אשר בעת פקודתם יהיו לרוח . יצן תשכיל ראשונה כי להיות הפרצה כפי האמור קרובה להגלות מכלל הדברים , ברין היה שהחסיד רמב"ן ר' מ' בהגידו את דעתו הנזכרת על רבי השנים לא יחזר מרפא לשעתו את מהן מכהו , ויבאר שהעודף לו כאן ישנהו בהסר כאן כי אין לצאת מדרך הקרש , ואדרבה תראה לו בהשגות ס' קי"ג כמו שזכר עוד בש"א כי הוא ירה החצי בלשונו זה שאמר ר' הלל עבר את השנים הראויות לפי מינו , מכלל שהחשבון ההוא לדעתו היה מסוגל אצל ר' הלל בפרט לאיזה טעם , ואם האמר הוא רמב"ן וכל כיוצא בו מקום הניח לנו לעשות לו גרר השלך בזה את ידו עלינו הבה אחי עמוד ונעשה מלאכתו , הלא נחש אין כי היא לא תצליח בשום חלק . וזה אמנם לך האות , אתה קח לך עשר שנים בין כל פקודי העודפים בהם ועבור בסך מן הקצה אל הקצה כי לא המצא להם שום מנוח , להיות הכל מתוקן ומלא אין רקות נמצא אם מאדם עד נח וכל אחד מן האבות עד הגיענו אל סך ב' אלפים המ"ח בגאולה מצרים , ומאז עד בנין ראשון על פי הכתוב ת"פ . וממנו עד החורבן ת"י , ושבעים דגלות בבל , ול"ד של מלכות פרס בפני הבית ושש למלכות הכללי של אלכס' , ואלף תתס"ח מניויות וגמורות אליבא דכ"ע לשמרות כמו שזכרנו קשיא א' פ"א , ולכל החלקים האלה סבה וראיה אצל ס"ע על פרטיהם באופן שאי אפשר להפקיע זה למען תת מקום לזה ולא תוכל לפרכס ולצאת מן המבוכה בשרוב פשויות מאומה , ונ"ש יבצר זה ממך לדעת רמב"ן הנזכר אשר זמן התאחר מראת הבתרים לצאת אברם מחוץ בן ע"ה שנים , לא התברר באופן שתוכל למצוא חסרון יתמלא בסרה העודף הלק כחלק וכבר שמעת בש"ב אמרו שאם ארבע המאות החלו מהולד יצחק סך הדר"ו על כרחין נמשך למאתים וארבעים . ואם סך הה"ל החל ממראת הבתרים סך הדר"ו נמשך למאתים ועשרים או קרובי . וא"כ אף הסך הכולל ליצירה גם לו גם לכל יתר המוסיפים בהשבונוות החלקים ירבה בהכרח .

גם לרווחא דמלתא תוכל לכוון את המספר על זמן יותר קצר מן הכלל כלו . וזה כי כבר כתבנו למעלה ראש פ"א ובספר פכ"ג את דברי התיר הגדול רש"י ו"ל אשר ברצותו לחשב על דעת רבותינו אלף שנים מיציאת מצרים עד החש' לשמרות כתב וז"ל . ת"ס עד בנין ראשון , ת"י עד ורבנו , שבעים דגלות בבל , ל"ד של מלכות פרס בפני הבית ושש ליונים בעולם שהם בין הכל אלף , ועתה הודיעני אם הה"ל דביני בניי הם תי"ש אף לדעת ס"ע כאמור , או ת"ל לדעת המפרשים אשר זכרנו , וכן מספר השנים לפרס בפני הבית הם יותר מל"ד . איך ימצאו כל אנשי חיל ידיהם לבלע את היתרון ההוא ולהסיע על קצתם אחור או קדם , הלא הן מוגבלות ונרשמות במשך הבית עצמו , ואיך לא המצאנה לפי זה מיציאת מצרים עד המנין לשמרות יתר על אלף , ובבוא הסכים הפרטיים לדי יותר כאמור איך תוכל החלט מהסבות ג"כ הסך הכללי יעבור עליו מה , ואפילו תאמר שהאחרונים האלה לא העלו על דעתם דבר זה הוות כשגנה שיוצא , ובפרט ר"ח המחזיק את כל המתיחס אל העבור מקובל מסיני ותצרך ג"כ עם המקובל ההוא סימן בהר"ד , אשר לדעתנו אפשר למקובל הנזכר בלחו כמו שיבוא . ודאי הוא שעל הכלל לא ירבה לי שנים ואפילו חדש , מה לי אם בגלל זאת היא כתוהא על הראשונות והדבר יצא מפי המלך בטוב שינים דעה כי שגולה הכתובים ששפתהו , הן אלה קצות משפטי ודיני בריש מין עם שמירת כל יתר הדברים אשר כבר נכתבו ונחתמו בספר , ועד אשר לא אשמע

על כל פרט ופרט מן הקושי השיבה נצחת לא משאות שוא כחק לאוהבי לנוס האומרים קבלה חתומה היא זו אין לנו להרהר אחריה, בלי שיחושו ליטול מבין עיניהם קורות בית הבר של דברי הרבנים הנזכרים וכתבי הקדש אשר כלם בראש הומיות יקראו, הגה אחשוב אותי לבער לא ירע אם אתן תודה במקום האמת אל הנראה רחוק ממנו.

כונת הפרק. שאין לחשוב בוא המסורת נגר הכתוב בספר, והיות סך השנים ליצירה כמה שלא תבוא עליו קבלה ספשה או מיהר נביאיו.

פרק ה. ואמנה זאת חשבתי גם לקחה אוני שמץ מהיות זה למונח אצל אשר לו הריב, כי יגש בעל דברים ויאמר, אמת הדבר שהכתובים מראים פנים לסך שנים ובפרט לפי הנראה מפרושי האדירים שזכרנו, אבל עכ"פ דין הוא שלא נחוש לזה כי הן לא יחכרו דברים זולת אלה שהתאמתו מצד קבלה בחלוף הנמצא עליהם מכתבי הקדש, כנון מצות הספרו חמשים יום וארבעים יכנו וכדומה אשר זכר אותם השר מקוצי בהקדמתו אל הלאוין, אכן על דבר אמת וצדק יתושב הנגש הוזה ויסתכל שאין הנידון שלנו דומה לראיתו הנזכרת, כי אלה כלם דברים שהתורה עצמה אם נסתה עליהם במקום אחד גלה אותם במקום אחר, כמו באמרה שבעה שבועות, לפניו נדי רשתו ואחריו נדי שתיים, וכדברי פי חכם הראש ז"ל שלהי מס' פסחים שכתב ז"ל. יש מקשיין כיון דקרא קאמר תספרו חמשים יום למה אין אנו מונין רק מ"ט, ונדחקים לפרש הכתוב עד מהרה השבת שהוא יום חמשים תספרו, אי נמי חמשים יום קאי אל והקרבתם דבתריה וכו', ולי נראה שאין אנו צריכין לדהקים הללו, כיון דכתיב בהדיא שבעה שבועות תספר לך אין לספור יותר. וחמשים יום לא קשי מדי שכן דרך המקרא כשמגיע המנין לסכום עשיריות פחות אחת מונה בחשבון שלם, כמו כל הנפש הנאה שבעים, וארבעים יכנו, עד כאן דבריו הנכונים, אשר כיוצא בם המצא ג"כ לרמב"ן בתחלת השגותיו של הר"ם עקר א' או תדמה יותר קרובים לאלה כפי משך הוזהו של הנושא יוכיה, אבל בענין שאנהנו בו כל המשנה כנזכר רמה בנפשו להראות אמתת דבריו מכתבי הקדש שאין אצלו בהם דבר מנוד.

והנה בר מן דין כל אשר נשמה באפו יש לו להרגיש כי בבואנו ללמד מן הדברים הנזכרים לדרוש הוזה הלא נשם שלא יראה ולא ימצא שום תורני שולח פיו ח"ו נגר אותם הקבלות ושיעזו לקיים אחריהם את הנראה מפשט הכתובים כי בגלל הדבר הוזה ספרי זמניים הקראים ישרפו, ככה מן הדין יהי נשמר ונעשה בכל המתיהם לדברי החשובות האלה, וא"כ תמה על עצמך מדוע ח"ו לא יבער הסנה בחולקים שזכרנו, ולמה זה אהינו עוברים כי בכל יום ויום ספריהם נושרים לירינו מחיק כלנו, הלא יענה המשיכל אם יש דברים אשר שפתיים

ישיקו. והרי בלאו הכי נאמר לו מסונך ומדברך אלה עצמים ראייה חזקה לדעתנו, כי במקום שהקבלה מסיני תתנגד או תתחלק באופן מה אל הנראה מן הכתוב לא הבוא עליה מאת כל תורני מחלוקת, וכאן נמצאו עדת אבירים חולקים עליה אם כן לא מסיני באה, ומה יפו ונעמו דברי החכם נוורי מאמר א' סי' ל"ז חלילה שיבוא בתורה מה שהשכל ירהיקהו, וכן נאמר אנחנו חס למקובל מסיני אשר גם הוא תורה שימצא בכתבי הקרש מה שינגדהו, כי האמנה שני שרינו אלה האומות נולדו ומשפטיהם אמת יצקו יחד, וגם את הדבר הזה ישיב כל איש תבינה אל לבו כי הנה המקומות אשר מהם הצאנה ההערות לאמתת חקירתנו אינם גופי תורה ודינים אשר תאות על ברורם המסורת, אבל כלם ספורים של קורות הומן והולדות הימים שהם נכתבים והולכים להומם כפי השמעות אזנים, ואף אם תמצי לומר שהקבלה מסיני בארה לנו ספקות ישנים אשר בשעבוד מצרים הנכתב בתורה, ודאי הוא שלא התכן לך תשובה זו בספקות אשר על שנות מלכי בית ראשון והמכהנים הגדולים ומלכי פרס של בית שני אשר בנביאים וכתובים, כי משה רבינו לא מסר לנו קבלה רק על תורתו לא על דברי הנביאים שבאו אחריה, ואם למדנו המסר על פה דברים לבאור מה שבכתב מאמרו ית' והתורה והמצוה וגו' לא שמענו כזאת על הנביאים שגם הם יניעו ידברו הלכות על נבואותם ובפרט לבטול הדברים שהמה מידם נגזרו, הנה כי כן המתעטף בטלית תשובה זו של קבלה נגד הנמצא כתוב, ודאי הוא שאין לו להתברך בלבנו עליה, ורבותינו עצמם כאוהבי האמת לא יאשרוה.

גם הנה סוף דבר נהרצה לאיש ריבנו שיאמר [?] את אשר יחפץ במלתא דלא רמיא עלן, אך שיודה כפי הישר והטוב כי סימן בהר"ד ומספר השנים ליצירה אשר אליו נסמך, לא התקבל במסורת, כי זו בלבד אנו מבקשים באופן שיתכן להרבות סכומם בלי המשך ח"ו שום הריסה בדבר מתיחס לתורה, שכן גם אנחנו נעבור את ה' כי הוא המבורך לנצח.

המאמר השני

ואמנה היתר כל הקשה להשוותנו הכתובה בשלישי מן המאמר הקודם
בבחירת הראיות אשר הובאו לזכות הצד כותרה 'הבאר נפי מה שאהשוב
אחרי הציפי פוקים יכללו הערות יקרות בעצמן אשר מהן המשיכה קושיות
חזקות אל הצד הסותר הנזכר ויתאמתו דברים יאותו למבוקשנו.

כונה הפרק

כל דבר שיש בו לרבותו מחלוקת אינו הלכה כסני, והשנה בענין זה על הפס"ג ואחרת
על סהרר"ק קארו, ושכל ההלכות כסני התבררו בספרו רבותו באופן שאם איזה אחרון
יאמר בשקול דעתו על דבר חדש היותו כסני לא יחשבו דבריו רק כדברי פי הכס בהיות
בם טעם לשבח ובפרט [לפי הנשוא אשר אהנו עליו] לא יחשב לסני. הדבר שבו מחלקו
ר' אליעזר ור' יהושע אם בניסן או בתשרי נברא העולם, וכן מה שחלקו בו שמואל ור' אדא
על מדת השנה ותקופותיה, ואיך דעת שמואל בזה הסני ובשל, והשנה על החכם כוונתו בדבר
התקופה שבצנעא, ואחרת על הר"ם ור' ברבריו על תקופת רב אדא ובהתאמת כי תקופת
רב אדא בלתי נחונה כסני יששך כי גם סדר עבודתו עם היותו באמת חכמה עדי כאד כפוארת
אינו כסני והבצא דברי ר' אליעזר בפרקיו על סנין שמואל הנזכר הנו לאות כי הוא ר' אליעזר
לא כהלכה כסני כתבם לנו. וזה הדין נ"ב על דברי ר' יוסי בס"ע אשר בקצתם רבו הניסים
מהמה. ואיך היה מחכמת רבותו לרדוף כהנן שכבר החלל בהסן עם הראוהי פנים הקצת
כל עוד שלא יהיה בו הפסד תורני בבלתי הקים מחלוקת וכל הנמצא להם בתשובות השמים
הוא מהמסכם אחר ר' יוסי בס"ע והוא והם גם ראשי הנאונים וכל אנשי מורה כונים תמיד
למולד ור"ד שהוא השרי דיצירת אדם לא לבחור"ד של תחו אשר מעולם לא זכרוהו, והתנצלות
על הנצא בפרק זה ואולי גם בוולתי מן הבאים איזה דבר מבואר בעצמו אשר העסק
לברר אותו גם מן החוץ נראה ללא בירך.

בחנ"ה הראשונה תמצא שבת מה למשך קבלתו. ותוכחה בגלל זה לקראים שחיקי טביא בה"ם
ובמות, ובהנהגה השנית תמצא איזה התנצלות על סר שמואל בפנימית תקופתו, והשנה על
הר"א הנשוא שאמר כי הוא שמואל לא על דעתו הפרטי רק כפניד דבר הפרטיים נתן במילדות
מדה בלתי מספקת.

פ ר ק א. כל אשר יקרא בשם ה' ימלץ מהניח שום ספק בזה, כי ההלכה
מסני היא סלת נקיה ממחלקת. יען היותה על פה תורה תמימה כאותה שכתב
לנו. והנה מלבד מה שזכרנו עליה בספר מאור עינים ראש פ"ד מדברי הכמינו
והולת מה שיפה כתב החכם כוורי סוף מאמר ג' וראב"ע בהקדמתו לפרוש התורה
על הכרה מציאותה ונאמנות מגידיה, אשר עם אלה ודאי אין מקום למחלוקת
הלא יאות להתבונן כי מדי הגיעם לידינו זו כזו לא יד ליד מאהו יה' אבל מידי
האבירים ראשי סנהדראות ובחירי אבות העולם אשר במישך הזמנים מסרוהו אלו

לאו. אם להשך אדם לומר כמה שגל פה הדבר הזה לא כן יצא מפי המלך אלקינו כנה יוכל להאמר גם במה שבכתב, וכשהו נושג מערער אחד אפשר לוולתו שיקום בכמוהו ונמצא שאין חלק מהם אשר האמר עליו לבסוף זה דבר יי' לנו ולבנינו, ולהיות הצעה זו כמו שיתבאר ג"כ בסמוך, אמונה אומן, נודע לודאי כי כל נישא שהמצא עליו מחלקה בדברי הכמינו אין בשום אופן ליחסו אליה. הנה לכאורה יראה שיאורה להוכיח עוד אמתתה מהא דהניא פ' חלק האומר כל התורה מן השמים חוץ מפסוק זה ואשילו חוץ מדקדוק זה, ק"ו זה, או ג"ש זו; וזהו כי דבר יי' בזה, והלא במקום המחלוקת כל אחד נושג בדבר חנירו ובאופן מה בוורה, וראינו כי התנא לא שם פדות בין הדבר שבכתב לאשר במסורת, אולם אם יהיה עם לב המשכיל לחשוב דאין הגרון דומה היסב לראיה, כי האמנה זה שרש לרשעו וזה לתומו, הן לנו דבר ר' אבא פ' הערל כל תלמיד הכס האומר דבר הלכה ובא שומעין לו, היינו כנראה שם הלכה מסיני, ואין ספק שאם תטה אונך לשוב מחלוקת לא ישמע בהוץ קול החכם הראשון כי בא זה ואבר את זה ובפניו יענה איך דבריו ההו, מלבד כי הנסיון כדברי פי חכם הר"ם ז"ל, בהקדמה באור המשינה, יפה הוכיח כי מעולם לא נשמע מחלוקת מימיה משה רבינו עד רב אשי בנאור עין התח עין, וקצותה את נפה, שהוא ממון, פרי עץ הדר שהוא אתרוג, ובה איש כהן כי תחל שהיא ארוסה, ודכותיהו, שזה יאמר לי"י אני יש בפרושם הנו' אם למסורת, וזה יאמר אין המקרא אלא כפשוטו לא תגרע ממנו, אדרבא מדור לדור ראינו תמיד הלכה למעשה כפי הביאור הנו' שהתקבל אצל רבותינו, ודברי הר"ם שמה על הפנה העקרית הזאת ארוכים מהביאם הנה אבל במקום הנו' יראה הרואה איך כלם נכוחים וישרים למוצאי דעת, ופללתי כי מהשענו גם על דבר ר' אבא שזכרנו כתב שם על הראשון מחמשת חלקי המשנה קרוב ללשונו הנו'. היינו כשיאמר האחד כך קבלתי אין משיבין עליו, ומכללא לרעתי נראה כי מאמר ר' אליעזר פ' הנהקין בדין הזקן ממרא אשילו הוא אמר מפי השמועה והסנהדרין אומרים כך נראה בעינינו נהרג. וכן הלכה שלא ירבו מחלוקות בישראל, שמועה זו דוקן ממרא לאו מסיני הפתר, אלא מרבותיו. כמו שבאר הר"ם ז"ל בה' ממרים סוף פ"ד, וכן משמע בגמרא המביאה שם לענין זה דברי עקביא בן מהללאל לבנו במס' עדיות חזור בך מארבעה דברים וכו' שאני שמעתי מפי מרובים ואתה מפי יחיר, דהיינו אלופים רבים שהורני מאומד הדעת, אשר על כן יאות אצלי להפוש את בעל הסמ"ג שהביא בלאוין רי"ז את מאמר ר' אליעזר הנו' כך שמעתי דנראה אשילו מסיני, עם היות לגניו באור הר"ם הנו' אשר גם פעמים רבות ידעו לבו למורה צדק, כי לטעמיה קשיא הלכהא דר' אבא פ' הערל הנו' אהלכתא זו דנחנקין לר' אליעזר. אך נהנה ראש לרמבם ז"ל וזכר כי אחר הרברים והאמת אשר כתב בפרוש המשנה כאמור, קשר לו אבן יקרה זו במשנתה ההוגנת רצוני בידו ההוקה ה' ממרים פ"א שכתב ז"ל: דברי הקבלה אין בהם מחלוקת לעולם וכל מה שתמצא בו מחלוקת בידוע שאינו קבלה ממשא רבינו, ובוה אין עליו השנה לא מראב"ד ולא מרמב"ן דברו על הדרוש לענין העקר הראשון והשני אשר הניח רמב"ם בסמ"ק שלו, ולא משום חכם וולתם, שאם כן היה זכרונו ראוי להמצא על ה' ממרים הנו' בנמוקי הגאון קארו והנה

אין שם איש, אדרבא הר"ר ישועה הלוי בהליכות עולם לו פ"א הביא את דבר הר"ם הנו' ליציב ונכון בין יתר דרכי הגמרא המפורסמים לנו, וכן ראב"ד הלוי בתחלת ספר קבלתו קבע גוזה מסמרות ככל הנראה מימנו, גם מבאור רש"י ודבור תוס' ש' הערל נראה אמתה זה על ההיא דא"ר שמעון נקבות מצירי ואדומי מותרות מיד, אמרו לו חכמים אם הלכה נקבל, ופרש"י אם הלכה שמעת מרבנותך, ע"כ, דמשמע אפילו אינה מיני, והתוספת כתבו וז"ל. ה ל כ ה א נ י א ו מ ר ל א ו ה ל כ ה מיני קאמר, דא"כ אמאי פליג עליה ר' יהודה, אלא הני קאמר כך קבלתי מרבתי ע"כ, אלמא בהל"מ ליכא מאן דפליג, וכן יקויים מדברי רבינו הם שם על קאמר ר' אבא שזכרנו, ואתה תחזה כי ארכו ונעמנו (גם הר"ר ישועה הלוי בספרו הנו' שער ג' פ"א הביא דברי התוספת הנו' וקיים אותם), אשר על כן בנינו יפלא אך מהר"י קארו שאחת מכוונות נמוקיו על ספרי הר"ם הוא להודיע ג"כ איזה מקום בינת ההלכות בדברי רבוהינו וללמד עליהן זכות שבקיה עתה בריש ה' ממרים הנו' לשפר ארג שטתיה כי בפנה הגדולה הוואת הפסיע פסיעה גסה נוטלת מאור עיני הקורא אשר הערוג נפשו לדעת זו לרבינו מנין, והלא יכול היה להביא ג"כ עזרתה לו האחרונים יחידי סגולה שזכרנו, ולכל הפנים הכלל שהצענו יציב וזהימין כי האמנה כל מחלוקתם ז"ל, ורבו כמו רבו, אינן ח"ו בעקרים המקובלים, רק בענפים ותולדותיהם, שהכנס זה ידנים מתחסיס לאיזה מן השרשים הנזכרים וזה לא יודה לו, או במוני דרושים אהרים אשר נקבו מאת ראב"ד הלוי דהר"ם ודבר"י איש על מקומו הנו' בהוכחות ומופתים יהיירו כוהדר הרקיע, אבל ההלכות מיני ודאי הוא שאין על אודותם אצל רבותינו מחלוקת.

גם מדי היותנו בעקרה זה לא נחול מלזכור דבר מתחסיס אליו אשר עכ"פ נצמך לידעתו במשך פרקינו אלה, והוא שאין בשום אופן ליחס הלכה לסיני מאומד הדעת כאשר המצא לקצת האחרונים בפ"א י"ב ו"ג לפנינו, כי הנה האמנדא אף לפי האומרה עצמו הלוק בצד מה עליה, כ"ש רבים זולתו אשר לא ידונו בה כמודו, ודרי זה גלי ספק מין מימי המחלוקת אשר בדרנו התרחקה ממנה, מלבד שכבר כתב הר"ם ז"ל בהקדמתו לבאור המשנה וז"ל כל מי שעמד אחר חבור הגמרא אין תכליתו אלא להבין את דבריה, כי עליהם אין להוסיף ומחס אין לנרוע, וכן בהקדמת ידו כתב וז"ל. מן הירושלמי והבבלי והתוספתות וספרא וספרי והבאר כל מה שהעתיקו איש מאיש מפי מטה רבינו, ובסמוך, נמצא מהברי הגמרא סוף המעתיקים תורה שב"ע"פ ובכל זאת אין עליו פוצה פה להשיג, אדרבא שתיתק כל נותן בקולו הודאה ודבר"י הלוי בפרש קיים את דבריו בהבורו הנו' סוף פ"א, באופן שההלכה אשר לא תמצאנה חרותה על לחות רז"ל כאמור כל מיחס אותה לסיני נראה היותו כמהנבא כיה

הנהה. מדי דברי בענין קבלתנו הנה לתוספת הורה והדרה אשר גם זולת זה ירבה לבעלה, שפתי לא אכלא מהטיף כלתו ואת עליך אישי הקיורא ותחי לך הערה בעלבא כל עוסת שבאה, כי לפי מה שכתב החכם נצרי ציליאו רודינינו בספרו סן הלכודים הקדמונים מאבר עשירי פ"א גם חכמי האוכות המחזיקים את הרביעי דעורא הנכבא אצלם לכאשר באותיותיו הנם סודים ומוכחים בספרי עורא שם בכל פ"ד הכתר כאו לארנטי כשה דברים עתיקים ללמדם את בני ישראל על פה, קצתם בפרסוב אל המיסי הכעשים, וקצתם לחכמי לב בסוד שיה והצנע, ויהי בהשתחכם מענני אם להתרשלות כי ישבו והסידום בלבם כאמרו והשכח תורת אלקך, אם מדחוק הציות והנלוית אשר הבטינו, האלקים בחכרו חור ובסרם לעורא ברות הקדש לחדש ידיעתם בישראל, אך כשפט הראשון אשר זכרנו והנה כבחינת ההחלק הלכודים ואיפניהם מאמר

שלא שמע הלילה, וכפי מה שעל הכתב נאמר בפרוש וזאת התורה אשר שם ונו' כן בלי ספק כל אמרת אלוך מסיני היא צרופה ודאית בעצמה ולא ניהם אלו דבר משקול הדעת, כנרמז גם כן באמרו ית' ישמיע העם נדברי עמך, וכבר דקדקו וז"ל אף על דברי החכמה ובארו האי דר' פלוני לאו בפרוש אתמר אלא מכללא, ועל כן אם המצא לאיזה אחרון יחסו דבר לסיני אשר לא התברר בגמרא השתרשו ממנו, אלא שנראה כי כן עמד הוא ויפלא, אם זה דברו חורני אפשר שיתקבל מדברי פי חכם הן, והבא לחלוק בטוב

טעם אין מוניחין אותו אך שיהיה מסיני, ושפתים ישיק, לבך אל ימהר להאמינו, כי לא מפי אחרון אנו חיינ' כמקובל ממה שקמנו מפי רבותינו חלקם בחיים כמו שנזכרו י אולם הערתנו זאת תהי' לפקדון בלב כל חכם לב הקורא עד בוא הבואתה י ונשוב אל המונח הכללי שהוצע ראשונה ונאמר כי בענינים אשר דברינו אלה סוכנים על קצתם יתאמת לנו איך הפרט שבו נחלקו ר' אליעזר ור"י פ"ק דר"ה אם נתשרי או בניסן נברא העולם, לא היתה עליו אצל שום אחד מהם הלכה מסיני כ"ש בראותנו אותם מתאמצים להוכיח צדק דעתם מן הכתובים וזה לעמת זה או סתם תלמודא בערו סותר ראיותיו של חברו במה שיראה להם פנים לכונה אחרת, גם תלמוד הדבר מענינו כי תראה איש איש מהם נקיט ואויל כי וכלא מכרווא של דברים מתהלפים, נברא העולם, נולדו אבות, מהו אבות, נפקדו אמהות, יצא יוסף מבית האכזרים ואחרים מלבד אלה, אשר להיות כולם, או רובם כולם, דרושים בלתי מתיהסים למצות או דינים שיעשים האדם וזו, לא ידומה בשום אופן ד'יני (שה' קדוש וברוך) שדי עליהו הלכות בכדי, ותדין אפוא כי כלם סברות לבם הנה, וכמו סברות בעלמא לא דברי קבלה תראה את הכאים אחריהם מכריעים את הדעת האחד על המתהלף לו, כמו שנזכר על התקופות בפרק זה ועל זמן הנריאה בפ"ג שלפנינו.

וכוה ג"כ מה שהמצא בין שמואל ור' אדא מחלוקת במדת השנה ותקופותיה, כי כן הר"ם וז"ל פ"ט מה' ק"ה אחרי הציצו שנפל במ הלוקו דעות הן להכמי ישראל הן להכמי האומות כתב דעת שמואל שם נמחיצה לעצמו ודעת ר"א בפ' שאחריו כמבואר לו באורך, יהי לאות על ירך שאין גם אהר מדעותם להם הלכה מקדם, והנה עוד יתברר לך כי אמנם דעת שמואל אי אפשר היתה מסיני יען כי בבחינת האמת איננו

כיון לאלה בפרסום וזה לאלה בסתר, יחשב אצל משבילים בהם שהרברים הנו אשר נספרו הלא הפה הקבלה המתחמט לחלק הפנימי שהיא ראיה להודע אל הכל, והמתחמט לחלק העיוני אשר יאות להסתחין עליו סוד בין הברים מקשיבים כלם עכ"ל שום עיובח בלי פליאה אנושית וכלי בחלוקת, גם קריב לזה כתב ההכם הקדמון ונרול אצלם אור ינינו בפרושו לאגרות ראש שלוחים, מרוק דבריו אל הרומיים פ"ג שנספרו אל אבות היהודים דברים כאת האלוך, וזה דבר אוריניו תפצאני בשפיו גם שם על ציליאר, ועתה יראה כל מפק עם הלמיד עד מה הקראים אנשי בוגרות ראויים לתוכחת מנלה וחסת סלך כלאכי כות, כי גם אשר לא מבני ישראל הפה יקיימה בדינו.

הנהה ב. לא נבעתי בדיא את לשן הר"ם הנזכר בעבור לראיה על היות השנתות דברי האסטוראים האלה בחלוקת יען שבערי אופרים כי שמואל לא ביון לחלוק רק להרחיב השבעות אומים להסך, כעין התנצלות ראב"י עליו פרשת החדש, אפס לבי מהסם על זה כי הנה בדבר הר"ם שם פרק ט' תבצא שנים בין יתר האבות בחלוקת וי ספורבת. וכנראה כרור מדברי הנשיא מאמר ל' שער א' באכרו כי חכמו הורו יאכמו אך השנה שס"ה יום ויתר מרביע וחכמי יין פחות מרביע, וכלמדי חכמת החיין שס"ה ורביע, אשר ע"ב סוף שער ב' מאמר ל' כתב וז"ל רבחינו נתנו לנו כימי השנה

שתי כבורות. האחת לדעת בלבדו החכמה האמרים שפ"ה ורביע שלם ויהי תקופת שמאל והשנית לדעת הברקדוקים שאמרו פחות מרביע ויהי תקופת ר"א ולא זכרו את הדעת השלישית כי לכל הפנים היא אפשר וחתו, וכן מבני עשין מ'ו והאפודי פכ"ד יחסו דעת זה לשמואל עם היותו בטל אצל המאמרים כנראה מה בנין הפרק, הלא עוד תבצא בזה על השמינית פ"ג דבר הנשיא ול כי דבר שמואל במילדות כ"ט יב תש"ב היא דעת הפרטיים, וכן מרבי ה'ים ראש פ"ט חנו' שאחר הכצא פחלוקת בין הכבי וין ופרס במדת השנה, וידעני כי הימים יאברו פחות מרביע. ויבן איך הפרטיים הם האוברים שפ"ה ורביע; ועם היות שתי דעות האלה להם על המולדות ועל התקופות בטלות לפי האמת כאמר. הכבא נותנת כי שמואל אשר גדל ביעות לבדם פהם, כי הגה מן האפור בפ' הפועלים דשמואל בוסן ר' ואביה היה. עם שאו היה מולך אנטימן פיאום קיסר רומי הנודע לידיד רבי בפס' האלילים פ"א. הלא במדינות הצמיניות בבבל נהרעא פוכבדיא ודכיהו סכירותיו ובולדותיו של מר שמואל. היו תחת שביר בלכא אשר כפרש"י פ' יש נוחלן וכבה דוכתי מלך פרס היה. ובצניו בפ' חלק א"ל שביר מלכא לשמואל אמרתו דכשית אתי על הכרא אשר ליה כוסיא ברקא א"ל כוסיא צ"ל חכרא] בר חיורו נוניו פי את לך, ופירש"י חור בלשון פרס כאה. ופרק החליל שמואל היה כטייל קבית דשביר מלכא בתבניא בוני המרא. ופי' אלו מנחלן א"ל שביר מלכא לשמואל תתי לי דלא קטלית יהודאה מן עלם, ואשר תבצא גם כן שביר מלכא בימי ר' יוסף פרק קמא דבתרא ובימי רבא בתענית פ"ג וזבחים פרק דם חטאת, האחרונים כאד לשמואל. הלא תחם זה לאשר כל מלך פרס לבד משמו הפרטי כאונגורו שמכור בסבך. היה מתואר כן כמו ציכאר אבנופט קיסר רומי. או לחיחם פשוהים בשם ההוא. וכבר כתב הנשיא שער ט' כאמר ל' והחכם זכות בספרו. מן העבור פ"ח כי תהילת מלכות הישכעאלים אשר הפשהו מיד אנגור הפרסי היה בענת ד' אלפים שפ"ב כנראה ל"כ בזבחים פ"ב שוה אנגור היה בימי הווא בר נתן עכיתו של רב אשי כביב לימים ההמה. ושבואל הנכצא בימי רבי כנוכר תראה מקבלה הראב"ד והכוורי כאמר ל' וזולתם מן הכותבים וכן חביר המשה היותו לפני תום אלף הרביעי זה הכלל שמואל אשר בלמוד ההגינית כתמונה והרפיה יולד על ברכי חכמי פרס וגם אבלט

אלא המוני ובלתי מדוייק, אשר ע"כ גם רבותינו כדבר הנשיא שער ה' מאמר ג' תארו את התקופה היוצאת כפי השבנו תקופה שבפוחסיא, לעומת תקופת של רב אדא אשר תארוה תקופה שבצנעא, ועל אודותם כתב הנשיא בשער חנו' בשם רבינו יצחק בר' ברוך וז"ל, תקופת ר"א שהיו חכמינו מצניעים אותה היא הצדוייקת ועל יסודה בנו סוד העבור ופרסמו את תקופת מר שמואל כפי מה שהיא מפני שרוב האומות חושבים את שנותם עליה, והחכם כיוזי מאמר ד' ס' כ"ט כתב וז"ל. התקופה שהיא נהגת אצל החמון אינה הברורה אבל היא על דרך הקרוב, כל רובע שנה צ"א יום ורביעי, ויש אשר יהיה הפסח בתשבונם ברניעית ההורף, וכבר מצענו האומות על היהודים וחשבו כי עקר תורתם אבד ושאיין אנחנו על עקר העבור כאשר יפל לנו הפסח קודם הכנס פרק האביב כפי חשבון התקופה שהיא בפרסהיא, ולא שמו לב אל הברורה והאמתית שהיא בהצנע, ועל השבונה לא יפול הפסח בשום פנים עד חול השמש בראש מלה וכו' וראב"ע ז"ל נוסף על מה שכתוב נגד זו של מר שמואל בפ' החדש ותשא ע"ש אמר באגרת השבת שער א' כי אין ביריעה תועלת והאפודי סוף פכ"ה מספרו בעבור כתב כי להיות הדעת הנה לשמואל בטל מעקרו לא רצה לזכור מתקופתו רק המצטרך לשאלת ממר הואיל ומנהגנו אחריה, והר"ד לוי' חביב בתשובת קמ"ו דה ר"ע אחרי שזמו לוח מודיע תקופת ר"א באר היטב כתב זה ל עם המצא ג"כ לוח מיוסד לתקופת מר שמואל לכ"ח שנה וחורז חלילה לא ראיתי לכותבו, כי הוא בניו על השבון תקופת החמה וחרשיה לאומות, לא כאלה חלק יעקב רק בתקופת ר"א ואמנה

לא מביעיא כי דעתה שמואל הנו' אינו מסיני, אלא אפילו דעה ר"א שעל פי מדותיה הפסח שב באמת אל נכון באביב וחג הסוכות באסוף, ושנות ההמה והדשי הירח ישתוו בסוף כל מהזור בלי תוספת ומיעוט, עד שהוא מתואר כאחד מיסודי קביעותינו כמו שזכרתי עליו מקרוב את דבר הנשיא הנוכח שעל תקופתו נבנה סוד העבור וכזה התקיים ג"כ מן האפודי בש' הנו' ומן הר"א זכות בפ"ה וכל הרובים בעניינים אלו, איננו בלי ספק מסיני כיון שהוא דבר הבא במחלוקת כאמור, ומצורף לזה תדע כמו שיתברר לפנינו פ"ד כי יסודו ואמתו אינו אלא כפי המהלך השווה האמצעי למאורות, וכבר התבאר כי תקופת ניסן האמתית קודמת לו בשני ימים כפי המובן מדברי הראב"ע פרשת תשא וכמו שכתב רמב"ם סוף פ"ו מה' ק"ה, ולשון הזכות על כך בפרקו הנו' הוא זה תקופת ר"א שהוא בצנעא כל מהזורנו מתוקן עליה אע"פ שהיא כפי המהלך האמצעי, ובראש טלה תקדם האמתית על האמצעית כמו שני ימים

וההפך בראש מאונים, אבל בראש סרטן וגדי הם שוים, ע"כ, ועם שהחכם כוזרי מאמר ד' סי כ"ט כתב עליה אך זה החשבון שבצנעא מסכים לנוון האצטגנין אלנהאני כבר הודעתוך בש"ה דף קל"ב כפי מה שאונך ג"כ תשמענה דבר ההוננים כלם, והרוצה יראנו ברור לסמוטיאו חכם נוצרי בספרו האחרון פ"א כי באמת זה חשבון ר"א מסכים לנוון תלמי כמו שחשבון מר שמואל נמצא שיה לאותו של ציסארו אך לא אל לוחות אלנתאני. כי אדרבא מהם ומלוחות המלך אלפונסו אשר חוברו מאות שנים אחריו התבאר שגם תלמי לא עמד על האמתית בעצם וכי היא קודמת לו כמו שזכרנו. וא"כ אפוא יהי נראה מן הדין לחשוב כי בני יששכר בזמן הנביאים אשר תמיד כפי מצות התורה היו מחשיבין את המולדות אחר הראיה הנבואה על האמתית לא נפלו גם בתקופות מן ההוננים האלה, ושעל אודותם ג"כ היו מחשיבין אחריו. אולם עת לחפוף זה בסמוך, ולא נסור עתה מהמשך אחר הר"ם שכתב סוף פ"י כי לדעתו היו הסנהדרין סומכין על חשבון תקופת ר"א ולא נבדיל בין זמן הסנהדרין שהיו בימי בית שני לעתות הנביאים אשר זכרנו, והנה לכל הפנים נראה שיש להרהר אחר רברי הר"ם הנו' אך היתה כלה זו של תקופת ר"א עלובה הימנו בחופהה, כי בקצה שבהה מהיות הסנהדרין סומכין עליה גור אימר שצ"ה הדברים המבוארים באיצמגנינות [אשר בגזרה שוה

כירע שלו פ"י שהחשיך היה כהם לא ירחק אצל בעל פללה לרוך שדף את דרכם בשתי הרעות המוכרות. ולזה לא צדק אצלי הנשיא הנו' באכרו בפרקו המכר כי שמואל המקצר במולדות לא אמר כן דק לדעת הפרסאים וכסניד את דבריהם וליה לא סבירא ליה, כי פרסאים מאן דכר שכייהו ולמה זה יצב נבולות עמים לפספר בני ישראל, או לכה לא יאמר בהדיא זה דרכם ככל זה דרכנו ולכל הפנים אך אטבה למר שמואל על זה כי בלברו התעניות מחכמי הננים בדרותיו, את אשר ראה הנד, באופן שיאית לשפוט האמינו כל מה שאמר בשני הדרושים הנו' ליציב ומחייב. ואולם סוף דבר לא אהעצם בזה, גם שבת אני שנתן את שמואל חגדול בחכמינו לכף זכות כדבר הראב"ע הנו' כ"ש בראותי לדברי הנשיא בפרקו הנו' כי גם אבאראש נעשה כנינור למלכדי החכמה המוכרים באמרו שהיו עישים כן להקל הלכדי, דיקא נמי זה תארם מלכדי החכמה, אך אין כנום כהודית כי הר"ם הנו' ויתר החכמים אשר נקבי בשכות שכו הפרש הדברים לשני האבוארים מחלוקת נכורה כאביר, ולכל הפנים במראת הנסוך התודיע כי זה כחליכות העולם שהיו הקדמונים כצייזים ואוסרים דבר בטל או פנים באופן מה לסבה פועילה בהכין וברב הויזים חפצאנו נשאר קיים אף להרבה מן הכשבילים וגם אם שאמר חכם מן האחרונים לדעת ולהודיע האמת יבצא כי המודל עשה רושם יקשה להוציאו החוצה קרוב לכה שזוכר עוד על החטעית ס"ג.

אם מניבא אם מגוי נאמרו הגדיל סוף פ"ז לספר בשבת] אינה נוגעת באמת רק לערך תקופת שמואל. וכי אמנה אמתית ניסן קודמת לה, הלא זה יורה היותו מאמין בהחלט כי השבונה וכן הגלוח אליה בענין העבור לא מיטיג המה כפי מה שזכור עוד על אמרותיו בפ"ו לפנינו. יהי מה מן הרגרים האלה יעלה לנו בתהלה כי השנין השבון התקופה לעת מיום על דעת ר"א היא הסכמת הנכמים לא מסורה שכן תמצא בדרוש העבור כדבעינן למימר קמין פ"ח הסכמת רבנן אשר בלי ספק יא מיטיג נאמרו. ובאמת שכלן מתאימות להתהלל וזו בכרטי נאותה מאד כי מלבד שיקלו בה מעלינו דיוקי האמתית דלאו כ"ע גמירי להו נכו שמסדרי החשיבון הקלו ג"כ במולדות להעתיק אותם מן האמתית אל השוה ככל אשר זכור עוד בפ"ד הנה היא כפי הבנוחה על הכהלך השוה קודמת לעולם (דלא בתקופת שמואל) להג הפסח באופן שהוא בא המיד באביב וזה מספיק במצות תורתנו בלי שנהוש אם האמתית הנזכרת קודמת לו גם שני ימים יותר אשר לא יתנו לנו במכוון ולא יוסיפו אך זה מקום העיון הנו אשר אמנה אין עוד המלכ מינו, כי הנה מההתנתו שתקופת ר"א אינה מיטיג נראה שימשך כי כן לכ"ע סדר העבור כלו הנהוג לנו אינו אלא הסכמת חכמה מאשר לא נוכל עתה ללכת בחקות הראיה כימי קדם, הלא תולדה זו יאות לקיים אותה מסברא כי הפרט למד על הכלל וג"כ מהכרה כי להיות השבון תקופה זו אחד מיסודי העבור ובלתו לא יגמר המיבוקש בו מאתנו, אין ספק שאם תראה אותו לוקח משולי הבנין ימצא גם הכל נופל מהלכה אל הסכמה על כרחינו, והנה יעזור כמו כן לזה מה שנמצא פ"ק דר"ה מהלוקת ההוא תנא בענין החדשים מלאים וחסרים על ר' שמעיה אשר אמר כי חג השבועות יבא פעמים בה' בסיון ופעמים בו' כנאור רש"י ז"ל שמה, המוכיח גם הוא היות נושא העבור להם ז"ל הסכמה בהחלט לא סדר מקובל מימשה רבנו, אך נשוב אל מר שמואל ונאמר כי מלשון דבריו בתקופת הנו' האמת לנו כמו כן שהנמצא לר' אליעזר בששי מפרקיו אך ימות החמה שס"ה ורביע אשר מזה נמשך לו שם היות ראשית כל תקופה באחד מארבעת רבעי היום וכי המהזור גדול לחמה הוא ככ"ה שנים והקטן בארבע, וכן הנמצא לו פ"ז יכ"א ר"ד יתרים ימי החמה על ימות הלבנה אשר כל זה לו כי הולך הוא לשטתו במדת השנה הנזכרת בלי ספק לא כהנכות מיטיג כתבם לנו, שהרי כל אלה הדברים כמבואר פ"ט מה' ק"ה ומן האפודי פכ"ד ומכל המהברים בזה הדרוש הם על סגנון שמואל הנו' גם באמת האמר כי הוא שמואל האחרון לקחם הימנו, וכבר זכרנו היות דעת ר"א לכ"ע עולה על גביהם כשמין הטוב על המים, ואם התנצלות ראב"ע בפרשת החדש על מר שמואל יקובל שלא היו דבריו ההם רק אל המוני הארץ כ"ש נקבלהו לזכות ר' אליעזר המוחזק להכנס מינו, ושבה אני כי מרס ענך מזה הקרא מה שכתבתי בסוף הראשונה מי"ג השיבותי אשר בקצה חבורי זה על מדת המולדות גם לר' אליעזר הנראה שוה לדבר שמואל השבתו אל לבך, גם לכל האופנים תכיר מזה ולענין נררש לנו שימיהו נחותם על לבך, שהכמינו בפ"י כיצד מעברין ופ"ק רתעני' וכמה דוכתי אשר זכרנום למעלה מאמר א' פ"ג. לתהלה ובהשכל החזיקו לענין מדת השנה ותקופות על כל המתיחס להמון בדרך התנא ר"א והאמורא שמואל הנו' עם הודע אליהם בהלכות זה הדעת מה שלא יעלם כאמור מינין כל הכם הואיל וראו שכבר החל והתפרסם בעמי הארץ, כי כן היה מוהוק אף בא"ה י"ט ציסאר אבנוסכ כמי שכתבנו בספר

ש'מ ונס פה למיעלה ולא רצו לנמיה ממנו כהולכים לשבת גורתם המשובצת לענון המנהגות בפסחים פ"ד אל ישנה האדם מפני המחלוקת, הלא עוד הראה פ"ב לפנינו דבור תוספת פ"ג לשון רש"י מרברי הו"ל בפרקי ר"א ובש' כיצד מעברין הנו' על היות כל תקופה הלה לעולם באחד מארבעת רבעי היום מה שודאי לא ינון לדעת ר"א המאוישר רק לדעת שמואל הזכור לעילא, כי עם היות זה בלתי נכון בעצמו כיון שקנה לו שם ואין בו הפסד תורני העלימו עיניהם מן הפנים שבו ולא סרו מדרוף את דרכו כמו שזכרנו. ועל פי הדבר אשר כתב הרב המורה ח"ב פמ"ו כי מן האיש האחד הלקח ראייה על כל אישי המין, הלא השפוט כי גם דברים אחרים במתיחס לעבור נמצאו בפרקי דר"א הנזכר אשר עם היותם אמתיים לא כהלכות מסיני אבל כפי דעתו כתבם לנו ובפרט יש לך להאמין זה במאי דפסקי ותני ראש פ"ה שהמאורות נבראו כ"ח באלול המכוון אל האמור בשמו בברייתא של מ"ש מדות שהעולם נברא כ"ה בו. דאודא בהו למעמיה על אודות מחלקתו שזכרנו בזה הפרק' והנה עוד מיצט המצא לפנינו פ"ג את כל החיים המהלכים ביום למיעלה מהשמש עם בר פלוגתיה ר' יהושע. ואתה קורא משכיל גם מזה אל הנח ירך מהקיש אל דברים אלקיים נמצאו לו שמה ובפרט עוד בפ"ח ופ"ה לפנינו תראה נטייתם ז'ל מדבריו במה שאמרו כ"ד שני מכסי סיהרי וכולי דלא כפר"א שמונה ושמונה. והשבות כמו כן אל לבבך כי אף השני מר"ב בס"ע הוא גם הוא לא נמסר מסיני כתב אותו אבל כמחורש מהכמתו ופללתו אשר אמנה אם כי רבה היא ראה ראינו שלא נמינו רבים ונכבדים מן האחרונים ואף מן הקמינים להלוק עליה כמו שכתבנו בפ"ד מן הספר. גם לענין זה הדע ותשביל כי כל החשבונות הזכורים במסרא ומדרשים בכל המתיחס לשלשלת הומונים ומקריהן אינם להם קבלה מסיני גם לא אמרום מידעת נפשם שכן מצאום אהרי הבדיקה המדוקדקת אבל כנמשנים אהרי ר' יוסי בס"ע אשר יצא ראשונה להעלותם על ספר וכאוספים אה שפחו כל עומת שהיא בהיותו מוחוק אצלם למשביל על דבר ומעלה מכד חלקיו את הכלל הנאות לפי העיון האפשר לנו. הלא תראה בפ"ק דמס' האיליים אמרם ז'ל הרי מאן דלא ידע כמה שני בשבועי לישיליה לתנא דס"ע ונישפי הדא וכולי, ובסמוך אי כיוני תנא לישיליה לספרא ואי טעי ספרא לישיליה לתנא דס"ע וכולי. הרי שיחסו לו המהקק הוה כלו והוצאתו כאשר עוד נדבר על אלה בפ"ד לפנינו. והנאני שכן לרדי חוי לי אל הר"ד לוי' הניב השונית קמ"ו דף רנ"ד וה"ל ההקדמה החמישית היא מבוארת מן השכל שכל החשבונות דנו' פ"ק דמס' האיליים כנון שיע"מ היתה שנת בתמ"ח וכן כל יתר הסכים האמורים שם אינם קבלה אבל ראוי לנו לבאר את כלם או רובם מהכרח הכתובים כמו שנמנה שניה אדם עד הולד בנו ושנות בנו עד הולד בן בני ונחבר הכל עד שהצא לנו השנה הנדרשת. ועל זה הדרך פרש"י בסוגיא ההיא את כל החשבונות הכתובים שמה ע"כ, וכן עוד בסמוך אהרי הוכיחו כי מנין ס"ע הוא למולד וי"ד יום בחוץ אלקים אדם לא למולד בהר"ד של תהו אשר יקיים כי גם בזה נמשנו רבותינו אחריו וכמו כן בכל זולת זה המתיחס לחשבונות אלו, ועוד נדבר על הנחניה הזאת השנית פ"ב ועל השנית פ"ג, גם שם יתברר כי כן הגאונים רבינו סעדיה ורבינו האי וכל אנשי המורה מונים לסימן וי' ד הנזכר לא לבהר"ד אשר לא הוהוק אצלם מאומה, והנה לבי ראה לבלתי אמנע מהגיד לך קורא נכון כי כבר הרגשתי היות ראוי לי להושי

שחוק למשכילים אהיה מרי הרביתי בפרק הזה ראיות בלתי צריכות, על היות המהלוקו' שזכרנו תלויות בסברא כאמור לא בהלכה מקרב, וכן יקרה אולי גם בקצת פרקים לפנינו, ומי חכם הבל ייגע להוכיח איר השמיש והוא כהתן יוצא מחופתו על הארץ, אבל עוד תראה כי בכלל החשנות שנכתבו על קצת דברי אשר הערותי עליהם בזה פרק ראשון מאמר א' נמקרה החכם רמב"ם ז"ל גם אני קרני, שיעל כיוצא בזה כתב בעקר הראשון מן הסמ"ק שלי, וכן בפרושו לתוספתא דגנו ספר רפואות שהביא בנאור המשנה סוף פ' מקום שנהגו, איך שגיאות הזולה הכריחוהו להאריך במה שהרבו ג"כ נראה תוספת, על דרך אמרם ז"ל בהדולף וכמה דוכתי כאן שנה רבי משנה שאינה צריכה להוציא מלב המהנגדים וכולי, אולם הערתנו זאת הספיק עד אשר בעזרת שדי נגיע אל המקומות אשר גם מעצמך אישי הקורא תבין את פרטיה:

כונת הפרק. מיטני המולדות והתקופות הנמצאים לדעת ר' אליעזר ור' יהושע לא כאחם הונחו וכן רבים מן הנחשבים לדעת שמיאל ורב אדא, אבל מן האחרונים נאברו, והתעכב מולד הירח בפני נויפתה כדבר הנשיא וסב"ל ו"ץ שיעוף הוא טעם כדוכתב ובלתי הנין, ודבור חוספית ע"ז, והשנה גם על טעם שהוא בלי כלל והתברר אף כאלה כי השבון המולדות יוסד כן הבאיהר אל הקודם לפי סך השנים הבינה לנו.

פ ר ק ב . ואמנה יודנו מדברים במחלוקת הנזכרות ראינו כי טוב ג"כ להתעורר על דבר נאות להודיע בסימנים והימנעים אשר נתנו מאת האחרונים לדעת בעליהם שזכרנו. וזה כי אתה לא תמצא בשום מקום לא לר' אליעזר ולא לר' יהושע שיאמרו הם עצמם מולד ניסן ותקופתו או מולד תשרי ותקופתו היה ביום ושעה וחלקים כך. גם שמואל ור"א לא באו אלא פרטי פרכות הנמצאים על אידותם לאחרונים בענינות אלו. כי התנאים הנזכרים לא דברו אלא על זמן הבריאה בכלל, והאמוראים על מדה שנת החמה, אבל הבאים אחריהם ברצותם להח כפי סך השנים הנהוג לנו התלות לחשבונם בסימן קבוע. עמרו ודאו כי לפי דרכם זה תקופת ניסן היתה בתחלת ליל ד' ותקופת תשרי יום ד' ג' שעות. ומולד ניסן ליל ד' ט' שעות תרמ"ב. חלקים ומולד תשרי יום ו' סוף שעה י"ד ועל כן תראה נוהגים את הלשון הזה בכל הנמצא לרמב"ם בהלכותיו היינו לפי חשבון זה יהיה כך ולפי חשבון זה כך, כדבר בלתי אמור מאת ראשי המהלוקות, אבל כי לפי דרך המחשבים יהיה בו ובוהי ובהתאמת לנו שלא החכמים הנו' עצמם מסרו את הסימנים ההם אבל הטבעו מן האחרונים כפי הנדרש לסכום השנים הנהוג אצלנו יתברר ג"כ שהטעם הנמצא בענינם אל רבנים שונים כמו הנשיא בספרו מן העבור מאמר ג' שער ד' וסב"ג בעשאין מ"ז וזולתם, על התעכב המולד אחר תקופת ניסן לר' יהושע או אחר תקופת תשרי לר' אליעזר יען הפרה הלבנה ושהתה בנויפתה על הטא הקטרוג שזכרו ל"ג ושבויעות פ"א אין ספק שלא תמצאנו בשום מקום מן הגמרא. אבל היא סברא מדומיה לאיזה מקרומי האחרונים אשר נשאה חן גם בעיני קצת בני גילו עם כי רבותינו באגרתם הנזכרת מעולם לא כווננו אליה, והאמת יש לתמוה על אדירים

כאלה איך ברבר שכתוב להלתנו כי היא הכמתכם ונר' השנו הרמוזים אשר הם ז"ל המציאות לזנינים זולתיים כמו שזכרנו בט"ו מרקי הספר דף ע"ה, כמעשיים אמתיים ובעלי כח לגרום עכוב הלבנה בפועל, עד שהחכם נ' שועף האוחז את דרכם כתב בפרשת ויקהל וז"ל. לפי הפשט נעון הלבנה שקמרה נענשה ונתמעטה עד זמן המשיח שיהיה אורה נאור ההמה, שם הדבר פשט גמור עם כי כתוב הדר הוא נגדו ונגד הריו הנז' עושה שלום במרומיו שאין תהות בעצב השמים, מלבד כי בב"ר ו' נמצא מדרש מתהלך למאמר הגמרא הנוכרת והוא אמרם כי סנת חסרונה היתה שנכנסה לתחום השמש, ובששי מרקי ר' אליעזר וכן בוהר בראשית ססוק יהי מאורות יחסו החטא לשניהם כאחד באמרו נכנס תהות ביניהם זה אמי לזה וזה לזה אני גדול ממך מה עשה הקב"ה הגדיל את האחד ומעט את האחר, כעין מה שאמרו ג"כ בב"ר ג' על האור וההושך שהיו מדיינים זה עם זה עד שקבע הקב"ה לזה תחומי ביום ולזה תחומי בלילה אשר כל דבר כזה לרבותינו אינו על דעת שיאמן כפשוטו אבל הוא מליצה נאה שציירו בה כאלו היה כך וכך למען הגיע הקורא לאוזו כונה הוגנת, והנה עוד אין ספק כי לדברי שלשת האחרונים הנז' והנלוים אליהם צריך שיתאמה על צבא השמים בקטרוגם שהם חיים משכילים ואתה עם כל מה שנתכ המורה ח"ב פ"ה המצא הן בין הפלוסופים הן בין נקובי ראשית חכמי הנוצרים לפי מה שזכר ההכם הגדול אצלם אקווינו בראשון מדרשו פרק ע' עקר ד' מהלוקת אשר עדין במקומה עומדת כי רבים אמרו שאין הכוכבים רק אבנים אשיים או שהרבר בספק. והנה מאמרי ז"ל בירושלמי דר"ה ומדבר רבה י"ג ושיר רבה ססוק צאינה וראינה שהרקיע מים והכוכבים אש נומים לדעת אלו. גם הראית לדעת איך מהותו הוא שועף הנזכר איש שותה כמים פשטי מדרשים כאלה לא נמנע אגב ארהיה מספות לו שוגג על מינה. כי אף המקרא הנז' של הוספת אור הלבנה אשר בהכרח אצל המשכיל אינו אומר אלא דרשני כדבר הרב המורה ח"ב פכ"ט שהוא משל על השועת ישראל בימי חזקיהו, הבינו ככתבו שיחתעד השתנות בשבעי צבאות השמים נגד אכרם ז"ל פ' חלק וכמה דוכתי אין בין העולם הזה לימות המשיח אלא שינוד מלכיות בלבד אשר מכה רבריהם אלה כתב הר"ם בראש הפרק האחרון מירו החוקה. אל יעלה על הלב כי בימות המשיח יבטל דבר ממנהגו של עולם, אך נשוב אל מאמר הקטרוג הנזכר ותוסיף עוד התשאל על האחרונים האלה כי תחשוב אם ראשיתו האמור יובן כפי פשוטו הלא גם אחריתו הביאו עלי כפרה בהכרח יהיה כמוהו, ואיך אפוא יתנצל באמת אצל התופשים עלינו בטוב טעם מעופניהא דלא מעליה כלפי דשמיא גם באמרנו כי בעל המאמר ממשל משלים הוא. אם אנחנו המפוארים לנוי שומר אמונים יפתה לבנו תועות כאלה לדברי חכמינו, איך באמת ובתמים נשחק להמון המשוורים כנוי אובד עצות לימים קדמונים על הזויתיהם שאילן תות התאדם מרם חללי זוג הנ"ה. דבר העונבים פראמו וטיכבי הוא העונבים הבבליים, ועין דפני יהערה תמיד לאוידיאו ברביעי בספר התשתיות ורבר אפוללו ורפני הוא בראשון סכנו.

באלה מן הפעמים של תהו אשר דמו על פעולות הטבע עם כי האמנה לא חסרו אצלם מיהסים לכמו אלו פתרונים יתבנו, שא נא עיניך וראה כי החכם האמתי רמב"ם ז"ל עם כי בתשובה הובאה מאת המפרש פ"י מהקה"ה (אשר בלי ספק אם היא לו היתה בלבד לפי דעת השואל) זכר את דבר הנויפה הנוכרת, ובפרט למען

יבאר כי ענין ומעטו את עצמך רומז בלבד למעוט ותוספת אורח, הלא בחבורו המפואר אשר שם לפני בני ישראל כלם בהכמה ההריש ממנו, והנה להוכחת הפרט הזה של פנימת הטעם הנז' עם ברור דברים אחרים אשר זכרנו לא יכבד עלינו להצטיק פה דבור של תוספת במס' ר"ה פ"א. וגם אתה קורא משכיל אל תקוץ באריכותו כי לפום צערא יהא לך אגר טב אם הטיס אליו לנך. כתבו שם וזה לשונם לתקופות כר' אליעזר. ומינין מולד הלבנה והתקופה מאחד בתשרי. ור' יהושע מונה מניסן. ויש נפקותא רבה בדבר שמנין זה קודם למנין זה חצי שנה. והא דק"ל פ' כיצד מעברין דאין תקופה ניסן נופלת אלא באחד מארבעת רבעי היום אם התהלת היום וכולי, היינו משום דהתם נולה כר' יהושע דהניא גבריתא כותיה. ושמואל נמי סבר כר' יהושע. דלר' אליעזר בכ"ה באלול נברא העולם, ולר' יהושע בכ"ה באדר היינו דכשנברא אדם בששי קדש את החדש. וזה טעם למהשני העבור לאחר שצרפו כל השניות והתפ"ה של כל המחזור מסירין ז"ט תרמ"ב [פי' ז' ימים ט' שעות תרמ"ב חלקים]. שרגילין לומר הטעם לפי שהיתה הלבנה נושפת על קמרוגה ונהגה נושפת בעצמה ז"ט תרמ"ב. ולא מצינו טעם זה בשום מקום אלא זהו הטעם שהמונה מבריתא עולם אינו מונה ר"ה עד יום ו' שבו נברא אדם, ובשעה השיעית נצטוו כדאמרינן פ' אחד דיני ממונות, ומסתמא או קדש את החדש, ומשקרו על כרחך היה המולד ו' שעות קודם, דשית שעי מכסי סיהרא ונמצא המולד בתחלת שעה כ"ו שהיא השעה ג' של יום ו' סימן וי"ד, פי' המולד היה יום ו' סוף שעה י"ד. ומאחר שלא היה ר"ה עד יום ו' שאז קדש אדם את החדש נמצא שהעולם נברא כ"ה באלול, ואותה שנה של תהו שמונים היינו משום דיום אחד בשנה חשוב שנה, וכשתדקק על מולד ניסן של תהו [היינו של תהו לר' אליעזר. דלר' יהושע הו' דישוב] שלפני תשרי דישוב שבו נברא אדם. המצא מולד ניסן ד"ט תרמ"ב שאתה צריך להשליך ב"ד תל"ח אחריו, ומולד תשרי דתהו שלפניו נמצא בהר"ד, ולתקופה מניסן של תהו מנינן, [היינו תהו לר' אליעזר, דלר' יהושע הו' דישוב נאמור] שהיתה התקופה בתחלת ליל ד' ונמצאת תקופת תשרי דישוב אחריו יום ד' ט"ו שעות, כדאמרינן פ' כיצד מעברין אין בין תקופה לתקופה אלא צ' יום ושבע שעות ומהצה. נמצאו לשתי התקופות פי' שיעות, ונמצא שקדמה תקופת תשרי אל המולד יום אחד וכ"ג שעות, ותקופת ניסן נמצאת קודמת את המולד ז"ט תרמ"ב דהצי שנה התקופה ערפת על המולד ה"י תרמ"ב פרוש ה' ימים י' שעות תרמ"ב חלקים. וכשתצרך ה"י תרמ"ב עם יום וכ"ג שעות הנז' עולה ז"ט תרמ"ב, והרי עכשיו נוהגים למנות מהתשרי של תהו כדפרישית דיום אחד בשנה חשוב שנה. ולתקופת ניסן מונין מולד תשרי בהר"ד וזקוקין להסיר ז"ט תרמ"ב ודבר הימה הוא במה נחלקו ר' אליעזר ור' דהניא לקמן מינין לתקופה מניסן ולמולדות מתשרי, והלא היו יכולין לברר את הדבר דכ"ד שעי מכסי סיהרא בין עתיקא לחדא כדאיתא פ"ק דערכין, והם מרחיקים את המולד זה מזה ב"ד תל"ח, כולי האי אין ראוי לטעות דאיך יעשו בשני ימים עכ"ל. הרי מדבורם זה שגם בפ' כיצד מעברין ההבאר כי הנריתא וסוגית החכמים דשמואל היא כר' יהושע דבניסן נברא העולם, וזה יועיל בפ' שלפנינו, שלא מצינו טעם נוספת הלבנה לשהייתה בשום מקום, כי בלי ספק נאמור בעלי החוספות לא ראינוה היא ראייה. ושהסימנים הנז' ד"ט תרמ"ב, וי"ד, ובהר"ד, ודכותיה לא מר'

אֵיֶזֶר ור' יהושע ולא משמואל ורב אדא נתנו רק כמהשני העבור ככל אשר הצענו .

ואולם אחרי שקבלנו עדותם על היות טעם השהיה הנו' תפל מבלי מלה נאמר כי במהילה מחדר גאונם אף טעמים פגום ביותר , וזה כי לבר כמה שמאמר הו"ל בתשיעית נעטוה הנו אגדה בעלמא אשר אמנה הממאן פשמה לא יחשב לכיפר , ואם אמרו נעטוה בכלל לא אמרו , כי או בפרט פתאם לפתע ראה נוגה הירח ויקרש אותה , הלא יונה שכך הארו . השמע אחי לאוניך את היוצא מפיך כי לפעמיך אי אפשר היות זה בתוך השעה התשיעית או בסופה , דא"כ הצמך כמו כן לומר על המולד המסוים בתהלה שש השעות היותו בתוך השעה השלישית ביום שהיא שעת ט"ו או בסופה ונמצא מולד בהר"ד בלתי צודק , שהרי בהכרח מולד אשתקד לפי זה היה מאוחר לרגע בהר"ד נשעור התרחק הראיה והקרוש בתשיעית מראשיתה י וא"ת כי הציווי על כלל המצות ופעולת הקדוש היה ממש ברגע הראשון לתשיעית למצין ישוב צמצום שש השעות בסוף השעה השנית ביום שהיא שעת הי"ד , הנה בתהלה יש לך להתבונן כי בחשבון מדוקדק כזה אשר רגע כמימריה ימיש יתר בהר"ד ממקומו אין לקפח את ההלכה ולהוכיח תחלת השעה התשיעית במקום סוף השמינית הראוי . כי הנה סנינא חריפא כורת בנתים , וזה בלבר יספיק להחזיר בהר"ד לחהו ובהו , אף אם לא יצוייר אלא בהר"ג או בהר"ה בהכרח , אחר זה תשיב אל לבך כי לאדם שפעולותיו כלה בוכן נמשך , לא ברגע קטן הוצרך במצעים האלה עת לכל הפעם , ואילו האמר שהכל נגמר בחלק של תת"ף הלא נפגם בהר"ד כמו שזכרנו , והקסיה על הכל כי המאמר שזכרו משיה שעי דמכסי סיהרא אינו הולם את המבוקש כהוגן , כי מולד תשרי דישוב הנופל מכל צדיו אל וי"ד הוא כפי חשבון המולד השוה , ומאשר התנסות הירח קודם הראות הדושו כנו' יש לו להחשב כפי האמתי כנראה ברור מה' ק"ה ראש פי"ז , וכמבואר ג"כ מבעל חשב האפור פט"ו , אשר בהשיגו על הנוזרי והר"ז הלוי בפרושם למאמר נולד קודם הצות , כתב וז"ל . יש להפלא עליהם ז"ל איך לא השיגוהו למולד האמתי בזה הענין כי האמנם היא עיקר ויסוד לראיה וממנו יוגבל הזמן אשר תהיה הראיה אפשרית בכמהו , ע"כ . והנה בחדש תשרי פוק חזי כי האמתי קודם תמיד אל השוה בכמו עשר שעות כפי אשר בניסן השמיה מהולפת , כי לסבות ידועות בתכונה אשר זכרם האפורי פ"ה וט"ו מספרו השוה יקרמהו . כמקרה התקופות ג"כ אשר בין השווה והאמתיות ישול ההשתנות שזכרנו מדברי הר"א זכות בפרק הקודם לנו , וא"כ הנהו שיה שעי דמכסי סיהרא לאדם החלו עשר שעות קודם הי"ד , ויוגח ג"כ שיקדם בתשרי המולד השוה אל האמתי הלא תראה רמב"ם ז"ל כפי מה שהובאו דבריו מאת המפרש פ"ז מהלכות קדוש החדש שכתב בבאורו למס' ראש השנה פ"ק וז"ל . הא דאמר ר' וירא אמר רב נחמן כ"ד שעי מכסי סיהרא לדין שיה מעתיקא ותמני כח מהדהא ולדידהו שיה מהדהא ותמני כרי מעתיקא . גם זה שאמר אגדה דר' שמלאי נולד קודם הצות וכולי לא נתברר אצלנו יפה , וכן אחרי התוכחו עליו כתב בסמוך כללו של דבר הך מימרא קשיא לן טובא כי לפי הנראה אודא לטעמיה אשר כתב בה' ק"ה פ"א הלכנה נסתרת כמו יום אחר גם אחרי שתדבק השמש ותראה במטרב (שהיא וכולי) בערב , באופן כי לפי האמת אם הראיה היתה בתשיעית אין לצמצם המולד לסוף י"ד , וכי תימא אין לבעלי ההוספת לבקש רק התישב דברי הו"ל , גם

פתגם זה איננו נעשה, כי על כרחין המולד שזכרו נפלו בתחתית שית שיעי הוא לפי האמתי המשתנה פעמים בארוכה וכולי, אך זה של וי"ד הוא כפי השוה שכן אתה מונה ממנו לבהר"ד ולג"י התע"ו עד סוף העולם על הסדר כמו שזכרנו למעלה אבל עם טוב ההתבוננות אלה הרברים הורים יביאו אותנו להכיר בדרוש הזה מה שיקרה ג"כ בכל פועל, ועיון אנושי כי תקנו וקלקולו יעלה בידנו כפי הצד הנאות או הבלתי נאות אשר נאחו בו מדי נתחילהו, כי הנה בהיות התהלה מן הראש האמתי כל אשר תרדוף בו ושתרג ממנו יכון ויצליה, באמרו ראש דרך אמת או לעולם כל משפט צדק, הפך הכתוב על הפכו אולם כסילים אולם, שהאחת גרמא לאהרת. כן באמרנו מה שלא יאות. היינו כי אנו מתחילים השבון המולדות מן הזמן הנחשב אצלנו ראשית היצירה וען היותה קבלה מכוני. כי סך השנים לה הוא כך, ושהמולד ראשון אם בניסן היה ס' כך ואם בתשרי סימנו כך, ושהמולד התעב אחר התקופה לדעת זה משך זמן כך ולדעת זה זמן כך והגולה לאלה כפי הידוע, הן קדם נמצא כהולמים ומתנבאים מה שלא שמענו, ביחסנו למסורת סיני מה שהכמינו אבות עולם לא ספרו לנו, אחר כן דין הוא ותקשי לך יונה מה שלא יכון במתואר למקובל מסיני שנפל חוק דעות בין ר' אליעזר ור' יהושע אם בניסן או בתשרי נברא העולם מה בעים מתליית המאורות לתקופה ומן התקופה למולד נפל הזמן והוא אשר דחינו ולמה זה נשתנו הפרשותם אלה בין הבראו בניסן להבראו בתשרי, ולשמואל על שיעור אחר ולר"א על מדה אהרת, הלא מן הראוי היה שמהלכי המאורות אשר יא יעצרו הגשם, וכן ערכי מקריהם איש באהיו ישתוו בהחלים מעת אהת להחלים מעת זולתה, ולמה זה בניסן לר' יהושע לא שהה המולד אחר תליית המאורות רק ט' שעות תרמ"ב חלקים, ובתשרי לר' אליעזר שהה מתחלת ליל ד' עד יום ו' שעה י"ד, ולמה אם נברא בתשרי שהתה התקופה אחר התליה ט"ו שעות שכן לשמואל היתה יום ר' ט"ו שעות, והמולד שהה אחר התקופה יום אחד וכו"ג שעות נמבואר בדבור תוספת דרעילא. ואם נברא בניסן היו הרברים האלה משונים לשמה אהרת ואם יודמן בניסן לפי דעת שמואל הכלם הלבנה שבעת ימים, הני תשע שעות תרמ"ב חלקים כמו שכתבתי גם בפ"א מאי עבדיהו, ויהי בדבר מרים שנתרצה הקב"ה למשה בחירו על האמר דיו. לברא מן הרין להיות כנרון וכו' מי להסך היות זה משפט כל נופה של מעלה עד יס"ק לירח כי שבעת ימים תהיה בנרתה. ואיך אדרבא על כל הצאתיה לא קרה אותה כעזא ועזאל הזכורים בוחר בראשית פר' הנפלים ומדרש רות העולם. או תאמר שמהואי ועזאל כפי גרסת יומא ופר"א שנפלו מן השמים, והלא דין הוא שילמד גבוה מגבוה ולא מן השפל על הגבוה, והעולה על רוחם של נוהגי השעמים הנו' בשהיות המולד לגבנה כבר הראית לדעת כי היו לא תהיה, והכמינו המחוכמים באמת לא כך אמרו לנו, גם ר' אליעזר ור' יהושע לא פרטו שום דבר כי אם מהלקתם גירדא הנזכרת. והם, רציני השעמים הנו', בבהינת עצמם התורנו במראה כי האף האחרון החביב של בעל התוס' אין להם שיהר והן כל זה גם יתר ממנו יאונה מהחילוני הדרוש בצד אשר לא יאות כמו שזכרנו, האמנה בהחילך מקצהו אשר מינד כראוי באמת לכל איש דעת תמצא הכל מהוקן ומקובל ועולה יפה אין בו שום הויה לקושי, וזה כי תהשוב למשפט שכל החשבון הזה הוא נמצא ומיוסד לא מן הקודם אל המתאחר אשר לא נוכל לו כי אם במסורת רוח הקדש, אבל מן המאוחר אל הקודם בחכמה אנושית אשר כך מנהגה י עם כי בארץ

הימים שב אצל המון המתלמדים נאלו תחלתו מקרמי ארץ . ועם זה יתברר לך כי לא באה שום קבלה מימינו לנו על סך השנים ליצירה ולא על סימני המולדות והתקופות כנו', אבל באמת ובאמונה סנת התיחס המולדות והתקופות של ימי קדם לסימנים המתהלכים הנו' אינה אלה המיצא החשבון נופל אליהם כמדובר מומננו למפרע , כאשר מיסדי העבור השבו , כמו שיוכל ג"כ לחשוב כל מבין עם תלמיד אך מאיזה מולד שיה אשר הצייר מימך עד קץ החשבון המסוגל אצלנו לשנות היצירה הנרח היא דלתשרי הנחשב דישוב יפול המולד אל וי"ד , ובניסן הקודם לו שהוא יהו' אל' אליעזר וישוב לר' , אל ר"ט תרמ"ב , ובשל יהו' לבהר"ד , וכן התקופות על זה הדרך ובהיות הדבר כן איך צריך עוד בשום פרט לשאול עליו מה טעם , כי טעמו בו , ומפורש מיניה וביה שכך החשבון בהנחה , וכזה כל ישרי לב יכירו וידעו שכל ההגבלות והסימנים הנו' לא הונחו כי אם מדעת החכמים שבאו בעקבות התנאים והאמוראים הנו' בבהינת מספר השנים הנדרף מהם על האופן שהחילוהו אשר עוד בע"ה ידובר עליו בפרקינו אלה .

כונת הפרק . קייבא לן כר' יהושע דבניסן נברא העולם . ובאור כאמר זה היום תחלת מעשיך . ובמקום שהנמרא חולקת על הוהר דבריה לברם ויקבלו אצלנו . והיות הפסיקהא וסס' שפחות וסס' סופרים כן הספרים החצונים . וכה הלשין הזה מצלין האידנא . והראב"ע אהרי אמרו דבתשרי ז"ה הראה דרפיא בדיה ונוטה שנברא בניסן , ובאור פסוק של יחזקאל והסוכה על קצת דברים נמצאו נדר ר' יהושע .

פרק ג . יתבאר לך קורא משביל שעם היותנו אומרים בתפלת ר"ה זה היום תחלת מעשיך , היום הרת עולם , כר' אליעזר , הדעת הנרצה לחכמים הנאים ואיזורים גם לאחרונים היודעים במיב דבריהם ודיא הוא דבניסן נברא כר' יהושע . וזה כי עם כל מה שהלצנו בפ"מ דף קכ"ו בער ר' אליעזר אשר עוד בסוף זה הפ' תשמע דברינו על ככה תראה לאורך ניסא דברים שיש להם הכרע גמור כר' יהושע , כי הנה במקום מהלקתם שהוא פ"ק דר"ה איהא ת"ר חכמי ישראל מונין למבול כר' אליעזר ולתקופה כר"י . וחכמי א"ה מונין , אף למבול כר' יהושע , ופ' רש"י וז"ל חכמי ישראל מונין שנות נח ובראות העולם ושנות הדרות כר' אליעזר דמתשרי תחלת השנים , ולא משום דסבירא להו בתשרי נברא העולם אלא דתשרי ר' לשנים ובניסן נברא דתקופה כר"י , כשמונים תקופת המה ולבנה מונין מניסן לומר דמניסן נבראו , ובתחלת ליל ד' שמשיה המה מניסן , לפיכך אין תקופת ניסן נופלת אלא כר' רביע היום לפי שלעולם יום ורביע בין תקופת שנה זו לתקופה שכנגדה לשנה הבאה , וכן מולדות הלבנה מונין מולד ניסן ראשון בליל ד' מ' שעות תרמ"ב חלקים . אף למבול , כלומר למנין שנות הדרות מתחילין מניסן ומבול באייר יוד , על כן משתאמר נאחת ושש מאות שנה להי נח בראשון חרבו המים ניסן הוא , שהרי משפט דוד המבול י"ב חדש , ע"כ י' הרי פרש לנו כי הכרעת החכמים כר"י , וכן

בעלי התוספת כתבו שם וו"ל. למבול כר"א, ואצ"ג דכנירא להו כר"י דבניסן נברא העולם מדמונין לתקופה כר"י כ"מ מונים שנות היצירה ושנות החמה מהשרי משום שהוא ראשון לשמטין ויובלות, ע"כ, וכבר ראתי להם גם דבור אשר העתקנו בפ' הקודם שכתבו וו"ל, בפ' כיצד מעברין ק"ל שאין תקופת ניסן וכולי דכולהו התם כר' יהושע דתניא בברייתא כותיה, ושמואל נמי סבר כר"י. ע"כ. והא דשמואל היא לו באמת סיוע רשום, ולענין מדת השנה ותקופתיה סבר כר' אליעזר. ועכ"ז לענין ראשיתה נמה ממנו לר"י, ובפ"ג דר"ה דבור המתחיל כמאן מצלינן האידיא אמרו וו"ל. תימא הא ק"ל כר"י כדאמרינן בפ"ק לתקופה כר"י, ואמר ר"ת דזה תחלת מעשיך לאו משום ברייתו של עולם הוא אלא משום תחלת מעשה דין שהעולם נדון בו אם להתקיים אם לאו. ומה שיכר הקליר בנשם דעצרת כר' אליעזר ובטל של פסח כר"י כתב ר"ת ד"ל בהשרי עלה במחשבה ולא נברא עד ניסן, ודכותה פ' עושינן פסין גבי אדם עלה במחשבה להברא שנים ולבסוף לא נברא אלא אחד, ובהכי אלו ואלו דברי הקליר יתכנו, ע"כ. גם הר"ן ו"ל פ"ק דר"ה סוף דבורו על ההיא דעוברין לפניו הכריע כר"י, וכן סמ"ג עשאין מ"ז כתב וו"ל ק"ל דבניסן נברא העולם כר"י, והור"א הנשיא שהיה בשנת ד' אלפים התס"ה קדמון לכל אלו שזכרנו בספרו מן העבור מאמר ג' שער ג' כתב וו"ל, דעתי נוסה כי בריאת עולם היתה בניסן ומדומה לי שדעת רבותינו הסכימה לזה דמשם היו מונים לתקופה, ומנו למבול ולבריאה מהשרי דיום אחד בשנה השוב שנה כ"ש ששה חדשים, ע"כ. אשר מסוף דבריו אלה אנב ארחין אתה למד לוראי כי ניסן דר"י הוא דישוב לא של תהו, ובשער ז' הוא נשיא כתב בהחלט וו"ל. כבר התאמת שדעת ההנכמים הסכימה היות העולם נברא בתקופת ניסן ע"כ. והר"ר לוי נ' הביב עם אשר בתשובת קמ"א דף רנ"ג הקדמה א' היה כנוטה לדעת ר' אליעזר שכך מוב לו שמה, הנה בתשובת קמ"ו דף ר"ע כתב וו"ל. סדרתי דברי הזכר שהעולם נברא בניסן כי כן נפסקה הלכה בר"ה פ"א, הרי א"ה אשוא שבעה קני מנורה האירו אל עבר פנינו על הכרעת חכמי הגמרא עם הכרעתם שהוא בהחלט כר"י. והנה מלבד הברייתא ותכמים ושמואל שזכרו התוס' בדבור ערוכין הנו' לזכות ר"י כאסמיא לפרולא יהזק את דעתו ג"כ מה שנמצא פ' הרואה על ההיא דחמה נתקופתה אמר אביי (דהוי בתרא) אימת כל כ"ה שנין דהררא תקופת ניסן, וזו באמת הלכתא רבה למעשה שמברכין על מעשי בראשית בניסן כפי הנראה בקצרה לרמב"ם ו"ל בה' ברכות פ"א הרי כי בסוד ישרים נאוה הלה לר"י, ובהכרח מן הדברים הנזכרים אתה למד כי דעת ר' זירא פ"ק דר"ה דפריש מתניהן באהד בהשרי ר"ה לשנים לתקופה ור' אליעזר היא, לומר (כפרוש רש"י וו"ל שם) דמונין לבריאה ותקופת החמה ומולדות הירח מתשרי הוא בשל לכמרי, כ"ש דסתם הלמודנו כבר פרש לשנים למאי נפקא מינה לשטרות, גם אהרי הביאו דבר ר' זירא הנו' כתב ורב נחמן בר יצחק אמר לדין דכתיב מראשית השנה וגו' מר"ה אדם נדון מה יהא בסופה, ופרש"י וו"ל רב נחמן סבר דר"ה לשנים דמתניתין הוא לדין שהקב"ה רן את בני אדם על הקורות אותם עד תשרי הבא עכ"ל. וזה ממש כדבר ר"ת שזכרנו, מלבד כי אם יעמדו דברי ר' זירא דמתניתין ר' אליעזר היא וכבר התאמת דלא ק"ל כותיה, גם מתניתין נמצאת דלא בהלכתא. והלא טוב לפרשה על אופן שדבריה יכינו. והמשכילים יבינו עוד כי לשון הגמרא כמאן מצלינן האידיא בר"ה זה היום תחלת מעשיך כמאן כר"א. הוא עצמו יורה

אך הסכמת החכמים באמת כר"י, כי בגלל זה יתעורר ההוא מרבנן לביעא ההיא, וכיון שהתפרסם אצלו כי לא כן הוא הדעת המוחזקת לכל חמה ואמר אם כן האידנא [המורה ולא לשתבר] אליבא דמאן מצלינן וכולי, והבקי ברובי הגמרא הלא יכיר כי כל לשון כזה יהודאה הוא, כאמרם ג"כ פ"ק דר"ה כמאן מצלינן האידנא אקצירי ומרעי (פרש"י) אמרינן בגדרים קצירי הולים, מרעי ת"ה שהם תשושי נח) כמאן כר' יוסי דאמר אדם נדון בכל יום ויתפלל שידונו אוהו לזכות ולא יקסודו מיתה, דאי כרבנן דאמרי אין אדם נדון אלא בר"ה הרי כבר נקנסה, וכאמרם ג"כ פ' כל כתבי כמאן אולא הא דאמר שמואל חצבה עמודיה שבעה אלו ו' ספרי תורה, כמאן כר' יוסי דאמר ויהי בנסיע ספר תורה לעצמו. וכבר נודע כי סוגין דעלמא היא למנותם חמשה הן במספר כ"ד כתבי הקדש הן בהרבה ממדרשי רבוהינו. וכן בסנהדרין פ"ק כמאן קרינן רשיעא בר רשיעא אפילו לרשיעא בר צדיקא, כמאן כי האי הנא דאמר את אביה היא מהללה וגו' שנהגים הול וביון ואומרים ארור שזו ילד וכולי, והרי מקראית מלאים הם לא יומתו אבות על בנים אב לא ישא בעון הבן, ואם תמצא בוודר בראשית פסוק וישם ה' לקין אות בראש השנה אהילד אדם וכולי, וכן בוודר אמור פסוק בהדש השביעי א"ר אבא אדם בר"ה נברא וקם ברנא וכולי, וכן בויקרא רבה פרשה כ"ט המובא ג"כ בפסיקתא כדלקמן לעולם י' דבך על אתיא דרב כההיא דתני ר' אליעזר, דתנינא בתקיעתא דרב [פרוש נ"ל בישיבה מקום קביעה כמו הוקע עצמו]. זה היום תהלת מעשך וגו' בר' ה שעה ראשונה עלה אדם במהשנה, שניה נתייעץ וכולי, אמר הקב"ה לאדם כשם שעמדת לפני בדין היום הזה כך עתידין בדין וכולי, לבך אל ימחר להביא את המאמרים האלה דמיר נצחת נגר ההכרעה דלעילא, כי הנזכר מה שכתבו אנשי השם אלפסי והרא"ש ז"ל בשלהי ערבין בדין מיקט על תרעא בשבתא כי חכמי הגמרא ידעו את דברי הירושלמי יותר מדעתנו, ואם בפרטים אשר נפל בהם הפרש השבוס נאווים אין ספק שהחזיקו גם ולא נטו לדעת אחרת, וכן ודאי האמר על מורש הרבות אשר כדברי רש"י פסוק ומקצה אחיו לקח הם אגורה א"י, ומדרגתם אצל הבבלי למטה בלי ספק מן הירושלמי. וכן האמר אף בוודר מהיות הסבה הנו' צודקה בר בנר גם עליו. ולזה מנהג העולם לאכול בשר אחר גבינה ולא כוודר משפטים הואיל ובפ' כל הבשר התירוה, ומברוכין על התפילין שהים ולא כוודר פנחס. וכמהים אותן בהוה"מ ולא כמדרש הנעלם דשיר השירים פסוק לריח שמניך, אשר הובא מאת הנאון קארו טור א' ה סי' ל"א. וכ"ש יחשב זה על הפסיקתא אשר נביא לפנינו. שהתרום' סוף פ' כל שעה תארוה מן הספרים העצונים כמו מים' סופרים אצל הרא"ש בה' ס'ת, כפי מה שזכרתי הרבה מדברי אלה בהגורי פ' י"א. והרי בשני הדינים הנ"ל גם כל יתר הפוסקים ז"ל מיימים את דברי הבבלי כשני האדירים שזכרנו, וכבר ידעת תשובת רב האי אשר הכאתי בפ"ח כי האגרות שלא נקבעו בגמרא אינן מקיימות, כ"ש איפוא זאת של בריאת עולם אשר נהרדא ככל האמור היא חולקת עליה ובפרש הראה הר"ן שאם הביאו בתהלת דבורו דר"ה פ"ק הנו' את לשון הפסיקתא אשר הוא עצמו מאמר ויקרא רבה דלעילא כמראה פנים לזכותי. הנה באהרונה נטה הימנו ופסק בהחלט כר"י, ובאמת לפי דיוק מלת האידנא שזכרנו יפחח שזר עיון כהו זה שידומה התחלף המנהג בהשתנות הזמנים החמה. ונראה דו"ל אחת משתים, אם שהרצון, צעה אשר הפלוהינו סדורות בתקון שוה לכל, מה שלא היו לפנינו, כי האמנה

מומן משה עד הימים ההם מצות וליעברו בכל לבבכם זו תפלה היתה משתמרת
 במה שכל אהר אב לתהנה אב להודאה כפי נגע לבבו או שמחתו היה צה הלשון
 ואיש שפחים לשאת רנה לפני אלקיננו * או יאמר האידינא שהמון הינם להיות האר
 מקרא קודש הנה ר"ה מדמה שכך זה הומן בעינו היה ג"כ ראש לשנת היצירה
 בעצמה, או יהור לו המשכיל באור נכון מאלה, כי הלא זה איננו עקרי למבוקשנו.
 ואמנה על אודות ראב"ע שזכרתי בפ"מ סוף עמוד קכ"ה כי ממה שכתב בפרוש
 בוא ובהר סיני נראה היותו סובר דבתשרי נ"ה. אמרתי אגלה אונך אישי הקורא
 כי אחר כן באגרת השבת שיער א' בלבל דבריו שכתב וו"ל, מיצינו כתוב בהג הסבות
 תקופת השנה ובעצאת השנה, והנה יום צאת השנה שיעברה הנכנס הבאה אחריה,
 ובסמוך, כתוב בי"ה תעבירו שופר וקדשתם את שנת החמישים שהיא יובל, ותחלת
 השמטה ג"כ היא או כמו תחלת היובל, ואל השתומם על מיה שלא ההלה השנה
 ביום הזכרון. כי אם השבנו שה ה ר"ח ניסן יום תקופת האמת (היינו דבניסן נכרא
 העולם כדמונן לתקופה כר"י) צריכה התקופה השלישית באמת (היינו תקופת השרי
 השלישית לניסן להוסף בעשרה ימים בעבור תוספת מהלך שנת החמה על שנת
 הירח, גם בעבור היות מהלך השמש מהמהמה. על כן היתה תחלת השנה ביום
 נפור או סכות * ע"כ. כפי מיה שכתב בפרשת השא תקופת השנה וכולי, זה לאות
 כי השמש הנכנס במזל מאזניים סמוך ליום העשור, ע"ש. הרי מרברי ההכנס הנה
 שלא מצא לכף דעתו הראשון מנוח * דנהי שנחשוב תשרי ראש לשנים מהי תו
 כלשון ההוספות דלעילא ראש ג"כ לשמיטין ויובלות. ולדידה איננו מתהיל מיום
 הזכרון עצמו * ודאי הוא דבניסן נ"ה, וכ"ש יתברר לך היות זה דעתו ממה שכתב
 פר' אמר כי העבור הראשון היה אחר שנה והצי, ובאר הר"ר שמואל ביב"א בפרושו
 עליו וו"ל, דעתו הוא דבניסן נ"ה כר"י, עם כי בפ' בהר סיני לא כתב כן, ואנו
 מונין השבון העבור מהשרי הבא אחריו שהוא שנה והצי אחר הבריאה, ע"כ, כי
 מניסן של ישוב דר"י עד תשרי של ו' ד' יש הצי שנה. ומאו עד תשרי הבא אחריו
 שהוא ראש לשנת עבור גו"ה יש שנה אחרת. גם מפרשו האחר צפנת פענח הביא
 בפרשת אמור עדיות מדבריו בענין השרשים הנהוגים לאצטגנינים אשר כל בחינת
 גלגליהם ומשפטי העולם יהלו אצלם ממזל מלה * כי הראש האמתי לשנה הוא
 ניסן. ואתה יודע דבר יהוקאל מ' בכ"ה שנה לגותינו בר"ה בעשור לחדש שהתבאר
 פי"א דס"ע ומשם הובא פ"ג דטרבין ושלחי זבחים איהו שנה דר"ה סלה בעשור
 לחדש זו שנת היובל, ואחרי שהחכם דון יצחק בבאורו שם רכז דחית פרושם זה
 מטעם אמרו דר"ה אינו נקרא בתורה כי אם יום תרועה, ובאר שהבונה בר"ה החדש
 אשר היה ראש לגלותם, כסלו ד"מ או וולתו, על הדרך שבאר ג"כ ראש פרשה זו
 ומקומות אחרים שם, באמרו כי החדש הוא כלו יקרא ראש לשנה ההיא, יתכן
 אולי יותר שנאמר היות הרמז לחדש ניסן המתואר ראש לחדשי השנה * ויהיה
 אמרו בר"ה בעשור לחדש באמרו במקומות רבים בראשון בכך לחדש, ובאמת כן
 ראיתי בהעתקה היונית המיוחסת לשבעים הוקנים שפתרו את שתי המלות ההנה
 בראש השנה אק טו פרשו מיני, שר"ל בחדש הראשון, כי ברבר רש"י על תרגום
 אונקלוס פסוק כי ערות הארץ ווולתו. שמרו המעם כפי דעתם לא המלה עצמה.
 ועוד נראה על זה דברים עקריים בהשונת הקושיא העשירית לפנינו פי"ג, גם דבר
 יונתן ב"ע שזכרנו בפ"מ על תשרי דעתיקי קרו ליה קדמאה ובינן הוא שביצאה, יפורש

היטב וכען אשר בהתודע האמת על זמן הבריאה מצד התורה נהשוב ניסן ראש חדשים, הוא השרי שביניאה. מלבד כי לא יבצר ממנו לומר על דברי יונתן בן עויאל אלה כעין מה שכתבנו זה מעט בדבר הוזהר, ועל מדרשי האגדה אשר הבאנו בפ"מ הגו' נאמר כי כבר זכר הראב"ז ו"ל בנסחתו השנית על פרוש שמות לענין כנויו על אדוני משה. כפי מה שכתב בעל צפנת פענח הגו' על נוסח שמות ראשון המצוי לנו, כי דבר הנאונים הוא שאין מקשיין באגדה לא עליה ולא ממנה. ובפרש הביא את דברי הנאון רב האי שכתב בפרוש חגיגה שלו וו"ל, דעו כי דברי האגדה לאו כשמויה נינהו. אלא כל אחד דרש מה שעלה על לבו כנין, אפשר, ויש לומר, לא דבר התיך לפיכך אין סומכין עליה, ע"כ. וכמו שזכרתי ג"כ בש"ו מפרק' הספר את דבר הנאון רב שרירא אביו שכתב במגלת סתריו וו"ל, הני מילי דנפקי מפסוקי ומקרוי מדרש ואגדה אמדנא נינהו. וכן שם זכרון רבנים זולתם המקיימים את דבריהם אלה. ומה אוסיף דבר לזכות ר"י והרי כמו שזכר הר"ן בדברו הנזכר אף ברבים שהם גופי הורה כלל זה תמיד בידנו ר' אליעזר ור' יהושע הלכה כר"י, כ"ש אשוא שנגהיל פנים לדבריו בעיון אנושי גרידא כזה אשר יא יגע בכל קדש, גם בעקבות כל אלה, כיהודה ועוד לקרא, יכול אתה לזכור מה שהאמת בראש זה הפרק מעדות רבותינו שכל חכמי א"ה סוברים כר' יהושע, כי כן אמנה לקיום דברם אשר לעולם נעב, מצאתי סאמוטי"א או חכם נוצרי פ"ב ספר א' והמיסאיאה בספרו מן ה'למודים השונים פכ"ו ה"ג, שאהרי הקצות דעת המאמינים קדמות העולם אשר עם זה ודאי לא יראו כל ראשית לו, זכרו קבוצות תוכנים וחכמי קדם מן האומות. ועוד בה עשיריה פרשית מנקובי ראשית חכמי הנצרים אשר נחה שקמה הסכמת כלם על הדעת הזו. באופן כי קרוב הוא להאמר עליו היות רוח כל הבריות נוחה הימנו.

כונת הפרק הוכחה בכמה בריתות שהתנאים לא היו בחשבים כפי העבור אשר אצלנו ובלתי מחויקים סימן בהר"ד, ור' הלל וב"ד והם בבחירתם על צד היותר טוב העתיקו אותנו כחשבון האסתי אל השיה הן בסילדית הן בחקופית, וראיית עוד לראב"ע כי בעת הראיה לא היו חוששים אל כדרי העבור אשר לנו, וכן ראה על בלתי החשוב לקדמונים סימן בהר"ד מבחינת היים שבי יאנו בכצרים, והמיהה על בעל הטורים והחכם קארו בנין זה, והכונן ג"כ החשוב לקדמונים כפי העבור כמה שלפעמים בין חשבון הראיה והעבור ישול הפרש על יום ראש החדש.

פ ר ק ד. יתה יצאתי להשכילך דבר אשר גם ממנו יחייב בלי ספק קושי עצום לאומרים כי חשבונות העבור עם סי' בהר"ד נמסרו מסיני, והוא כי מצאנו דאינו ס' בהר"ד או תאמר סי' וי"ד המתיתם עליו בלתי יודע ובלתי מוזהק לתנאים והיקים של בריתות אשר להיותן שרירות ונכוניות, הונאו בנמרא להקשות אי לתרץ מהנה ולא עוד אלא שסדר העבור והחשבון הנהוג לנו היה בלתי נשמר ממתן תורה עד זמן אגיי ורמא ואולי גם ימים רבים אחר שנפצרו, כי הנה במס' שנת פ' ר' עקיבא

לענין המחלוקת אם התורה בששה בסיון נהגה כרבנן או בשבעה כר' יוסי • ולברר הרבה הקשו מחשבון יום יציאת מצרים • הובאה תהלה ברייתא אומרת דהמישי בשבת היה אשר ממנה דייקו נגד רבנן מדחמסר בניסן חמשה בשבא ריש ירחא דאייר שבתא ודסיון חד בשבא • ויהי בתרצם אמרי לך רבנן אייר דההיא שהא עבורי עברוה , הוסיפו קשיא מבריהא שניה ת"ש דלא עברוה , דתניא ראש חדש ניסן ויום ט"ו שבו יצאו המישי בשבת היה השלים ניסן וארע אייר להיות בשנה , חסר אייר וארע סיון בע"ש , ואהרי שתרצו הא מני ר' יוסי היא הקשו עוד משלישית ת"ש באחד לחרש הראשון בשנה השנית הוקם המישכן . ותניא אותו היום נפל עשר עשרות ראשון למעשה בראשית ראשון להדשים . ודייקו מדריש ירחא דניסן דהא שהא חד בשבא דאשתקד ר' בשבא דתניא אהרים אומרים אין בין עצרת לעצרת ואין בין ר"ה לר"ה אלא ד' ימים בלבד ואם מעוברת חמשה , הוה ליה ריש ירחא דאייר מעלי שבתא ודסיון שבתא קשיא לר' יוסי ולרבנן , ויהי בתרצם לר' יוסי שבעה חסרון עבוד , ולרבנן שמונה כמו שנאר שם רש"י , הוסיפו להקשות מרביעית ת"ש דתניא בס"ע ר"ח ניסן ויום ט"ו שבו יצאו ע"ש היה , ומדריש ירחא דניסן ע"ש ריש ירחא דאייר חד בשבא וסיון בתרי בשבא קשיא לר' יוסי , והשיבו אמר לך ר' יוסי הא מני רבנן היא , ועתה התישב נא והסתכל כמה הוכחות יש לנו להוציא מדבריהם אלה , חדא כי מן הדין תקשי לך מה לאבות עולם בעלי הבריות הנוכחות שיהלוקו על יום יציאת מצרים כי זאת אומרת יום ד' היה וזאת יום ה' וזאת יום ו' , ליתיה ספרא דעלמא ונחוי , כי בהיות מן הידוע דר"ח ניסן וט"ו בו שרין ביומם יהשבו מבהר"ד למולד ניסן דבתמ"ח על הדרך שזכרתי מדבריו הלטיף במהדורא השנית ועל נכון ימצאוהו , ועוד יקשה איך הוהוק אצלם נפלו בשום אחד משלש הימים דה"ו והרי כמו שהראינו שם מהדורא שנית מטעם החכם לטיף הנו' , ולפי החשבון אשר באצבע הראה נמוקו עמו מולד ניסן של בתמ"ח מבהר"ד על כרחין היה ביום ג' , ואף אם תשלים שנת בתמ"ח כלה לפני צאתם יפול של בתמ"ט ליום א' וכמו כן יקשה אם סי' בהר"ד היה מקובל אצלם לומר למה זה בבקשם ר' ה ניסן של גאולה השפילו לראותו מבהינת ראש החדש דשנה אחריה , ישאו עינם אל בהר"ד שהוא הסימן המובהק לידיעת כל אלה , כי כמו שכתב הלטיף הנו' נמצא על ידו קביעות ר"ה ההיא וממנו יודע יום ר"ח ניסן שבה . ומדי ראותם כתירה בין שתי הבהינות יתקשו עליה , הלא כל אלה ראיות מוכחות כי בעלי הבריות ההנה לא הוה קים להו בסימני בהר"ד או וי"ד מאומה .

והנה עוד יתאמת לך מהן מה שהונה שנית בהצעתנו כי סדר העבור הנהוג לנו היה בלתי נשמר מקדם , וזה שיש להקשות מדוע בפלפלים שם על יום מתן תורה ונמצאו שתי הבריות שאמרו ביום ה' וגם האחרת השנויה על יום נסעם מאלים קשיות לרבנן תרץ בעל הסוגיא בכל אחת משלשתן אמרי לך רבנן אייר דההיא שהא עבורי עברוה , מהינא תיסק אדעתין כי בצאת ישראל ממצרים שנו את תפקודם לעבר החדשים שלא כמנהג או לעבר את אייר החסר תמיד כפי הידוע , יונח דכי אתא עולא פ"ק דר"ה אמר דעברוה לאלול שוזה היה מעשה מפני הצורך , כמו שנוסף לדבר ע"ז בפי"ב סי' י"ג . למה נשפט כזאת על אייר הנו' ועל מנין החדשים הנו' בלתי שנודע בהם סבה מחייבת רק נהינה מקום לדעת אחד בדבר שהוא נמרי לנדרש אצלנו . הלא יותר ייפב להם בטולו ולא נסור מלומר שהחזיקו בחשבון העבור אשר

גם בימים ההם היה דרך המלך. אלא ודאי יאווה להאמין כי חשבון זה לא היה ולא נברא עד ימי האחרונים מן האמוראים כדבר הרמב"ן בהשגחה קנ"ג וכפי מה שזכרנו בארוכה פ"מ דף קל"ד. שאז ר' הלל וב"ד אשר מיד אלקים היה להם כח כסנהדרין גדולה ראו כי נוסף על הכרח התבטל הקדוש ע"פ הראיה מחמת בטול הב"ד מן הארץ. הנה חשבון האמת אשר היה נוהג עם סדר הקדוש הנו', מהיותו תמיד עולה ויורד בארוכה וקצרה הוא צריך מאוד לחכמי לב ונהירן להו שבילי דשמיא, ושיהיו רציהם בכל קביעות דהופים להודיעו את נדתי עמנו. מה שלא תוכל לשקור עליו שה אובד השוודה כסגולה גלוהה אף במקומות קביעה. ובכן בחכמה גדולה ועל צד היותר טוב הסיע את עצמנו גם ממנו עד בוא לציון גואל, וכעין קפיצה הדרך, היינו בלי הטריח עלינו לבוא עיר מן השוה אל האמת כמשפט השבון הראיה, יסד לנו החשבון כלו הן מולדות הן תקופות על המהלך האמצעי לבדו השומר אמת לעולם על אופן שוה, עד כי כדבר הר"ם פי"א גם לנערי בני ישראל נקל בו המרוץ, ובצאת סדרו ראשונה מאדמת הקדש אשר זה אהד מהנאיו כמו שהתקבל פרק הרואה גאסמכתא מן הכהוב כי מציון הצא תורה. יתכן העשותו לעולם בה וחוצה לה, הלא גם עם החשבון הוה נבוא אל כל תכלית נדרש בקביעות כמו שהיה בעת הראיה ע"פ המסורת כאשר לא נחסר מהשגיח שיבא הפסח באביב ודג הסנות באסקף וכל זולת אלה מן ההכרחי בעבור, ומבלי שום הפסד בו הנה סדרו זה בנהינת מה שאמרנו, יהיה כמו שנצטווה ד"מ ללכת ירושלימה מדרך הצופים ובהמנע אצלו הדרך ההוא בשעת הרום יכנס לה מדרך המדבר אשר לכל הפנים יוכל לומר עומדות הנס רגלינו בשערך, וכבר שמענו פ"ק דר"ה שמואל דאמר יכלנא לתקוני לכולה גולה. בשגם תקונו זה יהשג בלתי שלם כמו שיתבאר בסמוך. ובכן מה שלא עשו בימיו להסמכם עדין על הראיה ועל פיה היו מודיעים להרשים את הצורך לגולה, הסכימו לעשותו אחר כן כאשר יראו על התבטל הב"ד מן הארץ וכל אשר עשו י' הצליח.

ואולם היות מה שזכרנו אמת ויציב כי הן במולדות הן בתקופות החשבון הוה כלו מיוסד על המהלך השוה בלתי דרוף ממנו כמשפט הראשון אל תקון האמת יתברר גם אל הבלתי מומחה בעבור מדברי הר"ם ז"ל, במולדות פ"ק מה' קה"ח ובתקופות סוף פרק י' ע"ש. וכן תמצאהו לנשיא סוף שער ב' מאמר ג' שכתב וז"ל, רבוהינו מסרו לנו חשבון שתי התקופות על המהלך השוה להקל מעלינו דרך החשבון וכולי, והרי לך ממנו טעם הקולא שזכרתי, וכמו כן במולדות תראנו לו מאמר ב' שער ו' באורך, וראב"ע באגרת השבת שער ב' כאשר דבר על המולד כתב וז"ל, חכמינו חשבוהו במהלך האמצעי. ובפרשת תשא כתב על תקופת רב ארא שהיא צריכה לתקון היינו מן השוה אל האמת, ובפרשת אמור כתב העבור בנוי על המהלך התטן על כן אמרו פעמים בא בארוכה וקצרה, גם לפנינו פ"ה החזונה עינד מה שכתב החכם אפודי וזה קצת לשונו סימני השנים נסדרו באופן מסכים עם המהלך השוה ללבנה אשר עליו נבנה סוד העיבור. וכבר נודע ג"כ כי זה החשבון השוה היה נהוג מני קדם ועודנו היום נוהג אף לערבים שזכני א"י כמו שזכרתי בש' מ' ד' קכ"ה. ואפס המסדרים ז"ל הברילו בו בין קדש לחול כי הוסיפו השגחה ותקון כפי ההכרחי בו מן התורה בשמירת האביב לפסח ויתר הדברים שזכרנו.

והנה לבר ממה שכתבתי בפנ"ה רף צ"ו בשם הגאון רב האי והנשיא, שר' הלל היה בשנת תר"ע לשטרות ר"ץ לחרבן הבית תראה ג"כ היותו סביב לזמן אביו ורבא שזנר הר"ם פ"ה ממה שכתב הזכות בהקדמה ספרו מן העבור בשם הר"ר שמעון דוראן בפרושו על האזהרות מקום אמרם וקצב ותכונה להרשי השנה שנה ר' הלל היה דור רביעי לרבינו הקדוש, היינו בן ר' יהודה נשיאה אשר מצאנדהו בן ר"ג בנו של ר' יהודה הנשיא זכר כולם לנעימות נצח.

ואולם אם נאשר יורו דברי הרמב"ן בהשנות קנ"ג לא התברר מיהם ר' הלל הנו רק היותו בן ר' יהודה נשיאה, תרע כי התוספת פ"ק דר"ה כתבו וז"ל שלח ליה ר' יהודה נשיאה לר' אמי אין זה ר' יהודה נשיאה שהתיר השבין פ' אין מעמידין שהיה בימי רב ושמואל דהוא בנו של ר"ג בר' יהודה הנשיא, וזה תלמידו של ר' יוחנן דהוה כיוף לרב ושמואל באופן שיתכן כי זה ר' יהודה נשיאה אביו של ר' הלל היה המאוחר לבנו של ר"ג כנו' י וא"כ גם ר' הלל בנו מאוחר יותר. ואתה חביבי הקורא לאמתת כל מה שכתבנו על היות סדר העבור מקרוב תחצה נא לראות מהדש כל אשר כתבתי בקלף קכ"ה הנו' עד מלות ינחישוה אשר בולח השנית עם תוספת המהדורא המחזלת ובבאור המצא וכולי. הלא שם תראה על זה ראיות נכוחות בסוב מעם. ואולם עוד לחזוק המונח הוה אוסיף לך פה מזכרת דברים אלו אשר לא יהו עלין לטרוח. כי תראה מה שכתב ראב"ע פ' אלה מועדי ת"ל, כלל זה אתן לך בדבר המועדים שהיו מסורים לב"ד, הלא תראה אמרו על פסח הוקייהו ויועץ המלך, והכמינו אמרו שהב"ד היה מסתכל בדברים רבים בקביעת השנה ואמרו על ר' עקיבא שעבר שתי שנים רצופות ואין בכל המקרא ראייה אך היו ישראל קובעים את החדשים והמועדות. ומה שאמר הגאון כי על חשבון העבור היו סומכין אינו אמת. כי במשנה גם בגמרא ראיות שהיה פסח בבר"י. גם שני מעשים שם ועבור השנים הוא קרוב תוספת שנת החמה על הלבנה ואינו על דרך הקדמונים כל אלו דבריו, אשר לעת עתה ראיתי להוסיף גם חזק נגד הגאון מעטעם זה שאוכיח. והוא כי תקשי לך היא גופה בשלמא חשבון האמתי אשר הוא מישיר אל הראיה ניהא שהיו מחשבין בו אלא חשבון העבור כפי השוה ופעמים רבות ישתנה מיום הראיה כדביעין למימר קמן פ"ה למאי יסמכו עליו ולמה זה יחשבוהו, גם תתבונן בזה שאומר. ידענו דבר שמואל הנו' יכילנא לתקוני לכולי גולה, ופי' רש"י יכילנא לתקוני בלא ראית העדים שבקי אני בתולדות הלבנה לתקן את המועדות מסדר העבור. וכן באר הר"מ בפרושו למס' ר"ה אשר ראיתו במנכסובה אצל הר"ר עזרא מפאנו והמפרש הביא דבריו פ"ז מה' ק"ה וז"ל, יש בידי כח לחשב השנים ולחקן איזו שנה צריכה עבור וכן בפי' רש"י איזה חדש צריך להתעבר עד ביאת הגואל וישוב בסנהדרין ע"כ. כי נראה מזה היות שבחו הנו' מהשיעור על הכמתו בתכונה. ואם איתא שהיו גם בזמנו מחשבים כפי סדר העבור למה זה ישתבב בידיעה והיא קבלה. ומאי אולמיה ורבותיה בה מיתר הזנכמים שלא ידעו כמדוה, ועוד יקשה כי עם כל הכמתו הנזכרת לא היה בקי בחשבון האמתי, הן ממה שאבדה דר' שמלאי השיק שפתיו באשר לא ידע ההיא מלתא דתניא בסוד העבור, נולד קודם הצות וכולי, ואמר ליה מדיה לא ידע מר אינא מלי אחריני נמי ולא ידע, הן ממה שהנסיון הזורה ממנו בהגבילו המולדות לכ"ש י"ב תש"כ והתקופות לצ"א יום ורביע אשר לא בלבר אינם נחשבים כי אם לפי המהלך השוה, אלא אף בחשבון זה

אינם אלא על צד הקרוב. ואם הוא המשתבח בעבור היה רחוק הימנו כי השוה במולדות הוא כש"ב השצ"ג ובהקופות הנו כרב אדא, איך יאמר הגאון שהיה נהג בימים ההמה, ועוד בע"ה תמצא ראיות על זה בפ"ח ר"ב לפנינו, והנה יאות שתתבונן כי האמנה לדעת ס"ע יציאת מצרים היתה ביום ששי כנראה שם פ"ה ואל תחוש לאיזה לשון מסוכסך שתמצא בו כי בהדיא אמרו פ' ר' עקיבא כמו שזכרנו בחללת פרק זה, ת"ש דתניא בס"ע פסח שבו יצאו יום ששי היה, אשר ע"כ יש לתמוה על סור אר"ה ס' ת"ל שאמר ביום ה' ומסיק למילתיה והכי תניא בס"ע, וכן תתפלא על הגאון קארו אשר עם התברר מנמוקיו שם כי ראה את סוגית פ' ר' עקיבא הנו' לא הגיה בעדות הגמ' הנוכרת נוסח השור שזכרנו, יהי כ"ה סהם תלמודא בפ' הנו' קידם לבריתא זו של יום ששי הביא את שתי הבריתות שכתבנו למעלה האומרות ביום ה', והוא אמנם המוחזק אצל תופשי התורה כמו שראיה לבעל השור הנו' ולדבור תוספות נמצא ג"כ עם סמך מדרש אשר הובא שמה, ולרבו סעדיה מדברי חז"ל לפי מה שזכר הראב"ע פרשת בשלה ופקודי, עם כי הוא אמר שם על אמרת חכמינו אם קבלה נקבל ואם סברא לפני יום ה' יצאו וכולי, ומצד אחר ראיה מה שכתבתי בפל"ה דף ק"ט וכן במהדורא השנית על דף ק"ט הנו' את דברי ההכנס לטיף וחשבוננו אשר בו הראה כי לפי סדר עבורנו אי אפשר ליציאת מצרים בשנה ב' אלפים תמ"ח שהיתה ביום ה', וא"כ הכרח הוא שנאמר אחת משהים, או לא יצאו ביום ה', או לא היו או חושבין לפי העבור. והלא טוב שנתפוש לשון זה האחרון למען יתכן שיצאו ביום ה' כפי המוחזק בעמנו. ועל הכל יתאמה לך המנע חשבם כפי סדר העבור ממה שתראה דרכי הראיה בנוים על האסמיה וכל הקביעות זל השוה כאמור, והנה לשעמים יפול בינותם הפרש על ימי החדש כמו שזכרתי בקלף קכ"ה פ"מ מן הספר, ויוזכר עוד פ"ח לפנינו, הרי איפוא מכל אלה אמתה מה שהזכיר כי סדרי ר' הלל הנקראים חשבון העבור יען אשר כל עקרו כמו שכתב הנשיא מאמר ב' סוף שער ג' הוא עבור השנה החדשים בימיו מקרוב באו.

כונת הפרק י שלא היו סדרי העביר נחשבים לקדמונים ממה שנראה חמשה מן האחרונים שיעדיהם כי סיפן בהר"ד יוסד כפי אוסף בבל, עם המצא ג"כ אומרים שהוא כמו אוסף א"י, והר"ם לא פרש דבריו רק בחשבון הראיה, וכן ראב"ע, ואיך המולד אצלנו איננו כפי האוסף שלנו, רק באוסף א"י או בבל, והזכחה על היות ס' בהר"ד נחשב בסתם למפרע *

פ ר ק ה. וממה שיחזק עוד היות סדרי העבור נהונים מקרוב כאמור, ויהחייב ממנו קושי לאומרים הצתקם ממישה רבינו הוא שתמצא אגודת בני עלייה חמשת חכמים מן האחרונים ו"ל מודיעני תקון הלוחות אומרים בהדיא ובמופת מכריה לפי דעתם שס' בהר"ד סדר כפי אוסף נציבין הסמוכה לבבל, והנה אם כן לא נוכל לשפוט שנוססה במסדריו כי אם רוח חכמה ובינה והסכמה נהרבה הסכמות אשר בפ"ח לפנינו, יתאמה לך בקביעות לא ברוח י' ראשונה וביצטס, עם כי בבחינה

המצוה שלה לא תסור נוכל ליחסם לסיני כמו שזכרנו למעלה, ואמנם טרם נבאר זה יאות שנאמר כי מן הידוע גם לכל מתחיל בעיון מסלות הכוכבים כי להיות הארץ כדורית ומהלך המאורות עליה בהיקף הגה שעת הזריחה והשקיעה איננה שוה בכל מקום, אבל משונה במספרה השתניות לאין חקר, כי דרך מסל מולד הירח השוה שהוא פגיעתה בשמש דרך מהלכם האמצעי, וככה כל מקרה זולת זה כמו שתאמר יולד בן לנעמי, עם כי פה פיררה היה בתחלת י"ח שעות על יום א', אין ספק כי התחלף שעה הלוקף רב כפי רוב מקומות הכדור עד בואך נ"ב להשתנות היום באיזה מקום מן הארץ, כי רגע הודמן פה המעשה ההוא יהיה במקום מה קודם ה"ח שעות ובמקום זולתו אחריהן ובהפרש חלקי שעה רבים כל מקום כפי שעותיו הנמשכו לאופק שלו אשר אמנה רבו למעלה, הלא זה גם שמש לא ראה ולא ידע יאמינהו לראב"ע ממה שכתב על וזרח לו השמש ועל פרשת החדש, כי בין ירושלים לעיר לוקה נמצא הפרש בב' שעות ושליש, ולהכס כוורי ממה שכתב בתחלת מאמרו השני כי יום השבת יחל בצין שהוא קצה המזרח כמו י"ח שעות אחרי החלו בירושלים ולהר"ז הלוי ממה שכתב פ"ק דר"ה על הכתוב ויהי ערב ובקר יום זה וזה שיסבול הפרוש כי לסבת היקף הזריחה והשקיעה אשר תחל כאן בשעה משונה מהחזילה כאן היה הערב והבקר יחד כיום המים, והנה אחרי התישב זה בלב הסכת ושמע כי החכם האצטננין ר' יצחק אלחדאב בעל ספר אורח סלולה בשטר השני ממנו, אחרי העירו און הקורא כי ראשית לוחותיו הוא לא למולד בהר"ד של תהו אבל מהצות יום א' הקודם אליו [אשר מזה תוכל להבין כי גם בהר"ד יוסר בהסכמה כזאת לפי דעה ולפי מקום מסדריו] כתב וז"ל, המקום אשר עליו נתיסד בהר"ד לפי מה שהחשבון נוהן הוא רחוק מאמצע העולם לצד מערב נ"ז דקי שעה וה' שניות שהם י"ד מעלות י"ו דקים ט"ו שניים, וארכו לפי זה מקצה המערב ע"ה מעלות מ"ה דקים מ"ה שניים ונמצא בלוחות הלמי המדויקים שאורך בבל שמונים מעלות מן המערב ונציבין ע"ז מעלות נמצא המקום אשר עליו נתיסד בהר"ד הוא בארץ בבל קרוב לנציבין, ואולי מקומו של מר שמואל היה אשר לבקאיותו בחכמה הכוכבים אמר נהירין לי שבילי דשמיא עכ"ד, וכן הר"ר מרדכי פנצי בלוחותיו אחרי הביאו דברים מה של הר"ר עמנואל בעל הכנפים כתב וז"ל * על פי דרכו זה יצא לנו שהמקום אשר בו סודר השבון מוגר ר"ג הוא רחוק מסוף המערב ד' שעות נ"ד דקים נ"ג שניים * וזה כי מקום ר' עמנואל לפי מה שכתב הוא, רחוק מסוף המערב ב' שעות י"ד דקים * וכשנקבץ אותם עם ב' מ' נ"ג שהוא מרחק מקום ר' עמנואל ממקום מולד ר"ג כאמור יהיה קבוצם ד' נ"ד * נ"ג שהוא מרחק ע"ג מעלות מ"ג דקים ט"ו שניים בגלגל המזלות, וכפי מה שכתב הר"ר יצחק אלחדאב בס' אורח סלולה המקום אשר בו יוסד מולד ר"ג הוא רחוק מסוף המערב ד' ב' נ"ב * וברך יודע רוי עולם ע"כ * ואני ביני הפי טרם אצא מדברי החכם פנצי הלז אפרש כי כונתו במקום הוסד מולד ר"ג בלי ספק איננה שר"ג תקן שם את הכ"פ י"ב השצ"ג אשר בין מולד למולד, ושלא יהיה השיעור ההוא ביתר המקומות, כי הנה המרחק אשר בין מולד למולד שוה תמיד תהל בו מאיזה מקום שתרצה כפי מה שזכור עוד, ור"ג שהיה נשיא בא'י מאי בעי בנציבין ובבל, אבל כונתו היא שזה השיעור המקובל לר"ג ולא ממנו מסדרי הלוחות ציינו תחלתו מבהר"ד שזוהא הנאות בבחינת מקום נציבין כפי דבריו שזכרנו * ועוד בפרק

שלפנינו יודע לך כי כזה אירע גם בשאלת המטר שתקונה בגליל בבל כראוי לו נשאר גם אצלנו הרהוקים ממנו, בהשאר ג"כ מנהג קצת התפלות וניסח הא לחמא ליל פסח בלשון ארמי ומחוי נרתי ורוביא בריש שתא, כדבר אבוי פ"ק דכריתות ובתרא דהוריות לפרוש בעל הטור סי' תקפ"ד. יען כי סרורס הוחל בגלילות החמה. אך נשוב לוטרון נשמות האנודה שיסרנו, הנה כמו כן האצטגנין ר' אברהם זכות בהקדמת ספרו מן העבור כתב על ר' יהודה בר' אשר ז"ל, שתראנו בפ"ח מרבה לספר בשבחיו. כי בספרו חקת שמים הסכים שהקביעה היא לאורך ע"ה מעלות היינו בבל, וזכר שכן כתב בעל אורה סלולה, בתהו סכה לזה כי שם היתה ריחה האמוראים בעלי העבור שמואל ור"א בר אבהו, ובסמיון כתב שכן הר"ר יהודה ן' ווירגא ז"ל אשר היה בדורו הסכים לדעת החכמים האלה, הרי לך בהדיא כי חמשה אלה משיבי טעם אלהראב, פנצי, ריב"א, ן' ווירגא, ובעל הכנפים, יגידו דבר זה כי סימן בהר"ד וכן בלי ספק סימן וי"ד ואבוריהו לא מראש מפי משה או בית דוד והנביאים אשר מעולם דבר לא היה להם עם בבל ארץ לא מטוהרה, נתיסד, אבל מחכמי הדורות שוכני הגליל ההוא אשר פנו אל הישרה החשבונות והקלתם ע"פ המהלך השוה כמו שזכרנו וממנו תוכל להקיש גם לזולתו בקצת דברים מתיחסים לחשבונות אלו מלבד שזה ברור בקצתם כמו שאזכור עוד בפ"ה לפנינו. ועיניך קורא משכיל הלא לאמינה ראו כי זה הרבר התקיים אצלם לא מדרך פלילה וסברא, אבל בחכמת איצטגנין. ומופתים נראים אל עין היודע בטיב מצבי האקלמים, עד כי אליבא רידהו אי אפשר לעמוד מנגד.

וכבר ידעתי המצא ג"כ יחידים אומרים כי חשבון בהר"ד נוסד בא"י כמו האפודי אשר בפ' כ"ב כתב וז"ל. המולד הראשון אשר עליו סדרו הדחיות וידעת המולדות לקביעות ראשי השנים והמועדות וסוד העבור הוא בהר"ד בירושלים עיר הקדש או בקצה א"י המזרחי ע"כ, גם הזכות הנז' סברת עצמו כנראה לו שם היא כי מקום קביעות העבור הוא ירושלים או יבנה. כי שם ישבו כסאות בתי הדינים למשפט ראית הירח, אך דבריו אלה נראין לי סותרים קצתם לקצת, כי מה לחשבון הראיה עם חשבון העבור שזה כפי האמתי וזה כפי השוה, ועוד שהם אמדנא בלבד כאשר גם רברי האפודי הנז' הנם מסופקים אצלו ובלי נתינה טעם, והוא זכות אשר דבר מאומד הדעת הנה תמורת יבנה לבדו, היה לו לומר באחד מעשרה המקומות שאליהם גלתה סנהדרין כדברם ז"ל בר"ה פ"ד.

ולכל הפנים אם ראיה הר"ס ז"ל סוף פי"א שכתב וז"ל לפי שהראיה היא בא"י עשינו כל דרכי החשבונות הוה בנוים על ירושלים אל תטעה לחשוב היותו רומן לחשבון השוה הנהוג לנו, אבל תכיר מדבריו ובפרט מראשיתם שאמר לפי שהראיה היא בא"י, שאינו מדבר אלא על חשבון האמתי כפי מהלך המאורות בגלגל הכוכבים אשר היו הסנהדרין צריכין לחשב כמו אצטגנינים לדעת אם דבר העדים בראיה הירח אפשרי אם אין, וזה החשבון בעינו הוא שדבר עליו בפ"ה מסימן ח' עד סוף הפרק, וכן בכל מקום מהלכותיו ההנה. אבל החשבון האמצעי השוה לא דבר על מקום הקביעו מאומה, ומעולם לא תאר אותו רק החשבון הפשוט בכל ישראל בלי שיפרש התקבלו ממשוה כמו שהשמיע עוד בפ' שלפנינו. וכן אם מצאת לראב"ע באגרת השבת שער ב' לענין ארבעת היעיות שיהם לנאון רב סעדיה על אמרו כי ראה את קדרת השמש בעיר בנראד [היא העיר הגדולה בתחום בבל אהרי הרבן בבל

מאמר שני

כדברו רש"י פ' הרוואה על ר' הנה בגרהאה] בלא עת המולד, שכתב וז"ל: המעוה השני הוא כי חשבון המולד על ירושלים, והנה בינה ובין בנרדא שהי שלישויה שעוה, יתברר לך מדבריו שם היותו מדבר על המולד האמתי, כמו שהבין ג"כ מלשונו באגרת השבת אשר אכתוב בסמוך, ובפ' אמור כתב אין הקביעות רודף אחר ראיית הלבנה בירושלים *

הנה הפרש הזה אשר בין חשבון לחשבון אל ליו מעניך, ובראותך אותו בהקדמת פרושו ומקומות אחרים שכתב כי הב"ד היו מחשבין תדע שכונתו אמנם היא לחשבון הראיה אשר נאמין התלמדו אליהם מדוקדק במסורת. מלבד כי אף אם הבין קצת דבריו כאלה על חשבון העבור לא בכל זאת הגזור אומר שדעתו הוא כי בעצם וראשונה התקבל מסיני, אבל על זה הדרך, היינו כי הואיל ודרכו המסורים לנו מקרוב עם היותם מתחלפים לדרכי הראיה אנהנו על ידם ג"כ באים אל התכלויה הנדרשים ע"פ המסורת בעת הראיה נשמירת האביב והאסיף ודכותיהו יש לנו מזה כמו שכתב בהקדמה לנרך את אלקינו אשר הדר לנו אל היושר וכי לא נוכל כדבריו בפ' אמור לעשות טוב ממנו, ועוד נדבר על ברור דעתו זה בפ"א ועל השביעית פ"ג * יהי מה שמעיה אונך ותבן אמתת מיה שהונח בראש זה הפרק על אגרות החכמים שזכרנו. וכל מהנגד אם בעל נפש ישרה הוא ישיב ידו אל חיקו ויתבונן אליבא דידהו, דלכ"ע גברי רבבי הוו ומסדרי הלוחות שנה שנה יקחו מפי' הורה, מאי איכא למימר.

ונקוט מיהא דבר יאות לידע ולהודיע, כי בין שסי' בהר"ד יוסד באופק א"י, בין באופק בבל, הנה בהיות כל מולד שוה הרשום בלוחותינו בניו עליו יהאמת לך כי כאשר הבוא לראות מולד פלוני ופלוני מתי הוא והמצא יום ושעה והלק פלוני, שיצתו זאת אמנם היא בא"י או בבל בלבד אבל בארצך המערבית לשהיהן איננה אלא אחר שעות וחלקים במספרם כמשפט קו הנטייה בהכרח הלא זה הדבר כתב אותו ההכם פלוני אלמוני בספרו דף קי"ג בפרק שבו יודיע שורש המולד השוה אצל הנצרים המתחיל מיום המילה הרשומה להם, ושהטעם על איזה הפרש אשר בינם לבינינו בגלילות שונות איננו אלא היות שרשנו קבוע על אופק בבל, והוא בהכרח משתנה ממקום למקום בחלוף קו הנטייה שמה *

וכן תבין זה מדברי הרשב"ע באגרת השבת שער ב' שכתב וז"ל. יש יהודים אשר להיותם יודעים אי"ב חשב"ג יהשבו שעמדו על כור העבור ואומרים לנצרים מתי תראה הלבנה ויחשבו כי המולד עשוי על מקום כל מחשב וכו', והנוצרים ידמו כי חשבון העבור טעות הלילה, אבל העברים הנז' הם הטועים בזה כי לא יוכל המשכיל לדעת מתי תראה הלבנה, עד ידע רגע המולד וידע מקום המהברות בהלק מעלת המול, ויראה אם מהלך המאורות, בארונה או קצרה ויוסיף או ירע עד שידע רגע הולד האמתי על ירושלים וכו' ע"ש כי הדברי' ארוכים, ובכלל הוא הולך לשמה זו שאין עתי כל המקומות שוים בראית הירח והמולד אבל צריך להתבונן הפרש הזריחה והשקיעה כמו שזכרנו, גם לא אכתוב כי בפרוש סדר אמור לקראי אהרן בן אליה [אש תמיד בנפש זה וזה תוקר] נמצא כי אדהו מראויהם לקבוע החדשים גם היום ע"פ הראיה, ובפרט השוכנים בא"י, היא זאת שאמרו כשם שאין לנו לשמור את השבת חוצה לארץ כפי שעתה בא"י או בבל רק לפי קו הנטייה אשר כסגולה לכל מקום, כן המולדות וראשי החדשים יהיו נזכרים ונעשים בכל מדינה

ומדינה לשי' הבחינה הנוכרת, אכן ממשעם נגע זה למו כי מאסו את תורת ה' צבאות המסורה ע"י רבותינו ובכללה אמרו ית' היתודש הזה לכם ואשר תקראו אתם אין לי מועדות אלא המקודשים בנ"ד שלמטה וכפי מדרש הנחומא שהבאתי בשלישי משרקינו אלה ועל הכל כדבר הראב"ע בפ' החדש פסח הוקידו יוכיה.

הנה באמת זה ההפרש האמור לא מעט הוא בגלילותינו, שהרי וריחת השמש פה שיררה תתאחר מוריהתו בירושלים כשתי שעות וכחצה, ומוריהתו בגבל כשלוש ורביעי * ויאות שנתבונן כי כיון שמיסדי בהר"ד סיימו לא בלבד היום והשעה אבל החלקים ג"כ, הכרח הוא שכונו בו למקום פרטי לא בלבד מדינה או עיר בכלל אבל מקום צר ומיוחד אשר קבעו בשכלם עליו יחד נאמנת, באופן כי רחוק מן הנקודה ההיא מיל או מילין ישתנה סך החלקים של ר'ד חלק או חלקים כמיספר המלין ההמה, וזה כי הן לחכמי ישראל פ' מי שהיה הן לחכמי א"ה ובראשם תלמי, היקפו של כדור הארץ הוא כ"ד אלפי מיל כמו שזכרנו סוף פכ"ח מן הספר, ובהתחלק הכ"ד אלפי מיל הנו' על כ"ד שעות היום, ימצא הפרש בין תחלת הוריהתה או השקיעה שעה אחת מאלף אלף, כי עם הנתן לפי מוסכם רבותינו תת"ף חלקים לשעה אתה עתה להקל החלוקה כאמור הציורים בלבד אלף ויגיע כמו כן בין מיל למיל הפרש חלק * ובהיות זה כן מבואר הוא מאד כי רחוק מן המקום המיוחד לבהר"ד מיל לבר בין לימין בין לשמאל לא יאמר עוד בהר"ד אבל בהר"ג או בהר"ה. ואף על הפחות ממיל הצמיצם פחות מחלק, וממנו ולמעלה הפרשים לאין חקר, ועכ"ז רנעי המולדות נשאר אצלנו מוגבלים כפי הנאות לאופן הגלילות ההמה, בהשמר ג"כ זמן שאלת מסר ויתר המנהגים שזכרנו לפי מה שהיה ראוי למדינת בגל מקום שהותקנו, הלא באמת שיעור כ"ט י"ב תשצ"ג בין מולד למולד לא ישתנה לעולם, יחל מאיזה מקום שהפצת. אשט במדת החיך בו אחור וקדם כן הסיימהו, ולהיות מזורסם שאפילו אחד מחלקי תת"ף בין קודם הצות להצות ישנה קביעות ר"ה מטעם מולד זקן, ואפשר כי במקום בהר"ד הנו' לא רבים מיתר המקומות יזרמן עטוב או קדימת החלק אשר המר ימירנו, נראה שיהכך לומר כי הסדר הזה היה לנו מהסכמת החכמים ו"ל בסתם בלתי בהינת שום מקום בשועל רק כפי מה שיצא להם אחורנית מן המולד שבזמנם ליחשב בסגנון ס"ע ראשית המולדות לירח, בלי שיקפידו על הזדמן נפלו באיזה שיהיה מימי בראשית זולת הששי, כי אמנם היותר בששי במולד ר"ד אינו עקר בשום אופק, ולא בשביל מולד הירח אנו אומרים זה היום תחלת מעשך רק בשביל המתחכם לאדם כמו שהוכחנו למעלה פ"ג, הלא ראית שם דק"ל בניסן נברא העולם כר' יחושע, והנה המולד או לפי חשבונו היה ליל ד' ט' שעות, לא ביום ו', ולר' אליעזר ג"כ היה ראוי שידומה בעת הליה המאורות להחלת ליל ד' או כדומה, אפס בראות המחשבי' נפלו למפרע יום ו' י"ד שעות המציאו לעכוב ההוא סבת הנויפה או זולתה כדבר התוספת שזכרנו למעלה פ"ב, לדמיון הטבעיים כלשון ההבר מאמר א' שאהרי רואם משינת אבן המאגניסוס מן הבהל השתרלו לתת לה סבות לא היו מקדם משוערות אצלם לגרום אותה. ור' אליעזר עצמו לא שמענהו מעולם מגבל מולד ליום יום ושעה כ"ש תתו סבה על התעכבו ליום מיומים, זה באופן מה היה נראה, ואפס הכרח הוא עכ"פ לצייר על בהר"ד ועל כל סימן מתיחס אליו מקום קיים כאמור באופן שימשך ג"כ השתנהו בהתחלק שעתו הנה והנה *

כונת הפרק. השיבה בעד הר"ם ו'ל, על שלש השנות רמב"ן שהבין מדבריו הצטרך הסנהדרין לקדוש ע"פ הראיה, וב"ד קבוע בא"י גם בזמננו זה והיות השבין עבירנו הל"ב, ובאמת היא רמב"ב לא כן ידמה בדבר כהמה, ובתשיבה על השנה א' נכללה השנה על החכם ו' הכוב י

פרק ו' ראיתי להרמב"ן בהשגותיו עשאין קנ"ג שתפש את הר"ם ז"ל על שלשה דברים, ותשאני רוח לאמר על כל אחד מהם אני אדון ואמהרנו אולי ישמע חכם ויוסף לקח, וכן על מה שראב"ד השיגו במעם הדחיות סוף פ"ז מהקה"ה והמפרש גם הוא התהה התאזרו היל להגן בעזרו הוסף התפלא בו כנראה הכל שמה אשמייעך קורא משכיל מה שכתב החכם אפורי לזכותו ומה שכתבתי אני, אפס כי לתת ריוח למתבונן, זה הענין יפרד יהיה זכרונו בפרק שלפנינו, ועוד תראה הדברים האלה עם דומיהם הנכללים בחבור זה מתיחסים לפרשי הדרוש אשר על קטבו אנחנו סובבים וזה יהיה בסיעתא דשמיא בפי' א'. אך נתנה ראש לדבר הרמב"ן שזכרנו: ראשונה אחר כי הוא רמב"ם ז"ל כתב איך נומן שאין סנהדרין בא"י אין קובעין ואין מעברין ע"פ הראיה, והנה יקשה דהא קי"ל פ"ד דר"ה שאף קודם החרבן מעת גלותם לטבריא לא עמד ב"ד עד עתה, אשר ע"כ ימצא גם מן העת ההיא בפל הקדוש מעיקרו, ואיך יצדק שאף אחר החרבן כל ימי התנאים ועד סוף האמוראים כמו שכתב הוא עצמו פ"ה מהקה"ח הלכו בחקת הראיה לקדש על פיה. שנית כי הוא ז"ל כתב סוף פ"ה שגם הקביעות ע"פ החשבון נהוג לנו אין בו ממש אלא א"כ נעשה בב"ד של א"י אשר יודיעוהו לגליות, או שחכמי הגליות יחשבוהו מעצמם אך שימצא או ב"ד בארץ ישראל באופן שידומה צאת הקביעות מאתם, וחשבון חוצה לארץ יהי גלוי מלתא בעלמא והלא גם בזה יקשה לו מעין הקושי של מעלה, שהרי יונה ג"כ כי בענין הקביעות לא תצטרך סנהדרי גדולה רק ב"ד סמוך כמשפט הסנהדרין איש מאיש עד משה רבינו, הנה גם מין הב"ד הזה כבר בטל לגמרי מא"י כמו שכתב הוא עצמו פ"ה סי' ג' כי בסוף זמן האמוראים חרבה א"י ולא נשאר בה ב"ד קבוע.

שלישית כי הוא ז"ל שם פ"ה סימן ב' כתב שהלכה היא מסיני שבומן שאין סנהדרין קובעין ע"פ החשבון שאנו מהשבין בו היום, והנה בשום מקום לא מצאנו לרבותינו שישימו השבין זה מסיני זהו הורף דבריו, ואלה עליהם השבובותינו: על הראשונה נאמר כי בשום אופן לא ידומה התעלם ממנו דבמלה סנהדרי מלפני החרבן כ"ש בהמצא זה כתב ידו בהלכות סנהדרין פ"ד ומבואר אמרו בירושלמי פ' החליל לענין בשולי הסנהדרין שהיו באלכסנדריא של מצרים, כמו שזכרתי ב"ב מפרקי הספר, באותה שעה נגדעה קרן ישראל ואינה עתידה לחזור למקומה עד שיבא בן דוד אבל התנצלותו שכבר הודיע ראש פרק ה' הנוכר כי לבד מן הסנהדרין עצמם גם הבית דין הסמוכין מהם בארץ ישראל אפילו ב"ד של שלשה כפי משנת סנהדרין ראש פרק א' שהביאה גם הוא שם ובהלכות סנהדרין פרק ה', כחם לזה יפה כסנהדרי גדולה עצמה, ובבאור כתב שם פ"ד כי כל סמוך מפי סמוך אפילו לא היה הסמוך ההוא בסנהדרין מעולם הרי זה סמוך כהוגן, ובכן נהי דסנהדרי בטלה מני קדם שלשלת ב"ד זו לא בטלה עד סוף האמוראים כנוכר, אשר ע"כ יכלו לקדש ע"פ הראיה גם בימים ההמה, הלא מכיון שהשוה

בענין זה ראש פ"ה הגו' סנהדרין וב"ד סמוך אין ספק כי גם אמרו בסוף הפסקא
ההיא וראש הבאה אחריה כי בומן שאין סנהדרין בא"י אין מקדשין ע"פ הראיה
סמילא שמעינן מה שנראה לנו חסר בדבריו היינו שנוונתו היא סנהדרין או ב"ד
שהוא ג"כ סנהדרין בנח או בפועל, וכמו שהתבאר ג"כ מדבריו בהלכות שופר פ"ג
ע"ש, ואין ספק כי, כמו שזכרנו, המורס מהם כיוצא בהם לסמוך מדור לדור
כסנהדרין עצמם או הבאים אחריהם, ומוה נמשכה הראיה עד סוף האמוראים יען
נמצא תמיד בא"י ב"ד שהיה סמוך מב"ד סמוך וברילהו קרינן החדש הוה לכם
וכי מציון הצא תורה כאלו היו סנהדרין של ע"א, הלא כדבריו אלה תמצא גם
לרא"ז פ"ק דר"ה אשר עוד נביאם בארוכה פ"ט לפנינו שאמר משבסל ב"ד הגדול
אין מקדשין ע"פ ראיה, והרי הוא מוחזק לידוע כי גם בימי האמוראים נהגו כה.
וכל פי שראיתי להר"ר לוי'ן הבינן בניסח כתבו השני לענין הסמיכה דף רצ"ד
הויהו מהאמין לקיים כי אף בומן אב"י ורבא נמצאו סנהדרין בא"י, אומר כי
במחילה ממנו זו ברותא מפורסמת, ובבואו שם לכלל כעס נגד החכם בר פלוגתיה
בא לכלל טעות הלא כמו שזכרתי בכ"ה משרקי הספר משנה סנהדרין פ"ק אומרת
סנהדרין היתה של שבעים לא היא של שבעים, ותו אם איתא דאפילו בימי התנאים
נמצאת לא היה שם מקום למחלוקת ר' יהודה ורבנן אם היתה של ע' או ע"א
יכנסו בלשכתם וישאו את ראש, א"כ סנהדרין גדולה נסתלקה מאו בעונותינו,
וה"ה אותה של כ"ג אשר חלקם בחיים שוה, גם אשר דמה להוכיח מציאות
הסנהדרין בימי אב"י ורבא מהויה תאר ר' הלל נשיא וכמאמר המצטרף אין נשיא
בלא סנהדרין וסנהדרין בלא נשיא הבל הוא כי אף בתשובת רב שרירא לק"ק קירואן
ובספר הקבלה להראב"ד תמצא בימי הגאון רב סעדיה גברא רבה מתקוטש עמו
מהואר לנשיא אע"פ שהיו בגלילות בבל, ומן הידוע כי יהירות הדורות הולך וגדל
ומהאויים להשלים בשמות התואר הסרון העצם המתואר נהגו כדבר הר"ם בפירוש
משנת בכירות פ"ד לכות ראש ישיבת גאון יעקב וכדומה לאשר בבחינת האמת
אף חכים ורבי לא יתקרי, אין ספק כי ר' הלל גדול בדורו היה וראש ב"ד אשר
ע"כ תארוהו נשיא, אך לא למידק מיניה כי סנהדרין היתה או נהגה, הלא גם
מדברי הר"ם בה' סנהדרין סוף פ"ז ומן הסמ"ג עשאין צ"ז יתבאר לך הקרא נשיא
הגדול בכל ב"ד עם כי למעוט סכומים תאר סנהדרין לא יאות בהמה, ואשר כתב
בסוף העמוד וז"ל כי היכי דודאי היו סנהדרין בומן חכמי המשנה הכי נמי בומן
חכמי הגמרא נמצאו אלא שלכלם לא היה להם דין ב"ד הגדול ולא דין סנהדרין,
ראשונה אנכי לא ידעתי מינין לו הודאות שזכר, כי אדרבא ודאי לא היו כדאמין,
ושניה לה כי אחרי שלא היה להם לא דין סנהדרין ולא דין ב"ד הגדול איכה יאמרו
סנהדרין אנחנו כבר כתב הר"ם בפירוש בכורות הגו', והוא דבר כל חכם, כי לא
יהוש על השמות אבל על הענינים שיסכימו על התאר, ואולם לכל השנים הותרה
הקושיא הראשונה שזכרנו.

ועל השנית נאמר כי יש לזה להשכיל בדבריו סוף פ"ה הגו' אשר אמרת אמרו
ב"ד של א"י כתב ג"פ בני א"י, ע"ש. וכן בסמ"ק שלו עשאין קנ"ג חחת אמרו
בהעדר ב"ד מא"י אמר ובהעדר החכמים מא"י יותר לב"ד הסמין בא"י לעבר
וכולי, וכבר דענוהו לנכון לחש אשר לא ילבט בדבריו באופן שוה נראה מחויק
למה שכתב בנאור משנת סנהדרין ע"ק ובידו החזקה ה' סנהדרין פ"ד מלא לאמר,

וראה לי שאם הסכימו כל החכמים שבא"י למנות דיינים ולסמוך אותם הרי אלו סמיכים ויש להם לסמוך אחרים, ושהיקת ראב"ד שם בלי השיג עליו הלא היא הודאה ברורה ממנו, וסמ"ג עשאין צ"ז אם ההיריש לא התנגד, והגאון קארו אם מצא בר סמכא חולק עליו ודאי העלהו שם בערכאין וראו ואין איש אדרבא החכם רשב"א בחדושו על ב"ק פ"א הסכים לדעתו כנראה שם, וכן הביע עצמו הביא את דבריו בתשובת הסמיכה הנו' דף רפ"ו ע"ש, גם יסייע ליה הא דכתב האלפסי פ' הגזול אף על הוצה לארץ בההיא דקנסיה רב נחמן לגזול עתיקא, ש"מ דקנסין וכולי, ודוקא גדול הרור כרב נחמן וכולי, או שובי העיר שהמחוס רבים עליהם, ובפ"ה דה' סנהדרין הוא רמב"ם ז"ל כתב מה שזכר ג"כ האלפסי פ' החובל ז"ל, מנהג הישיבות בהו"ל אע"פ שאין גובין שם קנס מדרין אותו עד שיפייס לבעל דינו או יעלה עמו לא"י דמכולהי הנך ילפינן רבוהא לחכמי א"י בשגם נפסק החוט של הסד הסמיכה ממשה רבינו, ועם שהר"ם הנו' בענות צדק הוסיף בפ"ד מה' סנהדרין הנו' והדבר צריך הכרע דין באמת הניין ליה, ונאמר שהכריעו, גם לא נדחיק שיסתייע במאמר ר"ה פ"ב מנלן דכל העם ענין אחר ראש ב"ד מקודש מקודש דכתיב אשר הקראו אותם קרי ביה אתם, והרי מלה ז"ס יש לפרשה גם עדת החכמים שלפני הסנהדרין, יחי מה מכל האמור נראה כי ההפך אצלו ז"ל בין זמן הראיה לזמן הקביעות הוא דבזמן הראיה היו צריכים סנהדרין או ב"ד סמוך מהם הסמיכה המשתלשלת מקדם, אבל בזמן הקביעות כל ב"ד אע"פ שאינו סמוך רק מבית ועד החכמים יספיק כל עוד שיהיה בארץ, ובפרט כי שני החנאים אשר זכר הרב בסמ"ק הנו' וראש פ"ה שיהיו המקדשים סנהדרין ובא"י, לכל הפנים אינם הלויים זה בזה ונחיו דתימא דסנהדרין גופא ליכא, א"י מיהא אצטריכא לה, כ"ש אם נאמר שהטעם בזה הוא כי מצות המלך היא שיהיה כל השבון הן בראיה הן בקביעות נעשה כדבר החכם כוזרי מאמר ב' כפי מערכת המאירות לא במורח העולם או במערבו, או בכל מדינה ומדינה כפי האופק שלה רק בעיר אלקינו אשר שם צוה עקר שבחנותיו ומועדיו לנצח, וכמו שזכר ג"כ הוא ז"ל סוף פ"א וסוף פ"א וסוף ש"ח ע"ש. וכן בשעת הדחק יספיק לקביעה הנוכרת ב"ד של הוצה לארץ אשר נכסך בארץ הסמיכה של בית הועד שזכרנו, כי כן בימי הראיה ר' עקיבא הסמוך בא"י קדש ועבר כדאיתא פ' הרואה הרשים ושנים הוצה לארץ, ומפני זאת הקולא היינו שהוא ז"ל מאין כי כל ועד חכמים וכל ב"ד הסמוך כיהם אע"פ שלא ע"י ב"ד סמוך מסנהדרין יספיק בהשבון הקביעות אך שיהיה בא"י כנו' כתב בסמ"ק שלו ז"ל, אלו הנהנו ד"מ שבני א"י ה"ו יעדרן ולא יהיה שם ב"ד, ולא אמר סתם אלו הנחנו שלא יהיה ב"ד בא"י שתפרשהו ב"ד סמוך מן הסנהדרין מנהג אפילו תמצאנה שם קהילות, כאשר אמנה הוא מן האפשר הקרוב המצא שם עם רב בלתי ב"ד סמוך מסמוך עד משה רבינו, כי כיון שתלה הדבר במציאות או ה"ו העדר הקהילות שמה יש לך להבין כונתו כי גם שלשה מן החכמים קריא העדה שמה יתוארו לב"ד הגון כאמור, גם לפעמים בסמ"ק הנוכר אם אינו פועל המעתיק או הסופר ננה את אלה ב"ד הגדול, וזה להמצאם בא"י אשר המקום גורם להם כח יפה לא יזכו אליו הוצה לה, כמו שהשר מקוצי עשאין צ"ז כתב ג"כ גדולה מזו ז"ל, עתה נקרא ב"ד הגדול ה"ח היותר גדול בחכמה ומנין כדאמרינן פ' אחר דיני הלך אהר ב"ד יפה אהר ר' מהיא לרומי, אלמא ב"ד הגדול מקרי נמי

חכם אחד ברומי, ואפס לא אכתו כי בלשון ההוא דסמ"ק הנו' קנ"ג וכאן עקר גדול והוא שהיונתנו היום בחוצה לארץ חושבים במלאכת העבור אשר בידנו ואומרים שזה היום ר"ח וזה מועד לא מפני חשבוננו נשימהו כן אלא מפני שב"ד הגדול אשר בא"י קבעהו. בהעתקת ר' שלמה ׳ תבון וכן בהעתקת ר' שלמה ׳ איוב מצאתי ב"ד הגדול, אבל באוהה של ר' אברהם הלוי ׳ הסדאי (כי הנני אלקים וכי יש לי שלשתם) אין רק ב"ד שבא"י. והנה אם טוב בעיני המשיכל יוכל עשות בזה כההיא דירושלמי ומסבת סופרים שזכרתי גם בהבורי פ"ז על ג' הספרים זאטושי היא ומעין לבטל האחד, ולקיים השנים, ובכלל אומר כי לדעתו ז"ל אף בהעדר הסנהדרין בפוצה הנה כל עוד שנטארו בנח היינו שהשתלשלו מהם בתי דינים של ג' אפילו זה מזה לאחר כמה דורות כאמור מקדשין ע"פ הראיה, וכל ב"ד אפילו בלתי סמוך מנח סנהדרין רק מיהר חכמי הועד מספיק להשבון הקביעות אך שיתקיים בזה ובה התנאי השני שיהיו בארץ אם לא בשעת הדחק כי או יספיק הסמכם כבר בה כל אחד לפי זמנו כמו שזכרנו.

ובהיות זה כן הנה כח הקביעות בהסדר עליון לא ימוט לעולם מאומתנו, כי בשנים לא התלה אותו בדבר הרמב"ן בהשגות קנ"ג בר' הלל וב"ד שכבר נסמכו מהשתלשלות סנהדרין כהוגן, הנה הוא רמב"ם אשר יצא להקל ולהתיר כל ב"ד כאמור הניח להקדמה צודקת כמו שנהב בסמ"ק הנו' כי בפוחים אנו מאדון כל תולדות שלא יכרת ולא ישמד קהל ישראל מאדמת הקרש אם בירושלים אם חוצה לה, ובכן כל ב"ד המיוחד מעדת חכמיהם לזה בכל דור ודור, וגם מדור לדור, יספיקו. ואולם אפילו אם תמצי לומר שלא יהיה מנוס מהדוות כי גם לדעת רמב"ם אף הקביעות צריך ב"ד סמוך זה מזה עד משה רבינו, הלא בנקלה יותר קושי רמב"ן עליו בזה שתאמר כי אם מה שכתב הצטרך הקביעה לצאת ראשונה מב"ד של א"י לא היתה כונתו להכריח שיהיה הב"ד ההוא חי וקים בכל עת שאנחנו לגלוי מלתא נשקוד על החשבון החוצה אבל יספיק בלי ספק התיחס אליו עקר החשבון וראשיתו כההיא דר' הלל וב"ד שזכר הרב נחמני, הלא זה הדבר אינו תוספת על מה שכתב אבל הוא נלמד מעצמו בהבנת דבריו על תומם בלי המצא בהם מה שיגדרו, אדרבא יאות להוכיחו מהיקש אמרו על זמן הראיה שכל ב"ד סמוך מאת סנהדרין היה מספיק בה אף דור לדור אחר שנעדרו, וע' כ הוא רמב"ן ז"ל יחשב בזה לא למשיג אבל למפרש את דברי הרב בהין צדק.

והנה על השלישית אשר הקשה אליו איפה חכמים יגידו היות חשבון הקביעות מסיני כי זו לא מצינו נראה שנוכח להשיב כי דבריו ההם אשר כתב פ"ה וז"ל, הל"מ היא שבזמן דאיכא סנהדרין קובעין ע"פ הראיה ובזמן שאין סנהדרין קובעין ע"פ החשבון שאנו מחשבים בו היום, לאו כלהו כי הרדי ניהו, אבל לצדדין אמרם, והפרשה מספקת, והצובה מקטעת ספא מרישא, שהלכה אמנם היא על דבר הראיה כראיהא במכילתא ור"ה פ"א וב', ואפס ענין הקביעות שזכר אח"ז הוא מלהא באנפי נפשה ולא מדברי חו"ל לקח אותו, ואם ראתי לבעל מגדל עזו שכתב ודבר זה הל"מ וכו' ע"כ למיערב א"י פ"ק דר"ה, דמשמע האמר שם ג"כ הבנא השנית, אל תרוץ להשגב בו, כי אולם חי אני הבקשנו ולא תמצאנו, והלא ראינו זו בלבד תספיק לכאורה בהוכחה זה, כי האמר חשבון העבור מיוסר על הקופת ר"א, והקופת ר"א אינה מסיני כמו שהוכחנו שתי אלה בזה פ"א א"כ

חשבון העבור אינו מסיני. אבל הרב ז"ל השמיענו כזאת מאשר נודע בעמנו היות דרך זה מוסכם בסוף האמוראים, באמרו שם פ"ה סי' ג' מיאמהי התהילו כל ישראל לחשב חשבון זה וכולי, ובפ"ח סי' י"ב כתב החשבון האמצעי הפשוט בכל ישראל, וכן תמיד יקראנו החשבון שאנו מחשבין בו היום, וכשגם יונה דלא שמיצ' ליה או לא סבירא ליה הא דר' הלל שזכר הרמב"ן בחדוש, וראי הוא דכ"ע מודי שהכל נעשה או מטעם תופשי התורה וסדר יודעי בינה לעתים, אשר נהי רלאו משום הלכת סיני נגעו בו, הנה להכמה וסיג נאות בשעת הדחק נעתקו ממנו אל השורה כמו שזכרנו למעלה פ"ד, הלא הראה מדבריו ז"ל בסמ"ק עשאין קנ"ג על הב"ד של א"י המסדרים חשבוננו זה אם מדי שנה בשנה אם כר' הלל פעם אחת לעולם, שכתב ז"ל, הם הם שיקבעו חכמים ויעברו שו"ש בפנים המקובלים אצלם ובהסכמתם ג"כ, שכן ראיתי לשונו זה בהעקתן י' איוב הנו'.

והנה אין לך קורא נכון להקל בתשובתנו זאת, כי עוד לקיום דרכה השמיע את דברי אחרונים רבים בתשיעי מפרקנו אלה שכן יאשרו וירמו להוכיח כי סדר הקביעות הנהוג לנו הדרש הוא לא שיערוהו אבותינו מקדם, ורמב"ן עצמו מכוהל' השנתה הנוכרת ודבריו אשר עוד יזכרו עם יתר דברי האחרונים ההמה נכר מאוד שהוא גם הוא היה על זה הדעת, וכ"ש עוד בהמצא לך עד מוכיח שהר"ם עצמו קים ליה בששתם על אלו, וזה כי אם תשאל לכל נהותי ימא של סדר הקביעות ובפרט את החכם כוזרי מאמר ב' ג' וד' יורוך יאמרו לך כי אחד מעמודיו ואדניו העיקריים הוא חשבון תקופת ר"א אשר בסוף כל מהזור קולע אל השערה ובו ישמר האביב אל הפסח'.

והנה נעזוב עתה מה שזכרנוהו זה מעט במתיחס לכלל הדרוש ונתבונן על דעת הר"ם לבדו, ברין הוא דתקשי לך אם האמין קביעותנו בכללו הלכה מסיני למה זה פרטו המסויים הלז של תקופה לא פסיק והני ליה סתם כדבר שכל ההולקים עליו יאשמו. ואדרבא ראינוהו דניחא ליה לשלוג ולתני בתקופה שתי הדעות אשר נמצאו, שכן פ"ש כתב דעת שמואל בכל הקותיו ודעת ר"א בפ"י נכל משפשו כמו שזכרנו ג"כ כזה פ"א, ולמה הצא כזאת מאתו בדבר אשר מסיני בא שהוא עצמו למד אותנו כאמור בפ' הנוצר המנע על אורוחיו המחלוקת, ויותר יקשה ג"כ אמרו סוף פ"י נראין לי הדברים שעל חשבון תקופה זו היו סומכין לענין עבר השנה, וכי בשקול הדעת תליא מלחא, ותו כי שם מתוך שבהו רמו על הרהור שיש אהריו, באמרו כי הוא אמת יותר מן הראשון כפי מה שנתעוררה בוה ג"כ פ"א, הלא כל יתר כי האי ננטול דמי, אלא לאו ש"מ כי פרט זה לא הוהוק לו כהלכה מסיני, וכמו שכתבתי גם שם על כרחך אולינן לכללא כדרכה של תורה דבר שהיה בכלל וכולי לא ללמד על עצמו בלבד יצא וכולי, ומעתה אהה תבהר לכפול את הש"מ להזק כמנהג אם הרין הראיה נצחה.

ואולם אם לכל הפנים דרך זה לא יתכן בעיניך נלך לדרך זו שהאמר כי הר"ם ז"ל בספא הנו' לא כיון לומר דחשבון זה עצמו מסיני נתן לנו, בשלמא חשבון התכונה על המהלך האמתי המתיחס אל הראיה אשר היה מהוויי אל הסנהדרין למען יבחנו דברי העדים כמו שזכר הוא ז"ל פ"א סי' ו' ופ"ו וי"א וי"ה מה' קה"ה אפשר ושוב לומר שעקרו מסיני נתנו, והר"ם עצמו זכר כמה כתבי קרב אשר מהם למדו רבותינו הערות על אודותיו בשמירת האביב אל השסח ראש פ"ד, ומנות ימים

לחדש לא שעות ראש פ"ח, וחדשים ללגנה לא ימים ראש פ"א, אשר זכרם ג"כ בסמ"ק סוף מצות קנ"ג, אבל דבר הקביעות עם היותנו צריכים לשמור בו ההערות התוריות שזכרנו הנה דרכו המפורש היינו השבון השוה לא פורש בהלכה מסיני פרטית עליו, על כן לא זכרהו קדמונינו, ואמנה עכ"ז באמת יאמר כמו שזכרנו פעמים שגם הוא מסיני הגיענו יען נמצא בכלל לא הסוד מאשר ירוך, ומבחינת זה הצד הכללי בלבד יפה העלה הר"ם ו"ל שתי הבנות בחדא מחתא זו וזו מן האופן הפרטי שהתאמת עליה.

וסוף דבר אפילו האמץ את לבבך לקיים כי אמרו ודבר זה הל"מ מוסב בג"ש לשתי הבנות כאשר כונתו היא שגם סדר הקביעות מסיני בא לנו, הנה בהתאמת דבר הרמב"ן כי השבוננו היום על השנה איננו מצוי לרבותינו, והוא רמב"ם בשומו את תקופת ר"א העקריית בו בלתי נמסרת מסיני כאמור ימצא סותר מה שאמר בפ"ה הנז' כי גם הקביעות מסיני במסור', יאות לנו לומר דנדי שהעתק בימי האמוראים מן הראיה והשבונה אל הקביעות והשבוננו היה בהסכמה לא מסיני כאמור, הלא בהצטרך גם בסדר החדש הוזה לשמור את הכוונת שהן עקריות ע"פ התורה וההלכה בראיה עצמה בשמירת האביב לפסח ועבור שבע השנים בכל מהזור ומנות לשנה חדשים וימים לחדש והיות מדתו כ"ט י"ב תשצ"ג ודכותיהו, שפיר בבהינה זו תאר גם אותו כהלכה מסיני שכן תכליותיו אשר להן נמנת זה הסדר מסיני נאמרו ואמנה התחלק השבון האמתי בשוה כנו' היה בלי ספק הסכמה לא הלכה מקדם, אשר כמו שעוררנו עליו בפ"ד הקלו מעלינו המשא באמרם לנו עמדו פה בשוה עמדו באין מפנה עוד מימנו לאמתי כראשונה, ובכן ימצא כי משפטי הר"ם ורמב"ן הנז' יצדקו יחד והנה אין על איש תבונות להרחיק שימנו השבון השוה הסכמה בדרוש העבור. כי האמנה גם זולת זו נמצאו בו הסכמות רבות אשר מחכמה לא מהלכה הנה כמו שנשחר על זה פ"ח לפנינו, גם את הדבר הוזה לקנצי מלין אלה לא אחדל מדבר אליך כי עוד תראה לפנינו וכפרש על השביעית פ"ג היות קרוב שקצת האחרונים עם האמינים השבון זה בלתי מקובל מסיני בחרו ליחסו אליו למען רבות מעלתו בעינינו, וא"כ תוכל לומר שגם הר"ם ו"ל נמשד בזה אחר הגאונים אשר קדמיהו.

כונת הפרק. תשובת החכם אפודי על השנת ראב"ד בטעם הר"ם על הדחית סוף פ"ו בה' קה"ח אשר נכ הכפרש הוסיף החפלא בו, ודבר הישראלי על זה, ודבר הוכנת על הישראלי יאשר נאות לזכורו נגד כל אלה,

פרק ז. ואפס על השנת ראב"ד והמפרש השולח גם הוא ידיו בשלומיו בטעם הדחיות ככל הנראה להם, פ"ז מה' ק"ה, אשר להיות דבריהם ארוכים ומפורסמים בספרי רמב"ם ו"ל הגדפסים מהדש עם נמוקי הגאון קארו נשיענתי על זריות הקורא שהוא ישאב לו מימייהם באשר המה, הנה נא הואלתי להעתיק בזה מה שכתב לזכותו החכם אפודי בספרו חשב האפוד פ"ד, ולא הספיק לי לרמוז עליו כמו

שעשיתי ברבר בעלי החצים הנו' להיות ספרו בלתי נדפס ולא כל מבקשיו ימצאוהו ו
 ואמנה ביהר שאת יחם לבני על זה אחרי אשר נראה כיום אלי כי גם בופים החדש
 הנו' אין מן הנצבים חולה עליו ואין גולה און אנשים כי לב הכם השביל פיהו, אמר
 אשוא וז'ל, הר' ס' ו'ל' כתב מפני מה אין קובעין בהשבון זה בימי אד'ו לפי שחש'
 זה הוא לקבוץ השמש והירח בהלוכן האמצעי לא במקום האמתי כמו שהודיענו,
 לעיכך עשו יום קביעה ויום רחיה כרי לפנוע ביום הקבוץ האמתי, כיצד בג' קובעין
 בר' דוחין, בה' קובעין בו' דוחין, בו' קובעין בא' דוחין, ובשני קובעין, ע"כ.
 ובאור זה כי אחר שהביא ההכרח בסדר העבור לסנה שזכר לעשות יום קביעה ויום
 רחיה, הנה בהיות הקביעות הראשון יום ג' המשיך מזה רחיות אד'ו בהכרח וכן
 היה שהקביעות הראשון לאחר כותן תורה היה יום ג', כי הנה יציאת מצרים היתה
 שנת בתמ' ח' י'ו' למהוור קכ"ש, והשרי שאהריה היה ראש לשנת י'ז', והן לא
 נצטוו בפרשת המועדות עד אחר הקמת המשכן שהיה ר"ח ניסן שנת י'ז' למהוור
 הנו', ואם כן שנת י'ח' למהוור היא היתה ראשונה לשמירת המועדים, וקביעות
 ר"ה בשנה ההיא היה בהכרח יום ג', כי מולד תשרי היה אז ב' כ"א התקע"ד,
 שהרי מותר ק' מהוורים הוא ב' כ"ג ק', ומותר כ' מהוורים די"ב כ', ומותר ח'
 מהוורים ז"ב ת"ס, ומותר י"ז שנים בין פשוטות ומעוברות כראוי הוא ו"י ר"י,
 וכשנחבר אלה המותרות עם בהר"ד יצא מולד תשרי י"ח למהוור קכ"ש ב' כ"א
 תתקע"ד, ואז קביעות ר"ה נדחה אל יום ג' מטעם מולד זקן, ובכן נמשכו הרחיות
 אחריו על הדרך שזכר הר"ם מימי אד'ו, כי סוד העבור נוסד כאלו היתה תחלתו
 יום מתן תורה, גם דעת קצת החכמים הוא שנמסר או למשה ויורה ע"ז עמקו,
 אשר בו נתקשה, והנה תראה עוד אופן החכמה בסדרו ואיך נסדרו סימני השנים
 באופן מסכים עם המהלך השווה ללבנה אשר עליו נתקן סוד העבור אפילו המשכנה
 השנים לאין תכלית, וזאת היא הסבה הנאותה לרחיית הימים ולמה היה אד'ו כפי
 מה שכתב הר"ם ז'ל' אשר בערו הלצנו, לא שתאמר דמשיב ירקיא ומהיית ידהה
 יום הכפור שהוא בנרת או שאר מועדי אלקינו, גם לא בעבור יום הערבה שהוא
 מדרבנן ידח ממנו נדה, הלא במה שיחלוק על התורה אין לומר שעשו הזוק
 לדבריהם, ובכן לא זכר הר"ם סבה זו, לא שנעלמה הימנו עם פרסומה, וראה
 כי גם הרב אלפסי [וכן הראש ז'ל' אשר היה אחרי האפורי] השמיט אתה, ועולא
 אף הוא פ"ק דר"ה לא זכרה לרחיית ר"ו, אבל אמר כי מעבור אלול נמשך במקרה
 תקן מה לבני בבל, והוא כי להיות הארץ ההיא רבת הלהות לעמקה ימהו בה
 העפוש לדברים המוכנים אליו כירקת והמתים, ובכן יקבלו תועלת מרחיית ר"ו,
 והוא אמרו ברבור נבדל מהגדתו הנו' ירצי חברין בבלאי מאי טיבוהא עבדי להו בני
 א"י וכולי, ולזה אמרו שם לדידן חבול עלמא [פרש"י] הם לנו העולם כי בבל בעמק
 ואין האויר שולש בה] ולדידהו לא חבול, והנה ראב"ד השיג במקום הזה כמהתל
 בכבוד הרב יען לא העמיק להבין דרכו, עד כאן דבריו אשר לא יכבד על הקורא
 להתבונן לעומתם את ההשגות הנזכרות ויראה כי תהיינה לאין, גם לדברי הר"א
 הנשיא בספרו מן העבור מאמר ב' שער ה' יש הוכחה מן הכתובים על התעבר
 שנת י"ז הנו' עם כי הוא אפורי גמגם עליה בספרו הנו' פי"א, ובאמת ראיתי הכם
 נצרי שהעתיק אל בני עמו דרכי העבור אשר אצלנו, ובהגיעו אל פיעם ירקיא ומתייא
 ויום ערבה הפטיר בשפה, מה שלא יעשה על דבר הר"ם שזכרנו ומ"מ לא אחשך

פי מהוסיך שתראה ע"ז גם דברי החכ' ישראלי נגד הר"ם ז"ל בספרו יסוד עולם פ"ט מאמר ד' אשר רמותיו ג"כ דף קכ"ט מן הספר, בהנאי כי לעומתם התבונן נ"כ מה שכתב בקצה ספרו הנו' על מקום הקביעה, כי לדברי החכם זכות בהקדמתו הוא ישראלי עצמו סתר שם את דבריו הראשונים של פ' הנו' ואמר שכן עשה גם בוולת אלה, כאשר בפ' כ"ה דף צ"ו מן הספר זכרתי גם אני המציא לו סתירה על זמן ר' הלל מיסד חשבון עברונו, והנה אין עוד חבורו הנו' בידי שאוכל לדקדק בסתירה שיחס לו הזכות להשתרל בהצעת באורה או התידה כאשר השקתי.

ואולם אחרי הודיעי איתר את כל זה שמצאתי לזולתי על קושי הראב"ד והמפרש הנו' לא אמנע מחוות דעי אף אני אולי בצד מה יהיו לרצון אמרי פי, ואם המשכילים יראו בהם מעווה יתקוהו, וזה שהיתרו הנכון אצלי הוא בכה שתי המלות אשר כתב הרב ז"ל פעם אחת בראש פ"ז הנו' ושתתי פעמים בסופו, היינו בחשבון זה, כי הנה לבר מן הפרט אשר זכר כי חשבון זה הוא לקבוץ האמצעי, מדבריו אלה עצמם אנו למדים איך לדעתו העליל והעלה, רצוני הדחיות וסבותם לא היו נחשבים אצל הקדמונים ומעולם לא שמו לב אליהם, אבל נתחדשו יחדיו בהתחדש מן האחרונים סדר עברונו, וזה כי דחית ר"ה הזכורה פ"ק דר"ה ופ' החליל כבר התבאר מדברי הראב"ע שזכרנו בפ"ד ויתברר עוד בפ"ח לפנינו איך מעולם לא היתה נהוגה בומן התנאים. אבל אירע העשיתה לשיעה בימי האמוראים אשר נקבו בשמות בשני פרקי הגמרא דר"ה וסוכה שזכרנו ועם היות שעולא ספר עליה במאמר נפרד המשך ממנה לבני בבל תועלת ירקייא ומתייא, הנה מדברו הראשון אשר הגיד כי אחא, איך בני א"י עברו לאלול דההיא שתא בלי הזכיר לזה שום סבה, יש להאמין ברבר האפודי הנו' שהיתה או להם בזה סבה או סבות וזלתיות שייכות אף אצלם, בשגם לבני בבל קרה ממילא הרגישם בתועלת הנו' יותר מהמה. ולכל הפנים בגמרא לא הזכיר שסודר זה מאתם לדורות עולם באופן שתוכל לומר כי הם שמוהו לחק בחשבון עברונו, ואפילו האמר שהסבה העצמית לדחיתם ההיא היתה הקפדתם על ירקייא ומתייא רבני בבל, הלא בהתבאר שם פ"ק דר"ה כי לדידהו בני א"י דלא הובל עלמא היתה הסבה ההיא בטלה מעקרה נמצא שאיננה ספונה לכלל הסדר, גם זולת זה יש להתבונן כי מצות יום ערבה אשר עליה אמרו פ' לולב וערבה שהיא מסורה על פה באמרו עשר נמיעות וערבה ונסוך המים הל"מ, לא היה זה כי אם במקדש, אבל בגלותנו זה אינו אלא יסוד נביאים. או האמר מנהג נביאים נפי מהלקתם ז"ל בפ' הנו', ועם המצא קצת אחרונים שפסקו היותו יסוד נביאים כמו שזכר הרא"ש בפסקיו הנה הוא רמב"ם ז"ל בהדיא פ"ז דה' לולב פסיק ותני כאלפסי והרא"ש וזולתם מן אדירי האחרונים שאינו אלא מנהג ולפיקך הביש הביש ולא בריך, וכמו שזכר ג"כ בה' ברכות סוף פי"א, ובהיות זה כן שיום ערבה לעת נואת אינו אלא מנהג הלא נראה מן הדין דר"ה שהוא מדאוריתא לא ידחה משניו כרגע, ואם שמענו פ' לולב הגזול על יום הקף דריב"ז אהר התורבן התקין שיהא כולו אסור, הלא מזולת התודע שאין להקף ולרמות דחיית י"ט חמור לשהיית היתר מאכל שאינו פקוח נפש כבר העלו שם כי זה לריב"ז הוא דאוריתא מן הכתוב עד עצם היום הזה שנראה מיותר אצל הסמוך לו עד יום הביאכם את קרבן, ובארו שם מאי התקין דרש והתקין, כי בגלל הדבר' האלה רחש לבי שדו"ם ז"ל ראה כמה ראיות, הן הנה שהב"ד ההוא אשר דחה

ר'ה בימי עולא לאיוו סבה . זיתה לא אמרו היות זו תקנה לנצח , ויונח שתאות
הרחיה על ימי ד'ו מהמתה יום כפור שיבוא בע'ש או מ'ש , עם כי גם עתה אין
מונע מלשמור שתי השבתות כמותם , הנה לא כן תאות על יום א' לסבת יום ערבה
שאינו אלא מנהג , ולכל האופנים אם שופר ולולב נדחין כ"ש ערבה היתה ראויה
להרחות , או למרבה יגורו להביאה אל בתי הכנסיות מע'ש כמו שהיו עושין בזמן
הבית , גם יתר הרחיות זולת אד"ו היינו מולד זקן וגמר"ד ובט"ו תקפ"ט אשר
מן הדין מסדרי הרחיות גורו על כלן בחרא מחתא , הנה מלבד שלא הוזכרו בנמרא
טעם י'ה ויערבה הנו' לא יכון בהם מאומה , ואף הטעם האחר של גולד קודם
הצות אשר זכר הנשיא מאמר ב' שער ז' במולד הזקן , והחכם אבודרהם בשער
הרחיות לקהו הימנו אינו מן הגמרא , כי לא יחסה המאמר ההוא לטעם רחיות ,
ולא כל האחרונים שוים בפרושי להפיר דעתם בהגבל' מקום הקביעה כמבואר
באפודי פ"ו וכמו שאזכור בזה פ"א , וסוף דבר הוא רמב"ם ידע כי השבון העבור
אשר בידינו לא נזכר בנמרא ולא עלה על לב החכמים שהתחילו בדחיות כאמור ,
ובכן בחכמה רבה זכר הטעם האחר ההוא הנתלה בטבע החשבון הזה עצמו , וכן
תתקבצנה סבית הרחיות כזן כנראה מדבריו שמה . ורחיית ניסן בבר"ו לא זכרה
להיותה עכ"פ כדבר הסמ"ג מ"ז תלויה בדחיית אד"ו הנו' , הלא ידעת מנהגו
כספר משנה תורה שאינו אלא קובץ על יד דברי חכמינו לא יסור מאהריהם מאומה ,
וא"כ יקשה למה זה בטעם הרחיות ירש הדרך לכתוב מה שלא הורנו , אבל תרגיש
כי הן גופי הלכות אלו הן טעמים הרשים אצלו מקרוב באו . ואשר בהדיא יוכיח כי
סבת ירקייא ומתייא ויום ערבה לא גרמה הרחיות אצל חכמי הגמרא כי הנה כמוזכר
למעלה האלפסי והרא"ש אשר כתבו כל יקר ראתה עינם בנמרא השמיטוה . ורואה
הראב"ד בהשנתו הנו' שכתב ואנחנו קבלנו דחיית אד"ו משום ערבה שלא יבא
בשבת , וי"ה שלא יבא בע"ש ומ"ש . ועם ההביר זה מן הנמ' הוא כהחכם לא
היה תולה אותו כקבלה מרביתו . אבל זכר דברי הגמרא עצמה . ולפי מה שכתב
האפודי פ"ד הגאון רב סעדיה יחס לכל דחיה מעט מדעתו שאמר וז"ל . לא רצו
[היינו מסדרי העבור] שיהיה פסח יום ב' לבל יבא יוד כ ע"ש והיה החפצת
נאכלת לכהנים נותר ביום א' ופגול . וכן לא היה ביום ד' לבל יהי יוד"כ יום א'
ולא יוכלו להוסיף מחול על הקדש אלא אם תגרז מן השבת , גם לא ביום וי"ו לבל
יבוא י"ז ניסן בשבת ותמנע קצירת העומר . ושלא יבא ג"כ עצרת בשבת שאין
הקרבת השלמים דוחה שבת והרי התחייבנו עליהם בעצרת , ע"כ . אשר עם
היות מאורעות אלה בלתי שייכים לעת כיום אין ספק שהוא וז"ל הש עליהם מטעם
אמדם פ"ק די"ט לענין כזה מהרה יבנה בית המקדש . ובאמת שהאחרונים הקשו
על סברותינו אלה מכמה פנים , מ"מ נשייתו מן הסבות האחרות להניד כל יקר
ראתה עינו הלא תספיק להוכיח מבוקשנו . דאי תניא לא תלי בדלא תניא . וכזה
בעצמו תשפוט על דברי רבינו חננאל אשר נזכר על הי"ב פ"ב באמרו כי עולא ורב
אחא טעו בהאמינם שהרחיות היו מטעם ירקייא ומתייא , רק ממסורת שהיה ביד
הב"ד [לפי דעתו] מקדם . ובכלל נאמר כי רשיון האחרונים הנו' לכתוב בטעם
הרחיות איש כמהנת ידו הנו עד מוכיח שהקדמונים לא קבעו בהן מסמרת , והרי
הדבר הפרטי אשר זכרנו על היות יום ערבה ביום הזה מנהג לבר . ובכל דת יהודית
לא תמצא דבר תורה נדחה מפני כמיהו , נראה כדאי להשיק שפתי ראב"ד ז"ל

אשר אחרי אמרו בהשגה קבלנו דחיית אד"ו משום יום ערבה וי"ה סיים על הר"ם ז"ל שדואו בעיניו כמהתעצ' וכן הר"ן ז"ל אולי אם חשב על כל האמור לנו כתב בפ' בני העיר לריון לא מקלע ר"ח אדר באג"ה משום יוה"כ וערבה, ועל מה שהר"ם ז"ל התחיל את חשבונו ביום ג' היה מלבד כי כל שאלה כזאת היא בשלה בעצמה כמו שזכרתי מדבר רבי לאנזונינוס סוף פמ"א לא מצאתי לבי שלם לקבל תשובת האפו"י הנז', כי כבר מאנתי ורכה בדברי הלטיף פל"ה דף ק"ט ב' לכבה אשר זכרתי שם, ואפשר שיאמר הרב כי תקנת הדחיית עכ"ס היתה בעצם וראשונה לסבות הקבוץ שזכר, ואפס ברורה יום מימים יוגח היותה מהצטרף לזה תקון המועדות, אשר ימשך בהחילם הקיום מיום ג', והנה עם כל מה שכתבתי בפרק הזה לא אחד דלגבי דידי עדיין צריכין אנו למודעי בברור קושי נמצא בדברי הרב' ואשאל את חכמים האיציטגנינים ואין מניד לי הכרעה התפטר בשכל, והה כי כבר זכרנו בפ"ב נגד דבור תוספת איך במולד השרי האמתי לעולם יקדים לשוה, ולמה איפוא יאמר הוא ז"ל שדוהין מן השוה למען הגיע אל האמתי, ואולי יש לומר כי המבוקש אצלו בשניעת האמתי אינו על חדש השרי עצמו אבל על כל חדשי השנה אשר יושג ברחיה שהוחלה מראשיתה. אפס גם בזה לפי מהסם, ומי חכם יבין כל אלה הוא ירב לו, ואמר לכל חכם גם הוא, כי האמנה עמל הוא בעיני לחשוב כי זה משה האיש אשר הפליא בהלכותיו אלה גדולים חקקי לב וחקרי לב נפל אל אחת הפהתים אשר בעליל לארץ.

כונת הפרק. הצא דברים רבים בענין העבור אשר ודאי היו מהסכנת חכמים אב קדמונים או אחרונים לא הלכה בכסורת, והערה על פיוט כך נורו, וראיה סך הכתוב כי בימי הנביאים לא נהנו הדחיות, ובטול דברים נמצאים לקראי (תאכלהו אש לא נוסח) בענין עבורו והטנה על החכם בעל העקדה ניוחי עדן, ובהנהגה על בעל העריך.

פ ר ק ח. הנה לקיים מה שאמרנו למעלה סוף פ"ו כי בדרוש היעבור הוסכמו בלי ספק דברים רבים שלא מסיני אשר ע"כ לא תרחיק כי גם העתקו מהשבון האמתי אל השיה היה בהסכמה כמו שכתבנו, ראיתי לקבץ בפרק הזה מה שזכרתי מהם והמשיכל אולי יביע אומר על אלה, גם למיצוא השבון אספרם אחד לאחד כפי הזדמנו לידנו. א', חשוב המולדות מתשרי כר' אליעזר והתקופות מניסן כר' יהושע, בדאי אי אפשר היותו מסיני, כי הנבואה לא הניח ליצירה ולדברי המתיחסים לזמנה התחלה מתהלפת ומסופקת, אבל בהכרח היתה הסכמה כמו שזכר עוד בפ"ב לפנינו, ב'. קבלת העדות על החדש בזמן הקדוש ע"פ הראיה אשר פ"ק דר"ה אמרו התקינו שלא יקבלו אותו מן המנהגה ולמעלה, ומשחרב הבית התקיין ריב"ז שיקבלוהו כל היום, הלא זה סבת השתנות בנוף הקביעות ועכ"ז הסכימו ובהרו כאשר הפצו ג', דהיות המועדים כלם לא אד"ו ר"ה ולא בד"ו פסח וכו'. הנה לבד מראיות הראב"ע אשר זכרנו למעלה נגד רב סעדיה קרוב לסוף פ"ד שגם בימי ר' עקיבא היו המועדים נשמרים בכל ימי השבוע לרווחא דמלתא. אוכיך עוד ראיות אלה. והן מה ששינינו פ"ק דמנלה הל יום י"ד להיוה בד"ו וקרוב לסוף פ'

החליל בפלוגתא דאם מעברין את החרש לצורך הונאו לזכות אחרים דאמרי אין מעברין שהי משניות מקוימות האחת לענין הלבי שבת אם קרבים ביום כפור של מחרתו אם לאו, כמו שהמצא נ"כ להר"ם בהלכות תמידין פ"א ולסמ"ג בעשאין ק"ץ, והאחרת יום הכפורים שחל להיות בע"ש לא היו תוקעין, חל במ"ש לא היו מברלין, כמו שהביאה נ"כ הר"ם לפסק הלכה סוף פ"ה דהלכות שבת, אלמא הרי שבי הוו מקלעי להו אהדרי. ופ"ק דר"ה אמרו כי אהא עולא מא"י הגיד לחדוש להכמי בבל דעברוה לאלול, ונוהי הדחיה הראשונה שנודעה בנמרא כי עד העת ההיא לא ידה מהם חג אבל מקום שיפול יומו שם יהוא, ואם כי לא פורש היות זה מהם להקנה עולמית כאמור, ראו מסדרי העבור אהר כן לגזור על הדחיות כלן, אם למעם הר"ם, אם למעם זולתו שזכרנו למעלה פ"ו, או יזכר בפרק זה לפנינו, ולכל האושנים אם סדר הדחיות היה מסורת סיני לא ארעו אצל התנאים ימי החג בכל ימות השבוע ולא נשנו כל המשניות אשר זכרנו, והכמי בבל מעצמם היו יודעים הכרח עביר אלול דההיא שתא בלי הגדת עולא הנזכרה, ועם היות דברים אלו גלויים וידועים עזי שתתמה על הפץ האריכנו במ לא סרנו מלכתבם למען הגדיל הפלא על הגאון רבינו הננאל המהאמין לומר כי לא חשבון העבור לבד אבל סדר הדחיות ג"כ הלכה למשה מסיני כמו שיהבאר עוד בפ"ב לפנינו.

ואנב גררא מן הדברים שאמרנו תשיב אל לבך כי נוסח פיוט כך גזרו וכו' בבית מקדש שני וכו', ונתן ביד ר"א וכו', וההקין לא בד"ו וכו', איננו בשום אופן תקון רבותינו, כי הדחיות סודרו זמן רב אהר ר' אליעזר כמו שהוכחנו, והרי בא האות מיניה וביה על במיל דבריו באמרו כי זה היה בבית שני מה שלא יתכן, כי הוא ר"א היה מתלמידי ריב"ז אשר נהג נשיאותו גם אהר ההרבן זמן רב, באמרם משחרב בת המקדש התקין ריב"ז שיקבלו עדות החדש וכו' שיהיה יום הגף וכו', ובכן אין ספק כי ר' אליעזר לא ההקין בזמן הבית מאומה וגם אהר ההרבן עד שנים רבות, הלא ברור זמנו הנוצר תראנו לרש"י פ"ק דר"ה ולהר"ם בהקדמת באור המשנה ולרבינו שמשון בכריתות חלק ימות עולם שער א'. ולבי אומר לי כי הגאון מהר"ר יוהנן טריביש בעל קמחא דאבישונא לכתהלה ובהשכל נשמט מלפרש השיט הנזכר בראותו ידיו בקרבו אשר זכרנו. ולכל הפנים נקוט מיחא כי הדחיות נהחדשו מהסכמת חכמינו. וכן תמצא ברור להר"ר יצחק בר' ברוך לפי מה שהביא הנשיא מאמר ב' שער ח' כי אחרי זכרו כמה סייגות שעשו רבותינו זה אחר זה על דבר אחד בעינו בראותם מעוט זהירות העם. מההיא דאמרינן שבת פ"ב בראשונה היו רוהצין בהמין שהוחמו מע"ש וכו': ומה שהבדילו בין זריון לבלתי זריון נההיא דכל המנחות נלושות בפושרין דכהנים זריום הם לשמרם שלא יחמיצו, אבל לא עסת הפסיה דלא כן ההמון. וכן בענין העבור עצמו בראותם חדוש סבות אמרו בראשונה היו משיאין משואות וכו' בראשונה היו מקבלים עדות החדש וכו': כתב וז"ל. כשם שראינו להם ז"ל בדברים הנו' ובפרט בענין העבור הקנה אהר תקנה וסיג אחר סיג. כן עשו בהקין המועדות. כי בראשונה היו עושים אותם כל ימי השבוע אבל משגדלול העולם ונתמעטה התורה והחסידות שאין העם נזהרים כהוגן התקינו שלא יהא יום הכפורי סמוך לשבת ולא יום ערבה בשבת ומאלה נתקנו יתר הסימני' לשאר ימי חגיגו, ע"כ. והנה עוד לקצת חדוש אוסוף לך קורא נבון כי מזולת הראיות הלקוחות מדברי חז"ל דלעילא. גם מן הכהוב ידומה סעד למונה הנזכר

היינו עשותם בימי קדם החגים בלי דחיות * וזה מדברי עזרא על נסעו מירושלים . בשכבר ידעת איך לפי סדר עבורנו יום ר"ח אב הוא לעולם ביום שלפני ר"ח ניסן , כי ד"מ אם ר"ח ניסן וט"ו בו הוא יום א' , ר"ח אב יהיה ביום ז' . והנה בעזרא ז' כתוב כי באחד להדש הראשון הוא יסוד המעלה מנבל . היינו שאו היה עקר נסיעתם . ובאחד להדש החמישי באו ירושלים * צא אפוא וחשוב אם ר"ח ניסן וט"ו בו היה ביום א' , ר"ח אב יהיה ביום ז' * ואיך לא השיבו מטבת רגלם * ואם היה ביום ג' הלא המצא שם ח' ונסעה מנהר אהוא בשנים עשר להדש הראשון . וזה בלתי אפשר כי או היה יום שבת , ואם ביום ה' ר"ח אב היה ביום ד' , וכתוב ונבא אל ירושלים ונשב שם ימים שלשה [היינו דה"ו] וביום הרביעי נשקל הכסף והזהב * וחלילה לו מזה כי או היה יום שבת * גם אין ספק שלא נפל להם ט"ז ניסן ביום ז' שכך היה גם ראש החדש ולא נתנו או למוט רגלם . ימצא אפוא כי ר"ח ניסן וכן ט"ו בו היה להם באחד מימי אד"ו כי לא נהגו הדרחיות , ודי בהן יע"צ . ד' , סדר השני' פשוטות שלמות או חסרות הלא הוסכם לסבת הקביעות והדחיות כנראה לנשיא מאמר ב' שער ט' ולהר"ם פ"ט ופ"ז . והמפרש כתב פ"ח וז"ל * מפני צורך הדחיה סודרו הימים שגמות או חסרות או פשוטות . ה' , התקבל אצלנו בסדר הקביעות לר"ח יום בלתי ראוי ע"פ הראיה כמו שזכר הר"ם פ"ה סימן ב' והמפרש בתהלת פ"ה ופ"ח , וראב"ע פ' אמור כתב וז"ל * פעמים ראינו הלבנה בחדש ניסן בליל שני וכן היתה נראית בכל העולם וקביעות החדש היה ליל שלישי , וכן אירע לשלשה חדשים קודם ניסן , וזה נהקן בשנת גמר"ד בעבור הדחיה . גם פעמים היה הקביעות בתשרי יום ה' ולא נראית הלבנה בליל שבת עד היית האוויר זך וכולי . אשר דבריו אלה הוכיחונו מיה שנקריתו לראות בפירוש התורה לקראי אשר זכרתי במהדורא השנית על פ"ה , הוא אהרן בן יוסף [כנפש האב וכנפש הבן בדי שאול הרדנה] * כי אחרי התברר מדבריו פ' החדש איך הקראים קובעים חדשיהם גם היום ע"פ הראיה ובפרט בא"י יען לא קבלו בענין העבור את סדרי חכמינו . הוא שחיק טמיא הפטיר עליהם בשפה ובין יתר דברי בלע כתב וז"ל . זה לי י"ד שנים קודם לפרוש הזה בשנת ל"ט לאלף השישי היה לרבנים מולד תשרי * ואנחנו ראינו היתה הישן קרוב לזריחת השמש והראינו אותו לרבני' הנמצאי' במקום ההוא הנקרא סולכאט , ע"כ . ואולם זאת להם מחטאת קסם מרי להכחיש בקבלה הנותנת לב"ד כח יפה * ומתקנותם הרחיות שהן סבה לכל כיוצא בזה * וענ"פ השמים מספרים נכודם בקיום כל העשוי מהמה * ועוד בפרקים לפנינו המצא דברים יהיו לשנים בניני הסכלים האלה . והנשיא ז"ל שער ט' מאמר ב' זכר הודמן ר"ח שבט פעם לפני המולד ל"ו שעות ופעם אחריו ל"ב שעות * והתכם בעל העקדה שער ל"ו בהשתדלו להוכיח עד מה כח הב"ד גדול אשר יקדשו חדשים עם כי מהלך הירח לא יסכים לרבניהם כתב וז"ל . באמת לא תתכן ראייתה עד שיעברו לשחות י"ח שעות לחדושה כמו ששנינו תלתין ושהא שעי מכסי סידרא וכולי . וכל שיקרה החדוש פחות מ"ה שעות קודם השקיעה צריכין להמהין עוד כ"ד שעות עד השקיעה השנית שהם מ"ג שעות אחר החדוש . ומוה ישתגעו האנשים בהרגישם קדימה המולד אל הקדוש כל כך זמן , ע"כ . בשגם אמנה דבריו אלה נפלאים אנלי לכמה סבות . ראשונה . כי עם מה שהנשיא מאמר ב' שער ז' כתב שבדחיות הלבנה בתכלית מרוצתה והחמה בתכלית מהונה אינה יכולה

להתכנסות פחות מ"ח שעות לפני החמיה וי"ה אחר החמיה שהם ל"ז . הלא הוא בעל ה"סקרה הקורא לזכותו רברי הו"ל באמרו באותה ששנינו . ודברם ז"ל אפילו לשפת הנשיא הנוכר נראה היותו על האופן הבינוני למחלף המאורות לא על אופן התכלית שזכר היה לו להביאו בצורתו שהוא כ"ד שעי מכסי סהרא . נאשר באמת זהו דעתם הן יצדק הן לא יצדק , כנראה מבאור רש"י , ורמב"ם המובא מן המפרש פ' ו' דהקה"ה אשר הוא רמב"ם מהרהר אחר דבריהם כנראה שם . ואני על כן כתבתי הדבור הנוכר יצדק או לא יצדק . מלבד כי בשביעי דפר"א איתא שמנה שעות תתנסה הלבנה בין נראש המולד בין בסופו . לא הלתיק ושחא שהוא מספר צדיקי דלא בציר עלמא פ' חלק . שני ת . כיה זה שאמר לא התכן ראייתה עד שיעברו י"ח שעות , והרי בפרוש אמרו כמו שיובאו דבריהם בפ' הסמיך כי בני א"י מקום עקר הקדוש יראוה אחר שית שעי דדוהתא וכפי מה שהבאר מבעלי ההוספ' בדבור' אשר הבאתי פ"ב דלעילא . ש ל י ש י ת . כי שהיית מ"ג השעות שזכר וסבתה אפילו בהודמן מולד זקן לא תמצאנה לשום כותב בהלכות אלו . ר ב י ע י ת . כי סנכך חשבון הצבור שזכר רבינו סעדיה אשר הוא כפי השוה כדבר הגאון רבינו הננאל שתראה לפנינו פ"א וכנראה כהשגת ראב"ע עליו . עם ביאת הירח בארוכה וקצרה שזה לבד בחשבון האמתי לא בשוה השומר המונחו לנצח . ה מ י ש י ת . כי לפי דרכו המבואר שם , מצות כזה ראה וקדש תמורת עקר נעשית ספלה וכמעט תהי לאין . ובכלל אומר , כי פרפי דבריו הנו' וגם התכלית שכוין להוכיח כנראה לו שם האמנותי כי המשכילים יאמרו לתורה ולתעודה אשר אין להם שחר . מ"מ נשוב אל מקומנו ונאמר כי כבר מצאנו גם בדברי הו"ל זכרון מאורעות על הדרכים הנזכרים מהא דאיתא בר"ה פ"ב ר' חייא חוייא לסיהרא דהוה קאים בצפרא דכ"ט . שקל קלא פרק בה , אמר לאורתא בעינן לקדושי כך , ואת קיימת הכא זיל אנסי . וזה בלי ספק לאו למימרא דברים ככתבן שנאמין כי ר' חייא יעשה בנפשו שקר לציות על הירח שהיה אין לבוא כיום תמים . כי זה יוסף להפליא כדבר יהושע ביום הלחמו , אשר אמנה ר"הק מעידה לא היה כיום ההוא לפניו ואחריו לשמוע יי' בקול איש . ומה שסיים בהע"ק בהביאו שער ל"ז את המאמר הזה , אול אנסי , אני והאמת ערבים דבר כי הבקשנו בנמרא ולא חמצאנו . ואם אולי ימצא באמתתה איזה מדרש חצוני כאשר דמיתי , הלא רבינא ורב אשי יכחישוהו , אבל ספור זה מ"מ הביב ונחמד להשכיל , איך ר' חייא לא היה מקפיד רק על רנון ההמון כנראה ג"כ מביאור רש"י . ולוה היה רב לו כפי מה שהורה בצוויו הבטל ההוא המוכיח לכל הפנים תשוקתו , שהעבים יהיו סתר לה . ובבחינת האמת הכלל המועיל וקיים הוא כי כל אשר יעשה ב"ד של מכה בכל המתיוחס למקראי קודש הוא לבדו נרצה בב"ד של מעלה . והאות פסח חוקיהו אשר עוד נדבר עליו ואין בודקין מדבריהם והלאה . ש ש י ת . התחלת סימן המיעבורות מן השלישית לבהר"ד כפי סימן גר"ה כמו שזכור עוד פ"ב קושיא ג' . ש ב י ע י ת . התפשט המנהג על שאלת מפר בנורה שוה ששים יום אחר תקופת תשרי לשמואל . שהוא העת הנאות לה בגללות בבל משכן או לרבותינו . עם היותו בלתי נאות אל יתר המדינות אשר כל אחת צריכה לו כפי שבעה . הנו בלי ספק הסכמת הקהלה , היינו כי עם התפורם ממחו בבל ישארו על האופן שנהגו בה כמו שזכרנו ג"כ מאמר א' פ"ג . ועם כל מה שכתב הרמב"ם בשני מה' תפלה , ע"ש , תראה הרא"ש ז"ל בפסקיו דתענית פ"א

שהתפלא על זה, ור"י בנו חוק את דבריו בטור א"ח סי' קי"ז. וכבר הרשב"א בתשובותיו סי' קי"ח שאמר מקדשין ומבדילין בבית הנכנס גם ענה שאין אורחים אוכלין שם. ואומרים ברכה מעין שבע בלילי שנת אע"ג דהו ליכא עם שנשדות, וש"ץ יורד לפני התיבה אעפ"י שכל העבור בקיאים, ועושי' י"ט שני ימים עם רדעין בקבועא דירחא משלהו מתם פ"ק די"ש. והן כל אלה ומנהגות ליל פסח וליל ר"ה שזכרנו למעלה פ"ה אינם אלא רדיפת המנהגים שהחלו קדמונינו אעפ"י שכתבם לא הדרשם מאתנו. שמינית. חלוף השעה לתת"רף הלקי' והחלק של ר"א לע"ו רגעים. המהברים כתבו כי רק להקל על המהשבים הוסכמה כמו שהראיתי בתשובות י"ג השאלות סי' א'. השיעית. לדברי חגאון רב האי בתשיבה אשר עוד תראינה פי"א, סי' בהר"ד הנהוג לאנשי מערב. ותמורתו וי"ד למורחיים וי"ג תתע"ו לזולתם, כמו שבאר המפרש פ"ו מהק"ה. הנו הסכמה מאת כל אחת הכתוב בהכרח קביעות התנים בכל מקומות גלותנו על פי המולדות השוים המוגבלים לא לפי מערכת המאורות בכל גליל לעצמו או בא"י רק בכל הקורה ממנו בעיר נציבין או בבל לדעת המשה החכמים אשר זכרנו למעלה פ"ה. הלא הוא וכל יתר הדברים הנו' הסכמות של הכמה מפאראה אשר לא מסיני הנה. ולכל הפנים לא כל הנמצא בענין הקביעות לאחרונים מלמדי סדריו תתארוהו במסורת. כבר שמעת נ"כ מה שכתבנו בפ"ב על סימנין רבים נתנו בו מעצמם ויחסום לדעות הקדמונים שנחלקו. ולדעתנו גם סימן בהר"ד למולד תהו וסך השנים ליצירה אשר זה בהר"ד וחבריו תלויים בו הנו מהמה. ואולם עוד הוזן למועד על הפרש הזה בעזרת אלקינו.

בגת הפרק קושי נמשך למחוקים סדרו העבור הלכה מסני מדברי הר"ם ורלב"ג שהבריאה כלה היתה בתחלת יום א', היא השנה קדומה על הר"ם ובעל העקדה. ההחדש על בעל העקדה שניה לה, ובהנהגה השנה על הר"א המשיא.

פרק ט. הנה אחרי שובי מהושיע את הר"ם ז"ל כיד ה' הטובה עלי מאשר לו צדה, כמבואר בפרקים שלמעלה. לבי הלך לזכור פה דברים נמצאו לו מתיחסים לדורשנו נפלאים באמת הן מעצמם הן בנחזית אומרים. ולכל האופנים הם קושי משורסם אל המתעצמים לומר כי סדר העבור הנשמר אצלנו מסיני נתן לנו. וזה שכבר נודע כי הוא רמב"ם ז"ל בספרו התלמודי משנה תורה הורנו מכל שהיו לפניו ואחריו כגילו את דרכי המולדות והתקופות וכל המתיחס לקדוש החדש וקביעות החנים ככל היוצא מפי קדמונינו. הן במצטרנים וזמן הקדוש ע"פ הראיה אשר יסודם כפי מה שבאר לנו בפרקים רבים מהקה"ח הוא על מהלך המאורות בגלגל המולות הבא פעם בארוכה פעם בקצרה. הן בצריכים לנו כיום הוזה שהם נוסדים, כפי מה שכתב לענין המולדות סוף פ"ז. ולענין התקופות סוף פ"ז. על מהלכם האמצעי השוה תמיד באופן אהר כמו שהתבאר שם פי"א. אשר אמנה תחלת זה החשבון השוה כדברנו בפ"ז הוא סי' בהר"ד להשרי של ההו היוצא בנרעון ד"ח

מאמר שני

התע"ו מיסמין וי"ד להשרי דיצירה, כפי הידוע. והנה יראה כל משכיל כי בכל זאת לא נמנע אח"כ בספרו הנכבד מורה הנבוכים. אשר בו אמנם דבר כאיש יהודי מהוכח אך לא רבן הלמודי. מלכתוב דברים אשר בהדיא ולעיני כל בעל דעה יזרסו את כל יסודות העבור השוה בלי שיהוש לדבר המלמד זכות על הצד הסותר ככל אשר זכרנו. וכמו כן ההכח רלב"ג הנורע לגדול מאד בלמידיות התחבר גם הוא לרמב"ם הנזכר ברבריו הנמצאים לו במורה הסותרים כאמור את פנת חשבוננו.

ומן הידוע כי אין להאשימים לא על היות ידיהם רפות בקבלת המסורת ולא על העלם מעין חכמתם הסתירה העולה מדבריהם בהערנם א"ו לאלו. אבל בהכרח תבקש התנצלותם והודה שכבר ידעו ובהגו בפ"ם ומאוני המשפט כי חפץ זה וזה אפשרי ההצלחה בידם. אם על הדרך שנדמה אנהגו כמו שיבוא לפנינו פ"ב סי' י"א או בזולתו המבוא ממנו. וזה כי הלא נודע איך כל עצמו של כולד וי"ד ושל בהר"ד הנמשך ממנו למשע, לא ימצאו כל אנשי חיל רגליהם רגל ישרה בלתי אם יונה ליציב ונכון שהבריאה היתה בששת ימים נבדלים בפשט דברי תורתנו כי או יהיה מקום לומר שהמאורות ביחוד לא נבראו או לא נתלו ברקיעיהם להחל את הפקידם עד יום הרביעי. אם כר"א דאמר בניסן נ"ה ומיסדי העבור על בהר"ד עמדו וראו כי לדבריו צריכים הם לומר שהמולד הראשון היה ר"ט תרמ"ב, אשר בהוספך עליו ב"ד תל"ח שהוא יתרון חצי שנה ימצא מולד תשרי דישוב וי"ד. ובהספך אותו ממנו דיינו כמו כן הסרת ד"ה תתע"ו בעד שנה מיסמין וי"ד נמצא בהר"ד לשנה תהו. אם כר"א דאמר בהשרי נברא היינו כ"ה באלול ובכ"ה נתלו המאורות, ומיסדי העבור נזכר עמדו כמו כן וראו כי לדבריו צריכים הם לומר בר"ה שהיה יום ו' בתחלת שעה השיעית קדש אדם את הירח כפי דבור התוספת אשר הבאנו בשני מפרקינו אלו. ובכך המולד דישוב היה או סוף שעה י"ד. כי הנה עם מה שהר"ם פ"א דהקה"ח כתב וז"ל. הלבנה נסתרת בסוף כל חדש כמו יום אחד קודם שהדבק בשמש. וכמו יום אחד אהר שהדבק כמו שזכרתו ג"כ פ"ב דלעילא ובשניני מפרקי ר"א כאמור בפרק הקודם כתיב וז"ל. אין כח בעין לראות הלבנה עד ח' שעות בין בראש המולד גין בסופו. כבר נודע שהמונח בענין זה לרבותינו הוא כדאמר ר' זירא אמר רב נחמן פ"ק דר"ה, רכ"ד שעי מכסי סיהרא לדין [היינו כפרש"י לבני בבל] שית מעתיקא וי"ח מחדתא. ולדידהו [היינו לבני א"י] י"ח מעתיקא ושית דחדתא. אשר אמנה מאמרם זה הר"א הנשיא בשם החכם אלחסאן ז"ל השתדל [אף כי ברוחק] לקיים אותו מאמר ב' שער ז'. וכן הר"ז הלוי פ"ק

הגהה. דחוק הנשיא אשר אמנה איננו עיכר לו בשעת דחקו הוא שבאר לדידהו לבני בבל ולדין לבני א"י. וזה רחיק כאד, שהרי ר' נחמן בעל המאמר היה ככבל, ואפילו חיבא ר' זירא הפניד דבריו היה כ"ה הלא המצא מונח הנכבד בכל מקום בפרש"י הנזכר, כאותה שזכרנו לפעלה פ"ז לדין בני בבל חביל עלכא ולדידהו בני א"י לא חביל. ופ"ק די' טאינהו פריש בני א"י דידעי בקבועא דירחי וכולי, אן בני בבל דלא ידעיין יכולי, ופ"ק דקדושין הא לן והא להו לעינן אי לכידי אדם תורה ואח"כ ישא אשה או בהפך, כי

דר"ה והאפורי בחבורו פ"י ע"ש, באופן שהמולד היינו פניעת המאורות זה בזה היה או שש שעות קודם התשיעית אשר בה נראתה הירח לאדם כאמור, והיה מולד וי"ד הנזכר, היינו וס' ו' סוף שעה י"ד, והיה כי הנרע ממנו ר"ה תתע"ו כמשפט יצא לך סי' בהר"ד למולד של תהו. ואין ספק כי צריך אתה לשמר מאד קביעות המסמרות בזמנים אלו שהגבלנו להתחלת התנועה למאורות ורגעי המולדות כמדובר,

ולא המוש מנקודת שיעורם מאומה, כי הנה אם תקדים או תאחר בס נרגע נמצאת הורם כל היסודות שדמיה, ויבצר ממך כל היושר אשר זממת בהגבלת החגים והקביעות שיעברו מית יוסד העבור ואשר עוד יעבירו.

אך הנה פוק הזי שני צנתרות הוהב הנו' הרב המורה חלק ב' פ"ל ורלב"ג בתהל' פרושו לתורה ובהלק השני מן הששי לספר מלחמותיו פ"ח, כפי מה שזכר ג"כ החכם

בעל העקדה את דבריהם בשלישי משערו סוף מאמר א', כי תמצא האלקי רבינו משה במקומו הנוכח מדי האשימו, אם כדן אם שלא כדן, את שני החכמים ר' יהודה בר' סימון ור' אבהו על דמותם ללמוד מן הכתובים ויהי ערב ובקר יום א' ב' ג' שהיה סדר זמנים קודם לכן. או בונה עולמות ומחריבן. כמה שנראה לו היות קשה בעיניהם אחרי שהמאורות לא נבראו עד יום ה' במה זה שוער אורך היום מסביב הגלגל אשר עזן לא היה. והבדיל ערב ובוקר ממאורות שיעדין לא נבראו, כתב וז"ל. אשר הביא אותם וז"ל זה המאמר הוא שמצאו יום אחד ויום שני והבינו הענין על פשוטו. והשנו מאחר שלא היה שם גלגל מקיף ולא שמש באיזה דבר שוער יום ראשון וכולי, עד אמרו שהכל נברא יחד. ושלפי זה הרעת האמיתי בודאי [היינו הברא הכל יחד] יותר הספק אשר חייב להכמים הנזכרים לומר את דבריהם שכתבנו. הרי שהוא ז"ל סובר ואומר כי תנועת המאורות לא רביעי החלה. אבל מראשית היום האחד עם הגלגל ויתר מעשי בראשית אשר כלם כדריש לקיש פ"ק דר"ה בצביונם ושלמותם נבראו. וכה שוער גם אורך יום א' ב' ג' ונבדל בהם האור מן החשך. והנה אם נכה היה, כפי דעתו הוה, הכרח הוא שיתבטל כל המונח הקודם אשר יסודו הוא שלא התלו המאורו בפעולתם עד יום ה' ושהמול' היה ד"ט הרמ"ב לר"י ובס' וי"ד לר' אליעזר. וכן רלב"ג במקומותיו הנו' הראהו מכריו דעתו זה באר הוטב שכל מעשי בראשית נבראו יחד בתחלת היצירה ושאיין זכרון ששת הימים בתורה כי אם להורות על הקדימה שיש לקצת הנבראות על קצתם במדרגה ובטבע כפי מה שהארץ בזה את דבריו שמה. ופן יעלה על לב המעיין היותנו טועים בהגנת דעתם זה שזכרנו אל נא יחדל מעמוד גם על דברי החכם בעל העקדה הנזכר. כי בבאר רחב, כתב וז"ל. דעת הרבנים האלה הוא שהעולם כלו בכלליו ופרטיו בשעה ראשונה נברא, ע"כ. ובסמך, דעתם זה אשר יאמרודו מהיות העולם בצביונו וקומתו נברא רגע ראשון של יצירה הנה סתרוהו הז"ל בשתי ידים כי עליו ולא על זולתו אמרו והלא במאמר אחד וכולי. ועל הדבר הזה הכה על קדקדם בקצף עד אשר ירה וקיס לומר איני יודע מה יאמינו מצדדים אחרים. וקרוב לכסף המאמר כתב וי"י יראה ללבב. ועם כי האמנה לא יתידים היו באמונתם זו שהרי גם ידידיה האלכסנדרי מבני עמנו החזיק בה וכן בנצרים המצאנה לראשון בארבעת רבניה' שלא נדעת הלימוד הנדול אצלם באהרונים אקו ינו. ובב"ר נראה שוה היה ג"כ דעת ר' נחמיה כמו שזכרתי את כלם בששי מפרקי הספר דף מ"ג. וכן יאות למשיך אל שבה זו דבר ריש לקיש אשר זה מעט זכרנוהו. הנה אני

הבבליים דאית להו נכסים וסדות וספק בידם לעשות תריותו נשא ואח"כ לומר. ולהכי עם מה שאמרו בזמנים פרק פרת חטאת שיער שפגעת את עשיריה, כי רק עד הלה דרי היה עשרים פתקים אכרו במנחות פ' הרי עלי דבניי בבל אין להם עול מלכות כשאר גליות אבל בני א"י דלית להו מונות פרוחתי' אין ספק דאשה היא ליה רחמים בעיאריו ככל הנראה כבאר רש"י התם. ובעל הערוך ערך רחמים, וכן כל לדידן ולדידהו בנפרא כולה וראי על איפן זה יפורשו.

במחילה מכבוד כלם לא אאמינהו כי יסופר אפילו מחכמים כמספרם וכמצלתהם שבעתים. כי רק מראה הערב והבוקר הכתוב שיש פעמים באצבע אלקים הוא לבדו כפי פשוטו. ובחלוקת ימי היצירה ככתבם יציב ומהימן אצלי כדעת בעל העקדה שהבאנו. מכל מקום אין מנוס מהודות כי אליבא דידהו ענין ההחלק ששת הימים איננו כפי פשוטו רק להערה בעלמא על הקדימה אשר לנבראות זה על זה כאמור. והנה זו בלי ספק סתירת כל המונח בצד הקודם כמו שזכרנו. ואיש כי יגמגם בלישניה על רלב"ג הנזכר שכבר בדברים אחרים ג"כ היה כפורץ את פצימיו ובגדים זולת אלה לו במסלת שדה כובס. הן אני לא אננס ענה על אודותיו להגיד כי אלקים שופט צדיק. אכן ברור לי הדבר כשמש כי נגד האיש משה הגדול ביקורי דורותינו לא ישמץ על פי חכם אמתי כאלה. ואלמלי ידע כי גם המונח הראשון צודק באופן מה אצל הדעת הנה המצויין אצלו לאמתי אין ספק כי לא נתן הכה לאמרו וכעת לא העלהו בידו על ספר. גם בעל העקדה אשר תפש את שניהם בזולת זה ואת זה לא זכר. הלא נראה שהיה ראוי לתוכחה. והנה אין לך שתפרש דברי הר"ם הנזכר לאמר הואיל וכתב שאחרי הבריאה ביהוד נבדלו הרברים ראשון ראשון כמשל הזורע שהביא מדברי חז"ל. וכ"ש בוטרו ג"כ מאמרם האחר הן הם המאורות שנבראו בראשון ונתלו ברביעי, נמצאו דבריו ודעתו מסכימים להבדל הימים. ולכל דברי חז"ל שזכרנו. כי האמנה אם הבחן הקושי אשר העיד שם ואשר חתר להשיב את דברי התורה אל התרתו. יתבאר לך כי כל מגמתו היא שנבין ספור החלוקה הנבראות שלא כפשוטו ושהכל נברא על הכלית שלמורו מן היום הראשון. גם יותר נאות לדעתו האמר ברגע הראשון, כמו שהוא עצמו באר שמה. וענין אמרו ראשון ראשון בהכרח איננו אליו רק בבחינת מדרגות המצאים ומצבים אשר אמנה לדעתו יחדו באותו הרגע נבראו. כי הלא באופן זה לבד יותר אצלו הקושי אשר יחס לחכמי' ההמה. והאת החשוב למשמש כי אם ההכנס בעל העקדה ראה דרך לדונו לזכות היה חייב והפץ ביקרו כי זה כל האדם ובפרט מאיש אל איש אשר כמוהו לא להכריע להובנה למען תפוש. ואם ברברים מה זולת אלה המצא הר"ם הנזכר סותר ביהר ספריו על איוה אופן שיהיה את הנמצא לו בחבוריים התלמודיים כמו שזכרנו סוף פל"ז האמין כי בירושו הנה אשר לפי הנראה הררים גדולים הלויים בו היה מאד נהדר ברבריו האחרונים אם כה נאמר בבחינת הדרוש הנה שלא יתכנו.

והנה לקרב אצל שכלך אישי הקורא שזה אמנם היה דעה שני הרבנים הנזכרים רצוני שהחזיקו לדאי כי כל מעשי בראשית על הכלית שלמוחם ופעלם נבראו יחד מתחלת היום הראשון, בלתי המהין להחלק זה מזה בפועל לימים נבדלים כנזכר. טוב בעיני להעיר אונך כי לפי הנראה וכמו שנגע בו היחס בעל העקדה קרוב לסוף שער ב'. גם ראב"ע ז"ל נלוה עמם בזה לחוט משולש. ואולי גם הגאון רבינו סעדיה ארח צמיהם להברה ואורבא כקדמון לכולם נראה להם מורה דרך. וזה כי עם שתמצא לראב"ע הנזכר בפרושו לתורה פסוק ראשון שלא נברא יום יום רק דבר אחד. אשר מאמרו זה יסתר בבחינת פשט הכתובים, הלא אחרי זכרו בשם הגאון הנזכר כי הארץ נקודת והשמים כחוט הסובב. ושאהרי היתה אלה שניהם נבראים גם אשר בהונם יהיה נברא, כתב וז"ל. לא יתכן להיות הקו הסובב קודם הנקודה או היא קודם הקו. ובאגרת השבת שהער בשנת תק"ט כשש שנים אחר באור התורה נראה לו סוף חומש שמות. אחרי אמרו בשער הג' וז"ל. האמת כי

השמים הם כמו הקו הסובב והארץ כמוצק באמצע. כתב בסמוך ו"ל. אחר שהקו המוצק נבראים הנה כל אשר בתוכם נברא בהם.

גם מה שכתב רלב"ג בפרקו הנו' על מאמרם ו"ל פ"ב דחגיגה הן הם המאורות שנבראו ביום ראשון ולא הלאם עד הרביעי. כונת הלאם בכאן היא ההתייחסות שכן התליה האמר עליו הרבה בלשונו. והרצון שיעם הבראם בראשון באופן שיעמם שוער יום א' ב' ג' לא הלה התהוותם עד הרביעי. אשר זה מרלב"ג הוא למשך בהכנת לשונו את דבריה' ו"ל מסכימים לדעתו שזכרנו, הלא תראנו בריש מלך לראב"ע שם באגרת השבת. ומי יודע אם הוא רלב"ג לקחו הימנו כי אחרי דבריו הנו' שהביא את הכתוב אור החמה יהיה שבעתים יאמר כי פירוש שבעתים הוא הרבור הסמוך לו כאור שבעת הימים על דרך אהיה שבאורו אשר אהיה. כי על כן ימצא שהחמה האירה כל שבעת הימים, כתב ו"ל, וקדמונינו רמזוהו שאמרו רביעי נתלו המאורות. ומה נכבדת מלת נתלו לאשר יבונה, ע"כ. כלומר על האמת מתהלת היום הראשון נבראו בשלמות מדרגתם וחקם. וכזה יתכן אמרו כאור שבעת הימים על החמה הנזכרת. ואפס לסבה שרמזו הלה הכתוב ויחס תקונם ליום הר' הרי כי גם אלה הציבו להם יד ברעת הר"ם ורלב"ג שזכרנו. והנה יאות קורא משכיל שתבונן כי האמנה זה המאמר על התלות המאורות רביעי נראה בנוי על המונח המיוחד לרבותינו גלגל קבוע ומול חזור. כי בהיות עצם הכיכב גוף נבדל מן הגלגל אפשר להאמר התלותו בו משך זמן אחרי מציאת הגלגל הנזכר ואתיא כההיא שתמצא בבראשית רבה ו'. כיצד חמה ולבנה שוקעין ברקיע רבנן אמרי מאחרי כפה ולמטה ור' יהוש' בר' אלעאי אמר מאחורי כפה ולמעלה. א"ר יוחנן נראין דברי ר' יהוש' בימות החמה שכל העולם רותח ומעינות צוננים ודברי רבנן בימות הגשמים שהעול' כלו צונן ומעינות פושרין. אמר רשב"א אין אנו יודעים אם פורחין באויר ואם שפין ברקיע ואם מהלכין כרכין וכו'. ושאחרי עלות בידנו פ' מי שהיה לפי מה שזכר הרב המורה ח"ב פ"ח ובעל העקדה שער ל"ז שחזרו חכמי ישראל והודו לחכמי א"ה על היות גלגל חזור ומול קבוע אשר בזה ישוער המצא הכוכב מעקר הנריאה מונח בעצם הגלגל כמו הקשר בלוח, הלא בהכרח דבר התליה הנו', יתבטל בכת ההודאה הנו' כי האמנה ביום ברא אלקים את הגלגלי' נכלול בהם גרמי המזלות. ושניהם כאחד בלכתם ילכו. ואולם עם ההסתכלות הטוב יבאר כי לבר מאשר בפ"א מן הספר דף י"ד תפשונו את שני הרבנים הנו' על כי רץ אחר רץ כשלו איש באחיו לאמור שהחמי ישראל הודו בזה לחכמי א"ה דאדרבא עליו אמרו נראין דברינו מדבריהם לסבה המבוארת שם והודאתם היתה בלבד על היקף השמש בלילה למטה מן הכפה כנרא' הכל ברור פ' מי שהיה. הלא בשגם יאמר כדעתנו התורני הגהה. גם בעל ספר סראות אלקים חפש הנו' שהמאור' לא נבראו או תאמר לא נתלו הר"ם בזה כנראה לו בפרק העשירי. עד יום הר' אפש' עכ"ז שנקבעו בעצ' הגלגל.

אך לא תימא כקשר בלוח אשר תאומות נולדו אבל כמסמר שיהכין הקבעו בו גם מקץ יום מיומים. ויש עוד לתמוה על בעל העקדה אשר באמרו שער ג' על הכתוב יהי אור שהמאורות נבראו ביום ראשון ועל הכתוב יהי מאורות כי רביעי נתלה כל אחד במקומו המיוחד בגלגלים. הנה בשער ל"ו אשר משך הלצת הכתוב נשוא ינשוא כי לא יצדדו אל מה שהאמין בחכמי האומ' גלגל חזור ומול קבוע החרש מהתעורר על הסתירה הנראית בין שתי ההנחות ולתרץ אותה אם על הדרך שכתבנו פה או

בוולתו הטוב ממנו, כ"ש באמרו שם כי הדעת האמתית של מנוחת המאורו' בלגלי' נגלה לחכמי האומות פנים הגלותו להכמינו. ודע כי החכם הנוצרי אקוינו אשר זכרתי בפ"א הנוכר לא סר הוא מהעיר עליה ותרץ אותה בשני פנים. האחד כי גופי המאורות ודיא נבראו עם הרקיע בשני, ואשם התנועה הנראית לעין אשר איננה הנועת הגלגל רק סבוב המאורות המזוהרים על הארץ היא שהתיחסה ליום הר'. והשני כי המאורות ברקיעהם השפלים המסוגלי' אחד לכל אחד מהם נבראו בשני. ואולם הנשואם בתנועת הגלגל העליון להגביל היום והלילה התיחס ליום הרביעי. יהי מה נניח כל זה ונשוב אל ענין הפרק. כי סוף דבר כאשר הצענו כן ראינו, שהרבנים הנו' צדקו או לא צדקו דבריהם החזיקו ברעתם הנוכרת ולא סרו ממנו. והנה לכל מראה עיני הישרים בלבותם הנו כותר את יסודי המולדות והקביעות כמו שזכרנו. ובלי ספק כל איש אשר רוח בו יעשה פליה שאם לא נמצא מקום מה אל הדעת המונח בצד הקודם באופן שיצדקו יהיו לא יצאה נואת מלפני השרידים האלה אשר עם אל ועם קדושים נאמנו. וכבר יעדנו לדבר בע"ה על זה בפ"ב פסקא י"א לפנינו.

כונת הפרק. מדברי הרלב"ג ישוער היותו מחזיק כלל דבן נמליאל בכטי"ב תשצ"ג חכמה לא נבואה ומסורת בראותנו כי המעט הוא אם רב נטה ככנו.

פרק י. והנה עודנו מדברים בדעות רלב"ג על הדרוש לא נחול מהזכיר ג"כ כי עם היות קבלת ר"ג מבית אבותיו מכטי"ב תשצ"ג בין חדש לחדש אמיתית בלי ספק וצודקת. ונראין דברי החכם כוזרי מאמר ב' סי' ל"ב ומאמר ד' סי' ט"ו שנתלית בנבואה משתלשלת מבית דוד. ושהמצא ג"כ להר"א הנשיא בספרו מן העבור מאמר ב' שער ב' כי בטלמיוס אשר היה בימי רבינו הקדוש שבח מאוד את האצטגנין הגדול אברכאש הנמצא כשמונים שנה אחרי מות אלכסנדר. אשר אחרי עמדו על דעת קדמוניו במדת החדש חקר ונסה בחכמהו שאמנם הוא שיעור כל כך ימים ושעות ודקים ושניים נפי השמות המורגלים אצל התוכנים, אשר הוא נשיא ז"ל מראה שם היותם ממש כטי"ב תשצ"ג כחשבון הקבלה הנו'. הנה הוא רלב"ג נטה הימנה כמו שזכרתי ג"כ סוף המהדורא השנית בשולי הספר. כי בחבורו על חשבון המולדות והנגודים אחרי התהללו שם. וכמו שבאר גם בראשון מן החמישי לס' מלחמותיו כי מצא הנונה סותרת כמה הנחות האצטגניני' שקדמהו. ובפרט מה ששמו נגלגל היקף והיוצא מרכו. כתב בהדיא וז"ל, ראוי שתדע כי זמן החדש הירחי כשהקרגו בו מחקר שלם מצאנוהו קצר מעט ממה שהניחוהו הקדומי' והוא בקרוב כ"ט יום וחצי ומ"ד דקי שעה [שהם תשצ"ב חלקי'] והלק אחד מאלף וקל"ח חלקים לשעה. וכן מצאנו הנועת החלוקה [היא שדר"ס ו'ל' פי"ז כנה אותה שינוי המראה] יותר מתנונית מעט ממה שהניחה הקדומים. וראיתי לזכור לך זה שלא תתמה על מה שתראה מן החלוקה בזה בין חשבון הקדומים והשבנונו ע"כ. הרי שהחלק האחרון של תשצ"ג לא הניחו שלם, אבל חזר כשיעור שיחסר אחר

מאלף קל"ח מאחד של תת"ף, אמת כי נשייתו זאת מטמה מאור, גם פחותה ממה שבנסת העיון כתבנו עליה בסוף השניה ממהדורתנו. שהרי בקירוב איננה כי אם אחד מעשרים בהלק. יחי מה הבין מזה כי לדעתו קבלת ר"ג הנז' לא היתה נתלית בנבואה כדבר הכוזרי הנזכר אבל מחכמה אנושית לברה. כי הנה הנקודה שהזמירה עליה בצמצום היא מוכרחת אין ספק, כי כל אשר יעברנה המרבה והממעיט שקולים הם לאשמה בה. בעין מה שהשרישונו ז"ל. וזכרנוהו בזה פ"א האומר כל התורה משה מפי הקב"ה אמרה חוץ מיו"ד זה הרי הוא בכלל כי דבר ה' בזה. ובלי ספק אין לחשוד תורני כולב"ג אשר אמנם ספרו התקבלו בעמנו שידע את רבנו ויהיוין חו"ש למרוד במה שוירה היותו מסורת ממנו. אבל האמין דבר ר"ג הנזכר מורה על מסורת חכמה על כן גיעו לחלוק עליה. ואנחנו בפ"מ דף קל"א מצאנו און לו. לא ח"ו בפנימת הקבלה הנוכרת. אבל כי לשון כך מקובלני וכולי לא יחייב היות הנבואה מקור לה ואפס על עקר דעתו זה של רלב"ג כבר כתבתי במהדורה הנוכרת שאין להחזיק בו. וכי מן הרין יאווה לו שיאמר דברים נכבדים הביאו עלי כפרה שמעטתי את הירה. ולכל הפנים זכרתי פה אנב דברו האחר שכתבנו למעלה. נוסף על מעם הבריאה של מדיות פ"ק למה מזכירין דברי היחיד בין המרבינים לנבלם. שאם יאמר לך אדם כך אני מקובל יאמרו לו כדברי איש פלוני שמעת. יחי עזרתה לנו בדרוש כמו שתראה לפנינו פרק י"ב קוש"א י"ב נרצון אבינו שבשמים.

בנות הפרק. הנאונים רבינו הנאל ורבינו סעדיה רב האי היו כחוקים חשבון העבור הלכה פסיי. ולא כן הרבה וולחם שהחוקיהו הסככת חככיו. חלוק דעות האחרונים על חשבון מהלכי המאורות באיזה מקום כן העולם ניכר.

פרק יא. באשר שמענו בין התנאים ר' אליעזר ור' יהושע מחלוקת על זמן הבריאה אם בניסן אם בתשרי נהיתה. ובין האמוראים שמואל ור' אדא על מדה השנה אם היא שס"ה יום ורביע או פחות מדביע. כן ראינו לגאונים ורנני האחרוני' דעות שונות בחשבון המולדות השוים הנהוג לנו כיום. אשר לרברי הר"ם ז"ל ראש פ"ו מהלכותיו נקרא [לא סוד העבור אבל ביחוד] עבור. אם נמסר לנו ממש או נלמד מנביאים אחריו. או איננו כי אם סדר מוסכם בהכמה מרבתינו בגלות הזה. אשר אמנה אפשר ג"כ לתארו הלכה מסיני בבחינה המצוה לא תסור מאשר יגידו. אולם החשבונות שהיו מצטרפים לסנהדרין בעת הקרוש ע"פ הראיה. אשר הם הנקראים אצל הר"ם ז"ל פ"א סוד העבור. היינו לדעת מהלך שני המאורות בגלגל המולות שהוא האמתי אשר ממנו בעצם וראשונה יעמדו על אמתת העדות כמו שזכרנו בשני מפרקינו אלה. אין ספק כי בשנם חוברו על קצת עכ"פ אף בזמן הנביאים ספרים הרבה מהנמת בני יששכר שלא הגיעו לידינו כמו שזכר הוא ז"ל סוף פ"ו. הלא יאווה להאמין כי עקריהם מסיני נמסרו. שהרי כמו שכתב החבר האלקי מאמר ג' סי' י"ז וראב"ע בתהלת פרושו לתורה ופרשת בא ואמור. הואיל

ולא תמצא בתורה שבכתב מצוה מבוטאת כל צרכה. או תבחר לשון ערומים לבלתי אמור כן רק על הרבה מהן הכרח הוא שנאמר. ובפרט על זו העקרת נאור לכל האומה היינו קדוש החדשים וקביעות מועדי אלקינו כי סמך משה על הורת פה אל פה שתבאר כל הצורך. אשר בכללה ג"כ לדברי ראב"ע הנזכר שעכ"פ יהיו המועדים תמיד מסורים לבחירת הסנהדרין ככל אשר יראו הימים ומקריהם נאותים אל החפץ. ובכן הספק והמהלוקת הנזכר הוא לבר כפי הנראה בחשבון העבור השוה הנהוג לנו לעת עתה. וכמו כן המצא לגאונ' ורבנים הנז' מחלוק' בהשיבונו המצטרפים לדיעת מהלכי המאור' אשר אמנה שעותיהם מתחלפות לפי אורך ורחב הלקי הכדור אשר סביבו יהלכין כפי מה נזכרתי בחמישי מפרקים אלה. על איוה מקום מן העולם נעזר. הן אותם שהיו נחשבים בזמן הקדוש ע"פ הראיה לפי מהלכם בגלגל המולות כאמור. הן אותם שהם נחשבים בזמן הקביעות כסדר עבורנו כפי מהלכם בגלגל העצמי להם שהוא אמצעי ושוה. כנראה מהר"ם פ"א ובעל יסוד עולם פ"ט מאמר ד'. הן בבהינת המולדות המשוועים כפי הקבלה האמתית של ר"ג, הן ארבע התקופות אשר בשיעורן דעת רב אדא מאושר ביותר. כי הנה על אודות חשבונו הנקרא עבור המצא הגאון רבינו הננאל כפי מה שהביא ממנו רבינו בחיי בפרושו על שני הכתובים החדש הוה ומימים ימימה כמו שנזכרתי ג"כ פ"מ דף קב"ה שהוא מאמין כי חשבון הסנהדרין בעת הראיה אשר ממנה הנחנו עקרו מקובל מסיני לא היה כי עם הנהוג כיום אצלנו. כנראה ג"כ מדבריו שהביא המפרש להקה"ה ראש פ"ה ע"ש. וכן הגאון רב סעדיה המצאנו על זה הדעה ממה שהראב"ע פרש' אמור כתב בשמו כפי מה שנזכרנו למעלה פ"ד. כי גם בזמן הקדוש ע"פ הראיה היו סומכין על חשבון העבור הנמצא בידינו. וכמו כן הגאון רב האי תראהו בזה יוצא בעקבותיו. י"ן כי בספר השובות הגאונים וכפי מה שהביא הנשיא מאמר ג' שער ז' לענין השאלה למה אנשי מערב מתחילין החשבון מבהר"ד. ואך לדעתו איננו ראוי כי אם מו"ד כתב וז"ל. הוי יודע כי החשבון הוה אשר בידנו לא מאדם הראשון ירשנוהו ואין אנו יודעים האך נעשה בימיו. אבל מרע"ה למד את ישראל עקרו של עבור והגיד להם מה שכבר נעשה בעבורים מעת אדם עד העת ההיא. אשר עם מה שהוקדם או מהאחר נשאתה מצרפו יגיע אל מעמד חשבון זה בימי משה. ואע"פ שנתן להם הסדר הוה הזהירם כי כל זמן שהסנהדרין קיימת יש להם לשנות המסורת ולהקדים ולאחר את העבור וכולי. ואנו יודעים כי ראשונינו כבר עברו שלא כסדר הוה וצונו אותנו להיו' אוחזים בחשבון התקופה בכל מחזור שעה והפ"ה הלקים. וגם בחשבון המולדות אוחזים לכל מחזור ביו' תקצ"ה. ואע"פ שהם שנו בצרכיהם אנו אוחזים כסדר הוה לשנים הראשונות מלפני משה גם אחריו עד ימי ר' הלל שהיה בשנת תר"ע לשמרות. כי מאותה שעה לא הקדימו ולא אחרו אלא אהנו הסדר הוה שהיה בדם. כי סוף חשבון הראשונים לזה הוא מיניע, ע"כ. גם הרר"א הנשיא עם מה שתשמע עליו בסמוך נראהו מאמר ב' שער ט' שכתב וז"ל. האומר כי החשבון הוה כלו מסורת מהר סיני ראוי לשמוע בקולו ויהי האומרה ראשונה וזכור לטוב. וכן בשער ה' מאמר ג' הור לכתוב על מדה החדש הירחי והשנה השמשית כי מסיני נמסרה. ובאמת גם הר"ם ז"ל לכאורה תדין כי הולך הוא לשטה זו. באמרו ראש פ"ד דבר זה הל"מ וכולי. ובזמן שאין סנהדרין קובעין ע"פ החשבון שאנו מחשיבין

בו היום . אפס ראית שכתבתי על אודותיו פ"ו וש"ט דליליא . ובעל חשב האפס כתב בפ"ד וז"ל . סוד העבור נוסד כאלו מתחיל יום מתיך הורה . וגם דעת קצת החכמים הוא שנמסר למשה מסיני וכולי בלשונו שהבאתי למעלה פ"ז . וכן בסוף חבורו כתב וז"ל . השבון העבור הנזכר יסודתו בהררי העיין האמתי . וסבותיו הנצחיות מורות על נצחיותו . כ"ש לדעת האומר שהוא מורשה ממשה רבינו . ואמנה ההכנס כוזרי עם כי מאמר ג' סי' י"ז הברית אצל העיין כמו שזכרנו עליו המסר קבלה מימשה על אודות קדוש החדשים בראיה והתכוין בכל מהזור שנות השמש וחרשי הירח . הנה מאמר ב' סי' ג"ב אמר על העבור שיקרו היינו מרת כ"ס י"ב השצ"ג מחדש לחדש . הוא מקובל מבית דוד . ולזה תאר אותו נלהה בנבואה כפי אשר במאמר ד' סי' ט"ו חור ג"כ לומר על שעור כ"ס י"ב השצ"ג שהוא מקובל מבית דוד . ואך השבון תקופת רב ארא התקבל כמוהו . אשר מכל זה נראה כי לדעתו נהי דמדת כ"ס י"ב השצ"ג במולדות ודעת ר"א בתקופות שהם עקרי החשבון הזהוג לנו התקבלו מבית דוד ושפע נבואה לא בכל זאת מסיני באו . דומה לדבר הערבי בן צעא"ד שזכרו בפ"מ בשם הישראלי שהתקבלו דברים אלו מנביאי הצדק . ואין ספק כי זה דבר החבר מבית דוד איננו לו רק ממאמר ר"ג אשר היה מזרעו כך מקובלני מבית אבי אבא כי בלאו הכי מנין לו . וכבר דברתי על כה הלשון הזה בפ"מ מן הספר . וכדברים האלה למרבה תאמר על הראב"ע כי עם מה שהכריח גם הוא כנזכר המסר קבלה מסיני על קדוש החכמים אשר בכללה שיהיו כל ב"ד קובעים את ההגים כמוב בעיניהם לפי הצורך . והראה כי לפי החש' אשר אצלנו לא היה מן הראוי להתחיל החש' על עבור השנים מבהר"ד כי לפעמים ראית הלבנה קודמת אצלנו לקביעות החדש . עם דברים כאלה אשר כתב שם , סוף סוף כמנהגו המוחץ ורופא כתב וז"ל . הכלל הוא שחכמינו העתיקו לנו שנסמך על העבור בגלות . וכן קבלנו מפי נביאים ולא נוכל לעשות דבר טוב ממנו . גם על מאמר הגאון שהיו בעת הראוי סומכין על השבון העבור בשפה ברורה אמר והוכיח שם כי איננו אמת כמו שזכרנו ג"כ למעלה . והנה לאידך גיסא רצוני שאין השבון העבור מסור מסיני נראה בהדיא דעת חמשת החכמים אשר בפ"ד זכרנו אמרם כי סי' בהר"ד סודר בנבל להיותו אולי מקום מסדרי העבור . והלא מן הידוע כי דבר לא היה לאדונינו משה עם הגלילות ההמה . גם החכס רמב"ן נראה מסכים לאלה כי הנה בהשגותיו קנ"ג דף י"ז מן הי"ד של דפוס יוסטיניאנו וכן הנדפסות רביע דפוס קדמון [זה אמרתי יען ראיתי אחד מן הדפוסים החדשים בלתי כל הלשונות האלה] אהרי שתפס את הר"ס וז"ל על אמרו שאין מקדשין ע"פ הראי' אלא בסנהדרין שבא"י כמו שזכרתי למעלה פ"ו הוסיף וכתב וראיתי לו עוד בה' ק"ה פ"ה כי בזמן סנהדרין שאין בא"י אין קובעין חדשים ואין מעברין שנים אלא בחשבון זה שאנו מחשבין בו היום ודבר זה הל"מ שבומן שאין סנהדרין קובעין בהשבון זה שאנו מחשבין היום . שם הדבר מסורת והלכה מסיני מה שלא נאמר בגמרא ולא הזכירו בשום מקום עכ"ל . ועם אשר ראיתי בפ"ו הנזכר מה שכתבתי לונות הר"ס וז"ל . מ"מ דעת רמב"ן נמצא לך מבואר מפי כי חשונות הקביעות עצמם לא מסיני היה . וכן תבין את דעתו זה מן הדברים שכתב עוד בהשגה ההיא וז"ל . ר' הלל הנשיא שקבע השבון העבור הוא קדש את החדשי' ועבר את השני' הראויות להתעבר לפי מינו עד יבוא אליהו ונהזור ע"פ הראיה . ובסמך ר' הלל עמד ותקן אז

החדשים ועבר בו שנים וחדשים עד יבנה ב'ה . ובסמוך מין שהסכימה דעת ב"ד שיהיה חדש זה מלא או חסר קורא אני בו אשר הקראו אתם . ובסוף ההשגה משעה שהסכים ר' הלל וב"ד על החשבון הוזה ותקן אותו לדורות בחדשים ובשנים קורא אני בהם מועדי ה' עד יבוא מורה צדק כל אלו דבריו . אשר מהם לרעתו כל דרך נקי כריר חלמות יפעם לו ויודה כי נוסף על השגתו שדמה במדרגת המקדשים הנזכרים . הנו תופס אותו במה שהוא רמב"ם שם החשבונות האלה הליכה מסיני ולרעתו הם תקן והסכימה מאת ר' הלל וב"ד היינו שנעתק מן האמתי אל השוה כמו שזכרנו בפ"ד . כי בלאו הכי לא הוצרכו ולא יאותו לו הלשונות הנז' . ובפרט ראיה דבריו ההוא לפי מנינו ודעתו . וכן הר"ד יצחק בר' ברוך אשר הר"א הנשיא סאמר ב' שער ח' זכר אותו לחכם רשום . אהו ברעת הוזה כי כן תראה שם דבריו אלה ראויים אנו לומר כי על החשבון הזה שאנו מחשבים קבלה היא בידנו ותקנה וסייג שסייג לנו רבותינו כאשר נראה להם לסייג . ואנו שומרים אותו ומחזיקים בו כאלו היה מסיני שכן אנו הייבים לשמור תקנותם כמיצות שנחנו בהר סיני . גם הנשיא עצמו עם מה שזכרנו עליו בפ"ד זה תראה כינתו רפיא ביריה שהרי בשער האהרון מאמר א' כתב וז"ל . כשבאנו לחקור על מקום הקביעות בהשגת דינו נראה שהם ז"ל קבעו את החשבון המולדות והתקופות על אופק היושבים בקצה המזרח מן הקו השוה . הוא לך שיחס מקום קביע' החשבון הנז' אשר הוא יסוד העבור לא להלכה מסיני כי אם לרבותינו , וממה שאין לספק בו כי גם רלב"ג הוא מזה הדעת שהרי בחמישי מספר מלחמותיו ובסדר המולדות שחבר ככל אשר זכרנו במהדורא השנית ובפרקיין ולעילא נשה בהריא ממסורת ר"ג בכמ"ב תשי"ג אשר בלי ספק הוא היותר עקרי בדרוש העבור . ועם כי נסייחו ששור מוער לא כביר הלא רבה היא להוכיח כמו שזכרנו ג"כ בפ' הקדמם היוותו סובר שהכל חכמה לא מסיני במסורת . כי מי כל בשר בכותבים ידם לה' אשר ישו בהותו לחלוק עליה במאוכה . וכבר ראית על דעתו זה הוכחה אחרת לו ולהר"ם יחדו כמו שזכרנו פ"ב ולעילא י גם רבינו ישעיה האהרון פ"ק דר"ה וכפי מה שהביא שם בעל שלמי הגבורים נראהו סובר כן שכתב ז"ל . משבטל ב"ד הגדול אין קובעין ע"פ הראיה אלא יש חש' ידוע לכל בני הנגלה שתקנו להם החכמים הקדמוני' וכלם קובעים בו על דרך אחת . וכזה בעינו תמצא גם לבעל העקדה מאמר א' שער ג' באמרו חכמי העבור הניחו מולד בהר"ד אשר לפי המבואר מדבריהם הוא מולד תהו . וכן יובן מלשון לקושי הפרדס לרש"י ז"ל סוף פסקא דסי' המועדות בשאלת חכם וז"ל . היכן מצאו בעלי סוד העבור סמך בדברי סופרי' שהעמידו דבריה' במקום כרת לדחות פסח וכולי . גם הלשון המכוסף של החכם ישראלי אשר הבאנו פ"מ דף קכ"ט כי סימן בהר"ד נתגלה להכמינו במחקרם או מדרך הנבואה הנו בלי ספק סעד לזה כמו שיזכר עוד בפ' שלפנינו . והנה עתה בעקבות החכמים האלה שהם על זה הדעת ראיתי להביא את הגאון רב אהאי בעל השאלות אשר אמנה לקדמותו היה ראוי להכתב איש בריש דפא כאשר תמיד לבכור בכורתו אם לא לסנה מה דרכו בראשי נהתי ואחר עד עתה לדבר אשר עוד מעט הדענו . כי הנה סוף פרשת ויקרא נהב וז"ל . בומן החכמים הראשונים שהיו בקיאים בחשבון הולדות הלבנה ודקדוקי סוד העבור היה יום ערבה בשבת וכן פורים ומקרא מגלה ונשילת לולב . אבל עכשיו שאין חכמים בקיאים בחשבון תולדות הלבנה ודקדוקי סוד העבור גזרו חכמים שלא להוציא לולב וכולי . אשר דבריו אלה

יורו היותו מדבר על הפרש הומן הקדמון שהיו מקדשין ע"ש הראיה מומננו זה שאנו קובעין בחשבון העבור ע"ש השנה , ואם האמין זה החשבון מקובל מסיני מה ראה ליחס בו אל הכמינו הקצור ואפילו התינוקת ידעוהו , אלא ודאי כיון אל דעת אלה שזכרנו . אך הנה כנגד נראה לי בשכתו זאת כי האמנה מחצב הרברי' האלה בגמרא הוא פ' לולב וערבה שאמרו בטעם היות המיצות ההנה נדחות אינהו ידעי בקביעא דירחא אכן לא ידעין אשר הרצון בו כפרש"י אינהו בני א"י שיעדין מקדשין ע"ש הראיה היו מקיימין אותם אף בשבת לא אנהו בני בבל שמה אין יו"ט עד למחר . וכיון דלאו בהשתנות ומנינו מומנס מיידי ראתי פן נפי שובש בנסכיהו הנו' . וע"כ לא כתבתי דבריו אלה רק כלאחר יד כאמור . ומה גם עתה כי בפרשת בא אל פרעה יפה אמר דנהי שלפי סדר העבור ידעין בקבועא דירחא עבדין תרי יומי כאותם ולא מסו להו שלוחין כיון דשלחו מתם הודרו וכו' . והמורדו האריך על זה בנמוקיו על ה' מגלה לסמ"ג ע"ש . ידו מה כבר הבינות מדברי האפודי שהבאתי למעלה כי באמת רנו החכמים על זה הדעת עד שתאמר כי סכומם קבוע ביותר ממחצה של מחצה . וכל זה , אם כי אין מנוס מהדודות שהאחרונים הנו' ראו גם ראו את דברי הגאונים הנו' אשר קדמו אותם ולא היו ספונים אצלם שיבטלו דעתם משניהם . כמאמינים לבטח דכלהו אמרנא אצלם ולא מפי השמיעה נינהו הלא ראתי בדברי האפודי הנו' אמרנא זו משורשה . גם החמה על מה שהוא כמתשלל על נצחיותו הפך דבר רמב"ם שזכרנו קרוב לוסף פ"ד בפרושו על מאמר שמואל . ודבר רמב"ן וזולתם . האומרים התקיימו בלבד עד יבוא מורה צדק . כי הנה עם היותו בנבחינת עצמו כדאי להשמר עד עולם סלה הלא טוב לנו שנתאדה התבטלו מפני שוב ה' מהרה את שבותנו . ולכל הפנים מדי היותנו בנושא הזה אין להחריש כי אם שמעת מן הגאונים ז' ל היות חשבון העבור מסיני אין לך שתצדק בדעתם זה גם סי' בהר"ד וסך השנים ליצירה אשר לא זכרדוהו . כי הנה אפשר לכל חשבון העבור בלחו ודי בדבר הנשיא שזכרנו בזה למעלה היות מסיני אלה העקרים מדת החריש לירח ומדת השנה לשמש . וכן הדקדק דברי רב האי שזכרנו למעלה בזה הפרק מרע"ה למד את ישראל עקרו של עבור . ועכ"ז הוא רב האי נטה לו מסימן בהר"ד . גם דברי הראב"ע על העבור שקבלנחוו מפי נביאים ריך אם על הכוונה הזאת יפורשו . כי סוף סוף בטגס יונח שנשתכח כל מספר שנים מעמנו כמו שכתבתי גם כן מאמר א' פרק ג' לא בכל זאת נחול מעשו' הפסח . הלא מה שזכר הר"ם ו"ל וזולתו מן האחרונים סי' בהר"ד אינו אלא כדבר הסמ"ג מ"ז להקל אצל הבלתי יודע . ובהיותנו זוכים לדין זה שאין סך השנים הברחי בעבור הלא גם מזולת כל הראיות והחזוקים שהבאנו בספר ובמכתב הנה יהיה חשבון העבור מסיני או לא יהיה הנכנו אל מהו מבוקשנו על מספר שנות היצירה כפי הדוע . כי זה כל פרי העיון אשר בו עמלנו ועוד נוסף לזכור דברים כאלה .

ואמנה על הנושא האחר שזכרנו בראש הפרק המצא בו כמו כן לאחרוני' מחלוק' . די שאזכיר לך בריש מילין מה שהוצע פ"מ דף קכ"ט ב' כי נמצאו בזה שלש דעות . הר"ר הסדאי הדין והרר"ן בן רקופאל והרר"א הנשיא סוברים היותו קצה המזרח לישוב כמו שזכר הוא נשיא מאמר ב' שער ז' . והחכם כוזרי ראש מאמר ב' ודר"ז הלוי פ"ק דר"ה סוברים היותו אמצע א"י . אשר עם היותה באופן מה שזכר הישוב בשאת צפון באמת אמרו שאינה טבור העולם בשלוח כמו שכתבנו

פי'א מן הספר . והחכם 'ישראל' פ'ג מאמר ד' יחס אותו למיבור העולם בעצם . וכבר זכרתי לך דעת חמשה החכמים שבהר"ד נוסד בבבל או נציבין . והאחרים שאמרו א"י או מזרחה . ווולתם שאמרו יבנה או ירושלים . ולשון רמב"ם סוף פי"א הוא לפי שהראיה לא היתה אלא בא"י כמו שבארנו עשינו כל דרכי החשבון הוה כנויים על ירושלים . אפס תרגיש כי כל זה לו על השבונות הראיה . ועל מקום יסוד בהר"ד וחשבוננו לא דבר מאומה .

כונת הפרק . ראיות מן הדברים שהתבארו בפרקים שלפניה לזכות המחוקקים כדור העביר ופי' בהר"ד כוסכם בקרוב . והן בעצמן קושיות למחוקקים אותו כסני כפסורה . הנם חסש עשרה , והוות כל אהת יזכה עליה . בשביעית כהנה תמצא חסנה על 'ישראל' , ותיכחה אל קראי לזכות קבלת רבותינו .

פ ר ק י ב . והנה בסיעתא דשמיא נתנה ראש להוציא מן הפרק' האלה שהציענו את הקושיות הנראות מדברי הראשונים אשר זכרנו במ נגד האומרים כי סדרי העבור וס' בהר"ד מסיני הם לנו והן עצמן המצאנה ראיות לזכות האומר כי חדשים מקרוב באו . מובטח במשכיל שלא יקוץ בשום אריכות מדי הרגישו בו איוה הועלת . והיבנות אל לבבך כי כל הקושיות האלה הן וולת הנמיכות מימה שקדם לנו פה מאמר א' פ"ב לזכות המתנגד הנזכר מכה הכתובים ורברי המפרשים ויתר הראיות על היות סך השנים ליצירה מרובה על הנמנה אצלנו . אשר ע"כ לא יתהלל החכם בשגם ידמה להתיר את הכתובות בזה הפרק בלתי אם יעשה כן אף כהנה .

ר א ש נ ה נקשה על הדרך שהקשה רמב"ן לר"ם במתיחה לזה כמבוא' פ"ו דלעילא והוא דרך בעל התוספת נגד הנותנים מעם הנויפה לשהיית המולד הראשון כמבואר סוף פ"ב . כי נאמר אל המתנגד הראני נא ברבריהם ז"ל שסדרו לנו זה חשבון העבור על המהלך השוה באופן שיתבאר מהם כי מסיני התקבל ושעל מנת כך מסרוהו לנו . כי האמנה כמו שזכרנו בפ"ו הנזכר בשים רמב"ן ז"ל לא נודע מקומו איו להם בשום ספר . גם דברי ר' אליעזר בפרקו על קצת עניני העבור כבר הוכחנו בפ"א כי לא כהלכה מסיני כתבם לנו . והיחידים אשר זכרנו בפ"ט שתארוהו למקובל . הלא ראת מלשונם טוה אינו להם רק מאוכד הדעת . וזה מה שלא יאות להאמר על המסורה כי הוא דבר שנודע בקבלה נאמנה . ואם מן הנמצא לנאונים אשר נקבו בשמות נראה היותו במסור' . הואיל ובאמת חוס' של הסד הקבלה מסיני נפסק בסוף הכמי הנמרא כמו שזכרנו בראשית תשובתנו על השג' הר"ם פרווינצאלי לא מפייהם אנו חיים להאמינו , כ"ש בהמצא עליהם מהלוקת . עד יראוהו לנו בדברי רבותינו . וכיון שאינו נמצא כנו' הלא טוב שנאמר לזכות החסידים האלה כי בקשה מצאו וגדרו בה גדר . היינו כי מדעת וכונה רצויה נאלקים ואדם אמרו בפייהם מה שלא שמעו באזניהם למען הגדיל מדרגת העבור אצל המוני הארץ פן ח"ו יזולו בחשבוננו המחודש ומסורר מאת בחירתם במיה שהעתיקו אותנו מחשבון הראיה והאמתי אל השוה כמו מה שזכרנו בזה פ"ד ואנחנו עכ"ז ניצולים מהפיסת החכמים שאמרו בין

כך ובין כך עתיד אתה ליתן את הדין כמו שהוכחנו בש' מ"ב מן הספר. גם תוכל לומר כי ר"ח רוב האי יצאו אל אחריו של רבינו סעדיה נאון אשר כתב זה ראשונה כמו שהודענו מדברי הרמב"ע באופן שאינו כי אם דעת יחיד כאמרם ז"ל מאן חכמים ר' פלוני. וכתב הר"ם בהקדמת פרוש המשנה פ"ו וז"ל יעשה זאת בהיות הגדה. ועוד נוסף בהתמצלות הנאונים הנז' המקבילים רבים שקבלו מן ההכנס ההוא. ודכיתתו בהנחה המצא על השביעית פי"ג. ובאשר בני הדעת ההוא רבים יקראום חכמים ואפילו היה לאיש אחר, ע"כ. ועוד נדבר על מנהג רבינו סעדיה ז"ל לפנינו על הששית פי"ג.

שנית. ידענו כי התחלת חשבון ר' יוסי ראש המדברים במספר השנים ליצירה הוא, כתחלת דברי פיהו בס"ע, מאדם. אשר סימן מולד תשרי ההוא הנו וי"ד לא מן תשרי של תהו אשר סימנו בהר"ד. וכן כל השבועות רבותינו בענינות אלו אם פ"ק דאלילים ופ"ב דערבין אם בכל יתר המקומות להיותם המיד נמשכים אחר ר' יוסי כמו שזכרנו והוכחנו כל זה גם משעם הן הבינו למעלה סוף פ"א נמנים למולד וי"ד לא לבהר"ד של תהו. הלא באמרם פ"ק דאלילים האי מאן דלא ידע כמה שני בשביעי לשייליה לתנא דס"ע וכו' והוא מתחיל מאדם. הכרח הוא שגם לדעתם ז"ל ההתחלה הוא ממנו לא מתשרי המדומה לפניו, דא"כ הסך יהי שנה יותר גם ראינו הנאונים רבינו סעדיה רוב האי לפי מה שזכרנו דבריהם בש"מ דף קכ"ו והנשיא הביאם מאמר ג' שער ו' כי שחקו ויניעו ראשם על המציירים סימן בהר"ד התחלה אמיתית אל המנין אשר איננה אצלם וי"ד. וכן כל אנשי המורה לדברי הנשיא בתשובתו הנו' והמפרש פ"ו מהק"ה לא סרו במנינם מדרך בעל ס"ע הנו'. וכל עדה רבותינו אשר גם הבנליים מהם מזרחיים יחשבו. וא"כ ימשך בהכרח כי הן מולד בהר"ד הן הילד השני וי"ד או ג' תתע"ו אשר לדעת קצת החכמים יצמוד תחתיו לא נלמד מסיני במסורת, אבל הוסכם מאת האחרונים כמו שכתב הגאון רב האי על בהר"ד בתשובה הנזכרת גם את המופת הזה לעומה זה תקח בידך שתתבונן כי האמנה משפט בהר"ד וכלל החשבון הנסמך אליו לא ישוב עד צדק רק במנותק חלקי השנים בלי תוספת ומגרעת. כי דרך משל אם שנות בית ראשון היו ה"י לא תשימים ת"ט או ת"א או אפילו ת"י וחצי. והנה משך בית שני לבד ממה שזכרנו פה עליו פ"ב מאמר א' דעות מפרשי הכתובים המרבים אותו למעלה בבחינת דבריהם על שנות מלכי פרס והכהנים הגדולים בתחלה הבית. הלא לדעת התלמודיים ג"כ עם כי לפי המורגל לא ימנעו רק ת"כ. הנה על האמת אצלם גם לדעת רבותינו היה תכ"א. וא"כ החשבון שאתה מושך אל בהר"ד הן ממנו לזמננו הן מומננו אליו לא ישאיר בו פרסה, כי הסך הכולל ימצא שנה יותר ותצטרך להסיג החשבון וסימני הוולת אל ראשיתה. שכן יקרה אף אם לא יהי הזמן הגוסף רק חדש, או חצי חדש, כמו שזכר עוד לפנינו על השלישית פי"ג. ואולם אמתה מה שאמרנו המשך בית שני גם לתלמודיים תכ"א תראה מסוגית החשבונות פ"ק דאלילים, ופ"ב דערבין אשר נבנו בהם המפרשי' והפוסקים ובפרט בעלי התריסין רש"י ותוספת. עד שהר"ד לוי' הבינו בראותו הכרעת רוב מנין ובנין תכ"א ומרגלא בפומייהו דרבנן למנותו ת"כ בלבד, כתב בתשובת קמ"ג יריעת רנ"ב כמו שרמזתי ג"כ בש"מ דף קכ"ו וז"ל. החרוץ היותר נכון שימצא בזה הוא מה שכתב בעל ספר התרומה [בה' אלילים] שיקחו חשבון מכוון ושלם. אי נמי

להתכוון אל הכתוב בדניאל שבונייים שבעים היינו שבעים של גלות בבל וה"כ של משך הבית. ובהרוץ הראשון הנזכר ש לך לסייעו ג"כ מדברי הרא"ש ורמב"ן ז"ל אשר זכרנום למעלה סוף מאמר א' עיין שמה.

ש ל י ש י ת . מדת התקופות העקרית בחשבון העבור שהיא רב אדא יש בה מחלוקת . וכל שיש בו מחלוקת אינו מסיני . א"כ מדת התקופות אינה ממנו . ומן הפרט הזה אתה יכול ללמד גם על הכלל . כי הרדוף והאמר אם סדר העבור היה מסיני ודאי הוא שלא נתן בלתי שלם . כי תורת ה' המימה . ומה שלא יספיק הנו בענין זה כלא היה . ואולם בהסיך ממנו סדר התקופה נמצא בלתי שלם . א"כ אף כלו אינו מסורת . וכל זה התבאר ג"כ במאמר זה פ"א .

ר ב י ע י ת . טעם עבור שבע השנים בכל מהוור כפי סדר גז"ח הנאות באמת וצודק אל יתרוני השנים כמו שבאר הנשיא מאמר ב' שער ה' והאפודי פ"א הוא דוקא בכל המהוורים השלמים בפועל . רצוני שהמאורות התהלכו בהם מראשיתם עד סופם . ואז כל שנת חמה יתרה י"א יום על שנת הירח . אולם המהוור הראשון ליצירה אינו כן בין למונים מבהר"ד ומעברים כפי סימן גז"ח . בין למונים מן וי"ד ומעברים כפי סימן בהו"י . בין למונים מן ג"ה תתע"ו ומעברים כפי סימן אדו"ש ככל המבואר מן המפרש פ"ו מה' ק"ה . כי הנה כלם מציירים שנים אשר לא היו בם למאורות מהלכים בפועל . באופן שלא יותרו לשמש הימים אשר זכרו . והיו שהמצא לראב"ע פרשת אמור בעקיצותיו שנחבנו למעלה פי"א לא תוכל לקדה יתרון שנה נוטפת כי לא היתה והנה העבור אחר שנה וחצי . והנה הרב הזה שהוא מעקרי העבור מיניה וביה אתה מוכרח להודות היותו הסכמה מאת כתות המחשבים הנו' כל אחת בסננו שלה כמו שזכרנו ג"כ פ"ח אצל שאר ההסכמות הנמצאות בעבור כי מדרך הטבע לא יתכן . א"כ הוא והעבור כלו איננו במסורת . ח מ י ש י ת . כפי המהלך האמתי הנו בלי ספק הנרצה אצל התורה ראשונה ובעצם . שכן בעת הקדוש ע"פ הראיה היו מחשבים בו מולדות הירח , וזה כמו כן יהי לנו לאות שגם דושבון התקופה בזמן הנביאים ובני יששכר היה כפי האמתי , כ"ש בהתודע מעדות ראב"ע והר"ם כי תקופת ניסן האמתית קודמת עתה אל השנה רב אדא בשני ימים . ואין להשוב שגרע כח המסורת והנבואה והכמה בני יששכר הנו' בתקופתן מן המולדות ושלא ידעו את דיוקם ככל הוברי השמים כי בשגם תקופת רב אדא תספיק . ולא נתקופת שמואל . לשמור את האביב אל הפסח . הלא יותר נכון שנאמר כי הראשונים ההם ידעו את האמת עד כרגע , אם כן דבר רבינו סעדיה והגאונים הנמשכים אחריו שגם בימי הראיה היו סומכין על חשבון העבור אשר הוא כלו כפי המהלך השנה בלבד ימצא הן במולדות הן בהקופות שאין לו רגלים . ובאמת תחמה לאמר מיה להם לראשונים לחשבון השנה והם צריכים לאמתי . אשר כל זה התבאר ג"כ בזה פ"א .

ש ש י ת . אין ספק שהתורה לא הצוה דברים סותרים אפילו על זמנים שונים כאשר דוגמתה תמיד אל הכלית אחד . והנה לפעמים יתחלפו ראשי החדשים והקביעות מחשבון הראיה לחשבון השנה כמו שזכרנו בפ"ה . וכן יתחלפו סני החדשים המלאים או חכרים . כמו שזכרנו למעלה פ"א על אודות מחלוקתו של ר' שמעיה ביום העצרת אם כן איננו עם חשבון הראיה במסורת .

ש ב י ע י ת . ענינו ראות בסדר העבור מונח מתחלף שמוכין למולדו' נר' אליזר

ולתקופות כר"י אשר לזה בתשרי נברא העולם ולזה בניסן . וכן מצאנו חלוק דעור בשעור הומן שהתכסה הירח סביב למוֹלד . כי הו"ל פ"ק דר"ה אמרו כ"ד שע והנשיא כמו שזכרתי למעלה פ"ח לענין בעל העקדה שלשים ושש . והר"ם ז"ל ראש פ"א מהלכותיו אמר כשני ימים . וכמו כן ראינו מהלוקה בין האחרונים אם חשבון העבור יצמנו מסיני אם אין . גם נחלקו על איזה מקום מן העולם נוסד חשבון מהלכי המאורות כמבואר פ"ט דלעילא . אף נשתנו דעותם אם מונים השני' אל בהר"ד דתשרי של הרו או לו"ד דתשרי של ישיב . או לג"י תתצ"ו שהוא לתשרי הראשון אחר יצירת אדם . ונפקא מינה גם לסכומם שזה מונה אהת או שתיים פחות או יתר מרעהו . כמו שזכרנו את כל זה מאמר א' פ"ג . ולשון החכם ישראלי מאמר ד' פ"ג על המולד הראשון כמו שכתבנו בפ"מ דף קכ"ט הוא מבלבל מאד . באמרו קדמונינו נתגלה להם במחזקם [וכבר נודע כי כל מהקר אנושי הוא מן המאוחר אל הקודם] , או מדרך הנבואה (וזה בהפך כי האותיות ואשר תבאנה , מן הקוד' אל המאוחר תניד לנו) כי לדעת האומר בניסן נברא העולם היה בזמן כך . ולדעת האומר בתשרי בזמן כך . אופן בלי ספק רחוק מהתיחס לנבואה אשר היא ברה נחמה ולא נסתפק על דבר אם קבלוהו ממינה אם אין . כמו שהוכחנו במאמר זה פ"א . עד כי תמיהתי איך יצאו מפי החכם ישראלי דברים כהמה . ואולם ההלכות מסיני לא תבאנה חוברות ואחווות בשח ספקות ומחלוקות כאלה אבל תודענה על נכון הן הם עצמם הן בואן מסיני . א"כ חשבון העבור אינו מסנו . והנה החכם ישראלי הנוכר הואיל ואחא לידן לא אמנע הוסיף התפלא עליו אך בספרו המהובנם יסוד עולם פ"ט מאמר ד' הפריו על המדה בדברים אשר רמותו ג"כ בכ"ה מפרקי הספר . והר"ר לוי ג' חביב בתשובת הסמינה דף רפ"ה בלי הרגיש על נחש הכרוך בעקבם , שכתב וז"ל . כשגזרה מלכות האומות הסומך והנסמך יתרג . כשני מאות שנה אחר ההרבן נקהלו חכמי ישראל וראשי האבות והזקנים והסכימו לעצה נכונה כדי להסיר המחלוקת ושינוי הדעות והסברות והמנהגות שהיו קודם לכן בין קביעות ר"ה וי"ה ושאר החגים ע"פ ראית הלבנה וחדושה . לבין קביעתם ע"פ החשבון . והסכימו ליסד לנו בהכמה גדולה וקבלה ומסורת שהיה או בידם מן הנביאים וחכמי ישראל הראשונים . והתקינו החשבון הנכון הוה המסור לנו מהם לעבור השנים וקביעות ראשי החדשים והמועדות והצומות כדי שכל ישראל המפורים לקצוי הארץ יהיו מאו ואילך נוהגים על פיו ועושים אותם ביום אחד מפורסם לכל בלי הצטרך לעדי ראיה ומשלוח צירים כראשונה עד יבא מוחה צדק . וזה היה בימי ר' הלל בר' יהודא נשיאה ובית דינו אשר למדו אותנו ההשבות האלה , ע"כ . הלא מתוך דבריו הנזכרים אשר בהם סכסך על למוד העבור נבואה קבלה וחכמה נמצא הולך ומורה היות החש' שבידנו מוסכם ומחודש עם מה שהשיגוהו להשמר בו הפרטים אשר היו ג"כ נדרשים בעת הקדוש מקדם . ואמנה הור בו אצלי מאד הוא מה שיהר סבה לזה העשות הכל להסיר המחלוקת ושינוי הדעות והסברות והמנהגות שהיו קודם לכן בין החכמים כנזכר . כי זה ממה שיחקה את המינים קראים ארורים ויחזיקם בחקותיהם . שכן נמצא לאחד מהם אהרן בר אליאל [אשם לא תכנה] בפרוש מכונה לו כ. ת. ר. תורה פרשת אמור וז"ל . יש מבעלי הקבלה אומרים כי כונת התורה היתה שיתנהגו על פי הראיה עד סוף חכמי המשנה . ואחרי כן יתנהגו ע"פ החשבון ,

וא"כ לא היה ראוי להחלק חכמי ישראל שלא יורו כלם לדעת אחת כי רבו המחלוקות בהיותם מבטלים את הראיה לקיים החשבון באופן כי יותר מ"ד שנים עמדו בלי תקנה עד שקם יצחק נפחא ותקן העבו, ע"כ. והן כל אלה לזה ולזה דברי נביאות והיה כצדיק כרשעי בר עונשין. וזה על שנגתו הפאת, וזה על זדונו כרה לנצח. כי לא כן שמענו מן הקדמונים רבינו האי בהשבתו שהביא הנשיא מאמר ג' שער ז'. ורמב"ם פ"ה מדהק"ה. ורמב"ן בהשגות קנ"ג. הנתן הסדר הנה לקצץ בנפישות המחלוקות שהתמידו כמה שנים. אשר מהן יביא הקראי ראייה על בלי המשך בעבור קבלה נאמנת. אדרבא מצאנו ראינו את כלם אומרים כי רק מיראת בטול הב"ד מן הארץ והימנע בגלל זה אופן הקדוש על פי הראיה באופן שח"ו יתבטלו החגים מצמינו בהתבטל הקרבנות מאין מקדש. כלם שפה אחת ודברים אחרים נמנו וגמרו להעתק מן הראיה והשבונה אל החשבון השוה הנהוג לעת עתה. בלתי עלות בין דא לדא משאת שום קטטה ומחלוקת. והנה בהיות זה כן הקראי באפו ימהץ ראש על ארץ רבה ולא יתן תפלה במשך קבלתנו. ואף האיש הישראלי הנזכר אשר ודאי לא כשמועה מרבותיו אבל מאומד דעתו ופלילה גרידא נהב כמדובר ישיב ידו אל היקו ויודה כי אמנם שקר מליו ובסוד עמי (זה סוד העבור) לא לרצון יהיה מאומה. באשר האמת לאמתו הוא כמו שזכרנו פעמים רבות כי לפי מה שקבלו על הכתובי' החד' הנה לכם ואשר תקראו אתם היה לסנהדרין כת' בחוק העתים לבהור ברכים שיחפצו לטמירת כונת התורה של מקראי קדש. ולזה טרם התבטל הקדוש בראיה והשבונה כנזכר הסכימו על החשבון השוה יחד כלם בלב אחד כאיש אחד עד שוב ד' לשוב עלינו. גם בעיני יפלא אם הרא"ש ז"ל אשר אחרי לכתו לטעת אשל תלמודו בספר. זה הישראלי שהיה מהלמידיו יחס לו חבורו הנזכר, בראותו כאלה, וכאיש גבורתו, לא קיים בו כר' עקיבא בפ' יש בערכין הוכח לחכם ויאהבך. אך נשוב אל ענינו ונאמר כי בהתיחס לבחינה השביעית הואת הטוב בעיני תעשה קורא נעים לראות מהדש ארבע ההוכחות אשר כהבנו בפ"מ מן הספר.

שמינית. מצאנו לתנאים שלש דעות באיזה יום מן השבוע היתה יציאת מצרים גם ספקות בעבור קצת חדשים ואחרים מלבד אלה כמבואר הכל בזה פ"ד. ואולם אם החזיקו חשבון העבור עם ס' בהר"ד או וי"ד לראשיתה נהוג מקדמי ארץ יכלו לברר ספקותם הנו' ולא עשוהו, אם כן לא היה אצלם למקובל במסורת.

תשיעית. אנחנו רואים חמשה חכמים מודווקים לאשלי ררבי מעידים גם לפי דעתם מכריחים במופתו איצטגנינות כי ס' בהר"ד מתוקן כפי אופק בבל כמבואר למעלה פ"ה ובהכרח גם סימני וי"ד וג"י התע"ו לשתי השנים הנמשכות הימנו אשר בחרו להם הכתות הממאנים להתחיל מבהר"ד נמצאו מסודרים לפי המקום ההוא. ואולם אין להאמין שהתורה הנתונה בסיני תישיר את נוצריה בלמוד הנה לבבל עיר ההרס. והיא יכולה להישירם מאופק סיני עצמו או מאופק א"י שאלה התעתדו ללכת. כ"ש בהיות השעות השוות הנמנות בבבל בלתי מסכימות לנמנות בסיני או ארץ ישראל מפני הפרש זריחת השמש. אם כן לא מסיני אבל מהחכמי בבל באו הסימנים הנו' לידנו.

עשירית. מצאנו כי סימן בהר"ד וכל העומד הדתיו כנ"ל מיוחד על מקום צר ונקודה משוערת בשביל אשר רחוק ממנה אפילו מיל לא יאמר עוד בהר"ד אבל

בהר"נ או בהר"ה . ואולם העדות על הראיה לא היה מצומצם כל כך . כי זה בלי ספק נמנע אצל מראות עיני העדים כמבואר הכל סוף פ"ה אם כן איננו כמו חשבון הראיה במסורת .

אחת עשרה . אין ספק כי לקביעת סדר העיבור כפי סימן בהר"ד או המלאי מקומו כאמור צריך להאמין שהבריאה היתה בימים נבדלים ככל הנראה מפשט הכתובים במעשה בראשית . ושהמאורות נתלו בליל ד' והמולד שהה עד וי"ד אשר ממנו למסרע יצא בהר"ד לשנת ההו . כי אפילו רגע שנפדה מזה יתקלקלו כל הסימנים האלה . ואולם מצאנו הר"ם ורלב"ג שני מאורות גדולים בחשבונות העבור אומרים ביתר ספריהם שהכל נברא יחד בתחלת יום א' . וגם אחרים חכמי לב נלוו דמם בזה כמבואר הכל פ"ז . אם כן לא התווקדו למקובל במסורת . אבל יאמץ שיאמרו כי הכל לא בכ"ה באדר או באלול נברא כי אם בראש החדש עצמו . דהו ניסן כר' הושע או תשרי כר' אליעזר . ובשוב מן המולד שבימינו המולד השהה בתשרי הראשון לפי חשבון השנים הנהוג לנו יום ו' י"ד שעות שהוא יום א' עצמו לפי דעתם וראו החכמים היות בזה מולד תשרי יותר נכון לתת יומו ראש השנה . ממולד ניסן המקדים אל ליל ד' ט' תרמ"ב . כאשר גם הוא נראה יותר נכון לתת יומו ראש להשבון התקופות בבחינת החילום מעת התליה . קבעו הסדר לתקופות כר"י ולמולדות כר"א . בשגם מבחינת הבריאה עצמה אשר בלי ספק היתה בעת אחדי בלבד לא היה לנו לשום בה התחלות שונות . וכן לא היה לנו לדמות במול' הראשון שהיית י"ד השעות ההנה . והנה אם בתוספת או גרעון שנים ליצירה הודמן אל המולד הראשון איזו קדימה או אהור היו כמו כן מהברים אל החשבון ורכים יציאו הסדר מכוון אל המולד השהה הנאות לו כמו שעשו באמרם שמולד ניסן הראשון קדם והיה ד"ט תרמ"ב ומולד תשרי שהה עד י"ד שעות בין לר"א בין לר"י . כי דרך כלל מדי החליטנו שכל סדר העבור היה בהסכמה הלא הקושי הנו' בשל מעקר . כי המניח בזה בבחירתו איננו הורס או מתנגד לנמצא אצל העיון בעצם . ולכל הפני' אין לבוא כיורה זקים בעלילות שוא לאמר איך תקשה ותלמד על הנושא המפור' הוזה מדברי היצירה אשר הם שפוני טמוני קדש עד כי לפי מה שכתב החכם בל מ"ס בהקדמת מקנה אברם שלו . רשב"י חבר כ"ד ספרים על אות הבית של בראשית . ועכ"ז כל המוסף גורע . כי אמנם הקושי הוזה שיעורנו איננו מן התורה הגנוזה החומה ולא ידע אנוש ערכה . אבל מדרבנן אלו אשר לא בלעגי שפה כי אם בלשון צד וברור פשוט לנו כונתם הנוכרת המיבו אשר דברו או ח"ו העמיקו שהתו . ושאלתנו היא אליבא דידהו . כי סוף סוף אליבא דכ"ע לאו קטלי קני באגמא נינהו .

שתים עשרה . אין ספק שהכלל הנתון מאת ר"ג בכתיב' השפ"ג הוא מעקר העבור . ואולם מצאנו רלב"ג חכם תורני הולק עליו כמבואר בזה פ"י א"כ איננו לרעתו מסיני במסורת .

שלוש עשרה . יודע אני בעצמי שאיני כדאי לפתוח סי נגד הנמצא לגאונים ניהי נפש . אפס על דבר אמת . בענות צדק הנני אוחז בכנסות החולקים עליהם אשר רבו כנראה בש' שלמעלה . ונוסף על מה שראב"ע . כמו שזכרתי בזה פ"ד . שפתיו ברור מללו כי דבר רבינו סעדיה אשר הזכירו ג"כ בעל העקדה שער ל"ז כמקיים אותו שהב"ד גם בעת הראיה היו סומיין על חשבון העיבור אינו אמת לכל

האותות והמופתים שהביא . ועוד נוסח שם עליהם מאתנו . אשר אמנה עם נפילת דבר רבינו סעדיה יפלו ג"כ דברי רבינו חננאל השוים אליהם כמו שהראנו בש"מ דף קכ"ה . עמוד נא משכיל והתבונן היעמדו דברי רבינו האי אשר בתשובתו שהבאנו ומעלה פ"ט אמר כי בענין העביר קדמונינו צו איהנו לאהזו בכל מהזור שעה לתפ"ה חלקים ובמולדות ביו"ה תקצ"ה . מה מינו של זה אצל זה . בשלמא למולדות ביו"ה תקצ"ה נחא , שהוא מיוסד על קבלת ר"ג בכטי"ב תשי"ג אשר מהזוק אמתתה לא המוט לעולם . אלא בתקופות שיעה ותפ"ה למאי הלכתא . הלא זה כפי דעת שמואל אשר נודע ההבטלו לגמרי אצל הקביעות כמו שזכרתי פה מאמר ב' פ"א . וראוי היה לו לזכור תמורתה השבון תקופת רב אדא שהיא התקופא שבצנעא המאושרת ושכנה הלל אותה ההכנס כוזרי מאמר ד' וברי לי כי הן על זה הן על דברים אחרים שאמר שם בסוף תשובתו על יהרון השעה ותפ"ה הנו' הוא רב האי ז"ל הרגיש בהלשת דבריו . אשר ע"כ סיים ואמר סמוכים אנו כי גאולת ישראל קרובה ויבוא מורה צדק . כמו כן פלס נא מעגל דברים אלו של רבינו חננאל ז"ל אשר הביאם המפרש לה' קה"ה ראש פ"ה . שעל יסוד אמרו כי כל סדר העבור הלכה מסיני הנה בפירוש הסוגיא של פרק הדליל במהלוק' ר' מאיר ורבנן לענין ר"ה דאקלע ביום ו' אם היו דוחין אותו בעבור אלול אם לא דר' מאיר סבר אין דוחין , הוא רבינו חננאל כתב ז"ל . ק"ל הלא היה ר' מאיר בקי בסוד העבור . ולעולם כרבנן דחין כי דיכי דמסירי להו בסוד העבור הל"מ והך הלכתא לא אמסירא לה' מאיר . הלא מלבד הודע לודאי שיעקרי המסורת לא נעלמו ממנו להיות הכלל בידנו דכל סתם מהניתן אליביה ראה שם הסוגיא בש' החליל ותמצא שם שתי משניות לזכותו אשר זכרתים למעלה פ"ה . גם פעמו הזכור שם פ' החליל אין בין ר"ה לר"ה אלא ד' ימים וכולי הנו מאושר בש' ר' עקיבא . שהביאו ממנו ראינו כמו שזכרתי למעלה ראש פ"ד . וכן תמצאנו לפוסקים ובפרש סמ"ג עשאין מ"ד . ואיך אפוא הוא רבינו חננאל מכברת נפשו לא מדברי הגמרא יחס אליו ההעלמה הנו' . זה באמת פלא . גם התמה על אמרו לפי דברי המפרש פ"ה הנו' כי עולא ע"ק דר"ה טעה בהבנת טעם החדוש אשר הוא עצמו הגיד לחכמי בבל שחכמי א"י עברה לאלול משום ירקייא ומתייא . ושר' אחא גם הוא טעה בזה כנראה לו שם . באמור הגאון הנו' כי שניהם האמינו העשות הרחיה ההיא מן הב"ד של א"י בבחירת עצמם מפני אותם הסמות המקריות . והם לא עשוהו אלא להיות זה דינם מסדרי הדדיות שהיו אצלם הלכה ממש רבינו . כי כל זה לגאון הנו' מהאמינו שדברי העבור כלם ובכללם ענין הרדיות היו להם מסורת החומה מסיני . ושהב"ד לא היו רשאין לעשוה מדעתם מאומה כשוכח דברו ית' ל כ ס ו א ת ס לפי קבלת רבותינו . והרי הרברים האלה מעולא כמו שזכרתי ג"כ פ"ה היו כשני מאמרים נבדלים . לא אמר עברה לאלול משום ירקייא ומתייא . אבל כתב החלה ואמר עברה לאלול . ואחר כך במימרא אחרת זכר המסך הועלת מזה לבני בבל אשר בעמק בלתי שיתן מאמרו השני סבה לראשון . וכבר הראינוך בש"ה הנו' קושיות הזוק' על דבריו אלה . גם לא תחדל מהתפלא בו איך הוא ז"ל לא הבדיל שם בין סבה העבור מפני הצורך והאביב שזה הטרד וזה דבר תורה לסבתו מפני הגדלים אשר בפרוש אתמר שאינה אלא סעד כמו שהובא מאת הכסף משנה פ"ד מה' קדו"ה ותראה לו שם היותו מבאר כי טעם הקרא זה סוד העבור הוא להיות הב"ד נזהרים מהודיע דרכיו אף

להכמי לב בלתי המוזמנים אל העסק, כאלו המסורת הזאת תאסר לצאת משערי ב"ד והוצעה. ולא כמובן מדברי הר"ם פי"א שעל רכני השבון הראיה אשר לדבריו בארץ הימים ורוב הבריקות נודעו לחכמים רבים גם בא"ה. אמר שהן סוד העבור אשר היו חכמים גדולים יודעים אותו ואין מוסרין אותו לכל אדם הלא לסמוכים נבונים כאומר שמניעת הלימוד היתה בלבד מחמת עומק הנושא. כי בלאו הכי כתר תורה גם בזה מורשה לקהלת עמנו. ומפני העומק הנו' תאר החשבון הזה. סוד העבור. והחשבון השווה הנהוג לנו עבור בלי שם לווי כנראה לו ראש פ"ו מהקה"ח. ויש להביא ראיה על אמתת הלוקתו זאת ממה שתראה לאבנה דר' שמלאי פ"ק דר"ה היותו שיאל את שמואל ידע מר הא מלתא דתניא בסוד העבור נולד קודם חצות או אחר חצות וכולי שהוא דבר מתיחס לא לחשבון השווה רק לאמתי כנראה מדברי הנשיא מאמר ב' שער ז'. והנה תאר אותו סוד העבור כדברי הר"ם הנו' אשר לדעתי יצא לנו מן המקום הזה. מה שלא תמצא על החש' השווה. כי האחרוני' הם אשר תארוהו עבור גדיא כדבר הר"ם בראש פ"ו שזכרתי. גם מה שאמר הנאון כי לא היו מודיעים אותו רק למוזמנים כנו' הלא תראה כאלו ממענהו כך דשמואל הקטן לר"ג בהדיא עובדא דסנהדרין פ"א שהזמין שבנעה ומצא שמנה. אני הוא שעליתי שלא ברשות אבל לא לעבר את השנה אלא ללמוד הלכה למעשה הוצרכתי. מכלל (כמו שכתב ג"כ המפרש להקה"ח פ"ד) שיתכן להוסיב מי שאינו מוזמן לא להמנות אבל ללמוד כי האמנה ביום המעשה אינו אלא במוזמנים כאמרם ג"כ במתיחס לזה על מנה שירצה נשיא. ושאין ראיה הורה קובעת. כי אם מאמר הב"ד מקודש כמבואר שם פ"ב. לדמיון משפטי הננעים אשר בסגולה הורנית אינם אלא ע"פ כהן. ובגלל הדברים האלה את אשר אמרתי לפנים אשנהו גם עתה. כי אין ראוי להחשב על הגאונים' הנו' רק שהשרינו על מדתם זאת למצן הגדיל תפארת העבור בעיני החמון לסנה הנאותה שזכרנו בפרק הזה קושיא א'. והרי בהיות אל כל ב"ד הממלא מקום סנהדרין רשיון וכח תורני לקרוא הרש ושבתון' כטוב בעיניהם לפי התכליות המכוונים בה מאת התורה. והם ז"ל סדרו לנו את כל הנמשך מסדר העבור המיוחד בבחירתם כאמור. הרי הסכמתם זו נאמת ובהמים בד בנד תהיה כמו חשבון הראיה לרצון להם ולא (!) לפני ה' וכבר קיימיה וקבלוה עליהם כל בני עמנו.

א ר ב ע ע ש ר ה. ראה מה שכתבנו בסוף פ"ב על הקושיות אשר תבאנה אם אמרנו כי חשבון הקביעות סודר מן הקודם אל המהאחר. כי ארכו שם הדברים ואין לך אלא לגול עמוד בלי שנטרה להביאם גם הנה.

ה מ ש ע ש ר ה. אם סדר הקביעות ע"פ השווה ושרש בהר"ד שעליו בפרש' אנו דנים נמסר הוא עצמו מסיני מה היה הצורך בתורה על דעת רבותינו שהיו הקיבועי' ב"ד ובא"י כי כן אנהנו מתשארים בו שתקנוהו ר' הלל וב"ד נשיא הארץ. הלא בהתגלות ע"י כל מי שיהיה איש אמונים בבחינת השרש המסור בנבואה והחשבון הנמשך אליו אי אלו הם העתים המוזמנים להתקדש בהם גם לדור דורים נמצא שכבר קדשום שמים. והאי לאו מילף הוא של כבישי דרחמנא אלא גלוי מלתא בעלמא. אשר כדבר הר"ם פי"א גם נער קטן נהוג בו על יושר. ואם כן

(1) גם אפשר לקרוא הסלה הזאת בכ"י ולנו. כי אותיות נו בכחב איטלקים נראים לפעמים כצורת האל"ף, המישריך.

מה כה ב"ד יפה שנצטרך אליו בו . הלא יספיק היותו ככל יתר הרברים שנמסרו בסיני אשר עליהם תמצא בהקדמת היד להר"ם ז"ל נשואו מספר והולך שלשלה הקבלה רב אשי קבל מרבא ורבא מרבה ורבה מרב מרב הונא שהיו כלם הנמי הוציא לאר'. וכן אחרי חתימה הגמרא בהכרח קבלנו מהנמי הדורות בלתי ב"ד ידוע . ומה זאת איפוא בקביעות ומאי רבותיהו שידוקק על המסר לנו קבלתם על פי ב"ד ובאדמת הקדש . ובר מן דין הלא יאות שיבדן כי בעת הרצון והמעלה אשר היו מקדשין ע"פ הראיה יורמן קביעות החגים מהסכמת בני אדם ובחירתם . רצוני מהסכמת הב"ד . כאמרו ית' לכם ואחס . שזו היתה נחמת ר' יהושע מר' עקיבא ור' דוסא במחלתו עם ר"ג פ"ק דר"ה כפי הידוע . ואם עתה בומן הגלות והקצף ימצאו כלם מצד הבחינה הנזכרת מסודרים ומיוחדים בעצם וראשונה מפי ב"ד שי מעלה הלא כאלה שמן חלקנו ותחשב לנו ברכה עד שהאמר כי הימים הראשונים לא היו טובים מאלה . ואדרבא טוב לנו מאז עתה כי ה' מחוקקנו . ולמה יאמרו החכמים רמב"ן והישראלי כמו שזכרנו בפ"מ גם רבינו האי בסוף תשובתו הנו' שיש לנו לדרוף את הסדר הזה עד יבא מורה צדק . האמנה באמרנו כי הסדר הזה שבו נעתקנו מן החש' האמתי אל השוה לאו מסיני אומר אלא נתחד' מבחירת החכמים לקשיצת הדרך בשעת הדחק כמו שזכרנו בזה פ"ד . וכעין מה שהר"ם ז"ל כתב בה' שביבת יו"ט פ"א על י"ט שני כי הוא מן הדברים שינתחדשו בנלותנו . ואין לנו עליו ולא על ס' בהר"ד או כיוצא בו הנסמך אליו שום הערה מאת ה' מן השמי'. רק בבחינת המיצוה הכללית של לא תסור והפרטית באמרו החדש הזה לכם ב"ד של משה הנה תמו נכרתו כל התמיהות האלה . ונמצא שהכונה האלקית נצבת על עולתה שיהיו כל ימי חגיגו הן בעת המעלה הן בעת השפלות נזכרים ונעשים ע"פ ב"ד אם בפועל אם בכח . כי מסתמא זריון הם ויכללו דבריהם ככל הנאות מן הצורך . ושיהיה תמיד מוצא הסדר הזה מן המקום אשר עצם קרושתו גורם לתקון . וזולת הטעם שיהכך בזה כי הקדוש והקביעות יהי כפי מערכת המאורות לא במזרח או מערב אבל במצבם על הארץ הנבחרת כדבר החכ' כזורי מאמר ב' ס' ס' שבתות י"י ומועדי י"י תלויים בנחלה י"י . וזו אולי מכוונות עדהו של חנניה על הכתוב לשכנו תדרשו כל הדרישות לא תהיינה אלא לשכנו כדאיתא בסנהדרין ור"ה שניהם פ"א . הנה אלה המש' עשרה ראיות לצד האחד אשר הן קושיות לסותרו כמו שזכרנו . ס' להם הוד והדר פעלו . ובגד בוגדים בגדו . ואם נמצאו בהן חלושות בקצת . האמנתי כי המשכיל ברובם , מעמל נפשו יראה ישבע . ודבר טוב ישמחנו .

כונת הפרק . היתר עשר קושיות הנמשכות לחשיבת השאלה שנכנסה במאמר ראשון פ"ג מוכיות הצד הסותר אשר הרצנו שם פ"א . ובחיתר השנית תמצא השנה על כהר"י קארו . ובששית אחת על רבינו סעדיה ואחרת על רמב"ן ז"ל ובשביעית על החכם מורדו .

פרק יג . ומעתה אלקים וחסדו ישלח עורנו מקדש לבוא אל היתר הקושיות הנמשכות לתשובת השאלה אשר במאמר א' פ"ג מוכיות הצד הסותר שזכרנו פרק

ראשון מאמר א'. וזה אמנם יהיה כדברינו אלה. על הראשונה, המבוארת שם נאמר שאין המנהג הנמצא לרבותינו במנין השנים ראייה על חשבון הספקות הנופלים בו והכתובים וההוכחות אשר לזכות הצד הסותר בלתי שפונים להבחן. כ"ש בראותנו שהם ז"ל עצמם נותנים יד לזה נמבואר פ"ה מאמר א' פ"ב לענין שנות הושע. אבל אחרי התשטט סך השנים נדעת ס"ע אשר מנאם כפי מה שעמד ויפלה באור הפסוקים. ובאמת אין דרך ושיג לבוא בחכמת אדם עד תכונת זה הדרוש בעצם. כי מי יקשיב וישמע לאחור מזה שלא הוגד מראש ונדעה. אחזוהו גם הם כפי מה שהוא ולא הרפהו. כ"ש בהרגישם ז"ל כי הוא ס"ע עצמו אשר מינייה וביה התבאר בסך שנות בית ראשון שהיו יותר. קבע מסמרות במה שהחל למנות על פי שנות המלוכה או עד נשיית המלכות בגלות וייבין כפי שם ראב"ד הלוי שזכרנו פ"ב מאמר א'. וכדבר הזה האמר בכל האחרונים אשר עם היותם לא בלבד מסופקים אבל מקיימים במספר השנים של חלקי זמנים מה איוה יתרון באופן גי גם בסך הכולל יחוייב תוספת. הנם רודפים את השמחה שהחלה. ומדברים בכל מקום ובכל נושא כפי הנאות לכל נמשך אחריה. הלא תראה שכן עשו גם בחשבון הקופת שמואל ומתיחס לה עם הדודע להם על אודותיה סבת הבפול ככל אשר זכרנו פה מאמר א' פ"ג ומאמר ב' פ"א ופ"ח ס' ו'. כי האמנה כן ראוי תמיד לקיים את אשר נתפשט בהמון כל עוד שלא יהו' בו נוק תורני תלילה. בשגם לא בכל זאת תנעל הדלת בפני כל הבא לחקור בסוד חכמים את האמת לא להסיג ח"ו גבול ראשוני רק לתכלית דרוש וקבל שטר או לסבה אחרת שיאמין היותה לרצון לפני אלקינו כמו שזכרנו בכ"ט מפרקי הספר ועל פי הדברים שכתבנו על פ"מב במהדורא השנית סימן כ"א.

ועל השנית. עם מה שהעירונו בפמ"ב הנו' על מה שיש בו די להיתרה לא נחדל גם עתה מהדוסיף באור ונאמר כי המנוון מאת החכם כוזרי בדבריו ההם קבלנו שנות הקדמונים ממש. אינו לומר כי באה מאתו על זה קבלה סתומה על פה. שאז דאי לא תצוייר בה מהלוקת כמו שזכרנו בזה פ"א. אבל אמר כי בספורי הקורות אשר כתב התורה מראשית היצירה עד ימיו נמצא שאגב אורחיה מנה לנו השנים עם שיונה כי לא כוון לזה בעצם. הלא כמו שזכרתי בפ' הכ"ה אלו השב דבר עקרי ידיעת פרטי השנים היה מתחיל תורתו היום אלפים תמ"ח שנים ברא אלקי' וגו' אבל סתם ואמר בראשי'. דמשמע כתרגום אונקלס בקד מין. ובהרגום יב"ע מן אולא. שהם כדבר המשורר לפני הארץ יסרת. ובנוס' הפלוחינו הבדלת אנוש מראש. יצרת עולמך מקדם. ועם כי בספורי הנו' נמצאנו יחד לומדי' מספר השנים כדבר הכוזרי הנו' הנה לא יחיש כי בפתרון הכתובים ההם, נמצאו דעות שונות בלי הכרע אשר בגללן תמוש יחד הסך הכולל כמו שזכרנו בפ' הל"ה על סך ת"ל השנים האמור ביציאת מצרים. והנה כל אחד ירמה שדעתו צודק על הסתם המתקט אצלו מכתבי הקדש. וכמו כן סיוס דברי החכם הנו' ונדע מה שיש ממשא ועד עתה. בידיעתנו הגרידא תלה אותו, היינו מהסתכלות דברי הנביאים. אשר מ"מ גם בבאורם גדלה מהלוקת. כי האמת הוא שאין מסורת נבואה על פה בסך השנים ליצירה. אבל ר' יוסי בס"ע כמו שזכרנו בזה סוף פ"א ועל השנית בפ' הקדם. הוא שהתחיל במנינם. קצתו ממה שדמהו נוכח ע"ס הכתובים וקצתו היינו מחתימת חזון והנה, כפי השמע אצלו מאיוה חכם אם מישראל אם מא"ה או

כפי השוחרתו הפרטית בשלשלת הדורות ההמה . ועדת רבותינו . כמדובר גם שם . לא סרה מהמשך המיד אחריו בכל החשבונות האלה , גם מה שהוסיף החכ' כוזרי שאין בין היהודים מחלוקת . אין הרצון בו רכ"ע מדוע היותם כיום ד"מ השל"ו אבל יפטר על ההסכמה הכוללת שיש לשנים כך מה ליצירה . כי מזה יתברר המבוקש העקרי בספרו שהוא שאין העולם קדמון כי או שנותיו ההינה לאין הקר . ובמכוון הוזה לא יויק אפילו ידומה המספר שבעתים . ואפס גם לדעתו אפשר המצא בהם זה מוסיף וזה גורע . הלא לכל הפחות נהי דלדין אנשי מערב המונים אל בהר"ד ועמנו הר"ם ז"ל כמו שיתברר בסמך שנה זו היא השל"ו לבריאה . הנה לפי ס"ע ועדת רבותינו כאמור . והגאונים רבינו סעדיה רוב האי וכל אנשי מורח המונים אל וי"ד כמו שזכר המפרש פ"י מהקה"ח . איננה כי אם השל"ה . ולמונים מן ג"י תתע"ו אינה אלא השל"ד ככל אשר זכרתי גם כן פ"מ דף קכ"ח מן הספ' . ואין ספק כפי מה שנתבתי גם למעלה פ"ב סי' ז' שאם היה על מספר השנים מסורת נבואה לא נפלו בו שנויי דעות ומחלוקות כאלה .

והנה יען זכרנו עתה כי הר"ם ז"ל הוא עמנו אנשי מערב למנות מבהר"ד שכן אמנה תראה לו פ"ו מהקה"ח סי' ה' וי"ג הגבילו אותה ראש מהזור . וכן פ"י דה' שמטה באמרו כי מולד וי"ד הוא לשנה השנית דיצירה נמצא בהר"ד לראשונה . אני טרם אעבור מזה אמרתי להרוש מועיל אגלה אונך בשתיים זו הישרנה לדעתי בעיניך . האחת כי בראותך מה שנתב פ"ה דה' שמטה הנו' וז"ל . בשנת ב' אלפים תק"ג כו"ה שאחר מולד אדם התהילו למנות וכו' . אך לך לטעות בגברא רבה אשר נזכרו לפנינו בהיותך הושב כי לדעתו מולד וי"ד הוא המהואר אצלו תמיד התחלה ליצירה . דאם כן תקשי לך היא גופא , שאמר הכף כי זאת שנת וי"ד היא השנית ליצירה . ועוד נמצא סותר את דבריו המכופלים בפ"ו הגונר . אבל טעם זכרו שם התחלת וי"ד הוא מדרנו וחפצו לברר השנה הרמוזה ממנו בכל סימניה . לבריאה , להרבן , ולשטרות . ומאשר ידע המצא הכמים כמו הגאונים שזכרנו המונים לבריאה מן וי"ד לא נמנע מלזכור גם את ההתחלה ההיא . אך עם הבאור שהיא השנית אצלו כנו' . ועוד לסבה יותר עקרית והיא כי להיותו עתיד לכתוב באותו הפרק אך בשנת התקל"ו לאלף החמישי היא שמטה לדעתו . ומוצאי שמטה לדעת הגאונים , אם לא הקדים כאן לרמוז על שהי ההתחלות לבהר"ד ולוי"ד כפי הדעות השונות , היה הקורא יכול בנקלה לטעות ביחסו גם אל הר"ם תחלת ההשבון מן וי"ד . ונמצאו שנת התקל"ו הנו' נופלת במוצאי שמטה לא בשמטה עצמה כפי חשבוננו . ולא התברר דבר המחלוקת אשר הפך שזרענו . ובכן הקדים פה לבאר היטב איך השנה הרמוזה ממנו בהתליך מן וי"ד היא נופלה להש' כך . ובאמרו הכף שזה וי"ד היא שנית דיצירה מאליו יקרא כי לבהר"ד היא שנה יותר . והמופת שיכריח אמתת זה הוא כי במנותך בתמ"ח אשר עד גאולת מצרים וארבעים של מדבר וכ"א שנה אשר זכר עד השמטה הראשונה המצאנה בשנת בתק"ט . ואיך אמר הוא שהיא בשנת בתק"י . אלא ודאי זכרו התחלת וי"ד לא היה כי אם להרחיב הבאור ולהרים ממשול כמו שאמרנו . ואולם ההתחלה הנהוגה אצלו ליצירה ודאי היא בהר"ד כמביאר מפרקן דלעילא . והרי כפי דרכו יעמד טעמו בו דק"ל פ"ק דר"ה יום אחד בשנה חשוב שנה כ"ש ה' ימים בריאשית וכ"ש עוד ששה חדשים הואיל וק"ל כר"י רבניסן נברא העולם כמו שזכרתי גם כן

דברי הנשיא למעלה מאמר ב' פ"ג. וכבר שמעתי אומרים כי זכרו כאן התחלה וי"ד הוא לרמוז שהב"ד המברכי' על ספירת שנות השמטה. בראשיהה היו מברכי' כספירת העומר אבל בסופה כספירת ימי הנדה. ולזה זכר התחלת וי"ד שהיא מוצאי שנת בהר"ד, ולא נהירא. כי הנה בשגם לא מצאתי דבר זה כמובא לחכמינו. נראה ודאי היות מן הראוי להשוות ספיר' שנים אלו לספירת ימי העומר. ויאמרו בתחלת כל שנה, שנה זו לשמטה היא שנת כך. כבית הלל גם כן בהנחה כנגד ימים היוצאים. ועוד כי סימני התחלות האלה אין להם ענין אצל הב"ד הנו'. אבל זכר אותם למען יבטח שהקורא יעמוד על מה שכוון הוא להשמיענו. לכן מהוורתא הא דאמרן. והשנית מן השתים אשר ידענו היא כי לדעתו מאד ראוי להפלא על הגאון קארו איך בנמקיו פ"ד דה' שמטה הנו' שגגה יצאה מלפניו במה שכתב וז"ל. קאמר רבינו דכשאנו מונים סך שנים ליצירה הוא מר"ה של וי"ד לא מר"ה של מולד בהר"ד. שבאותה שנה דוי"ד התחילה הבריאה ואין אנו חוששים רק על יצירת האדם שהוא עקר בריאת העולם עכ"ל. אשר מדבריו אלה ובפרט האחרונים נראה ברור כי לדעתו הר"ם ז"ל אינו מונה שנות היצירה לבהר"ד. והרי הוא פ"ו הנו' עומד וצוח שתי פעמים כי התחלה ממנו. וכן שם בש"י מה' שמטה באר היטב כי וי"ד הוא לשנית דיצירה. ומבאר כי זו של וי"ד היא למולד אדם לא ליצירה. גם כל היודע למנות ירגיש כי לדברי החכם הזה שמטה ראשונה אשר רמו רבינו לא בתק"י נופלת אלא בשנה הקודמת ככל אשר בארנו. והנה לפי שפתו היה לו להתעורר ולפשר בין הסתירות הנגלות בדברי רבינו. אם לא שהדין כי בולגו על משה' ק"ה. יען דבר הראב"ד שם בהשגות פ"ו לא היו באמנה אתו מרבותיו נעלם ממנו את המבואר בש"י הנזכר. וזה דבר השמטה אנב הרפיה הפעוה. כי גם החכמים תקראנה אותם כאלה. או כי להגן בערו. עם שדבריו לא יורו כנה. תאמר כי חסורי מחסרא והכי קהני. קאמר רבינו דכשאנו מונים סך שנים ליצירה בענין זה של יובלות ושמיטין וכולי. דאלו בכל מילי ודאי הוא שאין זו דעת רבינו כדפרשית.

ועל השלישית נאמר כי המונח שבהר"ד לברו יורה אמהת המולדות הוא כוונ ממה שתמצא לרב האי בתשובתו הכתובה בספר תשובות הגאונים והביאה הנשיא מאמר ג' שער ד' אצל אמרו שאין ראוי ליסד השבון השני' ומציאות המולדו' והתקופות על סימן בהר"ד, להיות דעתו כי רק וי"ד הוא הנכון. שכתב וז"ל. כשאנו מבקשים לדעת מולד שנה אנו אוהזים השנים השלמות שחלפו. כגון שבקשנו לדעת מולד תשרי ש"ד נאחו ג' אלפים תמ"ח (אשר מן היצירה עד לשמרות) ואלף ש"ד שנים [שהיו מתחלה שפרות עד ימיו] לראות יתרונם כמה הוא, וכשבוא להשוב תקופת ניסן שאחר תשרי אנו רואים אותו כאלו הוא ניסן ש"ד. ונצטרך לאחוה אלף ש"ג עם ג' אלפים תמ"ח. וכיון שראו קצת החשגנים כי הלוף זה מטעה הלומדים שאינם רואים היות בניסן התחלה. אבל שנת ש"ג אצלם היא מתשרי עד סוף אלול וכשמלמדים אותם סדר המולדות אומרים להם למולד שנת ש"ג אחו ש"ב ולתקופת ניסן אחו ש"ג. ומתחלף אליהם. שמו מעמד ללומדים שיהיה תשרי שלהם אשר ימנו מחדש תשרי שלפניו ניסן זה. ובכך ימצא מולדו אלו היה בהר"ד. ומשם בתוספת ב"ד תל"ח ימצא מולד ניסן ד"ט תרמ"ב ומולד תשרי שאחריו וי"ד. ודבר זה מעמד להלמידים נעשה. אך מנין ימי

עולם לא ילמד הימנו. (כי לדבריו וכן לדברי רבינו סעדיה כמו שזכרנו בפ"מ דף קכ"ה הסך ליצירה הוא שנה פחות ממנינו) * וכל מה ששמעת הלוף דבר זה בין מחמת שנת היובל¹) בין מחמת דברים אחרים אל הסמוך עליו כי דבר ריק הוא, עכ"ל. אשר ממנו נמצאת למד שככה אם עלה בלב מסדרי העבור לשים מספר השנים פחות או יתר הנה בהשלכת היתרונות הראויים לכל סך מונח ימצא לך כמו כן המולד שהרגיש בימך. והלא ידעת שאין הפרש בגלגול הסדר בין שהמנה אלף שנים יוחר, או חדש אחד בלבד כי כל הוספת וגרעון יבלע סי' בהר"ד ממקומו. היינו שעם היותו תמיד סך ישר לפי השבון השנים הנסמך אליו לא יהיה או לראש ולשר כאשר הוא לפי חשבוננו. כמו שזכרנו בשניה פ"ב דלעילא. והרי ר' יהושע אשר ניסן שלו הוא דישוב נמצאו מוסף ששה חדשים על השרי דישוב של ר"א ולניסן תהי שלו יהי סימן אחר במקום בהר"ד. וכן ר"א נמצא גורע לדעת ר"י ועכ"ז מהשבי העבור תקנו את הכל בהרם אל הסימנים הנז' הסדר שיעמוד בפרץ. וכן מן הדין החשוב כי הם עצמם היו כמו כן עושים אם השבו הסך הרבה פחות או הרבה יותר. עד כי בדרכים ההם בעינים היו מביאים את החשבון אל הגבול הראוי אצלנו. ראה כזה מציעא פ"א בריחא דאין מוציאין לאכילת פירות וכולי אשר ברצותם להקשות ממנה אל הסוגיא שם הוצרך בתהלה להרץ אותה מקושי אחר נראה בעצמה ובכן להשובת הקושי השני אמרו לאו תרוצי קא מתרצית לה תריץ נמי בבצל חוב. היינו לכל הפנים הוצרכה לתקון ככה תוכל לתקנה באופן זה ע"ש. ואמנה בלעדי אלה התחשוב קורא משכיל. כמו שננעתו בו ג"כ סוף פ"א כי לו הונח התעלם אצל מסדרי העבור השבון השנים ליצירה ושלא ידעו דרך להתברר הימנו קצרה יד חכמתם מהעמידנו על אמתת המולדות השוים ולהת עליהם איזה שורש באופן שלא יבצר ממנו התקדש ימי הגינו. הלא תראה דברי הר"ם ראש פ"א שאחרי אמרו על האמתי כי חכמינו בעת הראיה היו מחשבין אותו בדרך שהאיצטגנינים עושים, כתב וז"ל. ותהלה אותו החשבון (היינו חשבון האמתי לאיצטגנינים) הוא החשבון שבו יודעים קבוץ המאורות במהלכם האמצעי. הרי שהתורנים ידעו את המהלך השוה וממנו, להקל דבר הרלב"ג בתברו על המולדו/ ידרכו אל האמתי כמו שזכרנו. ולא בלבד ידעו למצוא אותו מחדש להדש כי גם לכל יום ולכל עת כנראה להר"ם ראש פט"ו. לא למאורות בלבד כי גם לכל יתר נוכחי לכת כנראה לו פ"א. גם סוף פ"ז תראה הודאתו שכל דבריו המופלאים בהלכות ההן הוציאים מן הספרים אשר לחכמי יון. כי המחברים מחכמי ישראל שהיו בימי הנביאים לא הגיעו אלינו. וכמו כן יתאמת לך זה מדברי הראב"ע בשער השני מאגרת השבת שכתב וז"ל. כל חכמי המולות אמרו שההלה החדש הוא מההגבורה הלבנה עם החמה בחלק אחד מן הגלגל והוה שקראוהו ז"ל מולד. וחכמינו חשבוהו במהלך האמצעי וככה עשו כל חכמי המולות ואח"כ יתקנהו, [היינו שיביאודו על גבול האמת]. ובסמוך לענין ארבע סעיות שיהם לרבינו סעדיה כתב וז"ל. אין מהלוקת בין מולד ישראל למולד חשבון הגוים במהלך האמצעי. וכבר הבאתי דברי הרלב"ג בסוף המהדורא השנית איך הורה על דרכיו בהמצאת כלי נכון לו. וכן יתברר מן המגיס שי ברברו על המהלך האמצעי לשמש מאמר

¹ נראה כי כן היה כתיב בנוסח ספר העבור אשר היה ביד המחבר ר' עזריה ולא כן בנוסח הדפוס, כי שם כתיב שנת הסביל. וכן נכון.

ג' ולירח מאמר ד' ולחמשת הכוכבים מאמר ח' גם חכמי הנוצרים עם היות המולד השווה בלתי נהוג בדתם כמו בדתנו הנה להקל מעל כל מי שיבקשנו המציאו לו שרש מעת ההגשמה אצלם בלתי שיחפארו על זה בנבואה . רק מיסודי החכמה עצמה . ואם שמעת המצא הפרש בין שלחם לשלנו סבתו היא מה שנתבתי פה סוף פ"ה . שוב עליו אם שכחת . היהשב כי התוכנים ביהר האומות ישימו שורש המולד השווה מהערה אלקית ובפרט הערביים יושבי א"י המתנהגים בחדשיהם אחריו מעולמים לפנינו כמו שזכרתי בפ"מ דף קכ"ה מי עלה להם השמימה לקחת השרש . ואם תאמר בחשכה יתהלכו , דרוש נא כיום דבר הרב המורה ח"ב פכ"ד אם נמצאו בתוכם אנשי השם אשר בחכמה הזאת לילה ויום ישימו . הרי בלי ספק כי בשגם יעלם ממך כל מולד לא יבצר מומה למצוא אחר מהמה .

ו על ה ר ב י ע י ת נאמר שכבר הוכחנו בפ"א מדעת רבים ונכבדים וכן התבאר בפרק הקודם ובפרש בקושיא י"א . כי דעת הנאונים הנו' הוא כל כך דחוק ובלתי מחזור שיכון להאמר צאתו מאתם לשכך און ההמון בלבד מן הטעם שזכרנו . וע"כ סימן בהר"ד שעליו בעצם וראשונה אנו דנים נשאר בלתי מקובל מסיני אבל מוסכם אצל המסדרים לפי סך השנים אשר לרדיפת מנין ס"ע יצאו עליהם למפרע בשגם סוף סוף אינו מתחייב שבהיות סדר העבור מסיני יהיה סך השנים ליצירה מקובל כמוהו . כי הנה כמו שכתבתי סוף פ"ט ובתשובת השאלה הקודמת אפשר לסדר העבור שישמר על מתכונתו , ירבו ימי שנותיו או ימעטו . והסימנים המסכימים לבהר"ד בין לר"א בין לר"י כבר זכרנו בשני מפרקינו אלה כי לא מאתב יצאו . אבל מכריי העבור חרשום לפי המצטרך לדעת התנאים הנו' בבהינת השבון ס"ע הנררף מהמה . גם הנחנו מרת כתי"ב תשצ"ג בין מולד למולד מסי עליון כאשר היא באמת צודקת לא יחויב בהר"ד נבואיי כמוהו . כי אודה יך צאתו ישר מן המאוחר אל הקודם לפי חשבון השנים כאמור אבל לא תכריח שהמסורת הניח אותו בסתם לראש וכי ממנו אח"כ נמשכו המולדות שבאו . אדרבא ההאמה לך מחלוק הדעות אשר נפלו ברדיפתו שהוא הסכמה על כרחנו כי אם האמינהו קבלה מסיני לא החליפהו ולא המירדהו . אף בכיוצא בו במשקל אבן תקומה . כי הייב אדם בראיית פ"ק רעידות לאמר בלשון רבו כ"ש בלשון משה רבינו .

ו על ה ח מ י ש י ת נאמר שכבר התבאר בזה מאמר ב' פ"ג כי מולד ניסן של השנה המחזוקת אצל ר' יהושע לראשונה היה לפי הכרח חשבון מסדרי העבור . לא ביום ו' אבל ליל ד' ט' שעות הרמ"ב חלקים ועכ"ז לא מביעיא שלא נחשב ר"י פוגם בספורי הבריאה או כופר במקובל לרבותינו כי גם קימא לן כותיה בהחלט באופן כי גדולי האחרונים ראו כי טוב לפתור מאמר זה היום תחלת מעשיך לא על היות העולם נברא בר"ה אבל לנונה אחרת כמו שזכרנו פה בשם התוספת מאמר ב' פ"ג . ואח ר"א דאמר בתשרי נברא לא שמענו היותו מגבול יום המולד בו"ד . אדרבא ראוי היה לדבריו שיהשב ביום ד' עת תליית המאורות כי שמחים לעשות רצון קונם החלו תכף להתהלך באשר יתהלכו . ואולם מסדרי העבור אשר נפי הסך הנהוג ראודו נופל מזמנם למפרע אל יום הששי בקשו סברות מדעתם איך יצוייר שישתהה המולד כל כך אחר יום ד' . אשר על כן נאמר דהוא הדין בעינו אם הודמך נפלו ביום אחר ושעה אחרת היו כמו כן מרמין עליו סבה כל שהיא אפילו בלתי הולמת מכל צדיה כהדיא שאמרו בעינב הקופת שמואל הכלם שבעת ימים

והיתרון של ס' תרמ"ב נשאר בלי טעם. וכמו כן ראשית התקופות כבר ראית בס"ו שהוצרכנו בהם הסכמו' כההיא שאמרו המנותן מניסן לא מהשרי. והסכמה החש' מאת היצירה. עם היות ראשית זמנם מיציאת מצרים. כמו שהארץ בזה הנשיא מאמר ב' שער ז', ואנחנו זכרנוהו ס"מ דף קכ"ז כי כן כל גופן אינו אלא לשמור האביב של הפס' והסכות שיבא באסף. והטולה על כלנה שאהא מחשב השלישית לשנת תהו מיזוברת כפי סימן גר"ח נגד הראוי אבל בהסכמה נרדא כמו שזכרנו בס' הקורם קושיא ג'. כי בגלל הרברים האלה אינו נמנע שנאמר דה"ה אם מסדרי העבור חשבו השנים יותר, הם ולא אנחנו היו כמו כן על הדרך הוזה יכולים עם איזה תקון להביא הסדר המתיחס אליו לנקודה בעצמה שנראהו היום קבוע עליה.

ועל הששית נאמר כי כבר רבו העדים והראיות בפרקיני אלה אך דבר הגאינים על היות הסנהדרין שומרים ומחשבים סדרי העבור הנהוג לנו הוא בשל מעצמו ושלא אמרו כן אלא להגבילו אצלנו. ואני הנני עוד מוסף בזה הערה אם המשנילים יאשרוה. כי רבינו סעדיה אשר אחריו נמשכו הגאונים הנו' היה מדרך תמימותו לפי הנסיון הנמצא עליו ליחס דברים אל הלכה מסיני מאומד דעהו בשגם לא נמסרה אליו שמועה עליהם מאת ראשי הדורות אשר קדמוהו. ובפרט שמועה נמשכת מחכמי הגמרא אשר בהם כל ההלכות מסיני נפסקו. ראה לראב"ע ראש פרשת החדש. אבל אמרו כי משה לבדו היה נביא התורה כדברם ז"ל אלה המצות שאין נביא רשאי לחדש דבר מעתה, שכתב וז"ל. אל יעלה על לבך השיר האמור בבית י"י ע"י דוד. כי כמו תקון היה ומוסד אשר יסד הוא ושמאל. וכן כתוב באמונתם [ד"ה א ט] ולא בנבואתם. והגאון ר' סעדיה אמר שקבלה היתה בידם מפי משה כי מלך יקום ויחדש כלי שיר. וכמדוהו ולא הוציאו משא מבתים [ירמיה י"ז] ע"כ. ואם תאמר כך היה מקובל אצלם, הלא זה לא זכרוהו רבותינו. וראה את הר"ם ז"ל בעקר הראשון מן הסמ"ק שלו נגד בעל ההלכות אשר מנה קריאת ההלל מצוה מן התורה שכתב וז"ל [לפי העתקתן א' איוב]. אני תמדה ממה שישמע אמרם ז"ל הרי"ג מצות נאמרו למשה שימנה במ קריאת ההלל אשר בו שבה דוד י"י ויאמר שהוא מצוה ממש רבינו, ע"כ. ובשגם דברי הרב אלה אינם צריכים חזוק נראה שנוכל עשות לו עזר מהא דפ' ערבי פסחים שאחרי זכרון כמה דעות הלל זה מי אמרו התבאר מחכמים כי הקנת האמרו על כל צדה וגאולה היתה מנביאים שביניהם, אלמא לא מסיני נצמיונו על כנה. ואשר דמה רמב"ן ז"ל להושיע את בעל ההלכות מיד הר"ם התופש אותו על אשר מנהו בכלל התרי"ג מצות שנאמרו מסיני באמרו וז"ל, מה שאמרו ז"ל על הלל נביאים שביניהם תקנהו ירמוז למשה אהרן ומרים ואצילי בני ישראל וכולי כנרא' לו בתחל' השגותיו. באמת הוא דבר אשר כל משכיל ידינו במל מעקרו לא ידא אלא כי לפני משה ובימיו הלא כל הנביאים יאספו נהם בכל דבר מצוה ככל כוכבי אור מפני השמש והוא לבדו יגור אומר. הרי שהגאון הנו' יחס למסורת סיני הלל דוד ודבר ירמיהו אשר לפי האמת לא עלו אז במחשבה מאומה. וזה לדעתי מתום לבבו ולהגדיל הדברים אצלנו. בשגם על האמת לא ידך ניכא נראה ולא מן השם הוא ולא טוב היות האדם מהנבא מזה שלא שמע מרבותיו וליחס אומדנות לסיני אך שהגדלנה לשבח. כמו שהוכחנו בפרק הקודם סימן ז' בבטול דברי הישראלי הקרובים לדברי הגאון האלה. וכבר מנו ז"ל במדות החכם אף על דברי חול אמרו בכאלה לא

שמעתי. אבל יקיים אצלנו כי כל המיוחס לדבר י"י אם בכתב אם על פה נודע לנו שכן היה באמת לא מאומד הדעת ושכן נמסר ודאי באמונה אומן.

גם לענין רב האי הנזכר הסכת נא איש תבונות ושמע ברוש זה את אשר אני דובר אליך. ואם בראשית ידמה דרתיקי אותך מכונת הפרק הלא עם זה אנהגך אביאך באהרית לאשר נכסף לנו. והשבות אל לבבך כי יפה דבר החכם ק' רש"ד בהקדמתו לבאור השמע כי מתועלות התודע שם מחבר איוה ספר ומי בעל דברים של איוה מאמר הוא עמדנו ביותר על אמתת הכונה מזכירנו ביתר ספריו ודבריו מה שיבו ודרכו בהמה.

הלא זה דברי שהזכור הא דתנן פ' בתרא דר'ה שיעור תרועה כג' יבבות. וכאשר רמי עליה מדהניא שיעור תרועה כג' שברים. עד כי בענין אחר מסיק שם הלמודא דלא פליגי. אמר אב"י בהא ודאי פליגי שנחלקו בפרוש יבבא דלבריהא גנחוי גנח ולמתניהיך ילולי ילול. ושם עוד התקין ר' אבהו בקסרי ק"ס ר"ק ועוד משום ספקא ק"ס"ק ועוד משום ספקא ק"ר"ק כנראה שם. באופן שהמחלוקת באיכות המצוה הזאת ברורה כשמיש. אשר ע"כ הר"ם ז"ל איש חכם וחורני מאד כתב כהלכותיו וז"ל. חר"ע זהו האמורה בתורה לפי אורך השנים ורוב הגליות נסתפק בה ואין אנו יודעים אם היא הגניחה או היללה וכו'. וכן סמ"ג טורים ויתר האחרונים לא סרו מדבריו אלה. ועכ"ז רב האי ז"ל כמו שתמצא בחדושי המזרחי על דיני שופר לסמ"ג סבל דחקים הרבה ועל הבבי הטבעי אמר מקומות מקומות יש. למען הסיר מלב ההמון שנפל במצוה זו מעולם שום ספק ומחלוקת. וזה אמנה לתמימותה כאשר ג"כ לענין ד' נכנסו לפרדס פ' אין דורשין תראה לו באסופות האבודה תשובות נגד הגאון רב שמואל בן חפני וזולתו מנסותו להגדיל המופתים המסופרים על קצת החכמים בשנם לא נביאים נחשבו. והוא חלק טוב ומשובח מחמת הדמיון לענין הפרק נשפוט כי גם דרכו הנזכר משיעור זה יצא כלו כאמור. ואפס בין איש ובין אחיו מיוחדים סגולה האמנתי שנים הוא יאמר כל המוסף גורע. כדבר החכם והושך מיושר אך למחסור. וד' הטוב יכפר אם שלא מדעת שגיגו.

ועל השביעית נאמר כי האמנה בהתאמת אצלנו שהנביאים אשר היו אחר משה הם הם שהמציאוהו לנו. לא בלבד אם נודע שנלוה אליהם בזה העור האלקי אבל שהיה מחכמתם האנושית ושקול הרעת. קבלנהו ודאי בסגר פנים וקבענו בו מסמרת כדבר הירני ממש. באשר ליכא מאן דפליג שאף צעיריהם היו כדאי לסמוך על דבריהם בכל שעה ועל כל הדבר הקשה כאלו מסיני נאמרו. ואפס ראשונה למען נשדי נרנא בעקר הקושי הלא טוב שיתברר כי אין כאן שום מקום אל הנבוא'. לא הזכר ולא הפקד בזה לא היא ולא רות הקדש. ואחר כן נזכר כי לא בלבד מדרך הנבוא' אלא אפילו מחכמתם הגרירא לא הגיע דבר מן הקדמונים ההם מענין העבור לידנו. וזה כי בטול הנביאה וכשלון כחה אצל הנושא הזה שהוא מתחיל למצות התורה וכן אצל כל אשר כמותו הלא כל משכיל יודנו בהכרח ממה שהשירישונו ז"ל סוף הירת כהנים ופ"ק דמנלה וכמה דוכתי אלה המצות שאין נביא רשאי לחרש ואפילו לבאר שום דבר תורה אחר משה רבינו. וככהיא דפ' הזהב בתנורו של עכנא לא בשמים היא. באופן כי אף אם בפרוש אתמר על שום דבר התקבלו מן הנביאי'. אנחנו לא נחזיקהו למפורש להם על פי ה', אבל כנמצא ומחדש בחכמת שלמים

ורבים אשר אמנה גדלו אצלנו מהימן ורדע וכל בני קדם. לא כמצוה אלקית בשום פנים. כי אם לסיג או תקנת חכמים כאמור לפי העת והצורך. הלא תראה פ'ב דפאה לענין שתי גרנות שאמר נחום הלביר מקובלני מר' מיששה שקבל מאבא שקבל מן הוונות שקבלו מן הנביאים (ולא הספיק לו זה עד שגמר דבריו) הלכה למשה מסיני. כי להיות הדרוש ההוא מדיני התורה הוצרך לעבור בו מן הנביאים אל שרש המסורת. באשר על האמת כל הנביאים יחדו אחרי מות משה בענין המצות ובאורן לא יותר מהחכמים נחשבים אצלנו. וידעת לשון הר"ם בהקדמות זרעים מה שיעשה יהושע ופנחס בענין היטיון והסברא, הוא שיעשה רבינא ורב אשי. גם שם כשלוש דלתות בסמוך הוסיף להאריך בזה שכתב על אודות הנביאים וז"ל בדבר המצוה והיקש ותבונה במתיחס לתורה הנם כיתר חכמים וכולי ואפילו אלף נביאים כאלהו ואלישע יסברו סברא אהת ואלף ואהר חכמים יסברו הלופה נעשה כדעת החכמים הרבים וכולי עד אמרו שלא נכתב ובאת אל הנביאים אלא ובאת אל הכהנים וגו' (1). ובסמ"ק שלו עקר א' כתב וז"ל. כל מה שסדרו הנביאים ע"ה אחר משה רבינו אינו לא מדרבנן. וערובין שתקן שלמה קראוהו מדרבנן. וכן ידים מדברי סופרים, ופ"ט מה' יסודי תורה כתב וז"ל. כל נביא שיפרש במצוה פרוש לא שמענו ממשה הר"י זה אצלנו נביא השק"ר. ובת קול דפ' הוהב הנו' הנה לא באה לחדש דבר רק לפרש דהלכה כר' אליעזר. ואפילו הכי לא התקבלו דבריה. וכל אותם הדברים שזכר החכם כוזרי סימן י"ט מאמר ג' שיקבעו אדרי משה כסדרי רוד ושמואל על השירים והמשוררים. ושלמה אשר קדש את תוך החצר, והעלה עליות זולת מזבח, ועשה החג שבעה ושבעה ימים, ועזרא שהעמיד על קהלו לתת מחצית השקל בכל שנה ואשר שמו אבן השתיה המורה הארון מבית לפרוכת. והנביאים הראשונים שתקנו אנשי המעמד כדאיתא פ' בנ' פרקים. ואשר תקנו את ההלל על כל צרה וגאולה כמאמרם ז"ל פ' ערבי פסחים. כלם גורות ותקונים אם לפי שעה אם לדורות אשר נעשו בהכמה אנושית רצויה לאלקים ואדם ככל וזהם ג"כ שנאמר עליהם עזרא תקן, הלל תקן, ריב"ז תקן, ודכותיהו. שלא מפי הגבורה אמרו המסרם לנו. ועל מצות יחזקאל במעשי הקרבנות פרשה ח' וקרבנות עזרא בבנין שני כבר העלו במנחות פ' התכלת מה שהביא הר"ם סוף פ"ב דה' מעשה הקרבנות וז"ל. כל סדרי העבודה הכתובים בספר יחזקאל מלואים הם ואין נוהגים לדורות וכולי. וכן קרבנות שהקריבו בימי עזרא מלואים היו וכולי אבל בדברי התורה עליהם אין להוסיף ומתם אין לגרוע, ע"כ. ואתה תהוה כי בחכמה רבה שכל רש"י ז"ל את ידיו בפרוש ד"ה כ"ט על הכתוב ויעמד הזקיהו את הלויים בית ה' במצלתים בנבלים ובננורות במצות דוד וגד חוזה המלך ונתן הנביא כי ביד ה' המצוה ביד נביאיו. שאהרי בארו שם כפי מרוצת הדברים וז"ל אינו כתוב בתורה שיהא קרבן מעון שירה אלא מצות י"י שצום ביד נביאיו לשזור על הקרבן הוסיף ואמר והכמינו פרשו במס' ערכין מנין שהלויים

(1) אפשר כי העתקת הקדמת זרעים אשר היה ביד הכהן לא היתה העתקת חרדי הנדפסת. כי נוסח הלשון הסובא פה משונה מאד כניסוח הנדפס. כי כן הוא בדפוס, אבל בעיני ובסברא ובהשכל הפצות הוא כשאר חכמים וכולי רק אלף נביאים כלם כאלהו ואלישע יהיו סוברין סברא אחת ואלף חכמים וחכם סוברין הפך הכברא החיא אחרי רבים להטות וכולי עד אמרו לא אמר ובאת אל הנביא אשר יחית בימים ההם אלא ובאת אל הכהנים הלויים וגו'.

פרק שלשה עשר

89

שעונים לשורר בכלי שיר . רכתיב עבודה עבודה אינוהי עבודה הצריכה עבור' אחרת עמה הוי אומר זה השיר בכלי שיר . כמו שכתב ג'כ בפרוש הכתוב הוה פרשת נשוא . ותראה כי החכם מזרחי במקום ההוא צלל להשיג על רש"י והעלה חרס בידו כי לא ידע החכמה הזאת לרש"י מאין ולאין המצא . עיין שם כי ודאי יושב בעיניך . באופן כי בכל דרך שנוכל צריך להכות גם פסוק ד"ה הנו' ענין הסכמה והקנה לבלתי יתנגד אל העקר שזכרנו . ובגלל הדברים האלה לשון החכם כוורי המובא בקושי הנו' אשר כתבנחנו ג'כ פה מאמר א' ע"א ומאמר ב' פ"ט שהעבור הוא על העקר המקובל וכולי שהוא נתלה בנבואה . נוסף על מה שהוכחנו ממינו פ"ט הנו' כי דעתו הוא שסדר העבור לא מסיני בא לידנו . על כרחך אתה הי הפרשהו כמפרזו על מדותיו להגדיל את ערכו , כלומר בחכמה אשר כמעט נבואה יאמר לה . או האמר חכמה אמיתית המביאה לידי נבואה באחת משלש המעלות הראויות לאשר יזכה לכתרה . לא שרצה להוכיח אמיתתו מצד שהנביא במה שהיה נביא בארו לנו . וכן לשון ראב"ע ז"ל בפרשת אמור הנו' אין ספק שאם דבור וכן קבלנו מפי נביאים הוא לו באמת שלא נוסף מר' יוסף תלמידו כדברים רבים אשר זכר המפרש צפנת פענח על באורו לפרשת שמות ע"ש איננו אלא כמפרזו על דרך מאמר חמיו הכוזרי הנו' . וכמו שכתבנו ג'כ ראש פ"י על דברת הגאונים' נודח נפש . והן קדם מעיד אני עלי יודע כל נעלם כי ראיתי לשונו זה מובא מאחד הקדמונים מעתיקי דבריו . בלתי המצא בו המאמר ההוא וכן קבלנו מפי נביאים . אפס יונח שכן יצא משיו , אם היתה כינתו כי סדר עבורנו שזכר התאמת בנבואה הלא זה יהי נגד השרש התורני אשר כתבנו . ואם נפשו לומר שקבלוהו ממשה למה לא בא עד הראש לזכרו על טוב כמאמר נחום הלבלר דלעילא . ועוד תקשי לך זו מנין לו . כי הנה בדבר הרמב"ן שזכרנו בפ"ו לא תמצאנו לרבותינו , אדרבא כמו שהוכחתי סוף פ"א ובשנית פ"ב סימן בהר"ד אשר לדעת מי שיהיה הנו מראשית דרכי העבור איננו נאות לחשבון ס"ע . וכל שאינו נאות לו בענין זה הוא בלתי נאות גם לרבותינו אשר בו תמיד אחריו נמשכו , ואיך הגיע דבר הנביאים לראב"ע בלבד שיודיענו אותו . וכבר ראית שהוא ז"ל בהגידו את דבר הנאון שאמר כי שירי דוד ושמואל התקבלו באופן מה מסיני השיג עליו מלשון הכתוב בא מונתם ולא בנבואתם . ועוד מה זה שאמר לא נוכל לעשות דבר טוב ממנו , הלא אם זה דרך י"י אין צורך שנתבונן על וולתו וגם בער וכסיל יבין את זאת כי אין טוב מאשר אלקים יורנו , ואיך הקדים שחכמינו העתיקו לנו וכולי ואחר כן זכר את דבר הנביאים הקודם במעלה וכדר . והנה ראית בהקדמת פרושו ופרשת בא ואמור ואגרת השבת שלא יהל מלומר ולהוכיח כי מצות המלך היא שנשמע אל הב"ד בכל דור ודור על קריאת המועדות אף בזמן הראיה , כ"ש אישוא במתיחס לעת גלותנו זה אשר הנהגותינו בכריות ולא נוכל מה שנחפזין כי בלי ספק נתחייב לשמוע אליהם ויספיק לנו ההכרחי בלתי שנתפאר לאמר טוב לנו עתה מאשר היה לאבותינו בימי קדם . גם בפ' אמור תראה זורק אבן לגו ויהי כמשיב ידו בסנסוך הדברים כי אם הקדמו שהעבור בניו על המהלך התכון כתב על קביעות ר"ה שאינו כפי התחברות המאור' אפילו במהלך האמצעי ע"ש . באופן שתוכל לעשות פליה כי דבריו וכן קבלנו מפי נביאים אם הם לו כאמור אינם אלא להגדיל כבוד העבור הנו' עם היותו הסכמה מחודשת כי גם לידעים ינעם היותו גדול מעצמו אחרי הסדרו מן החכמים אשר בכל המתחס

לישע נפשנו נחו אותנו תמיד במענלי צדק ואלקים דבר בקדשו לנלתי סור מכל הדברים אשר יורנו . והנה בהתאמת דברנו זה על הגנה מאמר שני האדירים האלה כוזרי וראב"ע לא הסתבך בלשון הערבי ו' צעאד אשר זכרתי בפ"ס בשם הישראלי בעל יסוד עולם מאמר ר' פ"ז . וכן לא הדהרר בדבר הישראלי עצמו אשר כבר הראהו לך שם צולע ומרכיב סימן בהר"ד אתרי רכטי אם שיצא מפי עליון או נמצא מאנוש כערננו . הרי שהמונה הראשון ההברר באור נוגה . ואולם המונה השני שאף מהכמה הנבונים ובני יששכר לא הגיע בכל המתיחס לנושא הזה דבר לידנו . נוסף על אשר לא המצא כמו שזכרנו למעלה מי ומה ואיה יורה מהם דעה לנו . ראה דרך כלל את דבר הר"ם ז"ל סוף פ"ז דהק"ה אשר זכרנוהו גם כן נוה על הקושיא ג' . כי אחרי הראותו שם בפרקו המהוכמים את כל המתיחס לראות היריה שהוא העקר וההכרחי לרכי העבור בימים הקדמונים שעליהם אנו דנים , כתב וז"ל . מעם כל אלו ההשבונוה והאימטריות שהברו דבר מאלו הרברי' והראיה על כל דבר ודבר היא הנמת התקופו' והגימטריות שהברו בה הכמי יון ספרים הרבה והם הנמצאים ענשיו ביד החכמים , אבל הספרים שהברו חכמי ישראל שהיו בימי הנביאים מבני יששכר לא הגיעו לידנו . ומאחר שכל אלו הרברים נודעו בראיות ברורות אין חוששין למהבר אם היה גוי כי כל מה שיתגלה מעמו ונודעה אמתתו צנו סומכין על זה האיש וראיותיו שאין בהם דופי ע"כ , הרי שלא הגיע מן הראשונים' ההם לידנו בעניני אלה שום מכתב . ומן הידוע שאלו בא דבר על פה הלא זה כזה ישוה לנו . וגם אמנה סוף בלתי ההעצם בדבר הזה הלא כפי מה שכתבתי על אודות הנאונים במאמר זה פ"א כן יהיה דברי הנביאים . כי לא ירוחק אמרנו שלמדו את בני דורם לעצה נכונה , כי מדי המניע הקדוש ע"פ הראיה לאיוו סבה שתהיה לא יחשוו לדרוף מן ההשבון השוה אל האמתי נראשונה . אבל יעמדו עליו עם שמירת האביב לפסח . ויתר ההשגחות התוריות כי זו בהירת הרע במטובו עד שוב י" את שבוהנו . אמנם לחשוב כי הנביאים מסרו עם זה סד שנים מצומצם ליצירה וסי' בהר"ד עמהם אשר גם זולת אלה לא תמצא אל החכמים ידיעת כל ההכרחי בעבור כמו שזכרנו זה מה שלא נאמינהו הואיל ורבו נגרו ההוכחות כמו רבו .

הנחה . הן אמת גנטיות עתה את ידי לכהוב דברי אלה לבי הומה לי פן לא לרצון יהיו לקצת תופשי התורה . ובכן הנאי זה הנני מהנה בראשיתם לבל יסכון עלימו משכיל עד ישמע מפי רבים ונכבדים שיאמרו פעם על פעם יישר ויישר הלא דבריו ייטיבו . וזה כי להתנצלות הגאונים וראב"ע ורמב"ם עם כל זולתם אשר לדעתנו כל מה שאמרו בסדר העבור התקבלו מנביאים או שהוא הלכה מסיני אשר היותו מהם להגדיל בשבחו כראוי אבל באמת יאמינוהו מסודר מאת אחרוני האמוראי' נאות לכונת התורה כמו שזכרנו פעמים . נראה שנוכל להראות כי אף אצל הו"ל נמצא דברים מה על הדרך הזאת ובגן רך הק"ה שיקרא לה היינו יחסם גם הם קצת הלכות לסיני אשר כל בעל פלילה ישפוט בהחלט או יטה להסתפק שלא באו ממנו . אבל כונתם לומר שהם דברים התפרסמו מני קדם או כדומה באופן שיקרב להאמר כי מסיני חמה , יען תראה פ' ערבי פסחים כי אתא רב דימי אמר שהי ביצים ושהי קשואים ושהי אגוזים ודבר אחר הל"מ מסיני ומסתפקא להו לרבנן מאי נדחו דבר אהר וגזור על כולוהו זוגי משום דבר אחר , פרש"י ורשב"ם יש פרי אהר

שמקדין על זוגותיו ה"מ דמויק, ע"כ. והנה יקשה אך יתכן שחכמי בבל לא ידעו מסוד זה ולא נודחו בו אם האמת הוא הלכה מסיני עד בא רב דימי מא", והלא כל ההלכות כמצות עשה ואשר לא העשינה התפרסמו מאו לכל בני עמנו. כי התנאים וקדומי האמוראים ידעום ומהם השתלשלו דור לדור כיתר המסורת. והפוסקים כלם למה לא זכרוהו פה אחר עם יתר האסורים. שהר"ם ו"ל פ"ו דה' ברכות וסוף ה' מאכלות אסורות ופי"א וי"ב מה' רוצה, וכן סמ"ג בלאוין קמ"ח ועשין ע"ט. אשר אם באו לזכרו אין מנוס מהיות מקומו באחד מפרקיהם הנו', התרישו ממנו. ואדרבא בעלי התוספת פרק כל הבשר דבור מתחיל התם משום שיבתא, פרוש רוח רעה השורה על הידים של נותני פת לתנוק בהדיא כתבו וו"ל. לפי שאין אותה רוח רעה מצויה בינינו אין אנו נוהרים עכשיו מזה כמו שאין אנו נוהרים על הוונות ועל הגלוי. דומה לאשר כתבו מאו באותו הפרק לענין מלה סדומית בדבור מתחיל מים ראשונים. כי להיותה בלתי מצויה בינינו אין אנו ניהגים מיס אחרונים. רק בעל הטור א"ח סי' ק"ע כתב וו"ל. בש' ערבי פסחים תניא לא יאכל אדם הריץ ולא ישתה הריץ מפני הסכנה, ע"כ. דנמצא מקיים אסור זה גם בימים האלה. אשר זה לו ודאי מתפשו בשפת הרא"ש אביו ו"ל כי כמודו נרב אלפסי ו"ל הביאי בפסקיהם פ' ערבי פסחים את הברייתא הנוכר'. אשר הריץ ו"ל באר אותה ואמר כי בוונות היישינן לכשפים כדאיתא בפרקין. ובגלל זה נראה כי מה שהגאון קארו פרש דברי הטור סי' ק"ע הנו' וו"ל שבאותו הזמן (כלומר ולא עכשיו) היה האוכל או השוטה זוגות בא לדי סכנה. מהעלותו על לבו כי בעל הטור לא יחלוק על דבור התוספת דפרק כל הבשר בענין הוונות הנו' אשר ע"כ לא ערך את ערכו בכלליו העולים על השולחן המזהור, לא טוב פתר. כי הוא בעל הטור חולק ודאי על התוס' בדפשו את שטת האדירים מלמדיו הנו' בלי תוספות ומטעם. גם החכם שהדפיס את הטורים בעיר קרימונה אשר ידומה כי אף הוא לסנה זו השמיט דברים אלו של הוונות מראש העמוד, מחשוף הלבן אשר ביריעה ואוהיות פורחות. אפשר שאין רוח המחבר ו"ל נודה הימנו, אשר ע"כ נוכחתי ושבחתי מה שראיתיו בספר חיי הפילוסופים כי טימוני לאיש אשר שאל לו אך יוכל לראות אהר משירי או מירו בלי טעות השיב תקרא בספרי הקדמונים אשר לא חלו בהם ידים, כאלו מספרי החכמים הרבה יקרה שיתהלל המתהלל להגידה חשכם, והוא אדרבא יתן על אור פניהם מסוה. הלא זה בעל הטור ביתר הדברים הנוכחים שאינו חולק לא על שפתים היה. אבל באר הסכמתו באופן לא יספק בה. שכן בא"ח סימן הרי"ג לענין שיבתא, היינו רוח רעה הנו'. וכן בריש נשילת ידים לענין מלח סדומית. גם ברבר המשקים מגולים בשור יורה דעה סימן ק"ו בהדיא כתב דבומן הוה אין לחוש. ויחוק דעתו זה בענין הגלוי הנו' באמרו שאין בזה משום דבר הנאכר במנין, כיון שלא גזרו אלא מפני הנחשים והואיל שאינם בינינו ליחא לנזירה, מה שלא עשו בענין הוונות דאדרבא קיים אסורם כמדובר, גם לעת עתה. והנה עכ"ז קושיתנו הנוכרת מעקרא קיימא אף לדעת האוסרים האלה דנראה כי מה שכתבו אסור הוונות אינו אלא מטעם הברייתא שהביאי. ואת מאמר רב דימי והלכתו מסיני נהם כמתירים הנקובים בשם לא זכרו וישכחוהו. גם יקשה הברייתא עצמה למה לא יחסה הדבר לסיני, והו"ל אך העלו שם ערבי פסחי על הוונות דלא קשיד לא קפדי ליה, אשר זה נראה קצת התנצלות

למתירים דלעילא . והרי הלכה זו לא באה עם קשר תנאי הקפדה . גם אין לנו להפש על שום הלכה מסיני מה טעם , עד שנאמר בסור הסבה יסור המסובב . כי כבר באר רש"י על ההיא דגטין פ"ק [דף י"ד א] הני תלת מלי עבדינהו [בדפוס שוינהן] רבנן כהלכתא בלא טעמא . שר"ל כהלכה מסיני שאינה צריכה לטעם , ולזה לא היה לנו לררוש ולתור אם הוזהרות בוונות הוא מפני כשוף כמו שאמר הנאון טעם הוזהרים ג"כ פ' הרואה מן הישיבה על הקורה לדברי בעל הערוך ערך ש ב . או לסבה שכלית כבאור רש"י ז"ל שמא יפול . כי לכל האופנים יש לנו לשמור ולעשות את כל הבא במסורת . וכבר אמרו ז"ל פ' כ"ג מפני מה לא נתגלו טעמי תורה שהרי שתי מקראות נתגלו טעמן ונכשל בהם גדול העולם שאמר אני ארבה ולא אשוב ולא אסור . וממה שלא יעלם כי גם הפלוסוף סטאגורה אשר לדברי קלימינטו אליסנדרי בספרו הראשון מן הסטרומיט' ודברי אבסיביאו בספרו העשירי מן ההכנה פ"ג נמצא בימי עזרא היה מזהיר על מחוש הוונות כפי מה שזכר החכם הנכרי אקויונו בבאורו לראשון מספר המדות למוד ז' , ובבאורו לשלישי מן השמע הטבעי למוד ג' ומקומות אחרים . אשר כתב כי זה פיתאגורא היה מלמד על עשרה דברים היותם מטים להצלחה . כמספר הנפרד , והזכר , והימין , והמנוחה , וזולתם . וכנגדם עשרה מטים אל ההפסד . כווג , והנקבה , והשמאל , והתנועה וכולי . וזה להיות השניות נקבי וחמריי מוכן אל המחלוק' כמוהו , מה שאין כן האחד המורה על הצורה שהיא אחת בעצמה . כמו שזכר גם מקריביאו בששי מפרקיו על הלום סיפיוני חבור מרקו טוליאו .

עם שתדע ג"כ איך פלוטרכי בספרו מתרבוה הבנים הנכלל בחבוריו הקטני'. ודיאוגיני לאירציאו היוני , בספרו מחיי הפילוסופים וזולתם אמרו כי למודי האישה הוזה פיתאנורא היו סימבולי , היינו רמוזים שלא נפשוטם להורות על מוסרים ומדות . שכן היו גם קצת ספוריו , כאמרו שירד לגיהנם וראה את נפש איסיאורו קשורה לעמוד ברזל קודה צועקת מר לה . ואת נפש אומירו תלויה באילן ונחשים סביבותיה . לעונש הדברים אשר דמו בשיריהם על האלהות בלי הוזהירות הנדרשת . ראה אפוא משכיל אם אנתנו בני אל חי ראשוני' ואחרונים יאות לנו לשמור על אודותיו יתעלה מוצא שפתינו . וכלמודו להפסיד סומן הקרדה אחרי שהוסרה מן האש . הרומז כפי מה שזכר קלימינטו אליסנדריא בספרו החמישי מן הסטרומיטי דף קט"ו . כי בהשלימן עם מי אשר חבא לך תמחה כל הרושם מלבך . וכך היה אומר אל השב על הקניקו . אשר לפירוש סוידה היא מרת מזון אדם ליום אחר כדבר עומר לגלגלת . והיה רומז כי עם השיגך המסתפק ליום זה אל תהי יושב ובמל על שולי המדה כי לא תדע מה יהיה יום מחור רעה על הארץ . ושאיך לאכול את הלב . הכונה להשמר מן ההפעלויות המפסידות את הלהות השרשי אשר ללב אנוש יסעד , והרבה לו כאלה . וכן יאמן בענין הוונות שרמו להוזהר מן המחלוקת , אשר לבד מהיותו חלק רע ושמאלי נמצא בו ג"כ הכנה לכשפים אצל הנפשות אשר בשקידתן על רשומים תתפעלנה מהמה . ומי יודע אם הבריאה הנזכרת שלא זכרה הלכה מסיני נטתה מעצמה לזה . ורב דימי בהלכתו לא כוון אלא לדבריה . יהי מה נשוב אל עקר מגמתנו ונאמר כי כן דבר ר' יצחק פרק אין בין המודר מקרא סופרים ועצור סופרים וקריין ולא כתבין

פרק שלשה עשר

וכתבין ולא קריין הלכה למשה מסיני, אם יובן מסיני ממש קשי ביה טיבא. הוא שהביא למופת, או סתם תלמודא בערו, פסוקי נביאים וכתובי, קדמו שרים, פרת דבלכתו⁽¹⁾ וכולי. אשר אמנה לא תצויר עליהם הלכה ממשה רבינו. ועוד כי אף הרומים התוריים שהביא אחר תעבורו, אחר תאסף, יקשו ביותר. והואיל ונמצאו בתורה שנכתב למה יתיחסו למסורת. ולפי האמת עם שתאמר כי הפסוקי הנזכרים הביאם בעל המאמר מעצמו לבאור הדבר המקובל. הלא נראה שהם כלם מסגולת הלשון כפתוריה ופרחיה. כי כן בכל הלשונות נמצאו יפויים עצמיים כ"ש בואת הקדושה וקדמונית למן היום אשר ברא אלקים אדם. כמו שהראה החכם בעל ספר נופת צופים במופתי פסוקים אשר הביא על כל יפוי והלצה ממנה. וכן מאמר ר' סימון בב"ר א' מנצפ"ך צופים אמרום הל"מ. אשר בפרק הבונה וקמא דמנלה הובא בשם ר' ירמיה בלתי הסיוס הוא הל"מ. לבי אומר לי כי זה דבר הל"מ לצדדין מה יפוש. כמו שתאמר רצותו בזה כי הן מכבדו הכתב עצמו המאושר באותיותיו וקדמוניות נכל יתר האלפא ביתא. וישיב בעינו להודיענו זה בהיות כי לפי מה שראיתי בספר למוד הלשונות ל ט י א ו פ א ו י ס י האותיות ארמיות הנהוגות ג"כ אצל הבבליים וערי מקלט רבותינו. בסדרם ובנינם וקריאתם הן הנה ממש כאותיות אשר לנו. גם יש להם נקודות וקוים לסימני הברל הקולות כמונו. ובפרט כל השם התאר יחיד הוא ג"כ רבים בהכתב עליו ב' נקודות כמו כה נא כהן אחד כהינא רבים. אשר זה אצלי לאות כי כן הנקודות באותיות הקדש קדמוניות כאותיות עצמן. ואדם הראשון סדר אלה עומת אלה שלא כדעת הבחור אשר זכרנו בנ"ט מפרקי הספר [עם כי קצת ספריהם ג"כ היינו פרושים ודכותיהו הם בלי נקודות כמנהג אצלנו]. אכן אותיות הארמי ישתנו בזה שאין להן כפל מנצפך, זולתי הכ"ף והנו"ן אשר בסוף המלות יכתובם פשוטו. בהשניה ג"כ בצורתן ובסימני הקולות שזכרנו. וכן בכל אותיות עמים שונים שהביא. אשר מהן תקיש גם לכל זולתן לא נמצא היפוי של מנצפך המסוגל לאות ברית בכתב הקדש. ולזה הואיל ר' סימון לברר קדימה מראשית היצירה דלעילא. גם על מה שנראה בשני פרקי הנמרא הנו', כי מדוחק קושית אלה המצות אין נביא רשאי להדש דבר העלו דשכחום וחזרו ויסדום הלא תתבונן דבור שהביאו בעלי התוספת פ"ק דמנלה הנו' בשם הרישבא וז"ל. האי צופים אמרום על כדדין אחר שננו הארון בימי יאשיהו היה. דאלו קודם לכן הרי שם הלוחות והתורה היכי אסקינן דשכחום, ע"כ. והנה קושיתו נכונה מאד אבל תשובתו אינה מספק'. כי זולת הלוחות והתורה אשר עכ"פ בהיותם שפוני סימוני קדש עד שהלוקה אמר ספרי התורה מצאתי היו או בעמנו כלא היו. הלא גם אחר יאשיהו נמצאו כל ספרי הנביאים והכתובים אף בין המוני הארץ. וידענו כי גם בשנות החרבן נעתקו לכמה לשונות כמו שזכרתי בחמישי מפרקי הספר. כ"ש בהתאמת אצלנו כי כל ימי בית ראשון היו ישראל כלם אף ההריוטות מדברים בלשון הקדש כמו שהוכחנו גם שם פנ"ו. ונהי דהמון העם בבית שני היו מדברים בלשון ארמי ותאמר כי הם ישבו והסירו מנצפך מלבם וכתבם, איך ידומה שכמה אלפים נהנים סנהדרין ויתר תופשי התורה שכחום. הלא אנהנו כיום עם היות שפתנו אתנו ללועזות בלעז.

(1) בשמיאל ב' ה' ג' כתיב בלכתו להשיב ידו בנהר, והקרי בנהר פרת. עין גר"ש דף ל"ו ב'.

משכילי עם אשר רבו למעלה יביעו ידברו ויכתבו בלשון הקדש . מלבד דאם הסק אדעתין שעונותינו גרמו בשום זמן הגבורת השכחה במלי דאוריהא עד שאפילו ההלכות האלה התלויו' באותיו' אשר מטביעין להשתמש בהן המיד . עברו ממשניות לבב . מה נדבר ומה נצטדק בסוד שיח שרעפינו . לא אומר על תורה שבכתב בלה אבל לפחות על ההלכות אשר לעתים רחוקות ידובר בהם במושב זקנים ויחיד סגולה בלבד . כלוג שמן להודה , ורביעית שמן לנויר , שעורין , הציצין , וכחיצין . יכל אותם שזכר הר"ם ז"ל בהקדמת באור המשנה איך נשאר חם על מכונום ולא אלה . או אם גם הם שכחום ח"ו והורו ויסרום , וכ"ש עוד לדבר הירושלמי שהביאו הבעלי התוספות פ"ק דמגלה הנז' וז"ל אותם צופים נכשהו דרדקי דרשו מנצפך ור' אליעזר ור' יהושע היו מהם , ע"כ . הנחשוב כי התנאי' הקודמים להם כשמעון הצדיק . יוסף בן יעזר אליעזר בן ערך ודכותיהו לא ידעו בהתימת שמוהם אם אותיות מנצפך פשוטין או כפופין , אבל אגלוי מלהא כי לדעת הירושלמי אותיות מנצפך עצמן מעולם לא נשכחו . ושהצופים ר"א ור"י לא הדרשו רק מה שדרשו עליהן מה שעם כתוב מס מים נון וכולי ממאמר למאמר מנאמן לנאמן וכולי כדאיתא בפרקים ובב"ד שזכרנו . כי שיח ושיג לו אשר לא כנראה מדברי הנבלי הנז' שהכונה על צורת האותיות אם כפופות אם פשוטות הנה . אשר ע"כ יאמן כי זו דרך הגמרא בבקשה לתת מקום אל כל המאמרים שיצדקו יחדו הסבול הרבה פעמים שנוי דחיקי אשר יעברו לכאורה . כעין מה שכתב רש"י פ"ק דמגלה הנזכר בקושי אחר מתייהם למאמר הזה . אורחא דתלמודא הוא להקשות דבר שאינו עד דפירא ומעמידה על בוריה . וכן האמר דהאי מסקנא שכחום וכולי אינה אלא להראות פנים כי מאמר צופים אמרו אפשר הסכימו עם מאמר אין נביא רשאי וכו' . אולם לכל האופנים דברים בגו באמור . גם הנמצא לרב הגדול רבינו מאיר מפולישטולה בפסקיו פ' לא יחפור כמו שזכרתי בפ"ו מפרקי הספר על הכתובים ארור עושה מלאכת י"י רמיה וארור מונע חרבו מדם שכתב וז"ל אע"ג דהני קראי ירמיה אמריננהו הוו גמירי להו הל"מ , ע"כ . וזה לא היוצר בדברי הו"ל גם לא משיו אנו חייק , על כרחך מפרשהו מפריז על המדה כמדובר . וכבר תפשתי את החכם הזה על דבריו אלה בפט"ו הנז' . כי האמנה כל מאמר כזה לרבותינו יפורט אצל המשכילים המצאה מהכמהם לרמוז על הכלית מה יועיל במדות או בדעות והיא דרך פתגורית ואפולונית משובחת . לא שכונו להלעיטנו כי זה מצשה היה ככתבו . ואסמכוהו אקרא באשר מתוך כך כדברי הרשב"א בפרושו לאגודה פ' אין עומדין והרואה . כל הונה בו זכרהו . ואדרבא הורות הנגלה באיזה חלק ממנו וכל כיוצא בו גלה און אנשים כי אינו פשט . כדבר הרב המורה בהקדמתו' על הכתוב תפוחי זהב וגו' . וכל מי שיגמיע דברי הו"ל כאלה על האופן שנכתבו ומתרגם אותם כצורתם ודאי הוא פוגם ונפגם המורת מה שהתחייבנו לכבד מכבדינו . עיין בפט"ו הנז' ומשם פ"מ כי דברינו בהם נעים כי תשמרם בלבך .

אך נשוב אל מקומנו ונאמר כי כמשפט הזה העשה גם בדבר הגאון הנזכר שהביא בעל הערוך . אשר הראנו שם מיהם אל פי השמועה ואל דברי נביאים ענין הישיבה על הקורה הנזכרת וזולתו . עם כי בגמרא דפרק הוואה הנזכר לא אמרו בה אלא תניא בן עזאי אומר על כל משכב שכב חוץ מן הקרקע , יעל כל מושב שב חוץ מן הקורה . והוא פלא מה ראו השלמים האלה ליהם מדיעתם לסיני ולנביאים

דברים לא נחשבו. אבל האמר כי נכון הרבר מעם החכמים חרטים גב ישנים להגריל אמרתם ולהאדירים בהתלותם באילן גדול על דרך עשו חוקק לדבריהם. אי היה זה מאתם דרך העברה בעלמא. כאמרם פ"ק דעירובין דבר תורה מקפיד עליו חוצץ. ופרש"י לאו רבר תורה ממש אלא הל"מ. וכאמרם פ' חלק מנין לתחית המתים מן התורה שנאמר עוד יהללך. ישני אדמת עפר יקצו. וזולתם מנביאים וכתובים. אשר בכל הגמרא וכנראה פ"ק דקמא יכנו אותם דברי קבלה בלבד. גם יבדילו בינותם לומר דברי תורה מדברי קבלה לא ילפינן. ובפרט לא נמנעו מדרך ההגדלה הנו' בדבר המעותר להתפשט בין המוני הארץ. גם המשכיל יוכל להוסיף לקח על אלה בתנאי עכ"פ שיבדיל בסמיא הריפא ובהצב שבו תחם יהושע ש' אין צדין לישראל את הארץ¹). בין ההלכות מסיני אשר דינים ומצות תוריות שאין בשום אוסף לפרנס ולצאת מהן כחוט השיערה. לכמו אלה. שהן כדרשות וענינים אשר להגיון לא לעמל שוה לנאות כנוכרות נתנו. ועם הכל, הואיל ורש"י ז"ל פ"ד דנדרים הנו' פרש וז"ל כך קבל משה מסיני ומסר לישראל. ואני לא מצאתי שמין מדברי הנזכרים לזולתי שאביאיהו עד. שריר וקיים יובן תמיד מה שהעירותי מקדם. כי השיער הזה יהיה סגור עד בוא נשיאים בעמנו ורק על מנת שהם ירצו יפתה. [עד כאן ההגדה].

ועל השמינית נאמר כי האמנה קושיא זו הצענדה על דעת בעל הדברים הנגש אלינו ואפס בבחינת האמת אין דברי ההכס כוזרי נאותים אל המונה בה. כי הוא אינו מדבר על התחלת השרש. אבל על שעור הזמן אשר מראשית החדש עד סופו, או תאמר בין מולד למולד. שכן בזה נחלקו הדעות ורבו הפעיות לקצה האמות מקדם. כמו שהנשיא ז"ל שער ב' מאמר ב' אחרי זכרו את המנהגים השונים אשר נמצאו לגויי הארץ על התחלת החדש. כי בקצה המורח לפאת דרום מונים מנגוד אל נגוד, ואחרים מדבוק אל דבוק היינו כפי המהלך המתחלק לא לפי השוה כמונו. ואחרים מראיה אל ראייה. כתב שהפרסיים היו מונים בין מולד למולד כשי"ב הש"כ. אשר לדעתו הבריאה דשמואל ופרקי ר"א האומרים כמו כן כשי"ב ושתי ידות שעה שהם תש"כ חלקים לא על דעתם הפרטי דברו. שלא

ניעזו למחלוקת הזאת על כלל רבן גמליאל. הגדה כבר כתבתי על דבר הנשיא הזה בהנהגה השנית אשר בכאמר זה פ"א. גם לא תחדל פראות מה שכתבתי בסוף החשובה הראשונה על י"ג השאלות.

אבר כאס סביב לשנת שמונים אחרי מות אלכסנדר ועיין בכל החשבונות אשר מצא לקדמוניו. שבדקו וחשבו על לקות הירח. והוסיף גם הוא בדיקה עליהם. וסוף דבר עם רוב המחקר נתגלה לו כי השיעור הנכון הוא כשי"ב תשצ"ג. אשר על כן דבר הכוזרי הנזכר יציב ונכון. כי הנה הטעות בהתחלות עם היות ראשיתו מצער. אחריתו ברוב הימים ישגא מאד. כמו שזכר הראב"ע פרשה בא על דבר שמואל הנזכר. כי יהיה המרחק בין ימי בראשית למולדות זמנו קרוב מחצי שנה. ואולם באמרנו על השיעור הנאות של כשי"ב תשצ"ג אשר המצאנו גם כן שומר תמונתו מרביעית חדש זה או מחציתו עד רביעית החדש הסמוך לו או מחציתו.

¹ חשתי המאמר הזה בפ' אין צדין ולא פצאתיהו, ומקומו בפ' חוקת הבתים דף נ"ו א, פא חצובא אס רב שבו תחם יהושע לישראל את הארץ, המערך.

וכן מכל עת לעת בלי ספק כל משכיל בתבונה ידע למצוא את ראשיתה ולתת עליו אל שושי המלאכה שורש נכון בלי נבוא' ככל אשר זכרנו בהתיר הקושיא השלישי' ע"ש. ועל ה"ש י"ת נאמר כי באמה ובתמים עם המצא כתוב אם כל עדת ישראל ישנו. והרב המורה ח"ב פ"ו כתב וז"ל. לא יחסר האמת ולא יהלש עם הלוק עליו כל אנשי הארץ. הלא אין ספק כי בשום אופן לא העלה כזאת על שום דעת בענין זה הלילה. ובשגם יתכן להשוב על קצה הארונים ההויקם בנמצא לקדמונים לתומים. בלי העמיק אל היסוד כיצד הוהל ונמשך כך השניים ליצירה בעמנו. וזה מה שלא יזיק כמו שכתבתי בסוף הגהה ב' מאמר זה פ"א. ודאי הוא כי עם חכם ונבון הגוי כלו. והאיתנים מוסדי ארץ לא פקו פליה וכל רז לא אנס להו בעקרים אלו. אבל יאות שנאמר כי מה שיהואר בשמעות הוא אשר ידבר האדם מהאמינו שכן הוא מוכרח כפי האמת, או יעשה פעולה ויזהר ממנה להשבו זה חיובה. ואינו אלא מנהג לקצתנו, כמו שלא יעשה מלאכה במוצאי שבת ויום החדש, אבל בהיותו יודע קשט אמרי אמת. ועכ"ז לטעם מה סבר וקבל. אין ספק שלא יהואר בשמעות, כמו שיובן מדברי הפוסקים ז"ל בשם הירושלמי על המאמר דברים המותרין ואחרים וכולי. אי אתה רשאי וכולי. שאין זה אלא במנהג ותיקין היינו שהוהל בלי שמעות כי אם מדעת כאמור. ובכן בהתקבל הסך הנהוג עם הספורים המתחסים אלו הן אצל ר' יוסי בס"ע רישא די דהבא בענין זה. הן אצל עדת רבותינו הנמשכים אחריו, על האופן שזכרנו בפרק זה על הקושיא הראשונה. הלא גם קושיא זו נמצאה היטב מתורצת. והנה ממשל משלים אהיה לך על דברינו אלה ושמתי בהם אות על ידך. וזה כי תתבונן מה שכתבנו למעלה קרוב לסוף פ"ה איך כל מולד שיה הרשום בלוחותינו אין זמנו ההוא יציב ונכון רק במדינת בבל או א"י כפי הדעות השונות אשר זכרנו שמה. להיותו נחשב מהכמי הדור ההוא כפי האופקים הישרים בגלילות ההמה אבל בכל יתר המקומות, הוא וכן רגע כל מקרה רמוז יקדים או יאחר חלקים ושעות ככל הראוי לאופקי ארץ ארץ. כי כן להקל ידיעה זו אצל התוכנים יעשו ספרי האל מינא קו משונים זה מזה בהתחלת המדינות אצל זריחת השמש. והנה קרוב אליך הדבר שאם תחקור על זה אלף מגאוני דורינו המצא מהם רובא דמינר דלאו ארעתייהו. כי כלם יאמינו כמו שהעיד ראב"ע בפ"ה הנזכר היות רגני המולד ההוא שיה בכל מקום כאשר רגלודי דבר אנוש מהולכי נתיבות יובילו הלוח האחד בעינו אשכנו וריפת ותגורמה או מקצה גבול אימליא של יון ועם קצהו. גם הוכל לדין כי מה שהוא מזה בימינו אלה הוא שהיה כמו כן בדור דורים אשר היו אחרי הנתן סדרי העבור הנהוג לנו. כי מדי חדש בחדשו בראותם את הכתוב בלוח סרכיהו נקטי ואתו והיה כעם ככהן. עכ"ז נדע לודאי כי לא אלמן ישראל מאלקו די יב הכמתא לחכימין מיסדי החשבון אם בגבל או בא"י נאמור. אשר מדעת וכל מנת כך יסודוהו עם הכירם מאז כי אפשר לשלשלת הזמן לסבב כי לא רבים יחכמו להבין את דרכם הנו'. לא ח"ו מקוצר רוח דעת. אבל כי ההרגל כמו שזכרנו בהגהה השנית פרק א' יעבור קצת דברים ראשון ראשון. מאין פנות אל יסוד הקדמונים ובפרט היכא דלא שכיחא היוקא כמה שידענו שהשלטן לפניה' וכל העשוי מאתם נחתם במבע' המלך. ועל ה"ש י"ת נאמר כי האמנה עם ההסתכלות הטוב ישוער אך גם רבותינו עצמם כאוהבי האמת יקשיבו באהבה את המתנגד לשתי ההנחות הנזכרו,

כ"ש שלא ידחוהו אשילו נאחת הידים . ואין צורך לומר על דבריהם אלה אם קבלה נקבל כי כבר התבאר מתוכם ממש היות הכל אצ"ם סברא גרידא . שכן פ"ק דערכין ושלחי זבחים הנו' ברצותם להוכיח שהחלוק נמשך כמו הכבוש שבע שנים אמרו איבצית אימא מדשבע כבשו שבע נמי חלקו . וכתב רש"י בנבחים וז"ל סברא בעלמ' היא . וקרוב שנאמר כי כהנים הם ז"ל הלשת זאת הסברא ובפרט כי בעל ס"ע פ"א שזכר בענין זה את השניה האמירה שם מהם ז"ל , החריש מואת , כי האמנה אך לא נשפוט החלוק ע"פ הגורל ומרוצת הזוכים בחשוק' רבה איש לעירו ולשדהו . מהיר הזמן מן הכבוש , פנו לאיבצית אימא השני הזכור מבעל ס"ע . ואמרו מדלא משכחת לה י"ד שנים אחרי שהוכתה העיר , היינו כבאור רש"י בסוגית ערכין הנו' . שאם הרבה או המעיט שנית החלוק , או שהאמר החלים למנות שממין משנכנסו לארץ . לא יעלה בידך החשבון שהבית חרב בשלשים ושש ליובל . באופן שתוכל לפרש דבר יחזקאל פרשה מ' בר"ה בעשור להדש בי"ד שנה אחרי הוכתה העיר , על שנת היובל . והרי אצל המבין , זה הדבר מהם ז"ל הוא באור ספק כמסופק כמורה . כי אם יצטרך להודות כדלקמן שיפה דבר החכם דון יצחק כי אין ר"ה דיחזקאל הנו' רק החדש אשר היה ראש לגלותם . או אם מוב פתרו הזקנים החדש הראשון לחדשי השנה דהיינו ניסן כמו שזכרתי למעלה קרוב לסוף פ"ג . הלא בצדק תשפוט שגם הם ז"ל כבר הרגישו בהלשת מה שבאור ר"ה הנו' הוא יום הכפורים של יובל . אשר על כן לא דנו הטעם השני הנו' כדאי לסמוך עליו לברו ועשו לו סמיכות בראשון . על דעת כי איש את רעהו יעוורו . ואם כן נמצאנו למדין כי הן המונח הראשון רשנות כבוש והלוק היו י"ד מצומצמות הן המונח השני שזה ר"ה ויחזקאל נאמר על י"ה של יובל . אינם קבלה . ואם לדין יש תשובה כמו שזכרנו . והנה אין לך קורא נכון להניע ראש על נשותנו לקיים את באור החכם דון יצחק או פתרון הזקנים הנו' . כי האמנה התכן באור ר"ה ויחזקאל על י"ה של יובל באופן שהחרבן יפול בשלשים ושש ליובל הוא בלבד לדעת האומר שהיובל נמנה לעצמו בלתי נכלל בשממות כדבר הר"ם בפרקו הנזכר . והרי תמצא שם בהשגת ראב"ד שהגאונים הכריעו כר' יהודה דשנת חמשים עולה לכאן ולכאן . באופן כי החרבן לא בשנת ל"ו ליובל ה"ז היה . אבל , בלשון ראב"ד בהשגה הנו' . בשנה השלישית ליובל ה"ח . וכן הוא דעת רש"י כפי באורו לשמעתא דתנא דבי אליהו במסכתא אלילים פ"א . בראותו כי רב הונא יסר החשבון שם כפי שטתו . גם בדבור תוספת פ"ק דר"ה [המתחיל לאפוקי מדר' יהודה תמצא ר"י פוסק ור"י בהדיא וכמו כן בד"א של תוספת פ"ק דאלילים ¹] המתחיל האי מאן . תראה שכתבו וז"ל בספר התרומה פסוק רבינו ב ר ו ך דהלכה כר' יהודה כי שנת חמשים עולה לכאן ולכאן . ואע"ג דנמס' ערכין ופ"ק דר"ה איתא לאפוקי מדר' יהודה , מ"מ כך הלכה , דכי האי גונא אשכחן פ"ק דתובות ושם הארנתי . ובתוספת רבינו יהודה נמי משמע הכי דהלכה כר' יהודה להיותו מחשב שנת שמטה בומן הזה מ"ש שנה לכל יובל . ע"כ לישנא . וכמו כן סמ"ג עשאיין קנ"ג פסק כותיה . ובעזרתו הביא ר' י הנזכר עם תירף שני דבורי התוספות שזכרנו . באמרו הטעם המצוי שם לר"י

(¹) הבאמר המוסגר אינו בניף הכ"י אך סצאיתיהו נוסף על הגליון בכתב יד איהו מעתיק אחרון . לא בכתב המחבר . ומה ראה כי המחבר העתיק פסרו מהעתקה אחרת . ובפסוק העתיקו דלג בתיבת המתחיל הא' עד תיבת המתחיל הב' . המצריך .

הנוכר וו'ל שהרי בשמעתא דהנא דבי אליהו פ'ק דאליים הסוגיא הולכת לפי שטתו גבי האי מאן דלא ידע כמה שני וכולי, ולדעתו נכ מלבד כל אלה תמצא סמך גדול לדעת ר' יהודה שכך היא דרכה של הורה גם במנין ג' השבועות של ננעי בתים ריום ז' ויום י"ג עולה לכאן ולכאן באופן שאינן אלא י"ם יום כמבואר בשלישי דנגעים והר"ם הביאו פט"ר דה' טומאת צרעת וסמ"ג עשאין רל"ם. ובהיות כי דעת ר"י היא אשר גבר באחיו כאמור. הנה באור הנהוג בר"ה בעשור לחדש על י"ה של יובל כנוכר בשל לגמרי לא ישמע על פך שהרי לר' יהודה החרבן היה כלשון ראב"ד הנוכר שנת ג' ליובל הי"ח. ואם כן שנת י"ד אחרי שהוכחה העיר היתה לו שנת י"ז לא שנת היובל עצמה. ובבאור כתב ג' הביב בתשובת השמטה דף ר"ג וו'ל. ר' יהודה לא סבירא ליה דרשא דרשנין בהאי קרא די"ד שנה אהר שהוכחה העיר. דאיהו דריש ליה לדרשא אהרינא לא ירעינן ליה. ואף לרעת הר"א הנשיא שטר ו' מאמר ג' דפליג דבורא ואמר שקודם גלות הראיבני אשר היה בשנת ג' אלפים ל"ז דקדשו יובלות שנת המשים לא עלתה לכאן ולכאן אמנם¹ משגלו אשר מאין כל יושביה על הארץ לא קדשו רק שמטין היתה נאמת עולה, כר' יהודה. הלא מאו עד החרבן שהיה בשנת ג' אלפים של"ח נמצאו שש שנים חסרות בעד שש היובלו' הראויית לשלש מאות השנים הנוכרות, ובהנחה אין החרבן נוסף רק בשלשים ליובל. וא"כ י"ד שנה אחרי שהוכחה העיר נמצאת שנת מ"ד. לא שנת יובל כמו שהיה צריך לקיום פרוש הכתוב שונכרו. והנה מכל זה ימשך כי באור דון יצחק או פתרון הוקנים של ר"ה דיחוקאל נאות הימנו. ולדעתו אפשר בו ג"כ פרוש אהר נכון בעצמו ומקובל לכל דעת. והוא דאין הכי נמי שזאת הנבואה היתה לו בחדש תשרי. אפס אמרו בר"ה לאו דוקא יום הנוכרון. כי אך יסתור תוך כדי דבור לומר בעשור לחדש. אבל כדי עברו להשמיעה בהמון או להעלותה על ספר עד ימים רבים אמר כי יד ה' היתה עליו בראשית השנה היינו סביב לתהלתה ופרש אהר כן שזה היה בעשור לחדש. הלא הראה בירמיה כ"ו בראשית ממלכות יהויקים וגומר, ואי אפשר ראשית ממש כי בסוף הענין ההוא נגלה שמקרה אוריהו קדם לזה במלכות יהויקים בהכרח. וכן תמצא על חג הסכות בצאת השנה ותקופת השנה. וכבר התחילה אם ביום הנוכרון אם ב"ה כשתי הרעות שנוכרו לפנינו. גם על אודות החשבון נחוב בשבעים נפש, תספרו המשים יום. ארבעים יכנו, ואינם אלא בקרוב כמו שונכרו בשם הראש ורמב"ן סוף מאמר א' ובפ"מ בשם ראב"ע על הכתוב אשר ילדו לו בפדן ארם, כן הדבר הוה בר"ה. משמעו סביב לראשיה היינו ב"ה של שנה כ"ה לגלות. אך לא בשום אופן י"ה של יובל. ולא יקשה בענין לפרוש רבותינו הנז' ולפרושנו [מה שאין כן לבאור דון יצחק ופתרון הוקנים]. אם זאת המראה היתה ליהוקאל ב"ה אך בספורו לא קרא לקדוש י"י הוה בשם מכובר להארו ממש י"ה. לא יום כך לחדש באחד מימי החול כי זה אמנם נהוג אצל קדמונינו כמו שתמצא בעזרא א' ג' מיום אחד לחדש השביעי החלו להעלות וגומר ובעזרא ב' ח' ויבא עזרא את התורה וגו' ביום אחד לחדש השביעי. ומן הידוע כי קדוש היום ההוא לאלקינו. גם יהוקאל עצמו אמר פרשה כ"ו ויהי ב"ה שנה באחד לחדש. אשר מסתמא היה ר"ה. ופרשה ל"ב אמר ב"ב שנה במ"ו לחדש אשר לכאורה היה י"ט של סכות או אפילו תאמר של פסח, ולא נתן עליהם הוד קדושתם המפורסמת. יהי מה הבאור השלישי הוה על דבר ר"ה דיחוקאל הנוכר

¹ בל"י כתיב אשר.

גם הוא טוב תאר מאד . ולכל השנים אי אפשר לפרש אותו י"ה של יובל כאשר רחינו . מלבר כי תוכל עוד למאן היותו י"ה של יובל ממה שהרצו כי זה המאמר איזהו ר"ה שהוא בעשור וכולי אינו אלא לדעת רבנן שאמרו דיובל מתהיל ב"ה כנראה ש"ק דר"ה בגמרא דמשנת וליובלות . ובפרט ברבור הוספת שם המההיל ורבנן . והנה לעומתו המצא שם פ"ק דר"ה תניא וקדשתם את שנת החמישים מה תלמוד לומר לפי שנאמר בעשור לחרש יכול לא תהא השנה מקודשת אלא מי"ה ואילך תלמוד לומר וקדשתם וגומר מלמד דמתקדשת מתחלתה . מנאן אמר ר' ישמעאל בר' יוחנן בן ברוקא לא היו עברים משועבדים גם לא נפטרים וכולי . הרי לפי זה התנא דאין לפרש ראש השנה ההוא על י"ה כי אף שנת היובל מתקדשת בראשיתה . ולכך האופנים בשגם תמאן מלומר כי הדברים בתשובתנו זאת ברורים כהוגן . לא תמלט מהודות דלא מבעיא לדעת ר' יהודה אשר שבעה אלה עיני י"י החכמים שזכרנו ראו אותו כי טוב הוא . הקושיא העשירית הזאת בטלה מעקרה כמדובר , אלא אפילו לרבנן דפליגי עליה הלא היא מאד הלושה ומסופקת . ואם ככה נוכח לדין שהקושי אשר עוררנו על משך בנין ראשון בשגם דימה המתנגד לומר עליו זריק תוטרדה אאוריא כי רוח תשאנו . אעקרה קאי ככל האמור . הנה גם יתר הספקות הנלוים אליו בדרוש יזכו לשם . ולא במהרה יתקו . עד הנה עורנו י"י ושבה העשירה הנוכרת והיתה לבער . וסתורתה אשר דמה איש ריבי בשלכת , מצבת בה וכתבי קדש מצבתה .

ואולם בקנצי מילין אלה לאפשויו רווחא לא נחדל גם כן מלומר כי יונה שאנחנו לא נדע לצייר איך היה אפשר להכמים מסדרי העבור לעשותו שיעם רבות השנים ליצירה לא ישתנה סימן בהר"ד אשר כמוהו מהנתן עוד לשרש . ימולים אנחנו בהשקט ובטחה להשען על הנמתם ולהאמין כי לא יבצר זה ממנה . אם עלה על דעתם שיעשוהו . וזה ממה שנישיב אל לבנו גדולה מזה אשר תאמת לנו מה רבו מעשי החכמה ומה עצמו ראשיה לא בלבר הודאית ונאמנת כאותה של המסדרים הנו' לפי הזקתם אצלנו . כי גם אותה אשר ספקות עקריים ישתרגו ונאחזו בסבכיה . הלא זה דברי כי תמצא לרב המורה ה"ב פנ"ד בענין השתדלות התוכנים לקיים את הנראה ממראות השמים . שאמר כי עם היות כל מה שכתב תלמי על אודותם מהמצא נלגל הקפה והיוצא מרכזו סותר ומתנגד למונחים אשר בהכמת הטיב שאין הנועה סבובית בלי מרכז קיים ובאמצעה . באופן שיעלה על לב איש לגזור בהכוננת דבריו . ויכלה אותם כרגע . הנה בהמצא לפנינו לזכותם ערות אמתת הלקיות הנמנים בשרשיו וקדוק עתיהם וזמני חשכם ושעורן . לא נוכל עם כל המבוכה אשר לנו בהם להשקיעם ולבטלם בזרוע כי בא האות איך יש ויש לאל החכמ' אצל יודעי סודה לסדר דברים באופן שגם ההנחות המדומות שהרינה ילדים אשר אין בהם כל מום לפי האמת והצדק . עד כאן תורף דבריו . קל וחומר אפיא לחכמת המסדרי' הנוכרי' עם כי לא נרד אל היסוד בה שתוכל לתת אמת לאמתו גם בהנחה מוסכמות אצלם בכל המתחם לעבורנו .

כינת הפרק. העולה בידני בן הנמצא בפרקים אשר קדמו לנו.

פרק יד. והנה אשר אני אחזה לי מכח מה שהתבאר בפרקינו אלה הוא כי מעולם לא היתה בישראל קבלה נבואית על מספר מצומצם לשנות היצירה. הספיק לדורות הקדמונים התפרסם באמת שהיה לעולם ראשית במחודש מן התהו. ובאמונה הזאת אין צורך להשבון מדוקדק. כי לא יזיק סך שנים פחות או יותר. הלא יובן זה ג"כ ממה שהקשו ז"ל פ"ק דר"ה על מתניתן דקתני באהר בתשרי ר"ה לשנים. למאי נפקא מינה, היינו מאי אנפח לן אם השנה תתחיל מעת זו או זולתה. וכ"ש היו מבקשים מה לנו כמה שנים הם ליצירה ומאי דהיה הוה. והשיבו היות הנפקותא בשנים ל ש ט ר ו ת. שהוא לענין דינא בגלל המוקדמי' או מאוחרים כראיתא התם. ואם ידעת סך השנים ליצירה השנויה נצרכה בעצמה מחמה שום דבר תורני אין ספק דלא אשתמיט תנא אם במשנה הנוכרת אם בולתה מלדבר עליה. או אחד האמוראים ומחברי הגמרא אחריו באיזה ענין חקר עליה. וזה בעצם וראשונה, ועם באור שלם אם הוא מקבלה סתומה מסני שאין להרהר אחריה או יצא לרבותינו מעיונם. ולמאי הלכתא בדיני התורה עם כל באור זולת זה המתירחם לה כמשפטים ביתר הרברים התוריים, וכבר ראינו גם אדונינו משה סותם דבריו לאמר בראשית ברא אלקים כמו שזכרתי פכ"ה מפרקי הספר ובמאמר זה על השלישית פי"ג. גם התבאר ב'ה' הכ"ה הנזכר כי נל דבר שהכתובים או הם ז"ל רצו ליהסו אל זמן היו מונים לו אם ליציאת מצרים או לביאת הארץ והתחלות זולת אלה בלתי יבחנו מני שום אדם עלי ארץ. ויהי המתחיל בהכמינו לחקור על סך השנים מן היצירה ר' יוסי בספרו ס"ע קצתם לפי סברתם בכתובים וקצתם היינו הנמשכו' להתימת כתבי הקדש. כמו שער בנפשו או שמע מזולתו בסופרי הדורות ההמה. וכבר ראינו גם מזולת חבור סדר עולם הנזכר כי זה ר' יוסי האיש היה מתעלם בדיעת המאורעות וזמנם כדהיא דפ' אין נערכין ומייתי לה פ' בנ' פרקים הניא אמר ר' יוסי כשחרב הבית בראשונה מ' נאב ומוצאי שבת ומוצאי שביעית היה. ומשמרתו של ידורייב וכולי, וכן בשניה. ואידך דתניא פ"ק דשבת ופ"ק דמסכתא אלילים אשר זכרנוה, גם דקדקנו בה בכ"ו מפרקי הספר. כשחלה ר' ישמעאל בר' יוסי שלחו לו ר' אמור לנו ב' או ג' דברים שאמרת משם אביך. שלח להם כך אמר אבא ק"פ שנה עד שלא חרב הבית פשטה המלכות על ישראל. פ' שנה עד שלא חרב הבית גזרו טומאה על ארץ העמים ועל כלי זכויות. ארבעים שנה עד שלא חרב הבית גלתה סנהדרין וישבה לה בחנות. למאי הלכתא לומר שלא דנו דיני קנסות. דיני קנסות ס"ד, אלא אימא שלא דנו דיני נפשות. וקרוב הדבר מאד שהוא ר' יוסי כבר ראה העני וחווה את כל האפשר לספק במספר ליציר' מטבע הדרוש בעצמו ככל אשר כתבנו. ועכ"ז למען סור מנגבי הרעיונים בחר לו ריך היותר נאות לענינו כפי מה שזכרנו בל"ה מפרקינו וחכמים נמשכו אחריו עם שערם גם הם את כל המשוער גם ממנו. ובפרט ידעו כי עם ההקיים שלא יקלע חשבוננו אל השערה אין בזה שום הפסד תורני הלילה. לא שהוא ר' יוסי מסר לנו ספרו הנזכר וחשבוננו כהלכה מסיני. ולא שחכמינו קבלוהו למקויים בצד נבואה

ומסורה, הלא מילבר מה שהוכחנו זה במאמר הלז סוף פ"מ ראה ראינו כמו שזכרתי בספר פ"ד ובתשובתי על השגות הר"ם סימן א' כי ניהר מעשרים מקומות נחלקו האחרונים עליו. גם התנאים חלקו על קצת ספוריו כמו שכתבתי בזה פ"ד. והוא ר' יוסי עצמו פ' ר' עקיבא וסוף פרק יוצא דופן כהב בו דברים אליבא דרבנן וליה לא סנירא ליה. כמדובר בזה פ"ב מאמר א' מה שלא יאונה לצדיק אם דבריו הוחזקו באיזה אופן נעזרי' מרוח הקדש. ולכל הפנים כל מה שהודמין עליו לרבותינו יחס זמן היה לשמירה מה שהתפשט באומה ואשר באמת אין דרך להתברר עליו ביותר. וספקותיו מ"מ לא זיקו. לא סרו בו מדוך ר' יוסי הנוכר והיו סומכין על דבריו וחושקים בדיעתם כמו שבא האות על זה בבקשתם מאת בני הדברים שזכרנו. אשר אמנה אם תתבונן אמרם ב' או ג' דברים ולא עשו עקר משלשתם. וכן מה שיחקרו למאי נפקא מינה בשלישי לבר. הרגיש כי הם ו' לא היו מבקשים כעצב וראשונה ידיעת קורות של מה בכך. כדברי הראשון שהניד להם ר' ישמעאל. אבל השני והשלישי היו אצלם פרי המאמר מהמצא דבר עקרי למשפטי הסומאה ושלא דנו דיני נפשות. אגב גררא התבאר מזה שהב"ד יכולין המיד לדון דיני קנסות, וכבר ראתי כי כן לשמירת המנהג לא נמנעו בני עמנו באיזה אקלים שנמצאו מחשוב המולדות השוים על האופן שיסודם המסדרים עם היות סדרם זה כפי אופקו בכל. וכן ישמרו כל יתר המנהגים אשר זכרנום אצל זה בפ"ח דלעילא. וחכמינו אשר אמנה כל דבריהם משוערים נפלא ומאוני המשפט לא נמנעו מהחזיק לענין התקופות בפרט והמתיתם להן בחשבון פרקי ר"א והבריתא דשמואל עם החלשא הנודעת בו כמו שזכרנו ג"כ מאמר א' פ"ג ומאמר ב' פ"א. ויהי בימי הקדוש ע"פ הראיה לא הוצרכו הקדמונים ההם לדעת פרטי השנים ליצירה. כי גם בלתי לא יעלה מהם זמן המהלך השווה והאמתי למאורות הן בתקופות הן במולדות. ועם השרשים אשר היו בידם מעבור שבע השנים בכל מחזור אם קרובות אם רחוקות. ושאין חדשה של לבנה פחות מכשי"ב תשצ"ג ודכוהיהו. יתר שאת ויתר עז היה להם הכח והמדע המצטרף לעתם בקדוש החדשים וקביעות מועדי אלקינו. אבל אנחנו אשר מפני חבאינו לא נוכל לרדוף דרך הראיה. היה מהכמת הקדמונים בסוף ימי האמוראים לסדר לנו בזה דרך קצרה. היינו כי המורת מה שהקדמונים ירדפו לדעת החשבון האמתי ועל פיו היו מקדשין. למדו אותנו הן במולדות הן בתקופות לעמוד על החשבון השווה ולקבוע הכל אחריו כמו שזכרנו ג"כ פ"ד. ולכל הפנים גם בדרכנו זה אנחנו שומרים את הכלל הצודק בשעור המולדות הנז' ועבור שבע השנים בכל מחזור וכל דבר אחר הנדרש בעבור בלי המצא שום הכרח לעמוד על מספר השנים ליצירה רק כפי הנאות אל המתחילים לסימנא בעלמא. וכמו שמסדרי החשבון החלו התקופות מן היצירה בשגם ראשית צרכם אינו אלא מפסה מצרים. ורבותינו עם מה שאמרו למולדות מתשרי כר' אליעזר העמידו את ראשית התקופות על ניסן כר' יהושע. וכן השמטין והיובלות אשר לא החלו עד אחר כנוש וחלוק בנו אצלם ציון מקדמי ארץ. כן המולדות הסמוכים אל בהר"ד הנמצא להם אחרון בסך השנים המוסכם עליו כמו שזכרנו גם כן פ"מ ריעת קכ"ז וסימן ב' מהשנוניתנו על השגת הגאון פ"ר ו"נ צ"א ל"י. לא בכל זאת שיהיה סימן בהר"ד של תהו מקויים בשום צד קבלת נבואה, עד שהאמר כי כן סך השנים הנסמך אליו צומצם ברוח הקדש. ואין ספק שאם היה עולה לידם סימן אחר היו עכ"פ

מחברי' אליו אופנים וסררים ינחנו אל האמת והנקודה עצמה הנשמר' כיום מאתנו, מלבד מה שנודע כי כל מעשיהם כאשר הם התקיימו ברשיון הנתון לחכמתם מאת י"י מן השמים. והנה כמו שזכרתי למעלה לא נפלאה היא מן המשכילים. כי הרבה מנהגים הולכים ונשמרים למען לא ישתומם ההמון בסורו מן המסורר היכא דליכא הפסד תורה הלילה. ולדברי הירושלמי כפרוש בעל התוס' והרשב"א שזכרנו בששי מפרקי הספר הנביאים ג"כ עשו נזאת כמזכרת השבון מה אשר לא נמשפטו הואיל שכן התפשט מקדם. ואמנה עכ"ז, כמו שהזכרתי במ"ב מפרקי הספר לא נמסרה אל השרידים הקרות האמת אשר כרברם ז"ל פ"ה דשבת ויומא וסנהדרין פ"ו הוא חותם אלקינו. ובכלל, מן הדרוש הוה יתבאר כי הכלית מה שנודע בסך השנים ליצירה הוא שלא נדעהו בצמצום הנכסף לכל יפה הנפש. ושאיין דרך גם אצל החכמים כלם לדעת אותו. יען היות הספקות הכרוכים בעקבותיו תלויים בזמן אשר חלף הלך לו. ומפני כל לא ישוב לנו. והנה עמדנו על אמתת המצא הספק הוה לא מעט הוא למשכילים. היינו שאין אומתני הופסת והולכת הסך הנהוג כדבר מדוייק עד תומו. אבל כנבחר מקבוץ ספקות הנתונים בין גבולי סך של מאה או מאה וחמשים שנה כפי מה שיצויר אפשרי להצטרף בין טעות היתרון המסופק בימי שעבוד מצרים ומשך בית ראשון וימי הכ"ג שהיו בהחלת בית שני. עד יבא מורה צדק. ואולם עוד לחוספת אמתלא אצל המשכיל על דברינו אלה, וגם על מה שכתבנו במ"א מפרקי הספר כי בשומנו שום ספק בסך השנים הנהוג אין ג"כ אצל אומה בעולם סך זולתו אשר יאמיננהו ליציב ונכון בעצם. לא אהדל מכתוב זאת וזכרון כי החכם נוצרי מנת הדרושים הגמון אימוניא ה בהבור חדש אשר נראה כיום לי על ששת ימי היצירה נחלק לשלשים למודים. הרבה בלמוד ההמישי אורך שתיים עשרה יריעות לחקור על הרוש הוה אם אפשר לומר על שום סך שנים שעבר מיום הבריאה היותו ודאי אצל בעלי הדעת. ואחרי זכרו כמה סכים לפי דעות שונות והביאו הרבה ראיות אמורות בו ספקות לא יתבררו לנצח. קצתם אשר זרנום אנהנו מנחבי הקדש וקצתן מן הנמצא בספריהם וגם בחבורי חכמים של אומות נכריות ובפרט דברים נמצאו לאפלטון בשני ספריו הרשומים קריציא וטימיאו. בשפה ברורה העלה זה הכלל שאין חכמה ואין תבונה אשר על ידם יתכן להיות קולע בו אל השערה. העולם ודאי מהודש וירא ראשית לו. אולם הסך המצומצם לשנים שעברו נכה רבו על אודותיו הספקות כי אדם אין שידענו לבטח. ובכל הדעות שזכר אין גם אחד שיאמר לגרוע מסכומנו אבל כלם איש לפי פקודיו אם מעט ואם הרבה יכריחו התוספות. גם לענין זה האמתי שיישב בעיני המשכיל לדעת כי החכם נצרי הנוטר כפי מה שחקר בלמודו ההמישי על השנים שעברו כאמור. כן בלמודו הששי האריך כמו י"ח דלתות לחקור אם אפשר להגביל אל העולם קץ אמתי בעתיד ובפרט עד זמן התחיה באהרית הימים אשר גם כמו שאנו מצפים משיח צדקנו הם גם כן מקיים שוב משיחם שנית לרכא תהת רגליו הארמילאגוס אצלם ולירות את קרנות כל מלכות של ההיה הרביעית המולכת כיום עם כל זולתן אשר בארץ לחקן כפי דעתם הטולם כלו במלכות רוחני כמבואר מן החכם המעתיק אצלם בפרושו לנבואת דניאל ז' בהסכמה עקרית אל האומה בכללה. ואחרי אשר הביא כעשרים דעות של קדמונים ואחרונים מנכבדי חכמיהם שהגבילו לתוהלתם האמורה זה עת אחת וזה אחרת אשר כלם עברו בלי הראות

בעולם השתנות מאומה. ומעט מהם אשר עדין לעתים רחוקות נבאו הראה כי חלשה האיותם ונסיון השוא אשר התפרסם בהגבלת חכמים מהם כמדובר. הם גם כן אפס ותהו נהשבו. שדא בכלהו נרגא. ובפרט במאמר תנא דבי אליהו שית אלפי שנין וכולי, אשר אצלנו. ושיגם וידבר עליהם קשות, ממש כמו שעשינו אנחנו במ"ג מפרקי הספר על מהשבי הקצים אשר אהנו. באמרו כי זה מן הדברים אשר לבא לפומא לא גליא ומי עמד בסוד האלוק. כן מקדושיו שוכני מרומים נעלם, אף כי משיכני בתי חמר. אשרי המחכה לתומו בלי העמק או הגבה. ולאחת מעדותיו הביא הכתוב בקהלת גם את העולם נהן בלבם מבלי אשר לא ימצא האדם את המעשה אשר עשה האלקים מראש ועד סוף. באופן כי בשני הדרושים הנו' על העבר והעתיד הסכימה דעתו לדעתנו כאמור. וישב בעיני כי על פי דבריו אלה לא יוכל איש להתל בשום אחד מחכמינו.

אפס נחזור על הראשונות ונאמר כי ממה שיתאמת אצל כל ללבב אלו שערתי המחקר הזה דבר של מה בכך מבלי צאת מגופו איזה חומר מועיל. בוראי החשיתי מעולם הזאפקתי ממנו. כי מי האיש, ומה יתרון לו, שיעמול לרוח. וכבר במקומות לא ימנו מרוב. חכמינו נקובי ראשית המשכילים העירונו ויסרונו למשפט לבל יהיו דברינו משוללי התועלת בהקדם כמו שזכרנו בסמוך על כל הלכה אשר אין לכאורה נמוקה עמה למאי נפקא מינה, גם אצל הנצרים הראשון ונכבד בארבעת רבניהם בפרושו למזמור בך יי' חסיתי שנודמן לו שם לזכור את החקירה על אור הלבנה אם הוא מעצמה או מן ההמה עוג הדבר עם כל הנמצא בו לקדמונים מסופק בעצמו ובלתי מועיל. באמרו העמוקות אשר יציאת העמל יתרה גם על שבה התועלת. הלא כל משכיל יסוג מהם תחת שלש. אם כי נפשו מרצון פשוט בחלה גם. או מחוסר לבלתי אבד הומן יקר הנמצאות. או לשערו בהם ידיעת האמת נמנעת. ואפס כבר הודעתי בכ"ט מפרקי הספר כי החקירה הוואת בלי ספק התן לנו פרי עיץ היים ובהגנת קצת כהבי קדש אשר גם העולם כלו כדברי ר' חייא בירושלמי דפאה והקרוב אליו מאמר ר' לארמבן. איני שיה לדבר אחד מהמה. ועלהו כמו כן לא יבול במתיחס לענין עקרי כיום בעמנו אשר זה מעט נעננהו. עיין שם אם יערב עלך שיחי כי די שהדרכתיך במעגלי יושר. והן יאות להאמן כי על הרבר הזה של תוספת השנים שהוכהנו כאמור. בהמצאנו יותר קרובים האלף המקווה למנוחה ישמחו השמים ותגל הארץ. ובפרט אם כר' אליעזר ש' הלק ימי שנותינו אינם אלא ארבע מאות שנה שנאמר שמחנו כימות עניתנו וכתוב וענו אוהם וגומר. אי כר' דאמר שס"ה שנאמר כי יום נקם בלבי. בשגם טוב מזה ומזה נראה דבר אבימי שבעת אלפים שנה דכתוב ומשוש חתן וגומר. הדומה לדבר שמואל כמיום שנברא העולם דכתוב למען ירבו וגומר. כימי השמים על הארץ. כי הנה במנוחה שלמה כואת נדע כי ישא אלוק מעמינו את כל העמל אשר לכבוד שמו סבלנו. ולא יהא אלא התקרבו יותר אל העת הרשום בוזה וירא פסוק ויעש יי' לשרה. בשית מאה שנין לשתיהא יתפתחון תרעי חכמתא וכולי אמן כן יעשה יי' בנודל חסדיו אשר מעולם המה.

הגהה. הספק על אור הירח שנודמן לי לזכור בשם ההכס הנצרי כבעמוד העירני להוסיף עוד בלמוד זכות על דברים נמצאו לקצת רבותינו במתיחס לשמים וצבאותם לבר מאשר כבר עשיתי בי'א מפרקי הספר שיראה המשכיל כי אם באמה

הסרו מידעית מה שדמי האחרונים התאמתו אה"כ בנסיונות הזמן. סבת זה היתה כי בימים ההם נדברי הרב המורה שזכרנו בפ"ז הנזכר ידן הלמודיות לא הגיעי אצל שום אומה לתחום השלמות אשר חכמי הדורות האלה אמרו שהגיעו. ובכן נהג ככל וולתם שנמצאו או ראויים להתנצלות. עם כי לכל הפנים כפי הנלמד ג"כ מן המורה הנז' ח"ב פכ"ז אפשר עוד לומר בדרושים האלה כי הנסתרות לה' אלקינו. הלא זה דברי להוכיח כי הדעות או המחלוקות או הספקות שנמצאו להם ז"ל בנושאים הנזכרים נהיו כמו כן לא בלבד אצל פלוסופים רבים כאמור בפ"א הנזכר אבל אצל חכמי הנוצרים ג"כ אשר זכו לשם באומתם מקדם. ותהלה אומר כי האחרונים בחכמי הלמודיות, כמבואר במרגלית הפלוסופיאה ספר ז' מאמר א' פל"ה קיימו וקבלו היות אור הירח מאת השמש. אשר ע"כ מן המולד עד הנגוד קרניה יתנו עורף לנצוצי השמש מצד זה. ומאו עד סוף החדש מצדה השני. נדבריהם ז"ל מעולם לא ראתה חמה פנימה של לבנה. ובהתמצע הארץ בין שניהם נקו ישר באיפן שהירח לא הוכל לקבל אור השמש תשאר לא אומר השוכה בהחלט אבל פניה נחלי אש. ומי יודע אם הנביא רמז לזה באמרו ורמות החיות מראיהן נחלי אש וגו'. כי בגלל האור המועט הזה המסוגל לעצמה אמרו הצפדק הארמאור נם לה. ועם היות ג"כ כוכבים אחרים מאירים כמיה ויותר מינה הנה לגבהם ומרחקם לא יתראו לנו כירח הקרובה אלינו אשר ע"כ היא ולא הם נקראה מאור כמו שזכרנו. ובאמת אלה דברים מיהשבים מאד אצל השכל. ואפס החכם הנצרי הנז' שהיה נז' מאות שנה אחר החרבן זכר בפרוש המזמור הנז' דעת רבים ונכבדים לקיים את הנראה במקרי אור הירח וקרנותיו הנז' בלתי התיחסו אל השמש. והוא הליץ בעדם לאמר כי כל תוספת וגרעין אורה מראש החדש עד סופו יתכן בלי קבלת אור הזולת כשנדמה איתה גוף כדורי אשר חציו חשוך תמיד לא יקבל אור לעולם. וחציו האחר מאיר תמיד לא יחשוך לנצח. ושזה הגוף הכדורי טובב סובב הוא עצמו בגלגלו הנצב קבוע, ומעט מעט מדי יום ביימו הולך ומתהפך נוכח הארץ, אשר ע"כ מן המולד עד הנגוד יתראה החלק המאיר הנז' עם קרנותיו ניסיות לצד זה ומן הנגוד עד סוף החדש הנם הפניות בצד אשר מנגר. וישא משלו לבאור זה, כדור קטן חציו שחור וחציו לבן הסובב קו לקו נוכח עינינו כנרא' מדבריו שמה. אמת כי על הלכות לא דבר מאומה ואשאל את רבים מחכמי הנצרים ואין מגיד לי איך לפי הדעת הזה יתנצל ממנו, יהי מה נכסה לזכותו כמו שזכרנו. והנה בדרוש הזו תמצא גם להכמינו מאמרים יורו כמו כן היות לה האור מסגולה עצמה. שכן יובן מלשונם פ"ק דשבועות וב"ר ו' לזי ומעטי את עצמך. דבלאו הכי לא יפול ערך רוב ומעוט בינה לשמש, כ"ש לדברי ר' אליעזר בשישי מפרקו לא זה גדול מזה וכולי מה עשה הקב"ה הגדיל את האהרן והקטין את האהרן. ובאמת תאר מאור שנכתוב אף לירח יחוק זה כמו שרמז גם ראב"ע בפרוש דיו מאורות ועל הלכות לא זכרו רק סנה טבעית קשת ההבנה או יחסהו לרצון האלוק. שכן בשביעי מפרקי ר"א נחוב בשעה ששלחבת לבנה מגעת להמה ביום במעלות ששים עובר בתוכו ומכנה אורו ובשעה ששלחבת חמה מגעת ללבנה בלילה במעלות ארבע' עובר בתוכו ומכנה אותו. ר' נהוראי אומר נורת מלך היא במלה מפורסמ'. ואולם מצד אחר לענין אור הלבנה תמצא בזה בראשית פרשת המאורות בדמיון י"ה שיחסו הירח אצל השמש כאשר אצל בעלה אמר לה הקב"ה וילי אויערי נרנך.

ומהמן לית לה נהורא בר משמשא . ומאמר פני משה כחמה וכולי בפרק הספינה אין בו הכרע . או שהוא נוטה אל הדעת הראשון להורות בלבד על המיעוט כנראה מבאור רש"י שמה . וכן כל דעותם ז"ל שזכרתי בפ"א הנזכר על המתיחס לשמים ונסליהם בצורתם חמרים ומקריהם אשר חכמי האחרונים יבחישים . המצאא א' לא' אל החכם נצרי הנו' בבאורו לפרשת בראשית כפי פשיטה . גם הראה לו שם דבר נוסף כי בהגות הדעת המסכים לרבי הו"ל כאמור זכר ג"כ לעומתו הדעת המתחלה . כמו שהאמר אצל אמרו כי השמים חופפים על הארץ בלי היקף החתיה כתב אף דעת רואי הכדוריות . והביא ראיה אל הדעת הראשון מנוטה שמי' כיריעה . וימתחם כאהל לשבת . וכן בכל דרוש שם מערכה לקראת מערכה . ועכ"ז לא סר משמתו או קיים השערה מסופקת . וההגמון מנת הדורשים שזכרתי בעמוד הביא בלמוד הי"ח מחבורו הנו' המחלוקת אשר גם בין חכמי הנצרים על אודות הכדוריות הנו' . ובלמוד הי"ט מחלקתם על הדרוש אם צנאות השמים בעלי חיים אם אין . אשר עליו זכרתי מאמרים מתחלפים לרבותינו בשני מן הפרקים האלה . ובלמוד הכ"א הביא מחלקתם על דרוש אור הלבנה הנו' , וכן רבים . באופן שהחברר אצלי כי הדעות השונות או הספקות הנמצא' לרבותינו נמצאו כ"כ לולתם הן בפלוסופי' הן בחכמי הנצרים בשגם יודע אני כי האחרוני' דמו בראיותם לפסול את הראשונים בהוכיחם הכדוריות מן הלקיות וסוכי¹) הנוכבים שתמצאנו במרגלית הנזכרת ספר ז' מאמר א' ס' מ"ד וכדומה . יהי מה לכל הפנים כבוד חכמינו מונח במקומו כאשר חשקנו כי הן רבים אשר אתם בנכבדי הארץ .

כונת הפרק . אם לאיזה סבה דרכי תשובתינו לקשיות שהעיונוני על הדרוש לא יתכנו . ראוי לכל משכיל לכצוא המרתך בה טיאות לא להחעלם מהנה .

פרק שו . ואולם אם לאיזה עלה שהדומה דרכי תשובתינו אלה כלם או קצתם לא לרצון יהיו לפנך קורא משכיל חשבתי בדבר המשפט כי אחרי ההקיים אמתת הנוסף בסך השנים ליצירה . מפי סופרים וספרים כמדובר , או לשחות אליבא דמאן דהוה בהכמים האחרונים שזכרנו . לא עלינו המלאכה לגמור בהיתר הקושי הנמשך מצד הקביעות וסימני העבור . ולא אתה בן חורין ליפטר הימנו כי כמך כמוני וכל חכם לב בעמנו חייב בקשת הולמותו . הואיל והאנשים האלה אשר בבחינת דבריהם יצא הערער הוה שלמים הם אתנו . ומדי היות שור שחוט לפנך אין לומר כיון שאין לנו צד להעלות לו ארוכה ומרפא הכרח הוא שייסמד חי אף באחיות עינים , הלא טוב לברי לבב אם ישפטו תשובותי צנומות דקות לחשוף הם איש זרוע וימלא חסרון או ימצא בריאות וטובות מהנה . לא להשים מורסא ולפעור סיה בלי יגדה את מזורה . הלא כל משגיא כוזה הדחקות הציו דולקים יפעל . ואם לא במחיה חפל נסתפק ברפא את השבר על נקלה צרינים אנו למודעי אשר ממנו נקח לברר את המסופק באמרי יושר , לא שנאמר אם אין דעת בהיתר אין בינה בקושי . ובאמת כל העושה בנפש שוק לזמות כי אין האנשים יקר בשינוי דחיקי נמצא

¹ אפשר להקרא ג"כ וסוכי .

אדרבא אצל המשכיל מוסף בהם אל הדבר הקשה אוימן וחוקק כקדוח אש המסים בהנרע עליו נמפי מים .

והנה את אשר מצאתי ראיתי להכם הר"ר שמואל ק' הבון בפ' האחרון מספרו יקרו המים לא אהדל מאמרו פה לצרכי גם אני שכתב וז"ל . על כל הדבר אשר ימצא בהבורי זה רחוק אל יודעי דעת לפי המורגל להם הן בפרוש פסוק הן בבאור דבר נמצא לחכמים הן בהודיעי את סברתי בענין מן הענינים הנני נשבע להם באלקי אמת כי לא דברתי רק נפי מה שנראה לי אמת ויושר . ע"כ . וזה אמנם התנצלות גדול , ונאמן למקובל . אצל הבחון לבות וכליות שופט צדק . ויהי כי ירא הוא ק' תבון על איזה הפרש בין מה שנשפטו על ספרו החכמים יושבי מחוזות הנצרים . לאשר בין הישמעאלים כהב שם בסוף הפ' וז"ל . וראיתי החכמות האמתיות שהתפרסמו מאד באומת הנצרים אשר אני תהת ממשלהם ובארצותם הרבה יותר מהתפרסמם עתה במדינות הישמעאלים , ומחרפים אותנו בסלחות וכולי . דבר אשר באמת היה כמו כן על לבי תמיד כי יראתי בהתפשט חבורי אל החכמי יושבי תוגרמה והנלוה אליה אשר לא נוסו להכיר בא"ה מרבית חכמי לב . ובפרט הנמצאים בארץ הקדושה צפנת וגבולות פיס אשר פיהם לא יפיק כי אם מרגליות של חכמי האמת תקף להריחם בו יחטמו לו ויתנו אליו עורף . מ"מ בטחתי כי גם בעדתם הקדושה לא יחסר מי שיעמיד ויפיל את הראוי בכל מאמר . והוא ובני גילו יהיו שם פרי עמלי . ישמח חבורי זה בהם והם ישמחו בו . בשנם סוף סוף ככל הנרא' מן הספר עצמו לא סמכתי נשום דבר עקרי על חנם מאיזה אומה שהיה וולתנו . ואפס לגלויי מלתא ותוספת סיוע הראיתי בקצת דברי החכמה היותם אליבא דכ"ע . ולפי אומדן הדצ' ייקר בעיני כל משכילי עם דאפילו תימא אויבינו (אשר באמת אינם) יהיו פלילים ומודים שהמוחזק לנו , איננו כי אם דבר צדק . והרי ראש פ' מי שהיה לא נמנע מהלל את חכמי א"ה על דבר רשום באמרו נראין דבריהם מדברינו . ולכל הפנים כבר העידותי שניתו ושלשתי בחבורי הנז' שאיננו רק כנושא ונותן באמונה לפני השורדים בעלי העיון לכבוד אל אמת לא לקבוע הלכה ולא כגזר שיהיה ככל היוצא מפי . כי להם לבדכ המשרה הם יורו יורו ידיו דינו . וזאת התעודה הלא היא נאותה בישראל כדבר המתרגם פסוק לא תענה על ריב לא תהינע מלאפא מה די בעינך על דינא . עם כי סוף דבר , בתר סגיא שלם דינא . ומחויקנא טיבותא לרישי דנרע מגרמיה ללמד תמיד זכות על המחונמים רז"ל ולהראות שלא טעו במאומה . אדרבא הם העירוני לעמוד על האמת ככל הנראה במשך הספר . ובפרט בכ"ח ל"ה ומ"ב מפרקיו . אשר ע"כ האמנתי כי המינים עקלקלותם להשהית עץ בלחמי ולירות זקים כמתלהלה אם באיבה ואיזה חלק רע , עתידים המה ליתן את הדין לפני אלקינו . והנה אמרתי אודה כי מקל וחומר הנמצא כתוב לדיאוגיני לאירציאו על אפלטון אשר לידידו המבקש ממנו קצת הבוריו השיב עדין לא הזרתי עליהם כרצוני גם זאת השוקתי לא תגיע לעולם אל תכליתה מ"מ שלזהתים כמו שהם . כבר היה עם לבבי לסכב חבורי זה מצאת ההוצה עד אפקדנו עוד לרנעים . ובפרט לעתים רחוקות כי כן הראיון שאין לו שיעור ישיב ביותר המשפט עד צדק . וכמרנלא בפומיה דזיניני בספר היי הפלוסופים לא מעט הוא עשות הדבר היטב ממש מצט . והרי חכמינו אשר כל פרים למאכל ועליהם כררש פ' הישן לא יכולו הורונו כזאת פ"ב דשבת מן הכתוב או ראה ויספרה . גם על דין כל שהו

צו הוו מתונים דארבע מאה זווי שוי, עד כי אף על היות א'ה אחד מטיובי משורריהם [אוראציאו בשואיטיקה] אמר שלש טל שלש שנים יהיו חבורך ערלים וכמוסים עמך לא יראו החוצה כי גם יוכל איש לתקן את אשר עתו. והדבור שכבר יצא נמנע להשיבו אל פיהו. אפס היורע העלומות ית' עד נאמן כי מהלשת מזגי ורפיון הרכבתי עם קצת פגעים אשר מדרכם להתחדש. כי הולך האדם אל בית עולמו אימת מות תמיד עלי. ואם אין אני לי י"י יודע מי יקום לי שלא יפסל בלינה. ע"כ מהרתי להוציא לאור משפמו בחסד אל גומר עלי המבוך לנצח. ובאמת אנכי הרואה ומשער איך מטבע החבור עצמו אשר בקצת המקומות יקשו דבריו אצל קצת. יקרה כאשר עם לבבי שהמשכילים בלבד והיודעים בטיב הדרוש הזה בפנים מאירות יקראוהו. ולהם אפוא יאתה לורות ולהבר את תבואתנו. בלי המנע מתת אצלם מקום אל ההתנצלו' הראוי לכל נפש עמל להשכיל ולהיטיב. שכן ידעו כי כל ארץ ממנה יצא לחם. גם בין כליות חבה קוץ ודרדר תצמיח. וקרוב הדבר מאד כי זה היעור לאבינו הראשון היה על כל היוצא בוצת אפו הן חמרי הן שכלי. כי כדבר בעל העקרים ע"ח מאמר א' ברית כרותה והנסיון יוכיח שכל החכמי' גם אם יאמרו לדעת, בדברים אהרים יבערו ויכסלו. ולכל הפנים הוחלתי כי בבוא אחר כן לידם השגות איש ריבי אשר אמנם כללתיים גם הוספתי עליהם והרחבתי בהליצתם בזה פ' ראשון מאמר א' יכירו וידעו כי אם שאל כענין השיבותי כהלכה ואיך פעמים רבות הרה חשש וילד קש. עד שהוא עצמו בהשיבו אל לבו דברי אלה אשר גם לדעתי התברר האמת מתוך הוכחה אפשר כי על מכתבו המכונה מאוני צדק יודה ויאמר כההיא דאמור רבנן אין משגיחין בכף מאונים כל עקר אם לא לתת בכף שניה את תשובותינו. וי"י המזוב יאיר עיני כלנו במאור תורתו וימהר יחיש אל עמנו תשועת עולמים בהמון רחמיו אשר מעולם המה.

שלם לברכה תהלה לאלקינו בימי השורים שנת פורים פה פיררה.

ויהי מקץ חבורי זה	וכבר נודע כי כל מזה
יכסוף המיד לכלל עולה	על האמור און יגלה
רחש לבי כי זה שירי	יספיק יעש הוא כדברי
לכן מליץ ולפה שמתיו	לקרוא בשמי הן צויתיו

שירי קרא בשמי ואל עדים אמור לקנות בסודר ממך קנין
 כי אין לדעתי שום נבואה על ימי עולם להנביל במ סכום מנין
 וכזאת דבר שמצה עלי תורת אמת בכתב ועל פה אין בשום ענין
 חלשת הישנת חולקים הן לי זכות הן לי סתירתם תהי בנין.
 ותנאי לכל פנים יהי עם זה לבל תמוש יתד משפט בני אורין.

הערה לספר מאור עינים

אמר הצעיר עזריה מן הארומים בין יתר מוסרי השכל אשר למדנו מדברי רבותינו הנה באמת גדול ומהולל להגיה אדם את עצמו בשנים לא יתפש מן הוולת על כל מלתא נגאה דקדים אמיה כעובדא דרב במה שצוה לרב אסי לענין נדה המקשה פ' גנות כותים עד כי להרהיבו לזה שנעשהו בשמחת לבב אמרו פ' כל כתבי ופ' אין דורשין ורביעי דגמין אין אדם עומד על דברי תורה אלא א"כ נכשל בהם ההלה והצינו בזה להם ציון קרא דכתיב והמכשלה הזאת תחת ירך. ע"כ אמרתי אנלה אונך קורא משכיל כי מה שכתבתי פ' מ"ד רף קמ"ד לענין תנא דבי אליהו שזהו אליהו הוא הרשום בהקדמת זרעים לרשב"ם אצל חוני המעגל סוף פ"ז, שגגה יצאה בו מאתי. כי הזכור שם הוא אליוני בין היקף. ונוסח מוטעה שהיה לפני מדי כהני הרברי' ההם הוא שהטעני, אפס כי עור הדיה תפארתי להודיעך איך לענין מה שכונתי שם להורות כי זה הנא דבי אליהו אינו אליהו הנביא דקים לן הראותו לפעמים אל קצה הנמינו. עמד מעמי בי. כי ממה שמיצאתי לחכם דון יצחק בספרו נחלת אבות פ"ד שרש י"ד על הא דאיתא בפ' חלק תנא דבי אליהו מתים שעתיד הקב"ה להחיות שוב אינם חוזרים לעפרם, שכתב וז"ל. זהו דעת יחיד אשר במדרשו של הכס אהר יקרא אליהו היו אומרים כן, ובנמרא הקשו וכו', עב"ל, והוא הנראה ג"כ מדברי הרב המורה ה"ב פכ"פ באמרו על תנא דבי אליהו שיתא אלפי שנין וכולי שהוא מאמר יחיד. וכן מה שכתבתי בפ' מ"ה רף קמ"ה לענין הבאור היזה של עקילס הגר על מלת שבעתים יוקם קין שפתרונה כשבע פעמים. ואמרתי כי מלתו היונית היא איפסילוס תמהוק איפסילוס והכתוב אִיפְסִיאָבָה, כי זאת היא המלה יונית המכוונת למלת אִיפְסִיאָבָה הרומיית שפתב ההגמון הזכור שם אשר פתרון שתייהן אצלנו הוא כשבע פעמים, או האמר כשבעה חלקים, והוא שאמר למך לנשיו כי שבעתים וכו' כמו שזכרתי שמה.

מאמר צדק עולמים

תשובה על שלש עשרה שאלות הר"ר יצחק פנצי
א"ש פיסארו בדרוש ימי עולם ועל שמין דברים אשר לקחה אזני
שכתב באגרת תלוונה הנקראת ג"כ מאתו יסוד עולם .

חכם לבב אחרי שהסכמתי ושכתבתי לבלתי השיב על שאלותיך עד אראה
עמם אגרת התלוונה למיץ אשר זכרון אחד יספיק לכל בלי הכפיל הטורח עלינו ועל
המוכיחים בינהינו בחרתי לשאת פני מעליך עם בטול רצוני . והנה העתקתי בזה
השאלות כלם והשובתי בצד כל אהת מהנה . באופן שימצא הכל יחד עולה יפה
וידי אלקינו עמנו . כתבת אפוא וזה לשונך .

כִּי אִם בֵּא לְיָדִי הַסֵּפֶר שֶׁחָבַר כ"ת קנא
קנאתי אשר בעש ברזל ועופרת רשמת
בכתב מפורסם את הקורתך על מנין
ימי עולם עם שנ זגלגלו הדברים לקעקע
סדר העבור יסוד מוסד ועקר אמת
מקובל אשר בו נאדוים כל מועדי אלקי
ואני כבר יסרתי אגרת תלוונה בהקרה
זו . וגם שעתיד אהה לראות את הכל
עתה באתי להתוכח עמך בכתבי זה
ואדעה מלין הענני . וכתוך הוכחה
יתברר האמת , ובחרתי להציב לפני
מעלתך שאלותי אלה .

ת ש ו ב ה לזה מן הדין באשר לא איש
אתה ממשיבי דבר בטרם ישמעו קראת
בין יתר פרקי הדרוש את הל"ה שבו זכרתי
יראי אלקים אנשי אמת אשר פתחו זה
השער . ואשר לא נמנעו מהוסיף סכים
שונים על מספר שנים אשר פרסיהם
התקבלו מקדם . אם כן קנאת סופרים
נגדי בזה הוא נפלאה בעיני . כי הנה כתר
תורה מורשה לכל קהלה יעקב אשר ברוך
יוצרי גם אנכי ממנה . אני בריה כמרגלא
בפומיהו דרבנן דיבנה פ' היה קורא וחברי
בריה אב אהד לכלנו . ובמהדורא השנייה
אשר מקרוב הוצאתי על חבורי יראה כ"ת

ברור כי הכמינו אף במה שישובח אצלם ההצנע לא יקפידו רק בהדרשו להמון על
שה . לא בהלותו אל המשכילים על ספר . גם האשם המושב מההקעקע בחוספת
השנים סדר העבור כבר התבאר מן הפ' המ' והמ"ב ומן התשובה אל השגת האון
פרויניצאלי שהוא בטל מעקרו לכל הדברים אשר זכרתי שמה , הלא הם כתיבים .
והפוכי מטרתא גם פה דין הוא שלא יהיה מן הצורך , אך הנה תאר אגרת התלוונ'
אשר יסדה אם אמת חכמים ינידו כי טבע המנונה יודע בכנורו יאלצני לבטויה שאין

צדק עולמים

לי לחוש עליה. כי כן בכל כתבי הקדש לא המצא תלונה אשר תצדק בדבריה אבן כלן תרעומות שוא לא באמת ולא במשפט. כדבר וילינו וילינו ותכל תלונתם ודכתיהו. גם הכתוב ביהושע ט' וילינו העדה על הנשיאים לא נבדל הוא מחבריו יען כי שר הצבא יהושע כבר נשבע מעצמו לגבעונים אם כן נקו הנשיאים מכל פשע. וכמו כן תאר יסוד עולם אשר הוגד לי כי תכנהו אם לא יהיה צדק כדינו אשר ח"ו ערות יסוד שיהזירהו לתהו. ואני לעומתו קראהי מכתבי זה צדק עולם מים מכל מקום איש ממנו החוגר לא יתהלל עד יפתח. ונבוא אל השאלות. שאלה וזה לשונך.

א. אם הלוקה השעה לתת"ף הלקים השיבה. הן אמת כתבתי בש"מ דף היא בהסכמת משכילים להיותה נקלת התשבורת הנה הלוקה התש"כ כמה. הלקי' הוא להיותה בזה נקלת התשבור'. וזו מנין לי הסכה ושמע כי עצומים עושי דבריה. הנשיא ר' אברהם בר הייא מאמר ב' שער ב' מספרו ביצבור אחרי זכרו את דברי אברכאם ותלמי. אשר הלוקה אחרת שיצא החשבון מכוון. אמנה תמצאם לו במגיס ממי מאמר ד' פ"ג. על היות מדה החדש הירחי

כ"ט יום ול"א חלקים מששים חלק ליום והמשים חלקים שניים מששים בכל חלק ועוד שמונה חלקי' שלישיים ועשרים חלק רביעיים. ושהחלקי' האלה יהיו י"ב שעות שלמות וששה חלקים מתשעה בשעה ועוד שלשה חלקי' מחמשת חלקי' בתשיעית השעה והלק אחד מארבעים בשעות חומש תשיע השעה, כתב וז"ל. וכשאתה מתיר החלקי' הנו' גדולים לקטנים עד שיעלה בידך מנין שאתה מוצא בו כל השברים האלה. אי אתה מוצא כי אם אלף ושמונים. מפני שאהה מוסיף לו תשיעית לשעות וחומש רביעי ושליש וחצי. ותמצא חלק התשיעי ממנו חומש, ולהחמש התשיעית שתות, ולשתות הוזה רובע. ואי אתה מוצא מנין שיהיו בו כל השברים האלה אשר אמנה תצטרך להם פחות מתת"ף. וכמוזכרה לי שמפני זה חלקו רבותינו השעה לחלקים האלה. לא מפני שלא היו יכולים לחלקה למנין פחות מזה, אלא כדי שיהיו כל השברים האלה מצויים בו. כל אלו דבריו. והר"ם ז"ל שהיה אחריו כתב ראש פ"ו מהקה"ח ז"ל. השעה נחלקת לתת"ף חלקים, ולמה חלקה למנין זה, לפי שיש בו חצי רביעי ושמינית ושליש ושתיים וחמש ועשור. והרבה חלקים יש לכל השמות האלה, עד כאן דבריו. אשר אמנה עקרם (והוא המשים לאל מלהך) הוא במלות האחרונות שאמר והרבה חלוקות יש לאלה השמות, יען המצא ד"מ כי תשיעית התת"ף היא ג"כ יש לה בין יתר חלקיה שליש ושתיים אשר אינם לשמונים שהם תשיעית התש"כ. וכן להחמש תשיעיתו שהוא כ"ד יש שליש ושתיים רביעי. אשר מאלה להחמש תשיעית התש"כ שהוא י"ו אין כי אם הרובע. ומוזה נגלה כי לתת"ף עצמו יש כ"ז נ"ד ק"ה ור"ע אשר אינם לתש"כ שזכרת. גם בעל הסמ"ג עשאין מ"ז הביא את לשון הר"ם הנו' ככתבו מאשר באמת טעמו בו כאמור. ודבר ההכנס אפודי פ"ט מספר העבור שלו הנקרא חשב האפוד הוא זה. הזמן אשר מהבור להבור אצל קדמוני היונים הוא כשי"ב ושש תשיעיות שעה ושלוש חמישיות תשיעית, רביעי שתות חומש תשיעית שעה.

ולהקל חשבון זה חלקו חכמי ישראל השעיה לתת"ף חלקים ועולים השברים הנז' מחשבון זה השצ"ג . ויהיה שיעור החדש השווה לפי זה כשי"ב תשצ"ג , ע"כ . והנה התש"כ אין לו רביע שותה הומש השיעור שהוא שמונים כאמור . ע"כ יישיבו דברי בהלוקת השעיה לתת"ף חלקים שהיא יתר מכל סך מוקדם נקלה ההשבורת . והנה לחכם האיציטנין ר' אברהם זכות בעל ס' יוחסין מצאתי בסדר העבור שלו פי"ח שכתב וז"ל . טעמים רבים יש למה חלקו השעיה לתת"ף חלקים . הא' כי בסך חדשים כאלה היינו הטעים שנה פשיטות (אשר למטה בסמוך תאר אותו המחזור הגדול לירח) נותרה שעה אחת והוצרך לתת חלק אחד לכל חדש . הב' בעבור שזה המנין מתחלק אל חלקים רבים במספר ששים . הג' כדי שלא לחלק השעיה לשני חלקים כתוננים (אשר הפשו סך ששים) שעושים רקים שניים שלישיים ורביעיים גם יוהר ויתבלבל החשבון . וכן הוכרח רב אדא להלוק החלק לע"ו רגעים למען יחלוק החלוקים שנותרו לשמואל בין ע"ו תקופות המחזור , כאשר מן הטיעם הזה פ"ו על חלק הרק ל"ז בעבור המ"ז ס"ב ב"ס , ע"כ . אשר ממנה בין יתר הטעמים הנז' מנה ג"כ הצורך . ואשם כי תתכוון דבריו עם דברי הנשיא הנז' שאמר לנו מפני שלא היו יכולים לחלקה אל מנין אחר פחות מזה וכולי . תכיר היוחס שוים ומכווני לדברינו וכלם כאחד יכונו . כי הנה הלשון הזה אשר שמת בפך חלוקה הכרחית איננו נאות בנושא שאנחנו עליו . יען כי החלוקה שיצדק בה האר הכרחית היא המוכרחה מעצמה בבחינת אופני החלוקות הנופלות בנושאה . כאותה שזכר הרב המורה ה"ב פ"א עיון ג' וז"ל הנמצאות המושגות בחוש לא יכלט בהם הענין מאחד מג' חלקים והיא חלוקה הכרחית . אם שיהיו כלן בלתי הוות ובלתי נפסדו , או כלן הוות ונפסדות , או קצתן הוות נפסדות וקצתן בלתי נפסדות , או החלוקה שהביא בעל הפקרים פ"ו מאמר ג' . הפעולות האנושיות וכולי . מה שאין כן ואת ואותה של ע"ו רגעים אשר זכרת . כי מה ימנעך בה מאופן אחר . ואיזה גרעון ונוק ישול באמתת שיעורה הן אם תגלילה בחלקים שלמים הן בשבר על שבר , הלא כמו כן תשיער בצדק כי תאמר השעיה היא סך פלוני על דקים ושברים כדבר האיציטנינים שזכרנו , או כולתם שאמרו ששים דקי יום . הגידה נא לי בקנמון הבשם מה הפרש בין מחציתו חמשים ומאתים . לכלו חמש מאות . הלא ידעתי שלא תפרשהו כהעתקת השבעים ובאור הקראים יאבד זכרם מחציתו של מר דרור דלעילא . אלא מחציתו הבאתו של הקנמון עצמו כפרוש רש"י הנכון מדברי חכמינו . אבל שם ההכרח אשר נשא פה על שפתינו הוא בהעברה לנחת רוח המחשב בלבד . כי נבקש לבל ישריד דמיונו בדקה מן הדקה והיינו הכרח הקלת החשבון שאמרנו . גם לא אכחד כי לחכם אשר לסבה לא אוכרחו מצאתי שאחרי אמרו על חלוקת השעיה לתת"ף חלקים הטעם שכתב הר"ם הנז' , הוסיף וז"ל . והנה לבר מן הטעם האמור יש ג"כ זה . והוא שהחכמים היו מקובלים כי משך החדש הירחי הוא שתי ידות שעיה וע"ג חלקים על כשי"ב . וכשהכפול שתי הידות וע"ג חלקים שהם השצ"ג לכמה פעמים ב' ג' ד' ויותר לא הבוא לכלל שעות כי אם בסך ההתת"ף , ע"כ . ואם כי הבריתא דשמואל לפי מה שכתב ראב"ע פרשת בא לא הוכרחה הע"ג חלקים רק שתי ידות השעיה גם הששי משרקי ר"א כתובים באצבע זה עדן ועדנים אשר אצל אחד מיקירי פיררה ראיתי ונתון אל לבי היותו משונה מאותם שברפוס בכל המתחכם לשתיקת הע"ג חלקים . בהשתנותם ג"כ בסיומי

צדק עולמים

הפרקים וענינים אחרים. והנם מכוונים לדבר שמואל הנז' באופן שהדין כי שמואל האחרון לקחו ממנו. הלא זה דאי משניהם היה בלבד להקל אצל ההמון כמו שעשו ג"כ בהגבלת התקופות למספר ימי השנה שס"ה ורביע. האמת הוא כי במאמר רבן גמליאל פ"ב דר"ה בהדיא הוזכרו. ויהי מה בהמצא החכמי אשר זכרנו כי שקטה נפשם בדבר הקלת התשבורת שכן יורה לשונם הנז' אין לך להרהר אחר מדתנו.

ת ש ו ב ה . כימי הרפי שמעתי הקרא

ב. כתבת הנה גדעתך מולד שוה בימך מולד הקביעות שוה יען היות מועדינו וכולי, הודיעני נא מהו מולד שוה המקודשים בחשבוננו שוים לכל ועוד שאני אומר כי בלי קבלת עקר סימן ישראל. ואל זה יסכים לשון הנשיא אחד אשר עליו יכנס החשבון לא הדע מאמר ב' שער ה' מדברי הר"ר יצחק מולד שוה בימך.

לנו העבור בחכמה ומסורת כדי שיהיו

כל גלות ישראל שומרים המועדים ביום אחד בכל מקום. וכן יסכים לו לשון רמב"ן בהשגותיו קנ"ג ר' הלל ראה תקון הכל בחשבון זה אין מקדים ואין מאחר. גם לאחרים מלבד אלה תמצא כדבר הזה. הלא בומן הקדוש ע"פ הראיה שהמקומות הרחוקים היו פעמים מקדימים ועושים שני ימים קדש כמו שזכר הר"ם בהלכותיו פ"ג. ואפס עם היות זה טעם נכון. הלא טוב הימנו וזלזלו לדעתי אשר כמו כן שמעתי. וטובו הוא מהיותו נתלה במולד עצמו לא בדבר חוצה לו כראשון שזכרנו. וזה כי מראש פ"ו להקה"ח ומשי"א סי' י"ג וט"ו התבאר איך כל אחד משבעה כוכבי לכת יש לו שני מהלכים. אחד בגלגלו ואחד בגלגל המזלות. ואשר בגלגל המזלות הוא פעמים יתר פעמים חסר. מה שאין כן מהלכו בגלגל שלו כי הוא שוה לעולם. מהלכו היום כמהלכו אמש וכמהלכו למחר. והנה המולד השוה לירח בפרט הוא קבוצה עם החמה במהלכם האמצעי הנז'. ובין כל מולד למולד מזה המין יש כפי קבלת ר"ג וכן כפי התוכני אשר זכרנו בתשובת השאלה הקודמת כשי"ב השצ"ג. ובהיות זה השעור בלתי משתנה לעולם יקרא באמת שוה. ויכון להמצא בו כל המולדות שתרצה אחור וקדם. כמו שזכרנו ג"כ בפ"מ מן הספר. מה שאין כן האמתי הנז' אשר יבוא פעמים בארוכה פעמים בקצרה בלשון רבותינו. ואם באמת לא יכון על הקבוץ השוה הנז' שם מולד כי אין עמו אור אשר לירח סוגיין דעלמא היא לחארו כך כמו שהראה ג"כ בזמון לזולתנו. ואולי היה זה להיות גם השוה התחלה להולד האור בה. ותראה הר"א הנשיא מאמר ב' שער ב' אצל אמרו המנהיגים השונים אשר לא"ה בהתחלת ימי החדש כי בקצה המזרח לפאת דרום מונים מנגוד אל נגוד ואחרים מדבוק אל דבוק ואחרים מרא' אל ראי' שכתב על הכת השני וז"ל. אינם חושבים מהלך המאורות על המהלך השוה כאשר אנחנו חושבים אבל אל מהלכן המתחלף וכומיכן בזה חשבונותיהם על בעלי האומנות ההוא. ודבר הסמ"ג עש"אין מ"ז הוא. אוכר רבינו משה כי חש' העבור שאנו מהשיבן עתה את המולד' היא השעה שיתקבץ בה הירח עם השמש במהלכ' האמצעי לא במהלכם האמתי. והר"ר מרדכי פנצי שער ז' מלוחותיו כתב וז"ל. הרבוק האמצעי והוא הנקרא בפי ההמון מולד הוא כאשר יהיה מקום השמש והירח האמצעי במקום אחד מגלגל המזלות. והחכם אפודי כתב וז"ל הדבוק או

המולד הוא היות מרכו גוף הירח נוכח מרכו גוף השמש במקום אחד מגלגל המולות ואפשר שהיה זה כפי מהלכם המתהלך ויקרא אמתי כי אז יצדק בו גדר המולד באמת. ואפשר שיהיה כפי מהלכם השיה ויקרא הדבוק או המולד השוה, ע"כ. והחכם אשר רמותי עליו בתשובת השאלה א' כתב בספרו מן העבור ו"ל. חבר המאור' האמצעי נעשה בהתחבר קוי תנועותיהם האמצעיות באיך חגורת המולד'. ובסמך היהודים יסתכלו בירח לפי המהלך האמצעי אשר הוא שוה הסדר לא לפי התנועה האמתית. ע"כ. הרי דבר החכמים כלם כדברי הנו'. לא כשבוש אשר הוגד לי היותך בודא מלבך באגרת תלונתך השוה נקרא כן שהוא סדר חכמי ישראל אשר נתנו השבון השוה בין מולד למולד והוספת כי השוה ראוי לקרותו אמתי בשויו לא האמתי יען נמצא בו השתנות עם דברים אחרים מרבים הבל. והדבר אשר אמרת כי בלי קבלת עקר אחד שעליו יבנה החשבון לא חדע מולד שוה. הוא אמת ויציב לאותם אשר לא ידעו בטיב מולדות והתקופות רק מחבורי העבורים שאין עמם ציור שכלי וידיעה אלא מן השפעה ולהוץ. כי בגלל הדבר הזה רמב"ם ו"ל כתב פ"א ו"ל החשבון שאנו מחשבין בו היום אשילו תנוקות של בית רבן יגיעו עד סופו בג' או ד' ימים. אבל לידעים דרכי האיציטגנין אשר גם חכמינו ודאי בלתי הגנה. טרם עשותי הפצרה לכסף היו נוסלים מהם לא יחסר דרך לדעתו מינייה בפניה זו דברים אשר אחרי כן שבתים בו וביה בלי מסורת שרש מקדם. כאשר לעת לכן לעת עתה זכור לפעמים אזכרתי. עתה תמצא שהארכתי על זה במאמר מצרף לכסף על השלישית פ"ג. גם שמעת פה דבר הנשיא שאמר וסומכים בזה השבונותם על בעלי האומנות ההוא. ודעהו.

ג. שאמרת על סימן בהר"ד אינה נרע תשובה. הלא זכרתי במאמר את הדבר אשר לא דברו י"י. שאני אומר כי בומן שהיו יודעים מנין ימי עדים כשרים ישמרו את הדעה הוה עולם האמתי גם התנוקות ישגיגוהו בלי סמך לגבל בימי האחרוני' היו מי שהיו. קבלה כי אם בחשבון לבר.

גם שם הבאתי את דברי הרב נחמני ו"ל כי סי' זה (והוא הדין סי' וי"ד או ג"י תתע"ו לדעת המחוקקים גם) לא נאמר בנמרא ולא הוזכרו בשום מקום. ונטיית רלב"ג ויתר כל הכתוב שם הנו לזה אמתלא וסיוע והדבר אשר יצא מפסך לאמר בומן שהיו יודעים מנין ימי עולם. נדמה אצלי כנבוא' קטנה. דמכללם אתמר כי לא כן אנחנו כיום ידענוהו. ואם כן נמצאת מודה במקצת הטענה. דור לי, אפוא על שאריתה בהיי ראשך.

ד. שהבאת בשם הר"ם כמה פעמים תשובה. צאה האמתי מן השוה כי מוצא האמתי מן השוה. ובתשובת ההשגה כתבת כי דרך הראשוני' יקצקע כל יסוד ר' הלל. הודיעני נא איך המסודר יקצקע את יסודו.

הוא החשבון שמהשבין בקרוב ויודעין שעת קבוצן במהלך האמצעי. וכן מרברי רלב"ג ראש פ"ג מחבורו במולדות

שכתב וז"ל אהר שידעת את המולד האמצעי או הנגוד ומקום הירח מהנועת ההלוף בעת ההיא יקל לך למצוא את האמתי כי הבקש בלוחות התקין וכולי. וככה יורו דברי הראב"ע שהבאתי במאמר הנז' ע"ג וז"ל. חכמינו השבו המולד במהלך האמצעי וכך עשים כל חכמי המולות ואח"כ יתקווהו. היינו כי ממנו יהשבו האמתי כלשוננו ג"כ בפרשת השא על תקופת ר"א הבנויה על השוה וצריכה בגלל זה לשני הקונים עיין שמה.

ח. אם ר' הלל שהיה מן המקדשים ע"פ תשובה. הלא אמרתי כי דיעת הראיה הוי"ב שידע גם המולדו' השוים השוה אפשרית לכל איצטגנין אם הנה לא נעלם ג"כ מכל הראשונים הש' מישראל אם מיהר האומות הן בזמן המהלך השוה. ולמה נחבאת לפרש הקדוש ע"פ הראיה הן בזמננו כי הנמ' קבלת ר"ג כ"ט י"ב תשצ"ג כמי למד. היא בלי הכרח נבואה. ובכן בהדיא לא בכתר דברתי על הנשיא פ"מ דף

קל"א שאין מדבריו ראייה לומר כי האיצטגנין אברכאם למד מבית אביו של ר"ג. ולא בכל זאת גזרתי שר"ג למד הימנו. אדרבא האמנתי כי אדבר שיעם הודאתם וז"ל בקצת עניני התכונה נצחו חכמי האמות כמו שכתב המורה ובעל העקדה אשר הבאתי בדריחס בי"א מפרקי הספר. היו בחכמי זמננו יודעים את כל האפשר בה. גם באו לידם קבלות המתיהס לעניני העבור אף בדברים אשר עמל החכמה יספיק בהם. כי רצה המקום לזכות את ישראל. וכההיא דאמרינן פרק האשה נקנית ופ' איזהו מקומן מלתא ראתיא בק"ו, וכן בבנין אב או בהקש, טרח וכתב לה קרא. ככה רבו גם בתורתו שכתב הערות על אמתה לקרים שהעיון האנושי לבדו יכריחס אצל המאמתיים במציאותו ית' והשגחתו ודכותיהו. וזה למען יצריך לפנייהם שולחן יתענגו על טובו בשובה ונחת, כ"ט בדבר אשר יתכן עליו הלוף דעות. וזו של ר"ג נאחת מן הקבלות ההנה. ומי בעל סברא שאין עיני שכלו פרוטות בליה נכרית. היטב יכיר מדברי שם כי לא בינתי אלא לעמוד על האמת כלפי מה שכתב הנשיא כאמור. אכן לבי רואה הרבה כי סייעתא מן שמיא היא אל הכותב שהקוראי יטו בהבנת דבריו כלפי חסר.

והנה לכל האופנים שאלתך זאת דאתיא לידן הרחיבתני לצאת לקראת נשק לרכא תחת רגלי אהר משונאי נפש חכמינו. הוא הקראי [אשו לא תכבה] החוקק לו חקקי און בספר המורה. כי על פרשת החדש בסדר בא כתב וז"ל. דבר ר"ג אין חדשה של לבנה פחות וכולי נראה שהיה מחכמת ההכונה. שאם יונה מסורה להתנהג בן בירח ראוי להיות ההשבון מן קרמת דנא ולא היו העדים מהללים את השבת השקולה כנגד כל המצות, ע"ב. אכן על כל המובן מדבריו אלה עפרא לפומיה דאויב עם צואה רותהת. כי הקושיא אשר זכר בסיפא [שכן בדינו זה נתחיל מן העד] כבר קדמוהו רבנן ניהי נפש בה ובתרוצה. וזה כי פ'ק דר"ה איתא שלחו ליה למר עוקבא אדר הסמוך לניסן לעול' חסר, מתוב רב נחמן על שני חדשי' מחללין את השבת על ניסן ועל תשרי, אי אמרת בשלמא זמנין חסר זמנין מלא משום הכי מחללין, אלא אי אמרת לעולם חסר אמאי מחללין. ותרצו משום דמצוה לקדש ע"פ הראיה. הרי שאם הוא קראי שהוים העין ראה ראייה אחת הם וז"ל אשר עיניהם שני המאורות ראו שתי ראיות לרצון לפני אלקינו. ואולם על

חלומותיו שרצה להוכיח כי דבר ר"ג הנו' הנכמה לא מסורת, ימלא כמו כן פיהו חציץ כאשר יתכן עכ"פ היותו קבלה והוא כסיל לא הבין את זאת כי לא ירד לסוף דעת אומרה. והנה לברור דברנו זה הלא טוב לנו שנציג פה גופא דעובדא אשר מחמתו נתעורר ר"ג להגיד קבלתו הנו'. ועם זה נתיר קושי נוסף בדבריו על מה שהם טראים בלתי מתיחסים אל העסק. אולם מעשה שהיה הוא זה פ"ב דר"ה תנו רבנן פעם אחת נתקשרו שמים בעבים ונראית דמות לבנה בכ"ט לחדש, כסבורים העם לומר ר"ה ובקשו ב"ד לקדשו, אמר להם ר"ג כך מקובלני מבית אבי אבא אין הדושה של לבנה פחות מכ"ט יום וי"ב שעות ושתי ידות שעה וע"ג חלקים. ואיתו היום מיהא אמו של בן זוא והספירה ר"ג הספר גדול לא שהיתה ראויה לכך אלא כדי שידעו העם כי לא קדשו ב"ד את ההרש, עד כאן. ושם באר רש"י וז"ל שידעו דלא קדשו דהא אין מספדין בי"ט. היינו לדעתי בר"ה. דלענין בטול הספר י"ט מקרי.

הן קדם יש לנו להתבונן כי ר"ג לא אמר היות זה שיעור קיים ושוה תמיד בין מולד למוולד בעת החשבו ע"פ הראיה. באופן שהחשבון לברו יספיק אצלם בלי הראיה כמו שייספיק לנו עתה החושבים כפי השוה אשר למולד לא ימוט. אבל אמר אין פחיה. ולמען נעמוד על אמתת הכונה בלשונו זה יאות שנוכח אך הר"א הנשיא מאמר ב' שער ח' כתב וז"ל. פעמים שהלבנה הולכת במרוצה והחמה בפתון והרבק הלבנה לחמה בפחות ממדת החדש השוה. ובשנה ההיא יהיו שבעה חדשים חסרים והמשה מלאים. ימיה שני"ג ונקראת חסרה. ופעמים הלבנה הולכת במתון והחמה במרוצה ואין הלבנה עם החמה אלא ביותר ממדת החדש השוה. ואז יהיו שבעה חדשים מלאים וחמשה חסרים. ואם השנה מעוברת או שהיא ערפת יום רחלתין שנין (הוא המבואר פ"ק דעיריין והובא בדבור תוספות בר"ה פ"א) יהיו בה שמונה מלאים. והוא שאמר רב הונא לא נראה להכמים לעבר יותר על שמונה חדשים. כלומר לא מצאו מדרך מהלך הלבנה לעבר יותר ע"כ. וכזה יובן מדברי הראב"ע בפרשת החדש אשר נזכר בסמוך. וכמו כן מדבריו באגרת השבת שער ב' שכתב אין יכולת במשכיל לדעת מתי תראה הלבנה עד עשותו כאשר אפשר וכולי ויראה אם מהלך השמש בקצרה או ארוכה וכן מהלך הירח וכולי. גם לרמב"ם ז"ל תראה כי עם מה שכתב ראש פ"ו וז"ל משיהקבץ הירח עם השמש עד התקבצם שנית במהלכם האמצעי יש כפי"ב תשצ"ג וזהו חדשה של לבנה. הנה בפ"א באר איך המהלך אשר להם בלגל המולות שהוא האמתי פעמים יתר ופעמים חסר. וכן ראש פ"ה כתב שאנחנו הקובעים על החש' האמצעי לא נחוש אל הראיה אשר פעמים תהיה בו ביום או ביום קודם או ביום מאוחר. וכמו שתראה שם למפרש ז"ל אשר יאמר כי הוא זה דבר הכמינו פעמים בא בארוכה ופעמים בקצרה. וכבר העירותיך בקצת פרקי המאמר מצ"רף ל כ סף על דברי הר"ם הנו' במקומות רבים מהק"ה ובפרט פ"א פ"ו פי"א י"ז וי"ח כי החשבון שהיו הסנהדרין מחשבין. לדעת אם דברי העדים יתכנו הוא החשבון האינצפניניום כפי המהלך האמתי למאורות בלגל המולות לא כפי מהלכם השוה בלגל עצמם עם היות כמו שבאר ראש פ"ו הנו' תחלת החשבון האמתי ממנו. ולמעלה במאמר זה סי' א' ראית גם דבר החכם אפודי שכתב וז"ל שיעור החדש השוה הוא כפי"ב תשצ"ג, דמשמע לא כך שיעור החדש האמתי. ואמת הדבר

כי בהקבץ ירחים רבים על השבון אמתי וינתנו זמני הקדימה והאחור זה בזה יצא
 לך גם האחר מהם במדת השוה. אולם בבחינת ירח ירח לברו שוה היה או הנורש
 אצל ר"ג ישתנו ודאי איש מרעהו. ובנקלה תוכל לעמוד על זה אם תערך בינתם
 האמתיים של לוחות הכנסת. וכן עוד יש לנו להבונן כי דמות הלבנה הנוכח
 במעשה שהיה על כרחין נראה בעוד היום גדול. שיצות הרבה לפני שקיעת ההמה
 של יום כ"ס. כי הוצרך שהות להמית העם וליכות הב' ד והסכמתם, ולגורת
 ר"ג. והאסף ההמון לספור לאשה ההכסד המרובה. ואם קצר המצע של יתר
 יום כ"ס מה שתדע בו כל אלה באופן שבין כך נכנס ליל המחרת הלא פעם אין
 מספדין ב"ש יעלה בהתו. והנה על פי הדברים האלה ראוי לנו לומר כי ר"ג
 אשר היה אז מקדש על פי הראיה בהכרח היה ג"כ הושב כפי המהלך האמתי
 הנאות לה אשר פעמים יסדף על השוה ופעמים יחזיר כאמור. וא' כ' קשה כפי
 הערתנו למעלה מה ענין קבלתו ואת שהיה על השוה אצל החשבון האמתי, שהוא
 הצורך. ואפס התרוץ הנאות לדעתו הוא כי עכ"ז ישא הוכיח בסול מראית הלבנה
 הנו' מן הכלל המקובל לו על מדת החדש השוה שאינו פחות מכפ"ב תשצ"ג.
 יען היה ג"כ בידו להודיע עם זה דבר נמשל ומתיחס אליו. והוא שער הומן אשר
 לכרבה אפשר להמצא בין השוה לאמתי. היינו מה שזכר ראב"ע בפרשת החדש
 אשר הוא מאמרו שרמונו עליו בסמוך וז"ל. פעמים יהיה בין מולד העבור שהוא
 כפי המהלך האמצעי ובין מולד האמת שהוא בגלגל המולות פעם להוסיף ופעם
 לנרוע קרוב מ"ד שעות. ובאגרת השבת שער ב' דקדק יותר שאמר י"ג שעות.
 כי האמת כן הוא לפי מה שכתב האפודי פי"ב ואלמוני האצטגנין דף קי"ז. הה
 המרחק אינו אלא למרבה כאמור. והיינו בהמצא כל אחד משני המאורות בקצה
 דרכו הארוכה. ואפס על הרוב ההפרש בין המולדות ימעט ביותר. כי על כן בשמוע
 ר"ג הסכמת העם והב' ד לומר מקודש. והנה הדמות הנו' נראה כאמור אף קודם
 שער כל הי"ג שעות מאז עד סוף הכפ"ב תשצ"ג. בשוב טעם ודעת הוכיח
 מקבלתו הנו' עם הבחינה הנשפלת לה כמדובר. כי בשום אופן לא יתכן היות
 הדמות ההוא עצם היות. מלבד שאפשר ג"כ התחבר לכלו הנו' בחינה שנית
 נשפלת כמו כן אליו. והוא שוה המושג אירע בהדשים אשר בדברינו למעלה פ"ב
 השוה יקדים אל האמתי. ולזה היה הכלל שבידו בכתבו ובלשניו בלי הבחינה
 האחרת מספיק להעמידו על ברור האמת כי דברי ההמון לא יתכנו. אמנם לכל
 הפנים אין שום הכרח להמיר הקבלה בתכמה כאשר רמה הנבטר מדעת שזכרנו.
 והנה להיות השעור הזה של ר"ג בלתי קיים לפי המהלך האמתי כאמור. היו
 הסנהדרין צריכין בכל פעם לחשב כפי המהלך האמתי כנו'. לא כדבר רבינו סעריה
 והנלוים אליו שאמרו ההשב מהם כפי סדר חשבון העבור שהוא במהלך השוה.
 שכן ראיה הראב"ע מכהו על זה בשבש פיו כמו שזכרנו במאמר מצרף לבסוף.
 ולפי מסורת הו"ל על הכתובים החדש הזה לכם ואשר תקראו אתם גורת מלך
 הא שהכל יהיה ע"י ב"ד סמוך ושהצא תורה זו מציון. כי על כן עכשיו אשר
 דברי עונות גברו לכלל הסנהדרין מארץ ישראל, במלה ג"כ הראיה לדמיון התבטל
 הקרבנות כמו שזכר הר"ם ז"ל בסמ"ק קנ"ג, מאין לנו עוד כסא כבוד מקום
 מקדשנו. אף המה הקראים משנאי נששם עם נפשות חסדינו יכחשו לזה בלשון
 הר"ם במקומו הנו' שכתב ובוה יצו המינים הנקראים בארצות המורה קראים וכי'.

משרש המרי הפורה להם לענה וראש לכפור בקבלת רבותינו . ולזה כשרע בערבה לא יראו כי יבא טוב ולא יהיה לדבר שיעשו ראש לזנב כי כדבר הנזכר מאמר ד' במרבית הספקות הנראים ברבות ממצות התורה דעות הרבה להרבה מהם ואין להם על מה שיסמכו . ואני יקר בעיני לזכור דבריהם כאלה ולבטלם כההיא דערויות פ"ק למען לא ההיה להם תקומה לפנינו הזרם ורוח השאם וכאלילים ודברי תהו כליל יהלופו .

ו . אם אמת מה שכתבת בשם ר' אליעזר ת ש ו ב ה . נראה שכונתך להאשימיני יכ"א ר"ד יתרים שנות החמיה על כי אמרתי שר' הלל סעדה ואי הכי אמר שנות הלבנה והעבור נכנס להשוותן . אבא לא ראה את חבורי כרחוי ליה סוף אם סעדה ר' הלל וחסר שנה אחת במשך ימי עולם . אותם יכ"א ר"ד היתרים באותה שנה באיזה עביר נכנסו להשוותן .

ז . ואם סעדה בחמש שנים כמו שכתבת יהיו שתיים מעוברות ושלוש פשוטות צא וחשוב כי אין כאן יתרון רק ה' פעמים יכ"א ר"ד ואיך ישתוו לעבר שתי שנים .

מה נצטעה אנחנו לחוספת או חסרון אשר זכרת . כי לא עלינו המלאכה שנחכם עליה . ואפס על הפרטים האלה אשר ננעת הודיעני נא אהה את דרכך , איך נמשך בסימיני המעוברת נו"ח לבהר"ד . הלא נדע כי י"א הימים לחמה לא נוהרו בפועל משנת תהו . ואיך אפוא נתעברה השלישית לה . וראה כי בגלל זה ראב"ע בפרשת אמור כתב וז"ל . לא נוכל לקחת תוספת שנה נוספה כי לא היתה . והנה העבור אחר שנה וחצי , ע"כ . וכן יקשה סימן בהו"י למונים מן וי"ד אשר יעברו השנית . וסי' אדו"ט למונים מן נ"י התע"ו שיעברו הראשונה . אבל זכ"ש תורה על הסכמה בהכרח .

ח . אם בזמן שנצטוינו על שמירת חרש ת ש ו ב ה . מן הדין היה להם להתחיל האביב קבלו לעבר שבע שנים בי"ט מנאות מצרים שאז חל צווי שמירת שנה . איכה נדע באיזה שנה החלו האביב . ולפי מה שבאר הנשיא מאמר המחזור ? ואם ר' הלל אחר כן ידע ב' שיער ה' זיו או סי' המעוברות ב"ד זי"ב ה"ה . ולא היה ראוי להתחיל מן הוציאה אשר סימנם לה גו"ח א"ד ז"ט

איננו נאות לגמרי כיון שלא נותרו י"א הימים משנת תהו כמו שזכרנו בסמוך . אפס על צד ההסכמה החלו ממנה כי בנפול עם זה ב"ד זי"ב ה"ה הנז' לזמן הנאות לראשית המצוה כאמור לא יזיק מאומה . והוא הדבר אשר ננענדהו גם כן בתשובתנו על השגת הגאון פרויניצאלי סי' ב' שכתב הנשיא ז"ל . חכמינו קבעו עבורי השנים מיציאת מצרים ומסרו לנו סימנם מבריאת העולם . ונמצאת למד שלא נמנעו מתת לנו סימן גו"ח הכוזב בקצתו אחרי כי לעת המצטרך יוליד לנו הצדק . וכמו כן לדברי הנשיא במקומו הנז' השמיות והיובלות עם היות שישראל

צדק עולמים

לא מנו אותם רק מי"ד שנה לכניסתן לארץ . פ"ק דאלילים מסרו לנו השבונם מן היצירה לדעת ס"ע שאמרו מאן דלא ידע כמה שני בשנועי לישיליה להנא דס"ע וכולי . הרי כי בחשבונות האלה נמצאו הסכמות בלתי שיקפידו על אמתת המונה כמו שעשו ג"כ נהניהם מולד בהר"ד של תהו הואיל ומן העו יצא מתוק כמו שזכרנו . ולכל הפנים בזמן הראיה לא היו משועבדים לשוכ סימן במעבורות כמו שכתב ראב"ע בפרשת שמות . ודיים לענין האביב שיעברו שבע שנים כל שהם בכל מחזור מהמה .

ט . אם רל"ה הרשים של כשי"ב תשצ"ג ה ש ו ב ה . להפקת רצונך אשיב הם י"ט שנות כמה בלי תוספ' ומגרעת איתך דבר בעד החכם הנו' . כי התקופו' כמו שזכר ראב"ע פ' בא . ותקופת ר"א הוצרנו לתקונים ההם מן השעם שכתב היא חלק אחד מע"ו במחזור למח' כתב הר"ם סוף פ"י דהק"ה והבאתיו בפ"מ פר' תשא שהיא צריכה לשני תקונים . דף קל"ב והוא היות שתי התקופות הן דשמואל הן ר"א בניוית על המהלך האמצעי לא על האמתי . וכנן זה כתב גם ראב"ע פרשת אמור וז"ל . העבור בניו על המהלך התבון . ובכן שני אלו ההכמו' הסכימו כי אף תקופת ר"א היותר קרובה אל היושר היא צריכה לשני התקונים אשר הוא ראב"ע רמו בפרשת תשא . ובעל מקור היים והמוכזז מפרשיו העלו אותם בסגנון אחר על ספריהם אשר מן הדין אין בית מדרשך הסר אותם .

י . אם חק כמה ולבנה שבי"ט שנה מתקופת החמה נכנסים רל"ה ירחים בכונן ושל זה יסוד וסדר הראשונים עם האחרונים הוא שנכנס שבע שנות עבור בי"ט שנים אך סדר הראשונים יקעקע כל יסוד ר' הלל אחר שביסוד הם שוים . ועוד אך יוכל לקעקע חק כמה ולבנה . שלא נשמר אצל הראשונים מה שר' הלל סדר לנו . ובכן בראותך עבוריהם בשנים וקדושיהם בחדשים משונים מסדרי ר' הלל , הלא האמר התקעקעם מהמה . לא מסדרי ר' הלל בעצמם אליבא דירחו התקעקעו . כי גם הראשונים יודו דבר הראב"ע פ' בא איך בזמן הזה לא נוכל לעשות דבר שוב מן המסודר לנו .

יא . אם תקופת ר"א נבנית על סוד העבור ותקופת שמואל יתרה על תקופתו י"ז ימים מעת היציר' עד היום למח' אמרת שהיא היתה נהוגה לב"ד הגדול . והיותי נעור מדברי רבינו האי ז"ל . ואיך בסופם נכתבי וזה לשוני . אפשר אין דעתי נוחה להתקיים על הדעת הזה בראותנו כי עתה תקופת ניסן לשמואל בשנים הסמוכות לעבור נופלת אחר הפסח וכולי . ולמה אפוא עשית עצמך כלא שומע , להרגיזני . ובאמת נראה שהיינו ג"כ יכולין לסייע מאי דאסיק אדעתן בנו' ממה שר' אליעזר בששי מפרקיו אמר ימי שנה

החמה שס"ה ורביעי . וכל תקופה צ"א יום וז' שעות ומחצה . והוא כמו כן לשון הנמרא פרק כיצד מעברין . וסימן יכ"א ר"ד הנהון מאת ר' אליעזר הנוכר בשביעי מפרקיו הוא על דעת שמואל . ומאלה אפוא נרא' אפשר להזק היותו נהוג לקדמוני' מ"מ אחרי היות דברי הר"ם בש"ה הנו' . לענין יסוד השנה . אמרתי מן הטעם הנוכר כי אך הם יאותו .

יב . אם תקופת רב ארא היא על סדר ת ש ו ב ה . מקום שאלתך זאת היא העבור למה אמרת שלמד מבטלמוס . בש"מ דף קל"ב מן הספר . אך כמו שזכרתי גם כן על שאלתך החמישית המביש בעין זכה יכיר אך כונתי שמה אינה אלא שאחרי היות תקופת שמואל והסדרה לא"ה מאת ציסאר אבנוסט אדות בעינה . וכן תקופת ר"א והאמורה מתלמי אחת בעינה . ותלמי קדם לר"א אמרתי שם כדורש האמת נגד הנשיא שאם באנו לומר כי זה למד מזה יהר יקרב שר"א למד ממנו . ולא בכל זאת גורתי שלא יכול רב ארא לשאוב מים בששון ממועיני הישועה בישראל בלתי יכתה רגליו ללכת ולהצוב לו בור מגוי אשר לא ישמע לשונו . והוא רב ארא בבלי ממזרח שמש . וזה הלמי אלכסנררי בפאת נגב הימנה .

יג . אם קריאת המועדים לב"ד אפילו ת ש ו ב ה . מה שאמרתי בש"מ דף שוגגים אפילו מוידין למה בפסח הוקיהו קכ"ד שאפילו יונה פיעות בחשבוננו נאמר שאכלו את הפסח בלא ככתוב . אשר אמנה איננו כבר התקיים מאלקינו . ולמה הוצרכו כפרה ורפואה . כל מועד שיקראוהו ב"ד אפילו שוגגים וכולי הוא דבר אשר חכמינו אמרוהו

בהדיא בש"ב דר"ה ובירושלמי ומכילהא כפי מה שזכרתי שם . והר"ם ז"ל הביאו לדין פשוט סוף פ"ב דהקה"ח והסמ"ג עשאין מ"ו ובעל השאלות פר' החרש והוא ברור גם כן מדברי הגאון רב האי שזכרתי בשו"א . עד שאין לך לשום במונה הנה שום ספק . כאשר ראייה לחורשי און שני הקראים שהיקי טמאי אשר זכרתי פעמים כי בפרוש הכתוב וידבר משה את מועדי יי' כחשו בקבלתם ז"ל הנוכרת אפילו שוגגים וכולי . וכמו כן על מה שקבלו פרק קמא דסנהדרין כי מזולת טעם האביב הכתוב בתורה מעברין מפני הצורך היינו מפני הדרכים והגשרים ותנורי פסחים וגלויות שנעקרו . באמרם שנקראו מועדי יי' כשבת לי"י הכתובה שם לראש ארבעה . וכשם שאין כח באדם לשנותה כך לא ישתנו אלה . אף כי באר לאמר תקראו במועדם ושמרת במועדה . הלילה לאדוני אשר עם אל וקדושים נאמן מהתורה בזה את הסוסים האלה . אשר כבר בכח אמיץ הכם אריה מיער הר"ר יהודה הלוי במקומות רבים מספרו הכוזרי ועל כלם מאמר ד' סימן י"ה . ובטעמים לשנה הראה עד כמה יבער ויכסלו . וגם אנחנו נשיב אמרינו להם על הפרטים הנו' כי הנה פסח הוקיהו שאנתנו בו יקהה את שניהם בהיותו מעשה רב לסתור את סברותם . שהרי עבר את השנה זולת טעם האביב . לא כשגגה שיוצא , אבל בעצת חכמים ובחירה . וראינו שהתקבלו מעשיו לאלקינו . אם כן המועדים תלויים בב"ד . ובגלל זה כדבר הנשיא מאמר ב' שער ח' פה קדוש וברוך תאר אותם יום שמחתכם ומועדיכם . ורב נחמן פרק קמא דר"ה יפה דקרק אמרו ית' מועדי יי'

צדק עולמים

אשר תקראו אתם אלא הם מועדי. הם יאמרו מועדי. נדבר ר' אילא בירושלמי דמס' ר"ה אם קראתם אתם הם מועדי ואם לאו אינם מועדי. וכדברי פי חנם הר"ם ז"ל פ' דה' שמכיה הקבלה והמעשה עמודים גדולים בהוראה ובהם ראוי להחלות. יהלו הם וכל משנאי י"י על עץ ובשרם מעליהם יאכלוהו בני נשר. וכ"ש אתה אדוני המבורך לא תוכל להעיר הספק שוכרת מענין פסח הזקיהו. אשר אמנה לפי הנראה לי מדברך לא חשת לבוא עד הכונתו. כי הנה צורך הנפדה והרפואה הנזכרת היה לסבות אחרות שנוכח אומריהם בסמוך. ולראב"ע פרשת בא ואמור, ורש"י ד"ק ורלב"ג בפירושיהם לד"ה ב' כ"ט היה מפני שקצתם אכלו את הפסח בטומאה. עם שיחסו גם אל הזקיהו לשגנה קטנה כלשון ראב"ע פרשת בא הנו' דעבר ניסן בניסן או טעה בדשמואל לקראו ביום שלשים לאדר כמבואר בסנהדרין פ"א. לא שאם היה קובע אותו קודם לכן ישל קביעותו הלילה. כי הנה נה ב' ד' יפה ברשיון אלקינו.

ואולם פסח הזקיהו הואיל ואהא לידן, עם כל הנמצא עליו למפרשים הנו' לסמ"ג בשם רבינו משולם עשאין מ"ו שעשוהו בחדש ניסן עצמו כדעת רשב"י אשר נזכר בסמוך לא אחדל עם רצון המשכילים כלומר כי עינינו רואות שעם הנמצא בתוספתא אשר הובאה פ"ק דברכות ופסחים פ"ד. מקום התבארה מאת הר"ם ז"ל בכלל פרושו למשנה עם כנוי תוספתא כי הזקיהו בכלל שלשת הדברים שעשה ולא הודו לו עבר ניסן בניסן, ולהיותה סתמית בלא גברי יראה שזה דעת מוכנס לכלל רבותינו. הנה פ"ק דסנהדרין ענין עבור השנה נשהונוכר פסח הזקיהו ותפלתו וסבותיה. בעל הגמרא עזב מהביא את דברי התוספתא סתמית הנזכרת וכתב את הנמצא בתוספתא דסנהדרין פ"ב. היינו מהלוקת הנאים פריי"ם בזה. דר' יהודה אמר שהזקיהו התפלל על שעגר את השנה מפני הטומאה היינו טומאת הקהל ואין צבור נדחין. ור' שמעון סתם דהיינו לפי הכללים שבידינו רשב"י אמר דעבר ניסן בניסן. ור' שמעון בן יהודה אמר שהשיא את ישראל לעשות פסח שני. ובירושלמי פ' מי שהיה תמצא דעת אהרת מאי בלא ככתוב דגלגלתו של ארונה היבסי מצאו תחת המזבח. באופן, שתברר מזה כי טעם עבר ניסן בניסן אינו דעת כללי לרבותינו רק סברת יחיד כאמור. אשר ע"כ דין הוא שנאמר, על אודות התוספתא סתמית הנו' הא מני רשב"י היא. והנה מלבד יתר ההולקים עליו כדלעילא, בסוגית סנהדרין הנו' מצינו ר"ש בן יהודה גם כן לעומתו שאמר כי בלי שום עבור נועץ שיעשו הקהל חקה אחת פסח שני. אשר מצותו אמנם איננה כי אם ליחידים הנדחים כפי הידוע. ובכן בתנאי הנו' אשר הוא באמנה אויז שעכ"פ מחמת דברי באיזה דרוש שיהיו לא תהי האמת נעדרת. אומר כי יתהלל מאד לדעתי אשור וקיום מאמר ר' שמעון בן יהודה הנו' שהשיא את ישראל לעשות פסח שני, היינו בחדש אייר. וזה להיותו באמת כפי קוצר שכלי נראה פשט הכתובים ומרוצתם בלי התעות אחר מהם עלינו. כי הנה שם ד"ה ב' כ"ט ספר אך הכהנים לא כלו לקדש את הבית עד יום ששה עשר לחדש הראשון. ושאחרי שהרתו באו והגידו למלך. והוא ביום המהרת השכים ויאסוף את השרים ויחנכו את המזבח. ושאחר כל זה נועץ לעשות הפסח בחדש השני. וכן על יום המעשה כתוב בהריא שהיה בחדש השני. ולמה אפוא לא נחשוב שזה היה באייר אשר זה תארו. לא בניסן אשר פי י"י תמיד, ראשון יקבנו. ומה זה יכעס אותנו באמדת שום עבור

בהר הכרמל ושלמה אשר קדש לזבחים את חך החצר ותשומת אנשי בית שני כמו שזכר הכזרי מאמר ג' אבן השתיה המורה ארון הקדש. גם השען משה באלקיו על דברת אם בריאה יבוא וקנאת פניהם במעשה זמרי ויהושע בהעמידו שמש וירח זבולה ושמואל באמרו אקרא אל יי' ויתן קולות. ואליהו בהשבעו אם יהיה השנים האלה וגו'. ומאמרו אם איש אלקים אני וגו' כלם באמת מזה המין של הוראת הנבטחון המשובה מאד בעבור אלקינו. ואדרבא לדבר בעל העקרים מאמר ד' פ' כ"ב זאת תורת החמטאת לשני האחים הנשאים במריבת העדה כי הכף להלונתם היה להם להשען ביכלתו וקרבתו ית' שיקום דבר עבדיו ולהוציא להם מצמצים מים מסלע כאשר כבר עשוהו במסה. כ"ש בהתפשט מאו האחד מהם על המנעו מלבטוח שיעשה על פיו נס פתאם כאשר אמר לו ית' מה הצעק אלי דבר וגו' להיות אמנה בדברים כאלה ועתים רהוקי הסבוב. העזות הנחפו מהולל ומשובח מן ההזירות המאורו אשר יורה כי לא ייחס לבנו כהוגן. ובאופן מה זה קרוב לדבר הירושלמי פ' בתרא דיומא שהביא סמ"ג לאוין ס"ה ודר"ן ביומא פרק יום הכפורים לענין פקוח נפש, הוריו משובח, והנשאל מגונה, והשואל שופך דמים. ואין ספק

כי פועל רשום כזה היה נהשב להם קדוש השם וסבה להביא את ההמון הרב ההוא לבטוח בו ולשמור מצותיו בלי מרד ומעל. אשר בהמנעם ממנו נהפכו בשניהם הצי כל אותם האשמות מעלתם מריתם לא האמתם לא קדשתם כמו שהיה ראוי לאנשי קדש. וכבר מצאנו מדה הגבטחון הנו' מופלגת בחזקתו כי לבד מן האות שנראה בו עליה בענין סנחריב אשר כל ישראל רגזו וחלו מפניו והוא אמר להם חזקו ואמצו כי עמנו יי' וגומר שעל זה אמר המנדף רבשקה אל יבטח אתכם חזקתו. הנה כתוב הדר הוא לשבחו מלכים יי' בה' אלהי ישראל בטח מכל המלכים אשר היו לפניו ואחריו כי בגלל הדברי' האלה סמך לבו בטיח היות גדולה עבירה לשמה. ושהחמאים האלה כרונם כן יחשבו לו לצדקה בשעה נחפות כמותו, וכבר עזרו חז"ל תוקף דברינו אלה במאמרם אלה כשתור ופרח נמצא להם פ' שתי הלח' אשר זכרנוהו ג"כ לענין כזה בשיי מפרקי הספר. והוא אמרם פעמים בטולה של תורה זהו סדורה שנאמר אשר שבת,

הגהה. הנשאל מגונה כיון דהכא איכא נמי השואל. אין זה כמו נשאל באורים נשאל בגלגלת שהוא פועל כמו נלהם נשבע, אבל נפעל בהכרח. ולדברי הר"ר ישראל ז"ל בכרבי סי' קנ"ו תביאם התר"י קארו על טא"ח סי' שכ"ה היו החכם מגונה יען לא הקדים להודיע דין זה לבני עירו למען יחיש כל אחר מעשהו בחצלה לעת הצורך וזה דומה בקצת להיא דריב"ל פ' הגולן דהוה אליהו ריב"ל בהדיה ונשפט זכר כה כשאדע להורא גברא דאכליה אראא שהיה לו לבקש על בני דורו, כמעט עד מית הכהן הגדול. ומפי מורים שמעתי היות נטוהו במה שינה השואל להציע כל נופא דעובד"כ כ"ש אם ירבה הוא עליו חקירות כי מן המאות לו לפהר לשלחו מתחלת דברי פיהו. שכן בקלקן בכל ספק מועט של פקוח נפש כדבר הכס"ג לאוין פ"ה מתשובת ר"י ושור א"ח במ"ה המ"י, ולי נראה חטעם כי כמו שהשאלות העמוקות הנם אל הנשאל לכבוד ולתפארת. בהיותן ראייה על עומק חכמתו. ולזה אסרו זו צריכה לפנים כלומר להכנס בעדה אל חכם חדר בחדר, כן הנקלות בעצמן אשר גם ברחובות עדי ירבו עליהן טעם ננאי הם לו כי השימץ אמר מן הנראה שחכמה סכסן זה לא התפשט רק בכאלה. כיפן לדבר, כל הדבר הקשה יביאין אל כשה וגו'.

יישר כחך, ששבת. ועם היות לורא אצל רשב"י הנו' להאמין דצבור אשר אינם נדחים עשו את הפסח שלא בחדש ניסן. כי על כן באר החדש השני על ניסן כדלעילא הלא בטוב טעם ודעת יכול ר' שמשון בן יהודה לומר לו כדבר ההוא

מדבגן ריש גמרא דתמיד נשחט . אשר מפני התידה נגליה על הכתוב ולא ילין לבקר וגו' או קמיהו לדרשא ורא מאד ככל הנראה שם . וכשהוקשה לקצתם איך התקבל לנכונה . השיב החכם הגו' שבקוה לקרא כיון דהוא דהיק מוקי נפשיה . כלומר הואיל ודרשא זו הכרחית בעצמה הנה היא מתקיימת מאליה . ועל כרהך תודה בה , הכא נמי כיון שהיות הרמז במלת החדש השני על אייר הוא כמוכרח מיניה וביה כאשר אמנם זה תארו בכתבי הקדש ותארו ניסן אינו כי אם ראשון . גם מפשט המקראות הוא לברו הנראה אמתי הן בבחינת הספור של עצת הזקיהו, הן מן הנמשך בהעשות הפסח כאמור . שבקוה לכל חד מהני קראי דאיהו על כרחין מיקום נפשי להתפרש על אייר ואין לנו להאמין אלא הכתוב בספר . כ"ש בהמצא עליו המעשים לשבח האמורים למעלה . ואע"פ שאין זה אשר אומר ראה לדבר למיחש ליה מיבעי . כמו רושם וזכר . כי בשני מספרי ההסמונאים פ"ו וכמו שכתבתי ג"כ בנ"א מפרקי הספר דף קס"ג המצא אך היהודים בכ"ה לנשלו קבצו את חנכה המזבח שמנה ימים תמורת ימי חג הסכות אשר קודם לכן מעט לא יכלו עשותם להיות או כלם ברוחים על ההרים הרמים ובסעפי הסלעים משני חמת המציק היוני אנטינוס איפיפאנוס . וכן אפשר לדמות כי בימי הזקיהו שלא יכלו ההמון לעשות הפסח וחג המצות בעתם מפני טומאת הגוף והנפש . הואיל המלך הנכבד הוזה לסגות האמורות שיעשו הכל גם אחרי עבור זמנם הקבוע . ובחזן לבות אלקים צדיק נתן לו מופת כי כל מעשיו היו לרצון ונבחיו לרית ניהוה . ואפס נחזור למקומנו ואומר כי מה שראיתי עוד למעלה בכתב מנלה טעחים משאלתך הגו' וז"ל . אם משני שזוקיהו עבר ניסן בניסן נכתב עליהם שאכלו את הפסח בלא ככתוב והוצרכו כפרה ורפואה משם נראה שזמן הפסח כתוב ונודע . כאמה לדעתי שתיים הנה בו שגגותך . האחת כי כמו שזכרנו החטא היה למרבית הקהל משני הסומאה וטענת הזקיהו שזכרו ז"ל לא מכתוב זה . יצא כמבואר מדברי הראב"ע פרשת בא שזכרנו . והשנית כי לדברך נמצאת סותר את הנרצה במלת ככתוב על סדר עבירנו אשר לדעתך היה נהג גם בימים ההמה . ולא די כי אדרבא המפרשים הגו' ובפרש הראב"ע הוכיחו מפסה זה היות קביעות התגים ביד הסנהדרין כנראה להם מן הטוב . הלא בשגם תמצית לומר כי סדר העבור הגו' מסיני בא ודאי הוא שאינו ראוי להקרא כ ת ו ב . ומפורש אמרו ז"ל דברים שיעל פה אי אתה רשאי לאמרם בכתב . על כן רואה אני כמוכיר היות מן הנאות לכ"ת שיהזור לשקול דבריו במאזני צדק .

ברכי נפשי את יי' וכל קרבי את שם קדשו יהי שם יי' מבורך מעתה ועד עולם .

אמר עוריה מן האדומים מרי הרימי את ידי מחתימת הבורי זה כרגע נראה לי אחד מנכבדי השועים ויאמר הפה נא לי הסד לחבר הפלה בשיר שקול לבקשת משתוקק לשאת רגליו מן הגלילות האלה ללכת אל ארץ הקדש ושאל מה אתן לך, עניתיו אנכי אעשה כדבריך ולא תתן לי מאומה אם תעשה לי הדבר הזה. שהנכבד ההוא ידור להביא את הבורי זה אשר עתה בין ידי אל האדירים הכמי צפת למצן אם יש מלץ ישיבוני עליו בשוב טעם. תקענו זה לזה כפנו על כן שלמתי נדרי. ולזכות ג"כ לכל אשר כמוהו הואיל ועל חבורי זה נתקלקלו הדברים כאמור חברתיה אליו בשם ולתהלת אלקינו.

אל חי ארון עולם תמים הדעת	חנן מחולל כל בצדקתך
הן בוש וגם ירא מאד מגשת	באתי להודות למעלתך
איך כל ימי חלדי לך אשמתי	אשמה עלי אשמה במצותיך
כי אחרי יצרי ועיני תרתי	ואחדלה מסור למשמעתך
אף עד אמונים לי אלקי אתה	כי לא להמרות עין שכינתך
גם אהבת עולם לך צפנתי	נכסף בסוד נפשי לקרבך
כי יאתה לך תאות כל נפש	הטוב וגם מטיב בנדבתך
ובכן בלב נשבר בך בוטח	נחם ושואל את סליחתך
מאחרי הבלי כהיום שבתי	נכון לעבדה את עבודתך
הכן פעמי ננדך רב הסד	יצוא ושוב תמיד בעקבותיך
וברוב שעפי בי לכה הורוני	בזאת עשה אפוא לטובתך
תבחר לעזבה ארצך הלזו	גם כל מחוז שבתך ותחנותך
וגלה בראש גולים אלי הארץ	הנדרשה מאל ישועתך
יען גאון יצרך אזי תכניע	גם תאזור חיל יחידתך
ואחזה כי טוב אשר דברו	ואומרה לי זאת תקומתך
כי באמת עם כי מלא הארץ	צפוי לעיני רום גדולתך
גם אשרי האיש אשר לא הלך	בו רק תמים לבב בתורתך
הן יתכנו לי כה עלילות צדק	מבאשר כלתה במלכותך
כי רק אשר היתה נוה קדישך	יביא להכנע ליראתך
אף כי בזכרי מה עליתי שמה	רק בעבור אדבק בעדותיך

לצאת בגין חשקך ואהבתך	ובכן אלקי על לבבי שמתי
דרך נתיבתי בברכתך	מדי אהי מוכן ואוכל לדרוך
אל זאת אשר שמת סגולתך	מכל גבול ארצי וממולדתי
אף כי תהי כיום זעומתך	המעטירה עוד עטרת קדש
נוכה פני טובך וענותך	לכן תחנתי אלקי אישפוך
נשען עלי משען חנינתך	ובכל לבבי אשאלה ממך
עד לא יהי זכרם בספרתך	למחות כמו ענן פשעי כלם
אל נא רפא נא לה בחמלתך	יגהה מאד נפשי ומכל חולי
וידי תשוקתי באמרתך	תמוך אשורי בהליכותיך
שוקט ובוטה לאדמתך	וכאב בנו ירצה רצה לנחותי
קרוב ככל קראי לעזרתך	גם שם היה עמי ברוב חסדך
שובה בנויה עם מעון ביתך	מגדיל ישועתי להראותני
זבת חלב ודבש נעימותך	כימי היותה נוף משוש הארץ
תמיד ופי יגיד תהלתך	ובכן לשוני תהגה צדקך
לקרוא באזניהם עלילותיך	ובסוד ישרים אז שפתי אפתח
רבה ונפלאות לי אמונתך	איך לא בצדקתי ויושר לבי
מרבה לכל חוטא מחילותיך	רק באשר רחום וחנן אתה
עם כל מקודשי קדושתך	רופא לכל בשר ומפליא לעשות
ישתוקקו לאור ביפעתך	אז קל מהרה נאמני ארץ
ובתחנון יצעק לעומתך	גם יעזוב רשע אזי את דרכו
אשמור דרכיך ומשמרתך	אנא ה' כי אני עבדך

* *
*

לכפר את פשעי ועוני	שמע קולי ברוב חסדך אלקי
לדבקה בכ בכל און רעיוני	ומלא נא לבבי אחרריך
מחוז חפצי אשר בו מעוני	ואל ארצך נחני נא בשלום
במקהלים אברכך ה'	ושם כי תעמוד רגלי במיישור

מצרף לכסף :

המתיחס לחבור מאור עינים אשר לי אני עזריה מן האדומים
מגמתו לבטל השגות שכתבו על חלק ימי עולם. ועם זה השתרנו
עיוניים עקריים לבאור וקיום דברי חז"ל. והשגות על קצת האחרוני'
נוחי

נפש ובעקבותיו

תשובות י"ג שאלות

מתיחסות לחשבון העבור הנהוג כיום אצלנו. גם במתקוממינו

הקראים שחיקי טמיא

בקצת מקומות

אתקוטט

לאשר דברי חכמינו אשר עכ"פ לעולם כבוד ינחלו. ואת כל אלה
ידי עשתה כההיא דר' עקיבא פרק יוצא דופן לחדר את התלמידים
בדברים נאותים אשר האמנתי כי גם חכם ישמעם ויוסף לקח.

[כפי שהצטיקו החכם ר' דוב גאלדבערנ

מאת כ"י המחבר הנמצא באוקספורד]

Mich. 308, Bodleian Library

עם כל הטעות אשר טעה המעתיק

מתנת חנם.

אמר צבי בן יחזקאל הספר הוה מצרף לכסף נעתק ביד ר' דוב גאלדבערנ
בשבתו בעיר אוקספורד מתוך כתב יד המחבר עצמו. והמעתיק הזה הבטיחני כי
אחרי כלות מלאכתו חזר ושנה לברוק במעש' העתקתו בהשוותו אותה עוד פעם עם
גוף הכ"י, ותקן כלו כראוי. נוסף לזה, שלחתי אליו העלים טרם עלותם על
מובח הדפוס, להגיה אותם עוד פעם שלישית לפי גוף הספר. ואחרי השיבו
אותם אלי נדפסו כלם. אמנם להיותי אז רואג מאד, אם באמונה העתיק דברי
המחבר, כי במקומות אין מספר לא יכולתי הבין את דבריו, ויהיו לי לספר חתום.
יודתי בעצמי אוקספורדה, ואשים עיני על גוף הספר. ולדאבון נפשי מצאתי כי
כל הס"ד עמורים הושחתו עד מאד, מעוות לא יוכל להקן. עד כי עלה בהם
מספר הטעות עד שש מאות וששים וששה! ע"כ גורתי לתת אותם
מתנת חנם. למען הראות לעיני משכילי עמנו, עד כמה יכשלו בני אדם.
ואפשר מאד כי כמו ר"ד הנו' שגו פליליה רבים מן מעתיקי ספרים ישנים.

לדוגמא אשים לפניך קורא נעים ששים וששה מן השמות אשר טעה ר' דוב .
והשש מאוה עזובתי .

והנה ברך אברך את יוצרי כי עורגני לתקן את כל הספר במהדורא חדשה . וכל
קורא משכיל יוכל להשוות שני הדפוסים וימצא ההבדל שביניהם .

סימן . הוא להורות על מספר השורות אהורנית ,

צד שורה טעות	תקן	צד שורה טעות	תקן
28 1 * אלי	אולי	3 2 במריבת חסד	באהבת חסד
29 2 * שזכרנו	שיכתבו	13 * לכתוב	לכפול
14 * כ"ט י"ב תשצ"ג	קבוע	11 * מהביאם	מהביאני
31 7 * כיצד מברכין	כיצד מעברין	9 3 * שבא כבר הדרשה והבא כבר הרר	זכות [ביה]
32 1 * המאמין	הממאן	5 5 * על הפסח	אל הפסח
2 * ויגרש	ויקדש	6 5 * בדברים	בהכרס
1 * ועיין ממש	ועין אנשי	7 14 * ונבול התורה	ונבול היצירה
39 20 * הנהוג לא	הנהוג לנו	8 5 * בשנת המ"ה	בשנת בתמ"ה
45 14 * סך החלוף	סך ההלקים	7 * וראה לו בפרטי	כנראה לו בפרוש
48 12 * ומאהר	ונאמר	10 3 * מן לבנו	את לבנו
49 12 * הנה בחדש עליון	הנה כח הקביעין	11 2 * ששים וששה	ששים ושנים
50 11 * אהרונים הה	בחדש עליון	1 * קל"ז שנים	תל"ז שנים
1 * תקנינו	אהרונים הה	12 16 * הששה עשה	השניה עשה
51 7 * יצרף	הוקותיו	15 9 * בהנה' לחש' פרס	למלות פרס
6 * השנה	יצדקו	16 15 * היה יוצא בכינוי	היה אצלו מסיני
4 * אחרש	השנה	17 7 * ואך התרץ	איך התרץ
53 3 * לעמקם	אהרל	18 13 * הרבה	וכי למשך
5 5 * החש'	לעומתם	2 * נחנו אין	הרבה סכומו
55 8 * לנו	התעבר	20 13 * יום ויום נושרים	נחש אין
17 * התפש	לא	8 * שיכונו התורה	יום ויום ספריה' [נושרים]
20 * לבי	תתפשר	22 13 * להלונין	שיבוא בתורה
20 * מהסס	לפי	23 19 * רבינו	למהלוקת
56 8 * מתאימות	מחכם	13 * יודע	רבינו הם
20 * לטמר	מקויימות	24 17 * בהנה' מן חברים	יודה
6 * והירות כההיא	לומר	19 * ושפתים ישיג	בין חברים
3 * עשיית הפתח	הירוי' העם כהרי'	17 * חכם לב	ישיק
59 3 * זמן	עסת הפסח	17 * חכם לב	חכם לב הקורא
60 1 * איסורות	זאת	11 * מתחלבים	מתחלשים
3 * במאוד	יסודות	3 * כ"כ	בם
6 * בפרט בהנהה	כאמור	25 19 * בהנהה רא"ש	הר"ם ראש
18 * כדרש ילקוט	בפרוש	26 1 * ומנהגנו	הואיל ומנהגנו
62 8 * לתופרות	כדרש ילקוט	27 16 * בהקפתה	בהקתה
10 * האומר	לתוכחה		
	האחר		

תכונת הספר

הנה ראיתי כי טוב להבדיל ההגור הזה לשני מאמרים, וכל מאמר לפרקים, וכך פרק יהיו על מצחו המיד פרטי כוונותינו באופן שיודעו על נקלה בלי הקדים פה עליהם לוח, אסח ההשגות שנמצאו בהם על קצת האחרונים בהרתי להורות מעכשו באצבע על מקום תחנותם, אולי יהם לבב המשיכיל, גם ברכות יעמיה, בקנאו את קנאתו להגן על כל אחת מהנה *

במאמר שני פ"א, השגה על הסמ"ג, ואחרת על הגאון קארו, ואחרת על החכם כוזרי, ואחרת על רמב"ם, ובהגהה השנית אחרת על הר"א הנשיא, וזכר צדיקים לברכה * ובהגהה הראשונה תוכחה לקראים (שם רשעים יקב) מכחישי קבלת רבותינו * בפ"ב השגה על הנשיא וסמ"ג, והחכם ה' שועיף, ואחרת על בעלי התוספת ז"ל * בפ"ג השגה על בעל המורים ומהר"י קארו.

בפ"ד השגה על הר"ד לוי ה' הביב *

בפ"ה השגה על החכם בעל העקדה, ותוכחה לקראי ישורש מארץ חיים. בפ"ו קיום השגה קדומה על רמב"ם ובעל עקדה, והתחדש על בעל העקדה שניה לה, ובהגהה השגה על הר"א הנשיא.

בפ"ז סימן ז' השגות על החכם ישראלי בעל יסוד עולם, ותוכחה לקראי שחיק טמיא, ובסימן י"ג השגה על רבינו האי * ואחרת על רבינו הננאל נוחם עדן. בפ"ח סימן ב' * השגה על החכם קארו, ואחרת סימן ו' על הגאון רבינו סעדיה, ואחרת על הרמב"ן, ואחרת בסימן ז' על החכם מזורחי, ואחרת בהגח' על הגאון קארו, ואחרת על הר"ם מטוליטולה, ושם בהגה' הנו' תמצא עיון על אמרם ז"ל בקצת דברים שהם הל"מ, ובסימן י"ד עיון אחר על מאמר נמצא להם בפירוש דבר יחזקאל, ובתשובות י"ג השאלות סימן ה' עיון אחר על הקבלה האמתית של רבן נמליאל במדת החרש הירחי, ובסימן י"ג עיון אחר בענין פסח הוקיהו, אשר גם באלה יבינו המשיכילים אם דברי ישיבו. ובהשגות הנזכרות נמצאו כמו כן תוכחות לקראים נששם ברעה התמוגג סי' ח' וסי' י"ג *

ובמאמר הראשון פ"א יש זכרון עשר קושיות לצד אחד מצדי הדרוש * אשר בפ"ג מאמר שני תמצא היתר כלן, ובמאמר שני פ"ב נקבצו חמש עשרה קושיות לצד הסותר יוצאות מן הפרקים הקודמים שהן מלמדות זכות על הצד הקיים אצלנו * ובהם נכל פרטי כוונות הפרקים אשר להערה אל הקורא כמדובר דרכם בראשם נתתי. כל היד הכרבה לברוק באמתתם הרי זו משוּבַּחַת *

עורנו בשם ה' עשה שמים וארץ

אמר הצעיר עזריה מן האדומים אודה ד' בכל לבב כי עודני חי לרצוני ית'. קמו בעלי החצים גבורי כח מגאוני דורינו לירות במריבת חסד שנה ושלוש לעמת דרוש ימי עולם הנכלל בהבורי מאור עינים אשר זה כארבע שנים הוא ברחמיו זכני להוציאנו החוצה, ראש מסיבי בתום ויושר היה מהר"ם פרווינציאלי איש מולדתי מן טובה אשר השגת מעלתו עם תשובותי בצדם כבר נדפסו בשולי הספר, ואחריו יצא הר"ד יצחק פנצי איש פיסארו הרשום בידעי בינה לעתים על כל המתחכם לסדור ליהות הכנסת. הוא נער הצנו וכליותיו השתונן להשיג עלי ברוש הנו', אם בי"ג שאלות אשר יחד לי אם באגרת הלונה אשר כלאחר יד פרסם אותה לקצת מאהביו, ואני לא יכולתי לראותה עד הגיעי לידו את תשובותי על שאלותיו הנזכרות במכתב קראתיהו צדק עולמים אשר ברוך אלקים עם כי מדי דבר בו לא שמעתי את תלונתו הנזכרת הנה טבע האמת ומשך הדברים הניעוני לכלול בו מבטולה מיה שיסיפק למשכילים הרואים את דברינו אלה עומת אלה. ושלישית על כלו הוא פנצי מלא עוד את ידו נגדי בקונטרס קראו מאוני צדק שהור בו על הראשונות של תלונתו הנזכרת עם דברים נוספים כמדומה שיבטל או יחלש את תשובותי ההנה, על כל זה אמרתי טוב להודות לאלקי חסדי שנהיה כלו עוד מלה בלשוני כמדומה שהוא יה' הסיתם בי למען יתבררו ויתלבנו דברי ביותר, אשר על כן יחד מנחה וגם כי יחנו בעמינו במותם עוד נשמתי בי דין הניין לי ועם ליות הן עזרו הטוב בשמח' לבב אצא לקראת נשק על דעת כי מלכי רבנן שכלים נברלים מהפעלות ומופשטים מכל צורה קדמת לאפוקי כל זולתם אשר מסלתים לדין זה בשני מפרקי הספר זיכחו וישפמו הם על כל אשר ימצא שם ברק באופן כי עד צדק ישוב משפט כאשר אהבתי. ואמנה בשומי את פני לדבר הוה זר אצלי מעשהו של איש ריבי הנו' כי נפרצו השיגותיו במלואם לא השתרגו עלו בקנה אחד שאוכל לעבור בהם על הסדר הלא מלבר מיה שגרם לי בקונטרסיו הנו' לכתוב בתשובותי דברים הרבה אשר אם ראה אותם בהבורי הנו' כראוי תהלה לכל משיג בדין היה שיהדל מהביאם שנית להפוכי משרתנו. הנה עוד בבהינת וצרופי י"ג שאלותיו ותלונתו ומאוני הנו' טרח פרייה להווא גברא כי בהיעלותי כפלי זכרונות רבים לכאן ולכאן מוקדמים בקונטרס זה ומאחרים בוולתו הלאני וילאה הקורא גם לבו יסכך על תשובות באנשי צדק.

ובנלל זה אנכי הוראה כי טוב אשר נאדו בקצור ובמה שיביאנו לראות דברים ברורים בסקירה אחת, השיבותי כיום אל לבי כי האמנה עם רבות מופתי השיגותיו הלא עיקר כלם והקוטב המעיוין אשר עליו יסובו כל רביו הנזכרים הנה הוא האישימו אותי על מה שחקרתי אם הסך הנהוג לנו בימי עולם מסודר מקדמניני לאמתי ודאי או למוסכם על צד היותר טוב לכשינזח מסופק ככל הרשום בספר ויאמר להכות אותי במה שלדעתו חקירה זו היא ח'ו כפירה בדבר שהיא הלכה מסיני ונטיה מן הכתוב על היצירה בתורת אלקינו ומה גם עתה כי כל המוסיקף או גורע אפי' יום אחד בסך הנו' הנו פורץ

גדר הקביעות והעבור הידוע למועדי יי' בהיות סימן בהר"ד הקבוע לשנת ההו יהו נאמנה וכוכב רדך לישראל בקדוש החדשים וימי הדג באופן כי אפי' חלק אחד מאותם של תת"ף לשעה אם ימצא מהיות קודם הצות נוהגים בר"ה אותו היום קודש ואם יגיע לחצות הוה ליה מולד זקן ואין מקדשין ש המהרת נפי הידוע והשני מן הנראה שכל המעלה על לבו להרבות סך השנים יבלע הסימן הנז' ממקומו וכי ימירנו באהר יהיה כל זולת הלכות למנהל תמורת בהר"ד משנה אותו בדרך לקרוא מועדי ה' שלא במועדם ולא לרצון דיו חלילה. והנה בהראותנו העמים חשרים יושבי על מדין באמור אח יקר תפארת הקרתנו ושהיא תורנית ונאוהה בעצמה הלא כל חומת השנה והלונה אשר בנה על יסודו הנז' לארץ תפול והו לא מידי * ובכן להצליח בעזרת שדי הפץ וה בדנו ושהיה מאמנו הלו יותר כולל מדרוש ימי עולם הנכתב בספר כי יותרו זו הספיקה שהוסיפו לנו כאמור הנה נא הואלתי לחקר בו שנית על ישר סך השנים הנהוג לנו ליצירה עם גלוי הלקי הסותר וצדי הבעיא כמשפט היינו להודיע מה יקח לבנו אל החיוב ומה אל השלילה ובאיו תשובה נכריע ובטול כל מודעי ערער אשר יצוירו נגדה כי על כן תארנוהו מצרף לכסף הלא עם זה קוה קוינו שכל הרואה אחר כן את השגותיו נפי מה שהם אשר אמנה לא סרנו גם כן מהרבות פה אליהן והוסיף בקצתן אומץ ימצא שכבר הותרו בשעמים לשבח וכי הוא שנה בהרבה דברים השבם ליסוד אשר גם תולדותיהם כיוצא בהם אפס ותרו, ועם שכבר נמצא בחבורי דברים הרבה הנפולים גם בזה המאמר הנה משך הכונה היתה נכונה ולכל הפנים ההקבצם שנית עם החדשים האלה לא יהיה רק מתוק לנפש, וע"כ לא יחמה הקורא אם במקום שהיה ראוי להארך פעמים רבות יקצר בהעמידנו אותו על הכתוב בספר הוא כדורש אמת לאמתו אל נא יעווב מזהבונן שם כל דרוש במקומו פן תמלט מידו כונתנו וזיק אוהנו כמו הדת הנכסף להועיל גם לו גם לנו * אך לא נבוש אם מכתבנו זה ישובו קצת דברים הוכורים שם מוזקקים ביותר כי כבר הרחיבנו לזה אנשי השם ו"ל באמרם אינו דומה השונה פרקו מאה פעמים לשונהו מאה ואחת שבא כבר הדרשה בקצת מקומות לשם ולהפארת והנה כל עוד שהמהבר ישמור כונתו הכוללת הלא שגנה אשר יצאה מאתו לראשונה באיזה פרט לא החשוב לו כי אם זרות בשו בו ממנה וקחתו עמו דברים זולתיים אשר ייטיבו, ובכן אמרהי גם אני טוב לי כי עונתי מן המשיגים למען אהכם באחריתי לא לחזור מעיקר כונתי הנראית לי ברורה כשמש ואשר בחיי ראשי הייתי חוזר ממנה אם חשבתיה הרו. אבל לעמוד כיום על דברים יכוננו יותר אל אמתה. יען לא כל אדם זוכה להביט מראשית איזה דבר חדש אשר אלקיו יורנו את כל הצריך כי עד אחרי שלמותו לכל הפץ * אולם פן אורך ההצעות מכאן ואילך יהי אל הקורא לטורח נדגול אל הדרוש בשם אלהינו *

המאמר - הראשון

כונת הפרק

הצעת השאלה ופני ההראות אל צד השיבה מדוכה אשר באחרית של דבר אכת נטה כפנה.

פרק א הנה אנחנו היום כפי הספירה הנוהג' אצלנו בשנת חמשת אלפי' של'ץ ליצירה • בקשנו לדעת אם הסך הזה הונח מאת הקדמונים לדבר אשר ורחה עליו שמש צדקה ואמתי בעצמו, או מוסכם בו קצת ספקות לאיזה טעם? כי לכל הפנים לא יתידם שום מעות אל היוצא מאתם ז"ל כאשר נודע שהכמתם גדלה על כל שבח. ונברר עם זה אם בהתלות בו ספק מה נפיק מיניה שום פגם בדבר תורני חלילה • ואמנה תועלת המחקר הזה כבר בארנוהו בכ"ש מפרקי הספר.

תשובה עולה על הדעת •

לכאורה • נאמר כי האמנה הונח לחשבון צודק אשר עליו אין להוסיף וממנו אין לגרוע וזה לסבות.

ראשונה, שכן המצא רבותינו בסדר עולם ובמקומות רבים מן הגבלי ירושלמי ומדרשים מונים את השנים מאדם עד יציאת מצרים שני אלפים תמ"ח כסימן הר"ם ז"ל באגרתו לתימן בתמ"ח גאולים • ומקרא מלא הוא כי בשנת ת"פ לגאולה הנו' נבנה הבית. אשר לכל דבריהם ז"ל נמשך ת"י שנים • אחריו היה גלות בבל שבעים שנה • ובנין שני עד מנין שמרות ארבעים, אשר כלם עד הנה נ' אלפים המ"ח • וכן אמרו פר"ק דאלילים המשך אלף שנים מגאולת מצרים עד מנין שמרות הנו', כפי מה'שוכרנו על זה באור רש"י ז"ל בפכ"ג מן הספר, והנה מאז והנה [ד"לפנין שטרות] אליבא דכ"ע נמשכו אלף התפ"ח שהם יחד כלם השל"ץ כאמור. הרי שהמנין כלו מראש ועד סוף יציב ומהימן ככל הנגלות לנו ולבנינו •

שנית, תא חזי מאן גברא רבה בעל ספר הנוזר קא מסהיד מאמר א' שאנחנו קבלנו שנות הקדמונים ממשה, דמשמע קבלה על פה ככל יתר המסורת אשר לא ימצא תורני מהרהר אחריו, ושאינן במנין הנהוג לנו מהלקות בין שני יהודים מקצה העולם עד קצהו.

שלישית, כי מצאנו מולד בהר"ד היוצא לשנת תהו ממולד וי"ד של יום הששי ליצירה מכוון בצמצום אל כל המולדות אשר היו ממנו והנה כמספר השנים הנהוג בעמנו, וכן אם תחשבם למפרע מן האחרון שבימך עד ראשון הבריאה תגיע אליו בלי הפרש מאומה. ולזה הוא בהר"ד לברו הוצב מאת מחשבי העבור לאות ולמופת על אמתת המולדות כלם מעולם ועד נצח, ועתה אם תדמה מספר שנים יתר על הנהוג ואפילו פחות מחדש נמצאת מהלך בשנת תהו סימן בהר"ד לזולתו והפסדת לגמרי אופן העמידה על אמתת מולדות הירח, ומסימני מולדות כותבים ימשך בלי ספק קביעות החנים שלא בעתם ולא לרצון יהיו חלילה •

רביעית • כי כבר נמצא לרבים ונכבדים מהמנינו הגאונים ז"ל כמו שיהבאר עוד בפי"א אך החשבון שאנו מהשבין היום לקביעות החדשים והחגים סודר למשה

רבינו ולוה גם סימן בהר"ד ההוה לו לראש וכן סדר השנים המסנים אליו נמצא מסיני במסורת כ"ש כי בשנים תראה ר' אליעזר ור' יהושע פ"ק דר"ה הולקים אם בניסן או בתשרי נברא העולם הלא ימצא לשניהם מולד בהר"ד להשרי של תהו, כי לר' אליעזר אם תחסר ד"ח תתע' ו' ממולד וי"ד הנז' יצא לאשתקד בהר"ד ור"ג ג"כ כי תחסר ב"ד תל"ח שהוא יתרון ששה חדשים מד"ס תרמ"ב שהיה מולד ניסן תגיע כמו כן למפרע אל בהר"ד של תשרי הנז', ועם כי סימן בהר"ד לא הוטר מחכמינו בשום מקום הלא בהתאמת בשביעי מסרקי ר' אליעזר סי' כפיי"ב השצ"ג המקובל מרבן גמליאל והוא בהר"ד צודק על פי דרכו נמצא כי שני הסימנים הנז' יחדו התקבלו אצל רבותינו.

חמישית • שכל ישראל במוסף ר"ה אומרים היום הרת עלום זה היום תהלת מעשך, אשר עם זה יעידון ויגידון כי בתשרי נברא העולם, היינו יום הששי שבו נברא אדם היה בר"ח תשרי • כי הבריאה החלה בכ"ה לאלול כדברי ר' אליעזר, ובכ"ן יצטרך כי כל מספר שנים אשר תמנה למפרע ישול מולדו הראשון ביום ו', כי בלאו הכי נמצאת כופר בדברי רבותינו ומסנך ג"כ מן הכתובים במעשה בראשית, ולא עוד אלא שהמינן המדומה ההוא צריך שיהיה כולל מחזורים שלמים לא מקובעים באופן כי יום הששי הנז' יהי נ"ב ראש מחזור, דבלאו הכי חשבון האביב על הפסח והאסיף אל חג הסכות לא יבוא כסדר, והנה כל הנוטה מאומה מסך השנים הנהוג לנו לא ימצא מולדו האחרון של איזה מספר שנים נופל בשום פנים אל יום ו' לא לר"ה ולא לראש מחזור בלתי אם תביא ראיה על היות התוספת ההוא שמנה מחזורים שלמים שהם קנ"ב שנים לא פחות ולא יותר •

ששית • כי לבר מן ההריכות הזכרות אשר פרצים תצאנה אשה ננדה בימי הקביעות המסודר לבני גלותנו הלא כפי מה שזכר הר"ד בחיי בפרושו על פרש' החדש ופסוק מימים ימימה בשם הגאון רבינו הננאל, גם בזמן הסנהדרין שהיו מקדשים ע"פ הראיה היו מהויבים לחשוב את החשבון הנהוג לנו, ואם כן הכרח הוא לאמר התקבלו להם מסיני על סך השנים וסדרי המולדות ככל העשוי אצלנו, והבא להוסיף שנים כאמור נמצא פוגם גם כל מה שקדשו מסיני ועד עתה •

שביעית • כי אפילו תאמר שלא מסיני בא העבור לדינו הלא בהמצאו והמסור לנו מנביאי הדורות הרי יהקבל אצלנו לנכון כדבר תורה עצמה • וכבר כתב החכם נוורי מאמר ב' סימן ס' ומאמר ד' סימן כ"ט שהעיקר המקובל על מולדות הירח נתלה בנבואה, וראב"ע פר' אמור כתב וז"ל חכמינו העתיקו לנו שנסמך על העבור בגלות וכן קבלנו משי נביאים ולא נוכל לעשות דבר טוב ממנו •

שמינית • יונח שהרע באמת כפי הקבלה הנכונה של ר"ג כי בין כל מולד ומולד יש כפיי"ב השצ"ג באופן שהוכל מן המולד האחד לעמוד על רגע כל העוברים והעתידים אפילו לשנות אין מספר, אך בלי הקבלה היוצאת מן הנבואה התהלה למצוא אמתת המולד האחד ההוא אשר קצרה בזה יד החכמה האנושית ללה, עד כי האלקי בעל ספר הכוזר בהציעו את שבח התורה על פה כתב וז"ל • מן המופלא שבה העבור על העקר המקובל מבית דוד מן תקופת הלבנה אשר לא נשתנה מכמה אלפים ומאות שנים • וכבר נשתנו קבועי הקובעים מיון וזולתם והוצרך בהם לתקון ותוספת אחר מאה שנה וזה נשאר על אמתתו מפני שהוא נתלה בנבואה • ואילו היה נכנס בו שום השתנות מהלק (ברפוש שטיי בחלק) אחד בעקר היה היום הזה [גורם] הפסד גדול לרוחק מה שיהיה בין המולד הראיה • (בחרי מאמר כ' סימן ע')

תשיעית : אם אתה מוסיף או גורע שום סך שנים על הנהוג באומתנו נמצאת אומר שטעו רבים ונכבדים הנאים אמוראים וגאונים וכלל עולה הנך קובע לשגגה הגוי כלו ובדבר שנכתב עליהם רק עם הכס ונבון וגו' .

עשירית . כי הספק אשר שמת בספק על משך בית ראשון הנו ח"ו פוגם בפרט את דבר הנביא יהוקאל שאמר ראש פרשה מ' כי בכ"ה שנה לגלות יויכין היתה שנת י"ד אחרי שהוכתה העיר וראש השנה בעשור להרש , היינו בהכרח שנת יובל . כדברם ו'ל פ"ג דערכין ושלחי ונחיים הלוקה מסדר עולם פי"א . איזהו ר"ה שהוא בעשור זה י"ה של יובל . ובכן ימצא שהחרבן היה בשנת שלשים ושש ליובל הי"ז אשר ספורתם לפי הוכחת רבותינו בשלשת הפרקים הנו' ההחילה אדר י"ד השנים של כבוש הארץ וחלוקה , כמבואר ג"כ הכל בהר"ם ו'ל פי"י מה' שמטה כי לדברך י"ד שנים אחר שהוכתה העיר לא היתה שנת יובל הואיל ולא בשנת הל"ז ליובל הוכתה , גם בכבוש וחלוק הנו' ימצא בכך השנים פחות או יותר מן הי"ד שזכרנו , והנה בהמצא הערעו אשר שמת במשך בית ראשון שוא ודבר כזב הלא יקל ללמד בסתם ובלי הוכחה אחרת כי גם כל מה שנסתפק בענין גאולת מצרים ומשך בית שני הוא אפס ותהו .

הנה שמענו עד כה הקושיות אשר קצתם לקטתי מדברי בעל הריב וקצתם הוספתי גם הרחבתי להשמיעות אזנים . והנה מעתה אודיעך קורא נעים כי היתר כלם על הסדר תמצאנו לפנך מאמר ב' פי"ג . ואך אם רחוק יראה בינך לביני הלא פרקי אלו אשר בתוך יעבורון לאש לך כאני שיט על מי מניחות וכעגלות צב לרוח היום יובילך עד הגבול בלי הרגו עליך הדוך' כי המה לדעתי ישעשעו נפשך . ובכן בעזרת שדי נבינה נרדפה את מגמתנו .

בנות הפרק' הוכחות וראיות לוכות הצד הסותר'

פרק ב . ואפס לאיך גיסא נאמר כי האמנה חכמינו לא הניחוהו בחשבון אשר ודאי יצדק להם בעצמו , שהרי לא בלבד נראהו מסופק בחלקים רבים אצל הרבה מן האחרונים ו'ל אשר הוסיפו על הנמנה בהם לרבותינו כמו שיתבאר , אבל מצאנום ג"כ הם ו'ל עצמם מוסיפים באיזה חלק מהם מהכרח הכתובים שנים מה על הסך אשר להמשיך אחר מנהג שכבר הוגה לאיוו בחינה בלתי נותנת אמתו מניחו פחות הימנו , ואחרי שהם ו'ל וכן האחרונים הנו' עם הרביתם בפרטים הנו' הנם מודים ביתר החלקים שאין לגרוע מהמה באופן שלא נוכל לשים היתרון אשר כאן ממלא החסרון שהוא עד ישוב הסך הכולל שיה' נמצא אפוא שהמספר הכולל יעדיף על אותו שנמנה מצד המנהג הנו' בדברים , ובכן יאמת שאין עליו קבלה על פה מסיני כי לא ישו אנוש מיראי ה' וחושבי שמו לחלוק על שום דבר מתיחס לה' . והנה תראה כי בעלי ס'צ שאחריו נמשכו רבותינו כמו שיתבאר בקצת פרקי המאמר השני השתדל להוכיח אמתו מספריו הפרטיים עד זמן מה מן הכתובים , וכפי אשר לנו נמנעו האחרונים מחלוק עליו בהרבה דברים מתיחסים להבנת כתבי הקדש וזלת הדרוש הנה כמו

שהוכחנו בספר פי"ד, כן מצאנום חולקים באלה אשר ע"כ בעל חשב האספר סוף פכ"ז אחרי הנדחו גבולי זמנים רבים הנכללים בסך הנהוג לנו כתב וו"ל כל התאריכים (מלה ערבית מורה גבולי זמנים) הכתובים בפרק זה התבאר בס"ע מן הכתובים לפי דעת המחבר אותו, ע"כ, כ"ש באיזה חלק מן הסך אשר אין בכתובים זכר ממנו, כמו שתאמר מראשית בית שני עד המנין לשטרות שלא סרה מאליו המהלוקת.

ולתרחבת הרבור אומר שאם המספר הנהוג לנו ראיננו מורגש מעת משה והנביאים אף כי המסורת חתומה בלי התודע שעמיו והתגלות משפט פרשיו ואין כל חלק וחלק ממנו אחד באחד יגשו, אין ספק כי לא ימלא לב אדם משלנו לדרוש ולתור בכל חכמה מה זה ביריני, בשכבר נודע כי חקת התורה אם בכהב ואם על פה אין לך רשות להרהר אחריהם, אמנה לא כן הדבר, כי כמו שהראנו בכ"ה מפרקי הספר הקדמונים כלם ממתן תורה עד רוב הזמן שעבר מגלותנו זה יחסו ספירתם מהתחלות שונות אין גם אחת מהנה ליצירה אבל ליציאת מצרים לבנין הבית לחרבנו למלכי אומות כדריש וכורש למלכות יון ומנין שטרות אשר גם בימי הגאונים ורמב"ם היו מונים אחריו, וגבל התורה מעולם לא נזכר רק בגלותנו זה משנים מה והנה, לקודת מסגנון ר' יוסי בפרקיו אשר בחכמינו הוא יצא ראשונה למנות השנים מאדם ועד נח והאבות וגאולת מצרים ובנין שלמה וזמן המלכים לגלות בבל בעשות לו סמיכות כפי דעתו מספורי הכתובים בקורות הימים להראות כי הוא ישרש סדרי תבל בצדק, ואספ להיות קצת הכתובים סובלים נונות מתחלפות ודבריו היו בפליה נאמור לא במסורת נמצאו בהם נגדו סברות מתחלפות כפי סגולתם הידועה כי דעות הרבה להתרבה בני אדם וכן מראשית בנין שני עד המנין לשטרות אשר סך השנים מיוסד מכל קורות מלכי פרס ומספר הכהנים הגדולים שהיו מאו עד מלכות יוני' ומנין שטרות הנו' נמצא הפרדה רבה בינו ובין רבי' אחרוני חכמינו כמו שהראיתי בקצת פרקי הספר ויוזכר עוד בזה לפנינו. אשר ע"כ אין לתמוה אם ההגבלה הזאת ליצירה תדומה מסופקת. בשגם אמנה מן הזמן לשטרות הנו' והנה סך השנים ברור ומקויים לכ"ע, ולא השתדל ר' יוסי או כל סופר משלנו ולחו לבקש עליו ראיה. הן כי בכתבי הקדש איננה, הן להיות הדבר גלתי צריך לעדות כי כן ישראלים נצרים וסופרי יתר האומות. כלם דבריהם אחדים בסך האלף תש"ח שנים אשר אנו מונים לו כיום בלוחותינו, הלא כן תמצא בסדר תנאים ואמוראים לרבינו יוסף טוב עלם וו"ל מבריתו של עולם יש לנו היום ד' אלפים תרמ"ז, ולמנין שמרות אלף קצ"ח, ע"כ, הוסיף אתה תרפ"ט שנים לזה ולזה נמצאו של"ו לפ"ק. ולשטרות אשר אנו מבקשים אלף תתפ"ח כמו שזכרנו. וכן יתברר מהשובת רב שרירא גאון לק"ק קירואן על שלשלת הקבלה אשר היא נדפסת מקרוב בקצה ספר יוחסין הנגלה לנו מן העיר הקדושה קוסטנטינה, וכמו כן מראשית ספר הבריתות לרבינו שמשון מקינון, גם מכמת מקומות לרמב"ם בידו הדוקה ובפרט ה' ק"ה פ"א, כי האמנה כל הדעות בזה משולבות אשה אל אחותה, והיה כל מבקש הצעת ההשבון כלו לפי דעת ס"ע הנו' מאדם ועד לשטרות יקח לפניו ס"ע וזמא אשר כפי הנראה מראשית חובר מאחד הגאונים, ותשובת הר"ר לוי' חביב בדבר השמטה סי' מ"ג כי שם ערך לפי הקוראים שלהן לא בהדש אשר ברא מלבו, אבל בדעת נמשך מדברי ס"ע לרבותינו.

והנה לאשור וקיום הדברים האלה אתה עתה ברוך ה' עמוד קורא משכיל והתבונן כי בשלשה מקומות בפרט מחלקי הס' הכולל אשר בעל ס"ע דמה להוכיחם מן הכתובים

יצאו עליו עסיקין ומשימי עלילות דברים וכלם בגוה שוה ולובר יציב ונכון יאמרו להוסף ולא לגרוע, הלא המה האדירים אשר זכרתי בפרקי ימי עולם ביחוד בל"ה מן הספר, אשר אמנה לא אהול גם עתה לפי משך הדברים מנגוע בהם עם קצה באור והוספת, וזה כי הגאון ר"ה וכן החכם רון יצחק אמרו כי סך ארבע מאות השנה האמור במראת הבתרים החל מלדת יצחק ונשלם בשנת המ"ח, ואפס מהמאמץ ישראל במצרים כמבואר בגבולות יחזקאל נשתהו שם עוד סך שלשים השנה האמור בפר' בא ומושב וגו' ת"ל שנה י' ורמב"ן ז"ל גם הוא מזה הדעת וראה לו בפרטי הכתוב הנו', אשר מתחלה בהגיהו את באור רש"י וזכר את דבר ס"ע שסך הת"ל החל מהיות אברם בן שבעים, והוא אחר כן בבחינת הפשט נמנה אל אחד משני דרכים, אם שארבע המאות החלו מלדת יצחק והשלשים נוספו אחר כן בעונות ישראל במצרים כאמור, שכן על חמא המרגלים נשתהו במדבר ארבעים שנה, מהלאה ליעוד ודור רביעי וגו'. ופרש כי לפי זה סך רד"ו השנים נמשך למאתים וארבעים, ושוה התוספת נרמז גם הוא לאנבהם בדבר ודור רביעי וגו', כלומר לנד הארבע המאות שאמרתי, עוד נשתהו עד הדור הרביעי, או שכל סך הת"ל החל ממראת הבתרים אשר נבר מראשית דבריו שם באר שהיתה לא בהיות אברם בן שבעים רק ימים רבים אחרי צאתו מחרן בן ע"ה, וכי לפי זה סך הרד"ו לא נהארך כי אם למאתים ועשרים או קרוב. כי אלו העשר שנים יותר מרד"ו הם לדעתו קבוץ החמש שנים הראויות להחשב אחרי השבעים והימים הרבים שאמר התאחר מראת הבתרים לע"ה השנים אשר נזכרו ונאר כי לכל אחד משני אלו הדרכים אם הרמז במלת רד"ו היה מסורת בידם יורש על יודי מצרים עם יעקב מהלאה לי"ז השנים שהיה במצרים שתוכלנה א"כ לעלות גם עד סך רנ"ו. כי לא בכל זאת ימנע התארך הזמן לגלות בכללו אם שלשים השנה אם העשר ואני אעשה לו עזר בדרכו הראשון הנו' מדבר עדיות ס"ק כי לענין אמרם ז"ל שאין הקצין נחשבים לפניו ית' במספר שנים רק במספר דורות כמו שזכרנו ג"כ במ"ג מפרקי הספר בארו ז"ל ואמרו אע"פ שכתוב וענו אותם ת' שנה פרט אחר כן ודור רביעי ישונו הנה, הרי שדבור ודור רביעי יסבול כדברי רמב"ן היותו רוכזו אל זמן מה נוסף על ת' השנים שזכרו, והנה שם בפרשת בא הכריע את דרכו השני על הראשון ובאמת מן הכתוב שלקח את הגר ונולד ישמעאל מקץ עשר שנים לשנתו בארץ וי"ג שנות ישמעאל בהיות אביו בן ק' אפשר שהגיה את דבריו ז"ל שהעשר אשר זכר לתוספת על רד"ו לא היו רק שש או שבע אפס לכל הפני' כלל זה מדעתו בידנו כי החשבון אשר בעל ס"ע אמר החילו משבעים לאבר' באופן כי כל סך הת"ל נשלם בשנת ב' חמ"ח, הוא רמב"ן אמ' בפרוש כי לפחות התחיל כמו עשר שנים אח"כ, וכי לפי זה סך הרד"ו נמשך למאתים ועשרים

הג"ה. לא אהול מדבר אלק קורא כשכיל כי היא רכב"ן בתהלת השנתיו על הד"ם עקר א' כתב לענין כה ת"ל. ת"ל השנים החלו מעת צאת אברהם ככונן בפעם הראשונה דאזא בהא לטעמיה של ס"ע פ"ק, כי כראת הבתרים היתה לו ככונן בן שבעים שנה. שאז יצא כאור כשדים ובה לה, ולאיוו כבה ירד ככנה לחתן ושהה חכש טימם וחזר אליה. באופן שזה צאתו ככנה פעם ראשונה אשר זכר הנו ודאי שלא כדרכי האפורים כי אם אליבא דס"ע, ס"ם דבריו אלה לא יבטלו את הנפצא לו בפרט התורה בוכרה כפסטי הכתובים, ובה שחראה לפניו קריב להחלת ס"ג על הקמחי כי עם הגידו בהחלט את דעתו נגד הדרש של אזה דבר בסקומו לא בכל זאת יסנע מרדוף אותו ביתר הפקירות כן האמר בענין זה על רכב"ן י' ובפרט כי שם בהשנות דבריו הרם כסכים [ככ"י כס"י] לו אל נתן. הלא אנשי תבינה האלה אם כסודם לא האמינו את דעת העצמי כעת לא השמיעה אלינו.

או קרוב, ואהרי היות קץ הר"ו וקץ בתמ"ח נשלם יחד נמצא כי בהוסיף עשר שנים באהור השבון תמ"ח ישוב הנ"ה או קרוב בהכרח, ולדברי ר"ת דון יצחק הנז' ישוב הע"ח, ולדעת כלם כן ירבה וכן יפרוץ הסך הכולל לימי השמים על הארץ, והר"ר משה לסיף איש ירושלים העמיד הרבוי הנז' על שמונה שנים, ורשב"ג הגדיל אותו עד המש וארבעים כמו שהתבאר דעת כל אחד מהם בל"ה מפרקי הספר ולרמבם ז"ל תמצא באגרתו לתימן ברצותו להוכיח כי קץ גלותנו זה אשר לא פורש הוא מסופק מאד מקל והומר קץ גלות מצרים המדומה למבואר, שכתב ז"ל: דע כי אפילו הקץ אשר התבארה מדתו הוא אמרו ית' וענו אותם ארבע מאות שנה, לא נודעה אמתתו ונפלו בו ספקות לרוב שקצת אנשים יחשבו אותם הארבע מאות שנה כזרת יעקב למצרים, ואחרים מההלכה השיעבוד והוא שנת שבעים לדתו הנז', ואחרים ממראת הבתרים, וכאשר שלמו לה ארבע מאות שנה יצאו ממצרים קצת מישראל קודם צמוד משה כשלושים שנה יען השבו שכבר הם הקץ, והמצרים הרגו אותם והכבידו העבודה על העם כמו שהודיענו ההכמים ז"ל (פרק חלק) ועל זה אמר דוד בני אפרים נשקי רומי קשת וגו' כ"ש אפוא קץ גלותנו וכו', והחכם בעל העקדה בראותו את עצמו נבוכ בהגבלת ראשיתם השליך סוף שער ל"ג על ה' יהנו ובסמך המאמר שהק"נה מדחב עת הקץ כתב ז"ל התחילו מעת הבשורה או מעת זולתו עד שצדק אמרו שהיו במצרים כל הה"ל שנים, הרי שאין מנוס מהזרות המבינה והמהולקת במשך גלות מצרים, וכל המשנה ידו להוסיף ולא לגרוע.

נבואה למשכנותיו של בנין ראשון, ראב"ד הלוי והחכמים קמחי, דון יצחק, וזולתם אשרו וקיימו המישכו ארבע מאות ושלשים שנה שהן עשרים יותר על סך הארבע מאות ועשר המנוי לרבותינו, כי הם זכרונם לברכה לפי הכרעה בחרו ליסד המנין על שנות מלכי ישראל, והאחרונים האלה יסדוהו על שנות מלכי יהודה כמבואר מאתנו בל"ה הנז', בשגם ראב"ד הנז' כמו שהבאתי דבריו שם פל"ה אמר כי סך ה"י השנים נשלם להם ז"ל במלך יהויקים, ושלא מנו את העשרים אשר מאו עד הזרבן יען כי מן העת ההיא מלכות יהודה השפל ומשוועבד נחשב לאין וא"כ גם רבותינו לא יכהשו כי שנות הבית כלם היו ת"ל. ומי יודע אם דבר איש האלקים שמחנו כימות עניינו היה בנבואה או בשגגה שיוצא. כי מספר שנים זה התי שמחה הבית כמושב ישראל במצרים לענות נפש, וכן מי יודע אם סך ת"ל השנים אשר עליהם צוה ית' את יחזקאל שש שנים סמוך לחרבן שכב על צדך השמאלי ש"צ יום לשאת יום לשנה את עון ישראל, וארבעים על הימני לשאת את עון יהודה שהם יחד ת"ל, ירמוז גם הוא למספר הזה בשנות הבית, ובפרט בראותנו זה הסך כולל בצמצום שבעים שמשות ויובלים כפי חשבון רש"י פישת בחקותי, והרד"ק שם יחזקאל ר', וכבר הסכימו המפרשים כלם שכנגדם היו שנות גלות בבל, באמר' בסוף ר"ה למלאה שבעים שנה עד רצתה הארץ את שבתותיה, ואשר מרדו חרד"ק שם למנות פרפי השנים של בשול השמשות מעת השופטים, הלא תראה דבריו אמדנא גרדא בלתי עולים לו בשלמות ובלתי מוכרדים בעצם, גם תקשה עליו הואיל ושנות החטא בימי השופטים היו אף ליהודה למה לא נמנו כי אם הארבעים אשר על סמך אנדה דמה המשכס בלנד מקצת נ"ה שנות מנשה המכעיס כל ימיו, עד הרבן הבית, אבל התבונן כי סך הארבעים הוא מסוגל אצלו ית' כנראה מגשמי המבול, וענין הלחות, והתנפל משה על חטאת ישראל, ודבר המרגלים, והמלקות, וכח אכילת אליהו, ויעוד הפיכת ניכוד

וזוהי אלהי באופן שאין להפיש מספר הארבעים שנה מצומצמות להטאת יהודה ויעם התכן ג"כ כי בהחלת הביה בימי שלמה לא חסרו מליקים אוזו שמיטה, הלא מזולה שאף הוא נפי פשטו הכתובים עוד מעט החמיץ בהטות נשיו מן לבנו ירבעם המחטיא בא אחריו תכף, וכן כל המלכים מרעה אל רעה יצאו, אשר ע"כ שלש או ארבע שמשיות שידומה העשותם מאו, אפשר התבטלם בחשבון המריבה. אשר בנמה דברים תוריים נראהו בולע את המועט כמו שזכרנו בפ"מ דף קכ"ז והנה בעדן רהא נגור על אודות המרגלים שנה ליום גם על ימי המהלך בנסעם, עם השטר מן הראוי שהימים הגורמים אל החטא לא יחשבו, ואדוננו משה אשר ודאי דבר שקר שגא אמר לישראל ממרים הייתם מיום דעתי אתכם, והרי על ים סוף בידו מלא לאמר ויאמינו בד' וגו'. מלבד הכתוב לשבחם וזכרתי לך חסד נעורך וגו'. וה' אלקים אמת אמר לשמואל ככל המעשים אשר עשו מיום העלותי אותם מצרים עד היום הזה ויעזבוני ויעברו אלהים אחרים, והנה רוח הקדש מעידה וייעבר ישראל את ה' כל ימיו יהושע וכל ימי הוקנים אשר האריכו ימים אחרי יהושע, ומקרא מלא הוא בירמיה ל"ב כי על אפי ועל המתי היתה לי העיר הוואת למן היום אשר בנו אותה עד היום הזה והלא על שנים השומיות יוחם לה תאר קריה נאמנה וגו' צדק ילין בה' ודל' בב"ר ל"ה לשם ולתהלה על צדקת דורו של הזקידו אמרו שלא נראהה בו הקשתי. כי כל זה משפץ קצף מרת הדין אשר עכ"פ אין להרהר אהריה שהיא בתמימות היושר, ואדרבא משכילי עם יודו בבהינה זו לה' הסדו דקים ליה בדוומר, לבלתי בוא במשפץ את עמו שהענישם רק על השנים אשר אמנה בהם ולא מאו הגיעו אל תכלית הישוב והתקין הנכסף לבנות לו בית וכול מכוון עולמים, ואשר בגלל זה היה מן הראוי שיטמרו ביהרון עזו הקיו והוורתיו, ובפרש על השמשות שהן ערוה נאמנה מאהנו על אלקותו והשגחתו על יראיו והיוהו לצמיתות אדוני הארץ, וההי להפך, ומאלה אפוא יצא לנו כי הרבה מסך הת"י יקרב אל השכל מספר הת"ל. אך נשוב לענין הכמי האחרונים המרבים את שנות זה הבית. רל"ג ז"ל גם הוא בבאורו לספר דניאל הוסף על הת"י תשע שנים וחצי, שהן לדעתי הקדמות למלכות הושע אשר גם רבותנו בהנחה השבוס נוספות על סך הת"י כפי מה שיתבאר עוד בה הפרק. ואני לבד מאשר דרך כלל הראיתי דעתם זה בל"ה מפרקי הספר. הגני גם עתה לרווחא דמלתא מבאר את פרטיו ומוכיח שכן הוא אצלם על כרחנו, כי באמת היצון הזה הנו עקרי בנדרש לנו, ובו יתברר כי סבוב ת"י השנים המניו במשך הבית אינו אלא בבחינת שנות המלכות לכל מלך. כי אחרי שהוחל לקרוא הסך בשם הבחינה ההיא לא השו להחליף את הנהוג מפני בחינה אחרת עם כי צדקה ממנה, אולם הומן אשר התמצע בין מלכות למלכות, ובפרש תשע השנים שיעברו מעת מיתה פקה לראשית ממלכת הושע הקם תהחיו לא נכלל גם אצלם ז"ל בסך הת"י. באופן כי עם המשך להם הסך אחר הנמנה לפי המלכות עצמים כאמור, הנה הראוי והברחי בעצמו אף לדעתם הוא שיצרפו אליו גם השנים אשר בינתים, כי האמנה אופני הזמנים ירצו תמיד ואף בעוד העם נדון ונלחם על המלוכה (אשר זה קרה הרבה בישראל להיות שבט הנוגש בו נע וגד אף ממטה אל מטה כפי מאן דאלים) כנפיהם לא תרפנה והימים לא ישבותו, ועם זה אין מנוס מהורות כי סך השנים ירבה למשך הבית, כ"ש בראותנו שנות מלכי יהודה לעומתם מניעות למספר הת"ל כדלעילא. ואולם הרבר אשר החילונו בו לברר וללבן כי מינה

וביה דס"ע התבאר הוכיחו מן הכתובים סכום ת"י השנים למשך המלכות בלבר בלי התבונן על הזמן הנמשך בין מלך למלך שום תשים עתה אליו לנך י הנה שם פי"ז וכו' כי שלמה אשר בנה הבית בשנת ארבע למלכו מלך בין הכל ארבעים שנה' נמצאו כי נמשך לו המלכות בפני הבית שלשי' ושש שנים או האמר שלשי' ושבע, כמו שזכרתי בפרק הל"ה בקצה היריעה קי"א' וירבעם מלך אחריו על ישראל שתיים ועשרים שנה ונדב בנו שתיים, ובשגם הקמחי ו"ל אשר קמחו סולת מנה את אלה של נדב עשר י לא נשים עתה אל דבריו לבנו' ובפי"ז הוא בעל ס"ע כתב כי בעשא מלך כ"ד שנה י אלה שתיים, עמרי י"ב. אחאב שתיים ועשרים. אחזיה שתיים י יהורם שתיים עשרה כנראה מלכים ב' ג' ובפי"ט תמצא יהוא מלך עשרים ושמונה, יהואחז שבע עשרה יהואחז שש עשרה, וירבעם אחת וארבעים, זכריה ששה חדשים י ובפכ"ב שלום בן יבש חדש י מנחם עשר שנים י פקחיה שתיים י פקח עשרים י הושע היינו שנות מלכותו החפשי תשע, שהם עד כה רע"ז ושבעה חדשים, או גלו עשרת השבטים וכו' בפרק היתה שנת שש לחוקיהו, והוא חוקיהו התבאר שם סוף פכ"ג מן הכתוב מ"ב י"ח שמלך כ"ט שנים, נמצאו אלו אחר גלות הושע כ"ג, ובראש פכ"ד וכו' את הכתוב על מנשה שמלך נ"ה שנים י ועל אמון שמלך שתיים. ועל יאשיהו שמלך אחת ושלשים, ועל יהואחז שלשה חדשים, ועל יהויקים אחת עשרה שנה, ובפכ"ה זכר את הכתוב ביהויכין שמלך ג' חדשים ועשרה ימים. ובצדקיהו שמלך אחת עשרה שנה שהם יחד קל"ג חצי, ועם הרע"ז ושבעה חדשים הנו' הנם באמת י"ט חדשים יותר על ת"י השנים, אפס נעבור על זה באמרנו כי נבלעו באיוו שנה מנויה אשר לא נשלמה, עם כי לדעתו רלב"ג המונה שנות הבית ת"ט וחצי חשב גם כיהרון הוה חלק ראוי להמנות, כי על התשע הנוספות מעברות הושע כמו שיהבאר עתה צרפו את החצי נעבור קצת החדשים שזכרנו. יהי מה עיניך שם בס"ע פרק כ"ב ההוינה את דבריו אלה, אשר מכהם ימצא היותו כרבה שנות הבית על הת"י הנימנין לפי המלכויות שכתבנו, כי הקשה וו"ל, כתיב בשנת י"ב לאחו מלך הושע תשע שנים, אפשר לומר כן והלא הוא מלך משנת ד' לאחו י אלא מה ת"ל תשע למרדו. ע"כ, יען תמצא מלכים ב' י"ו כי האחרונה לפקח הקודם אל הושע היתה רביעית לאחו, ואחרי כי התשע של מלכות הושע לא התחילו עד י"ב לאחו המולך שש עשרה שנה וסיימו בששית לחוקיהו, הנה בהכרח משנת ארבע לאחו עד שנתו הי"ב שנת כסא המלוכה מישראל, וזה אמת בבחינת היות או הושע עבד מלך אשור, לא בעל בעמיו חפשי, לפיכך לא נמנו בשנות המלוכה תשע השנים או תאמר שמנה הראשונות אלו אחרי פקח, וזהו המבואר מדברי ס"ע בהין צדק, אשר בדרך הוואת בעינה תראה לו נ"כ ראש פכ"ה על הכתוב בתחלת דינאל בשנת שלש ליהויקים בא נבוכדנצר וגו', שהקשה ותרץ למרדו כדלעילא, והנך רואה כי מ"מ לענין שנות הבית וכמו כן לענין ימי עולם כמותם אתה צריך כפי דעתו אשר אחריו המיד נמשכו רבותינו למנות גם תשע השנים הראשונות להושע, כי מה יי עבר מזה לי מלך, וכך ת"י השנים ירבה לשהות כהנה י

כל זה לענין בית ראשון, אך נעבור לנו אל בית שני, מציאנו רלב"ג מאריך זמנו שבע עשרה שנה על הה"כ הנמנות לנו, כי מן הכתובים שנועים ששים ושנים תשוב ונבנתה וגו', ואחרי השנועים ששים וששה יכרת וגו' עם צרוף חצי השנויע הכתוב בסמוך העלה משך הבית אל קל"ו שנים והצי, וקרוב מהן החכם דון יצחק גם

רבינו סעדיה וראב"ע בפרושיהם לספר דניאל והר"ז הלוי בפירושו פ"ק דר"ה הואיל
 ושלשתם כתבו כמו שכתב ג"כ רלב"ג הנו' בפרוש דניאל ב' וי"א ובפרוש עזרא ד' כי
 כורש דרוש ואתחששתא מלכים נפרדים היו לא שלשתם אחד כורש רבותינו, ומצאנו
 ארתחששתא לבדו מולך יתר מל"ב שנים זולת שאר המלכים הנמנים לפרס, בהנחה
 נמצאו מרבים את סך ל"ד השנים אשר שם בעל ס"ע למלכי פרס בפני הבית, ובנאור
 כתב רלב"ג בהקדמתו למגלת אסתר וז"ל ארתחש' מלך לכל הפחות ל"ב שנה, ובעזרא
 ד' על הכתוב ובימי ארתחש' וגו' כתב וז"ל אין לומר כי ארתחששתא הזכור אחר זה
 בדברי עזרא ו' ונחמיה ב' הוא דרוש שהרי אמר ומסעם כורש ודרוש וארתחש' גם
 התיירים הגדולים רש"י ובעל ההוס' כמו שהראיתי בי"ח מפרקי הספר יאמינו כי שלשת
 המלכים הנו' איש מרעהו יפרדו ויאפילו תז"ל עצמם נטו לזה כי מדי השוותם פ"ק
 דר"ה הנו' אחרית שלשת אלה למדרש הוא סיוחן הוא ערד הוא כנען שהיו ודאי נפרדין
 נמצאו מבטלים את דרש ס"ע במלכי פרס הנו' כ"ש בראותנו כי בעל ס"ע עצמו בפ"ל
 כתב הוא כורש הוא דרוש וכו' כבר הבדיל בפ"ט סיוחן מערד וכנען. גם בפרק חלק
 אמרו תנא הוא בערד הוא כושן רשעתיים הוא לבן הארמי ומה שמו לבן שמו אשר כל
 דובר אמת בלבבו יאמר שאין הדברים אצלם וז"ל כפשוטן י הפתה לבב אנוש כי עם
 היות יתר על ת"ק שנים בין לבן לכושן יאמינו שהיו לכשר אחד ורוח אחד לכלם ואם
 חיזו' יאמרו אכן לשקר נשבעו הלילה להם מרשע אך זה אצלם אם ע"י גלגול הנפשות
 או באחד מיתר הדרכים שזכרנו בי"ח מפרקי הספר ויהא רש"י וז"ל המקיים בפרוש
 נחמיה י"ב ששה כ"ג כלם אבות על בנים בין ישוע ושמעון הצדיק התכופים אצל
 רבותינו כנראה בפ' הל"ו דף קי"ז נמצא גם מזה הצד מרבה את סך ל"ד השנים הנו'
 כמבואר בפרק הל"ז, כ"ש אם תצרך לזה מה שכתב הר"ם בהקדמת דו והר"ע
 ברשנורה על מסכת אבות פ"א וגם ראב"ע בהשגותיו מדי עברו בשתיקה נראה כמודה,
 כי שמעון הצדיק היה כ"ג אחר עזרא י אשר ראיתם אצלי היא מה ששינונו פ"ג בפרה
 לענין העשות בין הכל תשע פרות אדומות. השיטה עשה עזרא. שלשית ורביעית
 שמעון הצדיק. וא"כ על ששת הדורות הנו' יש להוסיף גם דורו של עזרא י אשר בלי
 ספק כמוהו ככלם לא את פושעים קצוי השנים תמנהו י ובהיות מדיני התורה כמו
 שזכרתי בפ' הל"ו שהבן בכל הגדולות ימלא את מקום אביו י הכרח הוא לפי זה לומר
 כי ידוע כ"ג הששי לא היו לו בנים י אשר ע"כ עברה הכהונה לעזרא, מה שאמנם
 אינו נראה משפטי הכתובים בעזרא הנקרא סופר כהו"ר, הכהן הסופר, לא כ"ג י
 והלא כידדיה האלכסנרי ויוסף בן גוריון הכהן שבתנו היות הנו מני שמעון הצדיק
 בנו של ידוע, והנה קיום שלשלת השיטה כ"ג אלה מן הכתוב ודברי רש"י הנוכר
 עם רמו בפול דברי הר"ם והבריו תמצאנו ג"כ להר"א זכות סמוך לתחלת ס'
 יוחסין ראש דף י"א ב' *), ולא יהא אלא כי כמה אשלי רברבי מן העיר הגדולה
 קוסטנטיניה חתמו בשולי הספר לזכותו הלא ימנה בכלל מי שדבריו יבחנו, וכבר
 השמעתיד בפ"ד וסוף הל"ז את דברי רש"י בתחלת סדר וארא כי בפרוש
 הכתובים לא יחוש לדרשות רבותינו, גם לחוק דבריו הנו' ראיתי מקרוב כי רלב"ג
 בפרושו לספר עזרא ב' י"ב על הפסוקים וישוע הוליד את יויקים וגו' כתב כ"ב
 וז"ל. כל אלה היו כ"ג דור אחר דור. והנה כל ההנמכים הנו' דמו להוכיח את דעתם
 מאמתת כתבי הקדש בלי שיחושו על דברי ס"ע שכן בוולת זה המ יחס להבנתם לא

(* דפיס קראא ראש דף י"ג ב' .

ישאו שנים לזקן כמו שזכרנו למעלה • יהי לי חדש ראוי להציר עליו • כי לדברי סתם תלמודא ש' ר' עקיבא • ר' יוסי גופיה הנודע מפרק יוצא דופן למהגר ס"ע לא היש למילי דסחם ליה בס"ע • שכן תמצא שם במחלוקת ר' יוסי ורבנן אם בנשטה או בנשנה לסיון נתנה הורה דמקשה ת"ש דתניא בס"ע ניסן שבו יצאו וכו' קשיא לר' יוסי • ומשני אמר לך ר"י הא מיני רבנן היא • וכן סוף פ' יוצא דופן לענין תרומה תמצא לו כיצא בזה כמו שזכרתי בפרק מ"ב בקצה היריעה קל"ז • עד כי מהיות זה לי למנהג שידבר כפי דעת החולק תראה סתם גמרא מיחס איתו אליו באמנדא • כי פ"ק דמצינא על אדות מצא שטר כתובה • ופי"א דנדריס לענין נדרי עינוי נפש אמר דילמא רבי יוסי לדבריהם דרבנן קאמר וליה יא סבירא ליה, אשר ע"כ גם במתיחס אל דרושתו מאן לימא לך שלא סתם דבריו לדעת וזלה בלתי הסכימו בהם כמו שדמינו •

והנה לבד מכל דברי האחרונים הנו' מפרשי פשט הכתובים המצא עוד לפנינו פי"ב סי' ד' אך הרבנים ג"כ הופשי תורת הגמרא מודים בהכרח המשך שנות בית שני לשחות תכ"ט • וכבר ידעת כי אפילו חדש בלבד ימיש את יחד סימני המולדות ממקומה • ועל הכל תבונן כי כל הראיות האלה שהבאנו מדברי האחרונים הנו' הם מלבד כל אשר בפרק הל"ה הוכחנו את רבוי השנים על סך הל"ד שהגבילו ז"ל מכנין הבית עד מלך אלכסנדר בנחיתת מה שספר נחמיה הן על סך הכ"ג הנוצר הן על סך מלכי פרס ומשך זמן כל אחד מהמה • והם ג"כ מלבד כל מה שהעירונו עליו בפרק הל"ט משלשלת צאצאי יכניהו, אשר עוד נוסף על מה שכתבנו שם יאות אצלנו אל המשכיל שיבין בשרש הזה אשר כרגע נראה לנו, והוא שתמצא כי ב"ו דורות שהיו מאבינו יעקב עד אסף המשוורר בימי דוד • וכן בס"ו אשר נמשכו מיעקב עד איתן אחיו • כנראה הכל בד"ה א' ו' • נמשכו יותר מת"ת שנים, ובי"ו דורות שהיו מאהרן הכהן עד עזרא כנראה בעזרא א' ו' נמשכו יתר על אלף • ובהשעת הדורות אשר נמשכו אחר כן מהולד עזרא עד הולד ר' אליעזר בן עזריה דאמרינן בפ' הוראה ופ' כל המנחות שהיה עשירי לעזרא והוא היה אחר החרבן כנראה בהקדמת ורעים להר"ם פ"ד נמשכו לכ"ע יותר מת"ס ובשלשלת בית דוד עצמם הכתובה בד"ה א' ג' תמצא כי מיום הולדת את דוד עד הולד יכניהו שהיו י"ח דורות נמשכו יתר מת"ע • ולחשבון ס"ע שאינו מונה שנות מלכי פרס בפני הבית רק ל"ד • הנה בעשרת או האמר בתשעת הדורות הנמנים שם תקף מהולד יכניהו עד קצת ימי ענני השביעי לאביו • שהם יכניה • שאלתיאל • פריה (לדעת המפרשים וכ"ש לרלב"ג בפרשתו לד"ה שהוסיף שם דור אחר בנתיים • יען אמר כי אסיר היה נט של יכניה ושאלתיאל בן אסיר,) ורובבל, חנניה • שכניה • שמעיה • נעריה, אליועני, ענני, לא נמשכו כי אם קל"ג • היינו כ"ט ליכניה עד החרבן, שבעים של גלות, ול"ד של פרס, בפני הבית, ובהסוך מיכניה המולך בן י"ח כמו כ"ג שנים שהיו לו לכל הפחות בהולידו את שאלתיאל בסודר כדרש הז"ל, נמצאו ק"י שנים מעת הולד שאלתיאל עד תשעת הדורות או תאמר שמינה אשר זכרנו, ולכל הפנים לא תניע אל הסך הזה כי אם באמוך שעזרא המתין לכתוב את דבריו הנוכחים בספר ד"ה עד יום נפילת דרוש ביד אלכסנדר • מה שאינו בלי ספק, כי אף נחמיה אשר האריך ימים אחריו, כמו שזכר ז"ל פ"ק דבתרא, וכן יוסף הכהן לרומיים בקדמוניות פ"ה ספר י"א, לא ראה ולא ידע את אלכסנדר, ושקל הדעת הלא יורנו כי אם ראהו, ודאי לא החריש את אשר הגויל' לעשות בזמנו עמנו • ובשרש שהודיע בעמים כי נאמן דיאל לנביא על נפוחו לדרוש • גם קרוב הדבר שהוא עזרא כתב בספר ד"ה את

החלק אשר יהסו לו פ"ק דבתרא שנים מה לפני מותו, כמו שזכרנו את כל זה גם בל"ט מפרקי הספר, ועתה אנשי לבב צאו נא וראו ומדדו המשנילים את תבנית אם ערכי הדורות האלה יכוננו יהיו מדה כנגד מדה אף מן הנוכחות הפחותה שבהנה. והלא מן המופת שלפנינו על הזמן אשר בו נהיו יתר הדורות שזכרנו. משך ק"י השנים הזכור צר הוא מהכיל את העשרה או התשעה האלה. מלבד כי גם בלי השקפה על המצוי בוולתיים קרא נא אתה איש תבונות בפך מה שזכרנו על זה ב"ז מפרקי הספר ותדע ובהנה כי אך רחוק הוא מאד הצטייר בנפש שהעשרה או התשעה אבות על בנים הזכורים יולדו זה על ברכי זה במדת ק"י השנים הזכור באופן שהוצרך כל אחד מהם לשמור הקה זו במועד מצומצם שיווליד קודם שנת ה"ד. ההשפוט בן אדם התשפוט בחינות צודקות כאלה אפס וההו. האלקים! כי לדעתי כל העובר עליהן בשאט בנפש על קדקדו ח"ו ירד חמס כתבי הקדש. וכבר הגדיל הרב המורה ח"ב פ"ה להרהיב את בעל העיון הישר לבלתי סור בשום אופן מורכי הטוב למען ישמור לו איוה מנהג או דעת בשל אשר גדל עליו מני קדם. כי ה' אוהב משפט ולא לרצון יהיה הלילה. וכן תתבונן כי כל מה שאמרנו לראות היוספת השנים כדלעילא הוא מלבד כל הנמצא לשני הסופרים הקדמונים באומתנו ידידה האלכסנדר ויוסף הכהן וכל סופרי האומיות אשר אמנה הנם קרובים לדרכיהם וכלם מרבים את השנים לפרס קודם הבית ובפני הביה לעשירות רבות. וזה מחס אגב ארדהויה בהגידים קורות הזמן לפי הומס, לא לפשוט לנו את הרגל, והנו ג"כ מוולת מה שכתב תלמי ואחרים מראשי התוכנים על סך השנים אשר נמשנו בין נבוכדנצר לאלכסנדר. הרבה יותר מן הרשומות בסנים ההוגנים לנו. כי האמנה בחלק הזה מן הזמן הוא עקר מבוכתנו אשר כל אלה הזולתיים השבנום כלא היו וקשתותם השברנה כי אמרנו אגן בדין. ואינהו בני הנכר לא יבואו ששרינו, עם היות אמנה גם שיחת האי צטמגנינים הזכורים

הג"ה י עם שמעת שקצת חכמי הנצרים פאשרים את השבניות היהודים בזה הדע שאין הכונה מהם רק כבלל ניכח השבועים אשר הוכיפו פאדם ועד נח כסח פאית שנים, כנראה מרברי ההנכין כ ט י ב ק ו בבהדרות פר' בלק, אבל בחחיתת כתבי הקדש והנה אינם כככוכים אתנו כי יוספו שנים רבות, וגם בהבנת כתבי הקדש הזכור אינם כככוכים בכלם לדבריו חו"ל כמו שזכרתו כל זה גם בפ"ה ול"ה סן הספר, ובפרט אי ב ס י ב י א ו הנצרי חכם קרסין בעשירי מהכנתו פרק ג' בקש השבניות רבים על פי האו לי ס י א ד י, אשר כל אחת היא בשך ד' שנים, ולדבריו כצא כי שגטת שהים לדרוש הפרסי בונה הבית אשר היתה רביעיה לאולוספי' ב"ה. עד ט"ז לטביוריא קיסר שהיתה רביעית לאוליבפאדי ר"א, אשר כאו עד התרבן ארבעים שנה. נמשכו הקמ"ח שנים, והחכם הנזיל ס ר ס י ל י א ו פיקינו איש פירונצו אשר כפרהו לא נהיה בקי בעניני אפלטון כתב בראשון מאגירתיו פ"ב חלק ד' חו"ל, אפלטון נילד אחרי הרבן ט ר י י ה השנ"ה שנים אחרי הוסד ריבה ש"ג קודם הלידה הרשימה לנצרים חכ"ג.

לפי תומה כמבואר היטב במהדורתנו השנית על פמ"ב סימן מ"ט דף קל"ז, שהם לא כוננו בעצם וראשונה לזכור ימות עולם אבל בחנו את הזמן הנמשך ממחבר' כוכבים ולקויות זו לעומת זו, אשר הוצרכו לדקדק בו למען דעת צדקות הליכותם ברקיע השמים, כמו שתמצא לפנינו פי"ג על השמיניות בענין אברכא"ס, והנה עין ראהה את דבריהם העידני כי בכל אלה לא היה איש ממועט סך השנים בשום חלק, אבל פה אחד לכלם מוספים זה יותר מזה איש ואיש נפי הנראה לו מן היושר, ואמנה מה שתשיב על הזולת לא אהדל מהודיע כי כבר הקשה לי אחד מהחכמי הנצרים לאמר הנה בשני מן הרביעי למבשרים נמצא איך רבני הנהגים אמרו לההוא גברא ההיכל הזה אשר בנינו נמשך כ"ו שנים איך תתפאר שאם נסתר אותו

תהרשהו בנ' ימים? ופרש הנאיטאנו חכם גדול אצלם וו'ל מורובבל שנה ראשונה לכורש שאו הוחל, עד הששית לדרוש שאו נשלם אם נאמין לחשבון חכמי היהודים נמשכו מ'ו שנים, וא"כ ירבו הימים בין שבעים שנות הגלות לת"כ של משך הבית, עניתו אנכי לא ידעתי מאין זה למפרש הנו' כי לדברי הראב"ר בקבלתו דור ראשון י השבועים שבעה של בפול

יהרבר ידוע שהוא היה רבו של ארסטי, והסופר היוני דאיוני לאירצאיו בכפרו סחי הפילוסופ' כרב על ארסטוטילו אך בשנה השנית לאוליספ' ק"ט הלך לעבד עם הכלך פיליפ'ו ללבר בנו אלכסנדר. אשר כעט אחר כך בלך תחת אביו. והרי פן השנית לריוש הנזכר עד זה אלכסנדר הסכה את דרוש אחרון נמצאו סביב לק"ע שנים תחת הל"ד אשר הנחו חס ו'ל לחשבון פרס בפני הבית, ס"מ נטויו מכלם באמר, החשבנו כי כל אחד מאלה לנרמיה הוא דעבר בחשבונותיו לאיזה סכה אשר אלצתהו.

הבנין האמורים ברניאל התחילו לא מורובבל אבל מגלות צדקיהו י ע"ש.

כינת הפרק י תשובה על השאלה המוצעת. בהכרעת זה הצד השני הזכיר בפרק דקדום, ובטול מיתרו אשר לכאורה הוא לצורך בש"ס.

פרק ג. ובגלל הראיות הנזכרות הן המובאות מן הכתובים בספרי הכהנים הגדולים, ומלכי פרס וצאצאי יכניהו, הן המובאות מדברי האחרונים שזכרנו, ובפרט מן הס"ע עצמו בשנות הושע, נשוב על השאלה הנזכרת כי האמנה סך השנים ליצירה באומתנו לא התקבל מתורה שבכתב ולא ממסורת סיני גם לא כמוכרח מהת'דעו בעצמו לאמתי ובלתי מסופק עד שלא יתכן להרהר אחריו. אבל מאשר בעל ס"ע שהיה קדמון מעת התנאים כתב בהחלט לפי מה שנדמה לו כי גאולת מצרים היתה בתמ"ח, ומנה שנות בית ראשון לא יותר מת"י אם מבחינת שנות המלכות נבר כאמור, או מן המעם האחר שכתבנו בפ"ב משמו של ראב"ד. וכן לפרס בפני הבית אם מסברת איזה מחכמי העתים שבימיו אם מסברת עצמו לא מנה כי אם ל"ד שנים אשר לפי סגנון דבריו אלו הסך כלו ליצירה עם הנמנה לשמרות הוא עצמו הנדוג מאו והנה, הנה הו'ל כלם הבאים אחריו עם מה שלא נעלם מהם בלי ספק וראיה והוראה שיצוייר אל כל חלק מן הסך לפי הראוי לו כנוכר, כאמרנו ג"כ בקצת פרקים אלה שר' יוסי עצמו אף הוא הרגיש בכלם, הואיל ובהנו וראו כי אין גוה כפירה והריסה ה"ו בדבר מתחם לדת כמו שיבוא בעו"ה, לא השו לעקור נטויע ומשנה ראשונה לא וזה ממקומה, וכפי מה שכתבתי על החכם קמחי בפל"ה דף קי"ג כי עם היותו סובר ומכריז על בית ראשון המשכו ת"ל שנים לא נמנע בהמצאו על באור איזה כתוב מהמשך אחר סך הת", כן יהיה דברי על כל יתר האחרונים. כי סוף סוף עם היות רבו השנים אמונה קיימת אצל מי ומי שהיה לא יפתה לבבו לשנות את המסודר שזכה לשם על פני חוץ, ובלי עשוה מהיצה לעצמו, משך בלי ספק אחריו בכל מה שיודמן לו שיג ושיח, הן ס"ע עצמו בשגם הוא ולא אחר גלה לנו את השנים היתרות בהושע, הואיל ולפי משך המלכות הנמנות ממנו באמור או מן המעם שכתב ראב"ד החלו שנות הבית להמנות ת"י גם הוא גם כל רבותינו הנמשכים אחריו נקטי ואחו סרכיהו,

הלא תראה שכן עשו גם בתקופת שמואל, כי הגה מודעת זאת שהיתה נחשבת בפני התנאים הראשונים כנראה מפרקי ר' אליעזר ששי ושביעי, וערוכין פ' כיצד מסבירין גפ' הרואה על ההיא דהמה בתקופתה ותעניות פ"א, ועם היותה לדעת כל הנמי לב המונית ובלתי מדוייקת ואי לו האחד שיקבע מועדי אלקינו אחריה כמו שיתבאר בעזרת אל חי מאמר ב' פ"א כיון שנשמעה טימיעה הן בימיהם ז"ל הן בימינו, ושאלת המפור אשר עכ"פ אי אפשר לראשיתה שיהיה בזמן שזה לכל, יען כי כל גליל צריך לו כפי הנאות לשבע הארץ לא נמנעו קלות הגולה מלשמור בה מדה אחת השנים יום אחר התקופה הנוכרת, כמו שנכתוב עוד מאמר ב' פ"א אם הפץ בנו השולח טובו מקדש. אמת כי בדברים העקריים לפי התורה בשמירת המועדות לא התנהגו רק לפי תקופת רב אדא שהיא המאושרת וכמו שיוזכר עוד בפרקים לפנינו, והן כל זה לא מהעדר ידיעה דו"ו ולא לשגגה אשר בשום אופן יצאה מאת חכמתם כי רבה, אלא לשמירת הנהוג בדבר שלא יורגש הויקו אוהנו, וכן אמנה תרין על סי' בהר"ד הנתון מאת האחרונים כותבי סדר העבור, כי הגה יש לנו להתבונן שר' הלל וב"ד אשר בהרו וסדרו להעתק בדבר הקביעות מחשבון האמתי אל השוה כמו שיוזכר עוד מאמר ב' פ"א לא הוצרכו בהם למצוא ולהמציא לנו שורש מצת היצירה לא בעד המולדות ולא בעד התקופות שהן כלל צרכי העבור. כי גם מבחינת מצרכת המאורות בזמנם כמו שזכור עוד בפ"ג סי' ג' היה אפשר אצלם לדעת אמתה ולהודיעה אלינו.

אשר על כן תשפט כי זה סי' בהר"ד המוצב כיום אל המחשבים למצוא את המולדות לא יצא מאתם, אבל מאת האחרונים אשר לא סרו מלבקש דרכים שישמו החשבונות קלים ופשוטים לכל, וייטב בעיניהם לתלותו בראשון היצירה לפי סך השנים הנהוג לנו, כי על כן הראה דעותם שונות זה מתחיל מבהר"ד שנת תהו, וזה מן וי"ד יום ברוא אלקים אדם, וזה מן ג"י תתע"ו * שהוא מולד תשרי הבא אחריו כדבר המפרש פ"ו מהק"ה, מה שלא היה קורה אם סי' בהר"ד סודר כר' הלל עצמו כי אז וראי כל רוחות האחרונים לא הוזהרו מן היוצא משיו.

ואם לא נתעצם בזה ונתרצה ג"כ אל בעל הריב לומר שהיה ר' הלל וב"ד הממציאו אלינו, אין מ"מ לומר כי סך השנים שאליו נסמך הסי' הזה היה יוצא מסיני במסורת, אבל אפשר להאמר אחת משתים, אם שר' הלל אשר ודאי ידע את כל הספקות הנופלות במנין שנות עולם תלה השרש הזה בראשית הסך הנהוג יען ראהו גותן לנו אמתת המולדות והמתיחס להם, אשר אם חשב ג"כ ליחס אותו ראשית סך פהות או יתר היה מחבר אליו סדרים ואופנים יביאו כמו כן את החשבון ההוא אל התכלית הנה עצמו המובא עם סימן בהר"ד, או סוף דבר אפי' תאמר כי על ידי שורש אחר היה איזה קביעות לאיזה שנה משתנה באופן מה אל יום אתמול או מחרת וכיוצא, הלא בהיות הכל מתוקן ומצווה מפי ב"ד של מטה הנו בלי ספק קיים וישר גם בב"ד של מעלה ככל אשר זכרנו בפ' מ' דף קכ"ד מדברי ר' עקיבא לר"י ומלשון הירושלמי והמכילהא פרשת החדש, וכמו שתראה לפנינו בפ"ח רברי אחרונים רבים לענין קדימת

(* דבר נפלא הוא ולרא חשב בעיני. כי הסימן ג"י תתע"ו הנזכר פה היתה מילד תשרי שאחרי מולד ר"ד, נזכר כן פעמים רבות בפי המחבר. כמו בספרו מאור עינים דף קכ"ו ע"ב (דפוס מנטובה). גם להלן במאמר ב' פ"ב ובמקומות אחרים ובאמת היה מולד תשרי דשנת ג' של תהו ג' כ"ב תתע"ו, כי בחומסך ד"ח תתע"ו שיעיר שנה פשוטה על וי"ד דשנת היצירה יצא לך נכ"ב תתע"ו ולא ג"י תתע"ו.)

או אחר ראשי חדשים מזה בגלל הדחיות נגד הנראה לעין כל מחדוש הירח ובעש"כ הכל שריר וקיים בצאת סדרו מקדמונינו, ובירושלמי דמס' ר"ה גם במדרש תנחומא לדיוק העקר הזה המציאו ספור מדומה ומליצה נאה כאותה שזכור גם כן לפנינו מאמר שני בהנהגה פי"ג, כי בער"ה אומר הקב"ה למלאכים הכינו בימה וספרים ליום מחר שאדין את בני, נמלכו ב"ד של משה ודחודו, אמרו לפנינו רבונו של עולם לא כך אמרת אתמול שהיום ר"ה לישראל, אמר להם הקב"ה החשבון הוא בידם שנאמר החדש הזה לכם, אני ואתם נלך אחריהם. ועל הכל אתה קורא נבין תשכיל דעתי עד סופו והעלהו בידך. כי אני בהתעורר איזה ספק שיהיה על סך השנים אינני ת"ו אוכר אבותינו חטאו בסימני הקביעות בואו ונעשה סולמות כפי הראוי לספירה אחרת. אבל אומר טהם ז"ל עצמם אשר המציאות היו כמו כן מסדרים סימניות וזלתי על אחד משני הפנים הנוכ' לרצון לפני אלקיני, כי לא בהניחנו היצירה קודמת או מתאחרת, או שיצייר כי החשבון ליצירה, כמו שיוכר ג"כ לפנינו סוף פי"א ועל השלישית פי"ג, נשכח זכרו בהחלט, קרוב לענין התרועה לדברי הר"ם בה' שופר פרק א'. העולם יתום אצל חנמתיס מהביא אותנו עד תנונת המולדות והתקופות כפי הצורך.

ובשגם המצא גאונים מתאמצים אם נצדק אם בלא צדק לקיים כי סדרי העבור הנהוגים לנו היו נשמרים מעת משה רבינו מה שלא הודו להם חבריהם בכל אשר יזכור עוד בפ"א, הנה בשמך את מדת המולדות כפי קבלת ר"ג ועבור שבע השנים בכל מחזור על דרך ר' אדא לשמירת האביב אל הפסח והאסף לסכות שהם עקרו כאחת אפשר לכוונתם שתנשגה בידך אם כי סך השנים ליצירה ידומה פחות או יתר.

כונת הפרק יונח שהמפרשים הנזכרים לא דברו מאימה על הכתובים אשר הניעו אותם אל סכי פרטים שונים. הלא יארת שנתבונן איך נתחצב אמתנו, ואם יושר הסך הכולל עקרי בדתנו יקשה איך נועדו לרמוז על שום חלק כפני מה שיקלקלו. ובשגם חם לא מיימו להראות כי סהקדמותיהם וילד ערער. בכללו איך יתנצלו והוא נמשך בהבחה.

פרק ד. ואמנה למען נוסף לצרף ולפיהר את הרוש בבחינת דברי האחרונים האלה הנני שואל לכל מתקומם יונח שהגאונים הנוכ' בקיימם את סדר העבור מתחיל ע"ס מסורת סיני מן היצירה נמצאו מאשרים את סך השנים אחריה בלי הפרש כרגע, ושארן אצלי ע"ו תשובה מספקת רק הוכחת הסתירה בדבריהם שאין מנוס ממנה, ואך תתרץ אתה את הכתובים אשר הניעו אותם לפרושיהם שזכרנו, וכי למשך מנין ששת הכהנים גדולים המבוארים בנחמיה אשר רבותינו כמו שהוכחנו בפ' הל"ז דלגו אותם אם על בלי נדע משך זמנם או לסנה אחרת, וכן הפרד כורש דרוש ואתה' לשלשה ראשים בהודאת כל המפרשים אשר זכרנו הלא בהכרח סך השנים לפרם בפני הבית ירבה על הל"ז שמנו רבותינו, וכן כל כתוב וולת אלה הנצב מננו כאמור עד שאהה מכריהני להלום אליך דברי הגאונים הנזכרים הנמצאים להם במקומות פרייים על היותם מונים חלקי הסך בהשבונו ז"ל הלא כי הרוץ עו אכריחך אני על

הולמות הכתובים ולא בבוקי סריקי כי אם בשוב טעם ודעת, והנה מן הדין יש להודות כי האחרונים הנוכ' כבר עשוהו אם ראו הרבר קרוב אל השכל, עוד אשאלך והדיעני אם ככה מנין השנים הנהוג לנו הוא הכרחי בצמצום ומעקרי דהנו בבחינת הקביעות המשתלשלות הימנו, ההכמים האלה אשר נקבו בשמות ובתוכם גאונים ובעל הקבלה ראב"ד והאלקי רמב"ן וכל עדתם קדושים ובתוכם ה', וכי נבערים מדעת היו או שתויי קורש של הלתית נכנסו לדרוש הוה דלא חשו לקמחיהו ושמו תואנה וספקות במספר השנים המסור לנו, ושעל פי מדותיו המצומצמות סודרו הימים אשר לנו בהם הפץ, השיב אמריך לי כאשר שמעתי מתהלל במתת שקר שלא היתה כונת האלופים ההם באותה המקומות לדר שיאות לקבוע בו אצלם מסמרות רק לפרש את הכתוב כפי מרצתם לטביעות עין, אבל זה בלי ספק איננו מענה רתוי לדובר אמת בלבנו על כמו אלה, כי על כל זה היה להם לחוש גם במקומות הנו' שמא מתוכם ילמדו הקוראים אל שקר כאשר אחרי כן ימצאו על הדרוש בעצם, הלא נודע כי הרבה יקשו הו"ל או יביאו ראיה מתנן התם ומשמועה אשר לאיזה טעם הובאה שלא במקומה ומה זאת שלא יחושו על הנראה מפשט הכתובים הנקל מהיותך לו עבר משכיל ימשול במכוון ראשונה ובעצם, ולמה זה לא נמסוך כל מתנגד לו אחריו לא בהפך שניות בגללו כל מה שיהיה את הכתובים עלינו, ואם חשבו הנושא הוה פנה עקרת ושימשך מכל הלוק שבו אפי' בדרך רחוקה צל הקיקיון של הריסה הלילה, הלא היה להם להשמר מאד מהוציא עליו כל ערער, אדרבא הם בשומרי תורה יתרו בכל, זולת אשר תקח אונם עליו שמץ מנהו, ומה שלא עשו הם זה לזה באמור, היו עושים מרבית חכמי הדורות שבאו אחריהם להם ולכל זולתם להכות אותם על הלחי בשבט זה של השבון השנים והמולדות אשר על דקדוקי זמנם נקבע את כל ימי חינונו, האף אין זאת אם הנוגע בו כנוגע באישון בת עין, או לפחות בדין היה שיחזיקו דרך הראב"ע בצצית וקנמון הבשם ודומיהם לומר היה נראה לנו כפי הפשט בזה ובונו אבל בשמיננו את דברי הו"ל אמרנו שהקבלה הנצח, אך המיה בהרו בברכיהם שנה ושלוש ובדבר שלא דנהו אבן נקף בשום בחינה החזיקו בדעתם ולא הרפוהו.

והנה אין לך בשום אופן להחבא בסתר קנה וביצה שהאמר אין הכי נמי שכל אהד מן האלופים הנוכ' הרבה במקום הפרטי הנו' אפס לא בכל זאת יחסר מהודות על יושר הכלל הנהוג, כאשר לדעתו נמצא כמו כן לאורך גיסא מיתר הלקי הסך הריצים וגיאות אשר ימלאים ברכסים שאצלם והיה העמק שוה וכל עקוב למישור מדי הצפרף הכל יחד. כי אלה ודאי דברי תהו ונדרי היתר פורחים באויר אשר בית פקודתם יהיו לרוח. יען תש"ל ראשונה כי להיות הפרצה כפי האמור קרובה להגלות מכלל הרברים, בדין היה שהחסיד רמב"ן ד"מ בהגידו את דעתו הנוכרת על רבי השנים לא יחסר מרפא לשעתו את מחץ מכתו, ויבאר שהעודף לו כאן ישתוה בהסר כאן כי אין לצאת מדרך הקדש, ואדרבה תראה לו בהשגות ס' קי"ג כמו שזכר עוד בפ"א כי הוא ירה החצי בלשונו זה שאמר ר' הלל עבר את השנים הראויות לפי מניני, מכלל שהחשבון ההוא לדעתו היה מסוגל אצל ר' הלל בפרט לאיזה טעם, ואם האמר הוא רמב"ן וכל ניוצא בו מקום הניח לנו לעשות לו גדר השליך בזה את יהנו עלינו, הבה אחי עמוד ונעשה מלאכתו, הלא נחנו אין כי היא לא הצלח בשום חלק. וזה אמנם לך האות, אהה קח לך עשד שנים בין כל פקודי העורפים

בהם ועבור בכך מן הקצה אל הקצה כי לא תמצא להם שום מנוח, להיות הכל מתוקן ומלא אין רקות נמצא אם מאדם עד נח וכל אחד מן האבות עד הגיענו אל סך ב' אלפים תמ"ח בגאולת מצרים, ומאו עד בנין ראשון על פי הכתוב ת"פ' וממנו עד החרבן ת"י, ושבעים דגלות בבל, ול"ד של מלכות פרס בפני הבית ושש למלכות הכללי של אלכס', ואלף תתש"ה מנויות וגמורות אליבא דכ"ע לשטרות כמו שזכרנו קושיא א' פ"א, ולכל ההלקים האלה סבה וראיה אצל ס"ע על פרטיהם באופן שאי אפשר להפקיע זה למען הת מקום לזה ולא תוכל לפרנס ולצאת מן המבוכה בזרוב פרשיות מאומה, וכ"ש יבצר זה ממך לדעת רמב"ן הנוכר אשר זמן התאחר מראת הבהרים לצאת אברם מחרן בן ע"ה שנים, לא התברר באופן שתוכל למצוא חסרון יתמלא בסרח העודף הלק בחלק, וכבר שמעת בפ"ב אמרו שאם ארבע המאות החלו מהולד יצחק סך הרד"ו על נרחין נמשך למאהים וארבעים, ואם סך הת"ל החל כמראת הבהרים סך הרד"ו נמשך למאתים ועשרים או קרוב. וא"כ אף הסך הכולל ליצירה גם לו גם לכל יתר המוסיפים בהשבונות ההלקים ירבה בהכרח.

גם לרווחא דמלתא תוכל לבהון את המספר על זמן יותר קצר מן הכלל כלו. וזה כי כבר כתבנו למעלה ראש פ"א ובספר פכ"ג את דברי התייר הגדול רש"י ז"ל אשר ברצותו לחשב על דעת רבותינו אלף שנים מיציאת מצרים עד החש' לשטרות כתב ז"ל. ת"פ עד בנין ראשון, ת"י עד חרבנו, שבעים דגלות בבל, ל"ד של מלכות פרס בפני הבית ושש ליונים בעולם שהם בין הכל אלף, ועתה הודיעני אם הת"ל דביני בניי הם ת"ש אף לדעת ס"ע כאמור, או ת"ל לדעת המפרשים אשר זכרנו וכן מספר השנים לפרס בפני הבית הם יותר מל"ד. איך ימצאו כל אנשי חיל ידיהם לבלע את היתרון ההוא ולהסיע על קצתם אחור או קדם, הלא הן מוגבלות ונרשמות במשך הבית עצמו, ואיך לא תמצאנה לפי זה מיציאת מצרים עד המנין לשטרות יתר על אלף, ובבוא הסכים הפרטיים לידי יותר כאמור איך תוכל החלט מהסעת ג"כ הסך הכללי יעבור עליו מה, ואפילו תאמר שהאחרונים האלה לא העלו על דעתם דבר זה והות בשגגה שיוצא, ובפרט ר"ח המחזיק את כל המתידים אל העבור מקובל מסיני ותצרך ג"כ עם המקובל ההוא סימן בהר"ד, אשר לדעתנו אפשר שמקובל הנוכר בלתי כמו שיבוא. ודאי הוא שעל הכל לא ירבה לו שנים ואפילו חדש, מה לי אם בגלל זאת די כתוהא על הראשונות והדבר יצא מפי המליד בטוב טעם ודעת כי שבלת הכתובים שטפתהו, הן אלה קצות משפטי ודיני בריש מלין עם שמירת כל יתר הדברים אשר כבר נכתבו ונחתמו בספר, ועד אשר לא אשמע על כל פרט ופרט מן הקושי השובה נצחת לא משאות שוא נחק לאוהבי לנום האומרים קבלה התומה היא זו אין לנו להרהר אחריה בלי שיחושו ליטול מבין עיניהם קורות בית הבד של דברי הרבנים הנזכרים וכתבי הקדש אשר כלם בראש הומיות יקראו, הגה אהשוב אותי לבשר לא ידע אם אתן תודה במקום האמת אל הנראה רחוק ממנו.

כונת הפרק. שאין לחשוב ברא הכסורת נגד הכתוב בספר, היות כך השנים ליצירה
במה שלא תבוא עליו קבלה מפסח או פיתר נביאינו.

פרק ה. ואמנה זאת השבתי גם לקהה אזני שמין מדויה זה למונה אצל אשר
לו הריב, כי יגש בעל דברים ויאמר, אמת הדבר שהכתובים מראים פנים לסך שנים
ובפרם לפי הנראה מפרושי האדירים שזכרנו, אבל עכ"פ דין הוא שלא נחוש להזיז
הן לא יחסרו דברים זולת אלה שהתאמתו מצד קבלה בדלוף הנמצא עליהם מכתבי
הקדש, נגון מצות תספרו חמשים יום וארבעים יכנו וכדומה אשר זכר אותם הש"ד
מקוצי בהקדמתו אל הלאוין, אכן על דבר אמת וצדק יתושב הנגש הזה ויסתכל
שאיין הנידון שלנו דומה לראיתו הנוכרת, כי אלה כלם דברים שהתורה עצמה אם
כסתה עליהם במקום אחד גלתה אותם במקום אחר, כמו באמרה שבעה שבועות,
לפניו כרי רשעתו ואחריו כרי שתיים, וכדברי פי הכם הראש ז"ל שלחי מס' פסחים
שכתב ז"ל. יש מקשין כיון דקרא נאמר תספרו חמשים יום למה אין אנו מונין רק
מ"ש, ונדחקים לפרש הכתוב עד מחרת השבת שהוא יום חמשים תספרו, אי נמי
חמשי' יום קאי על דהקרבנה דבתריה וכו', ולי נראה שאין אנו צריכין לדחוקים הללו,
כיון דכתוב בהדיא שבעה שבועות תספר לך אין לספור יותר יום חמשים יום לא קשי
מדי שכן דרך המקרא כשמגיע המנין לסכום עשירות פחות אחת מונה בחשבון
שלם. כמו כל הנפש הבאה שבעים, וארבעים יכנו, עד כאן דבריו הנכונים, אשר
כיוצא במ המצא ג"כ לרמב"ן בתחלת השגותיו של הר"ם עקר א' או הרמב"ם יותר
קרובים לאלה כפי משך הוותו של הנושא יוכיח, אבל בענין שאנחנו בו כל המשנה
כנוצר דמה בנפשו להראות אמתת דבריו מכתבי הקדש שאין אצלו בהם דבר מנגד
והנה בר מן דין כל אשר נשמיה באפו יש לו להרגיש כי בבואנו ללמד מן הדברים
הנוכרים לדרוש הוזה הלא נשם שלא יראה ולא ימצא שום חורני שולח פיו ה"ו נגד
אותם הקבלות ושיעור לקיים אחריהם את הנראה מפשם הכתובים כי בגלל הדבר הוזה
ספרי חמינים הקראים ישרפו, ככה מן הדין יהי נשמר ונעשה בכל המתיהם לדברי
ההשבונות האלה, וא"כ תמה על עצמך מדוע ה"ו לא יבשר הסנה בדולקים שזכרנו
למה זה אנהנו עוברים כי בכל יום ויום נושרים לדינו מחיק כלנו, הלא יענה המשכיל
אם יש דברים אשר שפתים ישיקו, והרי בלאו הכי נאמר לו מטיבך ומדברך אלה
עצמם ראה הוזה לדעתנו, כי במקום שהקבלה מסיני תתנגד או תחולק באופן מה
אל הנראה מן הכתוב לא תבוא עליה מאת כל תורני מחלוקת, וכן נמצאו עדת
אבירים חולקי' עליה אם כן לא מסיני באה, ומדוע יצו ונעמו דברי החכם כוורי מאמר
א' סי' ל"ז הלילה שיכנו התורה מה שהשכל ידחיקהו, וכן נאמר אנהנו חס למקובל
מסיני אשר גם הוא תורה שימצא בכתבי הקדש מה שינגדו, כי האמנה שני
שדינו אלה תאומות נולדו ומשפטיהם אמת יצדקו יחד, ונס את הדבר הזה ישיב
כל איש תבונה אל לבו כי הנה המקומות אשר מהם תצאנה ההערות לאמתה
הקורתנו אינם גופי תורה ודינים אשר תאות על ברום המסורת, אבל כולם ספורים
של קורות הומן ותולדת הימים שהם נכתבים והולכים לתומם כפי השמעות אזנים
ואף אם תמצי לומר שהקבלה מסיני נארה לנו ספקות ישנים אשר בשעבוד מצרים
הנכתב בתורה, ודאי הוא שלא תתכן לך תשובה זו בספקות אשר על שנות מלכי

בית ראשון והכהנים הגדולים ומלכי פרס של בית שני אשר בנביאים וכתובים, כי משה רבינו לא מסר לנו קבלה רק על תורתו לא על דברי הנביאים שבאו אחריה, ואם למדנו המסר על פה דברים לבאור מה שנכתב מאמרו ית' והתורה והמצוה וגו' לא שמענו כזאת על הנביאים שגם הם יביעו ידברו הלכות על נבואותם ובפרט לבטול הדברים שהמה מידם 'נגזרו', הנה כי כן המתעסק בשלית תשובה זו של קבלה נגד הנמצא כתוב, ודאי הוא שאין לו להתברך בלבנו עליה, ורבותינו עצמם כאוהבי האמת לא יאמרו:

גם הנה סוף דבר נתרצה לאיש ריבנו שיאסור את אשר יחפץ במלתא דלא רמיא עלן, אך תיודה כפי הישר והיטוב כי סימן בהר"ד ומספר השנים ליציאה אשר אליו נסמך, לא התקבל במסורת, כי זו בלבד אנו מבקשים באופן שיחכן להרבות סכומם בלי המשך ה'ו שום הריסה בדבר מתחזק לתורה, שכן גם אנהנו נעבוד את ה' כי הוא אלקינו המבוך לנצח:

נשלם המאמר הראשון

המאמר השני

ואמנה היתר כל הקשה לתשובתנו הכתובה בשלישי מן המאמר הקודם בנחיתת הראיות אשר הובאו לזכות הצד סותרה: יתבאר כפי מה שאחשוב אחריו הציפי' שרקים יכללו העדות יקרות בעצמן אשר מיהן תמשכנה קושיות חזקות אל הצד הסותר הנזכר ויתאמתו דברים יאותו למבוקשני.

כונת הפרק

כל דבר שיש בו לרבותנו מחלוקת אינו הלכה מסיני, והשנה בענין זה על הסס"ג ואחרת על מהר"ד קארו, ושכל ההלכות מסיני התבררו בספרי רבותינו באופן שאם איזה אחרון יאמר בשקול דעתו על דבר חדש היותר מסיני לא יתקבלו דבריו רק כדברי פי חכם בהיות במ טעם לשבח ובפרט [לפי הנשוא אשר אנתנו עליו] לא יתיחס לסיני. הדבר שבו מחלקו ר' אליעזר ור' יהושע אם בניסן או בחשרי נברא העולם, וכן מה שנחלקו בו שמואל ור' אדא על סדרת השנה ותקופותיה, ואיך דעת שמואל בזה הסוגי ובטל, והשנה על החכם כחרי ברבר התקופה שבצנעא, ואחרת על הר"ם ו"ל בדבריו על תקופת רב ארא ובהתאמת כי תקופת רב אדא בלתי נצונה מסיני ימשך כי גם סדר עבירתי עם היותו באסת חכמת עד מאד ממואלת איננו מסיני והמצא דברי ר' אליעזר בפרקיו על סנין שמואל הנו' הנו לאות כי הוא ר' אליעזר לא כהלכה מסיני כתבם לנו, וזה תדין נ"כ על דברי ר' יוסי בס"ע אשר בקצתם רבי חנוט'ס מהם, ואיך היה פחכמת רבותינו לרדוף מנהג שכבר החל בהמן עם הראיתו פנום בקצת כל עוד שלא יהיה בי הסדר תורנו לבלתי הקים מחלוקת וכל הנמצא להם

בחשבונות השנים הוא מהמשכם אחר ר' יוסי בכ"ע והוא והם גם ראשי הנאימים וכל אנשי מורה כונים תמיד לטולד וי"ד שהוא תשרי רציירת אדם לא לבהר"ד של תיהו אשר מעולם לא זכרוהו, והתנצלות על הכצא בשרק זה ואילי גם בוולתי כן הבאים איזה דבר ככואר בעצמו אטר העסק לברר איתו גם כן החוץ נראה ללא צורך.

בהג"ה הראשונה תבצא שבח כה למסך קבלתנו. והיכחה בגלל זה לקראים שחיקי טביא בחיים ובכוח, ובהגהה השנית המצא איזה התנצלות על כר שפואל בפנימת תקופתי. והשנה על הר"א הנשיא שאמר כי הוא שביאל לא על דעתו הפרטי רק ככניד דבר הפרסיים נתן במולדות ברה בלתי מספקת.

פרק א. כל אשר יקרא בשם ה' ימלט מהניח שום ספק בזה כי ההלכה מסיני היא סלת נקיה ממהלקת. יען היתה על פה תורה המימה נאותה שכתב לנו. והנה מלבד מה שזכרנו עליה בספר מאור עינים ראש פ"ד מדברי חכמינו. וזולת מה שיפה כתב החכם נזויר סוף מאמר ג' וראב"ע בהקדמתו לפרו' התורה על הכרח מציאותה ונאמנות מגדיה אשר עם אלה ודאי אין מקום להתלונן הלא יאות להתבונן כי מדי הגיעם לידינו זו כזו לא יד ליד מאתו ית' אבל מידי האבירים ראשי סנהדראות ובחירי אבות העולם אשר במשך הזמנים מסרוהו אלו לאלו. אם לחשך אדם לומר במה שיעל פה הדבר הזה לא כן יצא מפי חמלך אלקינו ככה יוכל להאמר גם במה שנכתב וכשזה נופל משריער אחד אפשר לזולתי שיקום בכמוהו ונמצא שאין חלק מהם אשר תאמר עליו לבטח זה דבר י"ל לנו ולבנינו ולדורות הצעיה זו כמו שיתבאר ג"כ בסמך אמונה אומן, נדע לודאי כי כל נושא שתמצא עליו מהלקת בדברי חכמינו אין בשום אופן ליחסו אליה והנה לכאורה ידמה שיאות להוכיח עוד אמתתה מהא דתניא פ' חלק האומר כל התורה מן השמים חוץ מפסוק זה ואפילו חוץ מן פסוק זה ק"ו זה או ג"ש זו, וזהו כי דבר י"ל בזה, והלא במקום המחלוקת כל אחד כופר בדבר חברו ובאופן מה בזהו, וראינו כי התנא לא שם פרות בין הדבר שנכתב לאשר במסורת, אולם אם יהיה עם לב המשכיל לחשוב דאין הנדון דומה היטב לראיה, כי האמנה זה פרש לרשעו וזה לחמוי, הן לנו דבר ר' אבא פ' הערל כל תלמיד חכם האומר דבר הלכה ובא שומעין לו, היינו כנראה שם ההלכה מסיני, ואין ספק שאם תביא אונך לשום מחלוקת לא ישמע בחוץ קול החכם הראשון כי בא זה ואבד את זה ובפניו יענה איך דבריו תהו, מלבד כי הנסיון דברי פי חכם הר"ם ז"ל, בהקדמת באור המשנה יפה הוכיח כי מעולם לא נשמע מחלוקת מימות משה רבנו עד רב אשי בנאור עין תחת עין, וקצותה את כפה, שהוא כמון, פרי עין הדר שהוא אהרוג, ונת איש כהן כי תחל שהיא ארוסה ודכותיהו שזה יאמר לי"א אני יש בפרושם הנו' אם למסורת וזה יאמר אין המקרא אלא כפשוטו לא תגרע ממנו, אדרבא מדור לדור ראינו תמיד הלכה למעשה כפי הבאור הנו' שהתקבל אצל רבותינו, ודברי הר"ם שמה על הפנה העקרית הזאת ארוכים מהביאם הנה אבל במקום הנו' יראה הוואה איך כלם נכחים וישירים למוצאי דעת, ופללתי כי מהשענו גם על דבר ר' אבא שזכרנו כתב שם על הראשון מחמשת חלקי המשנה קרוב ללשונו הנו' היינו כשיאמר האחד כך קבלתי אין משיבין עליו ומכללא לדעתי נראה כי מאמר ר' אליעזר פ' הנהנקהו בין הוקן ממרא אפילו הוא אמר מפי השמועה והסנהדרין אומרים כך נראה בעינינו נהרג, וכן הלכה שלא ירבו מחלוקת בישראל שמועה זו לוקן ממרא לא מסיני תפטר אלא מרבותיו. כמו שבאר הרם ז"ל בה' ממרים סוף פ"ד, וכן משמע בנמרא המביאה שם לענין זה

דברי עקביא בן מהללאל לבנו במס' עריות הוזר בך מארבעה דברים וכו' שאני שמעתי מפי מרובים ואתה מפי יהוד דהיינו אלופים רבים שהורונו מאימד הדעת אשר על כן יאות אנגלי לתפוש את בעל הסמ"ג שהביא בלאוין ר"ז את מאמר ר' אליעזר הנז' כך שמעתי דנראה אפילו מסיני, עם היות לפניו באור הר"ם הנז' אשר גם פעמים רבות ידעו לבו למורה צדק כי לשיעמיה קשיא הלכתא דר' אבא פ' השל הנז' מהלכתא זו דנהנקין לר' אליעזר. אך נתנה ראש לרמבם ז"ל ונזכור בו אהר הדברים והאמת אשר נהג בפירוש המשנה כאמור קטר לו אבן יקרה זו במשבצתה ההוגנת רצוני בידו ההוקה ה' ממרים פ"א שכתב ז"ל. דברי הקבלה אין בהם מחלוקת לעולם וכל מה שהמצא בו מחלוקת בידוע שאינו קבלה ממש רבנו ובוה אין עליו השגה לא מראב"ד ולא מרמב"ן בדברו על זה הדרך' לענין העקר הראשון והשני אשר הניח רמב"ם בסמ"ק שלו ולא משום חכם וזולתם שאם כן היה זכרונו ראוי להמצא על ה' ממרים הנז' בנמוקי הגאון קארו והנה אין שם איש, אדרבא הר"ד ישועה הלוי בהליכות עולם לו פ"א הביא את דברי הר"ם הנז' ליציב ונכון בין יתר דרכי הגמרא המפורסמים לנו, וכן ראב"ד הלוי בתחלת ספר קבלתו קבע נוה מסמרות ככל הנראה ממנו, גם מבאור רש"י ודבור הוס' פ' השל נראה אמתת זה על ההיא דאר' שמעון נקבות מצרי ואדומי מותרות מיד אמרו לו חכמים אם הלכה נקבל ופרש"י אם הלכה שמעת מרבותיך ע' כ' דמשמע אפילו אינה מסיני, והתוספת כתבו ז"ל: הלכה אני אומר לאו הלכה מסיני קאמר דא"כ אמאי פליג עליה ר' יהודה אלא הכי קאמר כך קבלתי מרבותי ע"כ אלמא בהל"מ לויא מאן רפליג, וכן יקויים מדברי רבינו שם על מאמר ר' אבא שזכרנו. ואתה תחזה כי ארכו ונצמו (גם הר"ד ישועה הלוי בספרו הנז' שער ג' פ"א הביא דברי הוספת הנז' וקיים אותם) אשר על כן בעיני יפלא אך מהר"רי קארו שאחת מכוונות נמיקו על ספרי הר"ם הוא להודיע ג"כ איזה מקום נוגת ההלכות בדברי רבותינו וללמד עליהן זכות שבקיה עתה בריש ה' ממרים הנז' לשפר ארג שפתיה כי בפנה הגדולה הזאת הפסיע פסיעה גסה נוטלת מאור עיני הקורא אשר הערוג נשפו לדעת זו לרבינו מנין והלא יכול היה להביא ג"כ עורתה לו האחרונים יקודי סגלה שזכרנו ולכל הפנים הכלל שהצענו יציב ומהיכן כי האמנה כל מחלוקתם ז"ל, ורבו כמו רבו, אינן ח"ו בעקרים המקובלים רק בענפים והולדותיהם שחכם זה דינם מתיחסים לאיזה מן השרשים הנזכרים וזה לא יודע לו, או במיני דרושים אחרים אשר נקבו מאת ראב"ד הלוי והר"ם והר"י איש על מקומו הנז' בהוכחות ומופתים יזהירו כוונה הרקיע אבל ההלכות מסיני ודאי שאין על אדותם אצל רבותינו מחלוקת גם מדי הוותנו בעקר זה לא נחול מלזכור דבר מתיחס אליו אשר עכ"פ נצטרך לדיעתו במשך פרקינו אלה והוא שאין בשום אופן ליחס הלכה לכיני מאומד הדעת כאשר המצא לקצת האחרונים כפי' א' י"ב וי' ג לפנינו כי הנה האמדנא אף לפי האומרה עצמו חלוק בצד מה עליה כ"ש רבים זולתו אשר לא ידנו בה כמוהו והרי זה בלי ספק מין ממיני המחלוקת אשר בררנו התרחקה ממנה מלבד שכבר כתב הר"ם ז"ל הגדה. מדי דברי בענין קבלתנו הנה לתוספת הורה והורה אשר גם וולת זה ירבה לבעלה שפתי לא אכלא מהטיף בלתי ואת עליך אישי הקורא והתי לך הערה בעלמא כל עומת שבאה כי לפי מה שכתב החכם נצרי ציליאו ורדינו בבשרי בן הלכידים הקדמונים כאמר

עשירי פ"א גם חכמי האופיה המחוקקים את הרביעי דעורא הנכצא אצלם למושר באותיותיו הנם מודים ומכחיבים ספסרי עורא שם בכל פ"ד הכסר כאו לארנינו כשה דברים עתיקים ללמד את בני ישראל על פה קצתם בפרסים אל תסוסי הפעשים וקצתם לחכמי לב בסוד שיה והצנע ויהי בהשחכמה מעכנו אם להתרשלות כי ישבו והסירום מלבם כאסרו ותשכח תורת אלקך אם מרוחק הצרות והנלוות אשר הכסוסי, האלקים בחסדו חזר וכסרם לעורא ברוח הקדש לחדש ידיעתם בישראל אך בפשט הראשון אשר זכרנו והנה מבחינת החלקק הלמודים ואופניקים כאסור כי זה לאלה בפרקים וזה לאלה בסתר יחשב אצל הבשכילים בהם שהדברים הנו' אשר נספרו הלא הכה הקבלה המתחמת לחלק הפעשי שהיא רצויה לחדוע אל הכל והפתחם לחלק העיוני אשר יאית להכתיק עלי' בוד כן הדברים מקשויבים כלם עכ"פ שום לטובה בלי פליליה אנשיות ובלו כחלוקת גם קרוב לה כתב החכם הקדפן ונדול אצלם אורינינו בפרשו לאנרות ראש שלחיהם כרייק דבריו אל הרומיים פ"ג שנפסרו אל אמות היהודים דברים מאת האלוק, וזה דבר אורינינו תמצאנו בשמו גם שם לצלאו, ועתה יראה כל כבן עם תלמיד עד מה הקראים אנשי בינדות ראויים לתוכחה כנולה וחסת כלך מלאני מית כי גם אשר לא פבני ישראל הכה וקיטתה בדינו .

והבא לחלוק בטיוב טעם אין מוניחין אותו אך שיהיה מסיני ושפתים ישיג, לךך אל ימדר להאמינו כי לא מפי שום אחרון אנו חיין כמקובל ממשה רק מפי רבותינו חלקם בחיים כמו שזכרנו . אולם הערתנו זאת תהי לפקדון בלב כל חכם לב עד בוא תבואתה . ונשוב אל המונח הכללי שהוצע ראשונה ונאמר כי בענינים אשר דברינו אלה סובבים על קשבם יתאמת לנו איך הפרט שבו נחלקו ר' אליעזר ור' פק' דר"ה אם בתשרי או בניסן נברא העולם לא היתה עליו אצל שום אחד מהם הלכה מסיני כ"ש נראותנו אותם מתאמצים להוכיח צדק דעתם מן הכתובים וזה לעמת זה או סתם תלמודנו בעדו סותר ראיותיו של חברו במה שיראה להם פנים לכונה אחרת גם תלמוד הדבר מענינו כי תראה איש איש מהם נקיט ואויל כי רוכלא מחרואו של דברים מתחלבנים נברא העולם, נולדו אבות, מתו אבות, נפקדו אמהות, יצא יוסף מבית אסורי' ואחרים מלבד אלה, אשר להיות כלם או רובם ככלם, דרושים בלתי מתיחסים למצות או דינים שיעשם האדם והי, לא ידומה בשום אופן דסיני (פה קדוש וברוך) שדי עליהו הלכות בכרי, ותדין איפוא כי כלם סברות לבם הנה, וכמו סברות בעלמא לא דברי קבלה תראה את הבאים אחריהם מכריעים את הרעת האחד על המתחלף לו כמו שזכור על התקופות בפרק זה ועל זמן הבריאה בפ"ג שלפנינו, וכזה נ"ב מה שתמצא בין שמואל ור' אדא מחלוקת במדת השנה והקופותיה כי כן דר'ם ו'ל פ"ט מה' ק"ה אחרי הצינו שנפל כ"כ חלוקי דעות הן לחכמי ישראל הן לחכמי האומות כתב דעת שמואל שם במחיצה לעצמו ודעת ר"א בפי שאחריו כמבואר לו באורך, וזה לאות על ידך שאין גם אהר מדעותם להם הלכה מקרם, והנה עוד יתברר לך כי אמנם דעת

וספרי יתבאר כל מה שהעתיקו איש מאיש מפי משה רבנו ובסמוך נמצא מחברי הגמרא סוף המעתיקי' תורה שבע"פ ובכל זאת אין עליו פוצה פה להשיג, אדרבא שתוקת כל נותן בקולו הודאה ודור' הלוי בפרט קיים את דבריו בחבורו הנו' סוף פ"א באופן שההלכה אשר לא תמצאנה הרותה על לחות רו"ל כאמור כל מיחס אותה לסיני נראה היותו כמתנבא מה שלא שמע הלילה וכפי מה שעל הכתב נאמר בפירוש מאת החור' אשר שם וגם כן בלי ספק כל אמרת אלוק מסיני היא צרופה ודאית בעצמה ולא ניחם אליו דבר משקול הדעת, כנרמו גם כן באמרו יח' ישמע העם בדברי עמך, וכבר דקדקו ו'ל, אף על דברי החכמה ובארו האי דר' פלוני לאו בפירוש אתמר אלא מכללא, על כן אם תמצא לאיזה אחרון יחסו דבר לסיני אשר לא התברר בגמרא השתרושו ממנו, אלא שנראה כי כן עמד הוא ויפלל אם זה דברו תורני אפשר שיתקבל כדברי פי החכם הן

והבא לחלוק בטיוב טעם אין מוניחין אותו אך שיהיה מסיני ושפתים ישיג, לךך אל ימדר להאמינו כי לא מפי שום אחרון אנו חיין כמקובל ממשה רק מפי רבותינו חלקם בחיים כמו שזכרנו . אולם הערתנו זאת תהי לפקדון בלב כל חכם לב עד בוא תבואתה . ונשוב אל המונח הכללי שהוצע ראשונה ונאמר כי בענינים אשר דברינו אלה סובבים על קשבם יתאמת לנו איך הפרט שבו נחלקו ר' אליעזר ור' פק' דר"ה אם בתשרי או בניסן נברא העולם לא היתה עליו אצל שום אחד מהם הלכה מסיני כ"ש נראותנו אותם מתאמצים להוכיח צדק דעתם מן הכתובים וזה לעמת זה או סתם תלמודנו בעדו סותר ראיותיו של חברו במה שיראה להם פנים לכונה אחרת גם תלמוד הדבר מענינו כי תראה איש איש מהם נקיט ואויל כי רוכלא מחרואו של דברים מתחלבנים נברא העולם, נולדו אבות, מתו אבות, נפקדו אמהות, יצא יוסף מבית אסורי' ואחרים מלבד אלה, אשר להיות כלם או רובם ככלם, דרושים בלתי מתיחסים למצות או דינים שיעשם האדם והי, לא ידומה בשום אופן דסיני (פה קדוש וברוך) שדי עליהו הלכות בכרי, ותדין איפוא כי כלם סברות לבם הנה, וכמו סברות בעלמא לא דברי קבלה תראה את הבאים אחריהם מכריעים את הרעת האחד על המתחלף לו כמו שזכור על התקופות בפרק זה ועל זמן הבריאה בפ"ג שלפנינו, וכזה נ"ב מה שתמצא בין שמואל ור' אדא מחלוקת במדת השנה והקופותיה כי כן דר'ם ו'ל פ"ט מה' ק"ה אחרי הצינו שנפל כ"כ חלוקי דעות הן לחכמי ישראל הן לחכמי האומות כתב דעת שמואל שם במחיצה לעצמו ודעת ר"א בפי שאחריו כמבואר לו באורך, וזה לאות על ידך שאין גם אהר מדעותם להם הלכה מקרם, והנה עוד יתברר לך כי אמנם דעת

הגדה ב' לא נמנעתי כרביא את לשון הר"ם הנזכר בעמוד ראיה על היות השתנות דברי האפוראים האלה כחלוקת יען שפנתי אופרים כי שמואל לא כוון לחלוק רק להרחיב השמעות אומים להמין, בעין התגלות ראב"ע עליו פר' החדש, אפס לבי מהם עם זה. כי הנה כדבר הר"ם שם פרק ט' חכצא טנש בין יתר האיכות מהלוקה זו מסורסת, וכנראה ברור מדברי הנשיא כאמר ג' שער א' באפרו כי חכמי הורו יאמינו אך השנה שם"ה יום ויתר מרביע חכמי יון פחות מרביע, ומלפני חכמת החזיון שם"ה ורביע, אשר ע"ב סוף שער ב' כאמר ג' כתב ה"ל רבותינו נתנו לני בימי השנה שתי בכורת, האחת לדעת מלכדי החכמה האופרים שם"ה ורביע שלם וזוהי תקופת שמואל, והשנית לדעת המדקדקים שאפרו פחות מרביע וזוהי תקופת ר"א ולא זכרו את הדעת השלישי כי לכל הפנים היא אפס וזהו, וכן כמ"ג עש"מ"ו והאפורי סכ"ד יחכו דעת זה לשמואל עם היותו בטל אצל המבחינים כנראה. מה בנוף הפרק, הוא עוד הכצא בה על השכינית פ"ג דבר הנשיא ז"ל כי דבר שמואל בטולרות כ"ט ז"ב הש"כ הוא דעת הפרסמים, וכן כדברי רא"ש פ"ט הט' סאתר הכצא מחלוקת בין חכמי יון ופרס במדת השנה, וידענו כי הויני יאפרו פחות מרביע, ויבן אך הפרסמים הם האיכרים שם"ה ורביע, ועם היות שתי הדעות האלה להם על המולרות ועל התקופות בטולרות לפי האמת כאפור. הכברא נותנת כי שמואל אשר נדל ביניהם למדם מהם, כי הנה מן האפורי ב' הפיעלים לשמואל בזמן ר' ואסיה הוה, עם שאו היה מולך אנטונין פיאום קיסר רומי הנדע לידה רבי בסם' האילוי ס"א, הלא במדינות הצפוני' בבבל נהרדעא פוכבדיחא ודכתייהו כסורותיו וכולדותיו של כר שמואל, היו חתת שבור מלכא אשר כפרס"י פ' יש נחלין וכמה דוכתי סלך פרס היה, ומצט"ב ב' חלק א"ל שבור מלכא לשמואל אפריתו דמשח אתי על חסרא אשדר ליה כוסא ברקא א"ל סוסיא [צ"ל חסרא] בר חיוור נווני מי אית לך, ופירש"י חיוור בלשון פרס מאה, ופרק החליל שמואל היה מטייל קמיה דשבור מלכא בחכמיא מוני חסרא, ופ' אלו הן מנלחין א"ל שבור מלכא לשמואל חתי לי רלא קטלית יהודאח מן עלם, ואשר חכצא גם מן שבור מלכא בימי ר' יוסף ס"ק דבתרא וימי רבא בתענית ס"ג וזבחים פרק דם חטאת, האחרונים מאד לשמואל, הלא חתום זה לאשר כל מלך פרס לבד משמו הפרסי. כאונדור שמוכר בככך, היה מתואר מן כמו ציטאר אבנכטס קיסר רומי, או להייהם כשוהמים בשם ההוא. וכבר כתב הנשיא שער ט' מאמר ג' והחכם זכור בספרו, מן חעבור פ"ח, כי תחלת מלכות הישפעאלים אשר תפשוהו סיד אונדור הפרסי היה בשנת ד' אלפים שם"ב כנראה נ"כ בזבחים ס"ב שוה אונדור חייה בימי הונא בר נתן עמיתו של רב אשר סביב לימים ההמה, ושמואל הנמצא בימי רבי הנו' תראה מקבלת הראב"ד והכוורי מאמר ג' וזילתם מן הכותבים ומן חבור הכשנה היותו לפני תום אלף הרביעי, זה הכלל שמואל אשר בלכוד החצינית כהכונה הרפואה יולד על ברכי חכמי פרס ונמ אבלט מידע שלו פ' מי שחושך היה מהם לא יחק אצל בעל סלילה לדך שרדף

את דרכם בשתי הדעות המכרות, ולזה לא צדק אצלי הנשיא הנו' כאכרו בפרקו הנו' כי שמואל הסקצר בסולדות לא אמר כן רק לדעת הפרטים וכבניו את דבריהם, ולזה לא כבורא ליה, כי פרסיום סאן דכר שפיהו ולכה זה יצב נבולות עמים למספר בני ישראל, או לפה לא יאמר בהדיא זה דרכם כסל וזה דרכנו ולכל הפרטים אין אשמה לפר שמואל על זה כי בלבדו החצוניות כחכמי הניזם בדורותיו, את אשר ראה הניז, באופן שיאות לשיטת האכינו כל כה שאמר בשני הרדושים הנו' לציב וכיהין. האולם סוף דבר לא אהעצם בה, גם שבה אני שגדן את שמואל הגדול בהכבתי לכה זכות כדבר הראב"ע הנו' כ"ש בראותי לדברי הנשיא בפרקו הנו' כי גם איכארכאש נעשה כניגור למלכדי החכמה הנוכחים באכרו שהיו עושים כן להקל הלכדי, דיקא נכי זה הארם כלכדי החכמה, אך אין בנוס מהדורות כי הר"ם הנו' יתד החכמים אשר נקבו בשמרת שמו הפרש הדברים לשני האמוראים מחלוקת נבירה כאמור, ולכל הפנים בפראת הנסין התדע כי זה מהליכות העולם שהיו הקדמונים כציהים ואיכרים דבר כטל או פנים באופן מה לסבה מועילה בהסין וברב הויכס המצאנו נשאר קים אף להרב כן הפשטילים וגם אם שאכר כהם כן האחרונים לדעת ולהודיע האמת ימצא בו כי המורגל עשה רושם יקשה להוציאנו החיצה קרוב למה שזכור עד על החשיית פ"ג *

מטר ומנהגנו אהריה, והר"ר לוי נ' הביב בתשובה קמ"ו דף ר"ע אחרי שומו לוח מדיע תקופת ר"א באר הייב כתב וז"ל עם המצא ג"כ לוח מיוסר לתקופת מר שמואל לכ"ח שנה וחזור חלילה לא ראיתי לכותבו, כי הוא בנוי על השבון תקופה החמה וחדשיה לאומות, לא כאלה חלק יעקב רק בתקופת ר"א ואמנה לא מבעיא כי דעת שמואל הנו' אינו מסיני, אלא אפילו דעת ר"א שעל פי מדותי' הפסחו שב באמת אל נטון באביב והג הסכות באסקף, ושנות החמ' וחדשי הירח שהונו בסוף כל מהזור בלי הוספת ומגרעת, עד שהוא מתואר כאחד מיסודי

קביעותינו כמו שזכרתי עליו מקרוב את דבר הנשיא הנוכר שעל תקופתו נבנה סוד העבור וכזה התקיים ג"כ מן האפודי בפ' הנו' ומן הר"א זכות בפ"ח וכל הדוברים בענינים אלו, אינו בלי ספק מסיני כיון שהוא דבר הבא במהלוק' כאמור, ומצורף לזה תדע כמו שיתברר לפנינו פ"ד כי יסודו ואמתו אינו אלא כפי המהלך השוה האמצעי למאורות, וכבר התבאר כי תקופת ניסן האמתית קודמת לו בשני ימים כפי המובן מדברי הראב"ע פרשת תשא וכמו שכתב רמב"ם סוף פ"ו מה' ק"ה, ולשון הזכות על כך בפרקו הנו' הוא זה תקופת ר"א שהיא בצעא כל מהזורנו מתוקן עליה אי"פ שהיא כפי המהלך האמצעי, ובראש טלה תקדם האמתית על האמצעית כמו שני ימים וההפך בראש מאונים, אבל בראש סרמץ וגרי הם שוים, ע"כ, ועם שהחכם כוזרי מאמר ר' סי' כ"ב כתב עליה אך זה החשבון שבצעא מסכים לכיון האצטננין אל בתאני כבר הודעתך בפ"ח דף קל"ב כפי מה שאונדך ג"כ תשמענה דבר התוכנים כלם, והרוצה יראנו ברור לסמוטיאו חנם נוצרי בספרו האחרון פ"א כי באמת זה חשבון ר"א מסכים לכיון תלמי כמו שחשבון מר שמואל נמצא שוה לאותו של ציסארו אך לא אל לוחות אלבתאני. כי אדרבא מיהם ומלוחות המלך אלפונסו אשר הוברו מאות שנים אחריו התבאר שגם תלמי לא עמד על האמתית בעצם וכי היא קודמת לו כמו שזכרנו. וא"כ אפוא יהי נראה מן הדין לחשוב כי בני יששכר בומן הנביאים אשר תמיד כפי מצות התורה היו מהשבין את המולדות אהר הראיה הנבייה על האמתית לא נפלו גם בתקופות מן התוכנים האלה, ושעל אודותם ג"כ היו מהשבין אחריו. אולם עת לחפזן זה בסמוך, ולא נסור עתה מהמשך אהר הר"ם שכתב סוף פ"ו כי לדעתו היו הסנהדרין סומכין על חשבון תקופת ר"א ולא נבדיל בין זמן הסנהדרין שהיו בימי בית שני לתחת הנביאים אשר זכרנו, והנה לכל הפנים נראה שיש להרהר אחר דברי הר"ם הנו' אך היתה כלה זו של תקופת ר"א עלובה היינו בהופתה, כי בקצה

שבחה מהיות הסנהדרין סומכין עליה גור אומר שי"פ הדברים המבוארי' באיצטגנינות (אשר בגורה שוה אם מנביא אם מגוי נאמרו הגדיל סוף פי"ז לספר בשבחה) אינה נוגעת באמת רק לעד תקופת שמואל י וכי אמנה אמתית ניסן קודמת לה, הלא זה יורה היותו מאמין בהחלט כי השבונה וכן הנלדה אליה בענין העבור לא מסיני המה כפי מה שזכור עוד על אמרותיו בפ"ז לפנינו י יהי מה מן הדברים האלה יעלה לנו בתחלה כי השיען השבון התקופה לעת כיום על דעת ר"א היא הסכמת חכמים לא מסורת, שכן תמצא ברוש העבור כרבעינן למימר קמן פ"ה הסכמת רבנן אשר בלי ספק לא מסיני נאמרו. ובאמת שכלן מתאימות להתהלל וזו בפרט נאותה מאד כי מלבד שיקלו בה מעלינו דיוקי האמתית דלאו כ"ע גמירי להו כמו שמסדרי החשבון הקלו ג"כ במולדות להעתיק אותם מן האמתית אל השוה ככל אשר נזכר עוד בפ"ד הנה היא כפי הבנותה על המהלך השוה קודמת לעולם (דלא נתקופת שמואל) לחג הפסח באופן שהוא בא תמיד באביב וזה מספיק במצות תורתנו בלי שנחוש אם האמהית הנוכרת קודמת לו גם שני ימים יותר אשר לא יהנו לנו במכוון ולא יוסיפו י אך זה מקום העיון הנו' אשר אמנה אין עוד המלט ממנו, כי הנה מהנחתנו שתקופת ר"א אינה מסיני נראה שימשך כי כן לכ"ע סדר העבור כלו הנהוג לנו אינו אלא הסכמת חכמה מאשר לא נוכל עתה ללכת בתקופת הראיה כימי קדם, הלא תולדה זו יאות לקיים אותה מסברא כי הפרט למד על הכלל וג"כ מהכרח כי להיות חשבון תקופה זו אחר מיסודי העבור ובלתו לא יגמר המבוקש בו מאתנו אין ספק שאם תראה אותו לוקח משולי הבנין ימצא גם הכל נופל מהלכה אל הסכמה על כרחינו, והנה יעזור כמו כן לזה מה שנמצא פ"ק דר"ה מחלוקת שהוא תנא בענין החדשים מלאים וחסרים על ר' שמעיה אשר אמר כי חג השבועות יבא פעמים בה' בסיון ופעמים בו' ופעמים בו' בבאור רש"י ז"ל שמה המוכיח גם הוא היות נושא העבור להם ז"ל הסכמה בהחלט לא סדר מקובל ממשד רבנו, אך נשוב אל מר שמואל ונאמר כי מלשון דבריו בתקופות הנו' יתאמת לנו כמו כן שהנמצא לר' אליעזר בששי מפרקיו אך ימות החמה שס"ה ורביעי אשר מזה נמשך לו שם היות ראשית כל תקופה באחד מארבעת רבעי היום וכי המחזור גדול לחמה הוא בכ"ח שנה והקטן בארבע, וכן הנמצא לו פ"ג יכ"א ר"ד יתרים ימי החמה על ימות הלבנה אשר כל זה לו כי הולך הוא לשבתו במדת השנה הנוכרת בלי ספק לא כהלכות מסיני נתבס לנו, שהרי כל אלה הדברים כמבואר פ"ט מה' ק"ה ומן האפוריפכ"ד ומכל המחברים בזה הרוש הם על סגנון שמואל הנו' גם באמת תאמר כי הוא שמואל האחרון לקדם הימנו, וכבר זכרנו היות דעת ר"א לכ"ע עולה על גביהם כשמין הטוב על המים, ועם ההנצלות ראב"ע בפרשת החדש על מר שמואל יקובל שלא היו דבריו ההם רק אל המוני הארץ כ"ש נקבלהו לזכות ר' אליעזר המוחזק לחכם ממנו, ושבח אני כי טרם עברך מזה תקרא מה שכתבתי בסוף הראשונ' מי"ג תשובותי אשר בקצה חבורי זה על מדת המילדות גם לר' אליעזר הנראה שוה לדבר שמואל והשבות אל לבך גם לכל האופנים תכיר מזה ולענין נדרש לנו שימיהו כחותם על לבך שחכמינו בפ"י כיצד מעברין ופ"ק דתענית וכמה דוכתי אשר זכרנו למעלה מאמר א' פ"ג לכתחלה ובהשכל החזיקו לענין מדת השנה ותקופות על כל המתחכם להמון בדרך התנא ר' אליעזר והאמורא שמואל הנוכרים עם הודע אליהם בחלשת זה הדעת מה שלא נעלם כאמור מעין כל חכם הואיל וראו שכבר החל להתפרסם בעמי הארץ, כי כן היה מוחזק אף בא"ה ע"פ ציסאר אבנוסס כמו

שכתבנו בספר ס"מ וגם זה למעלה ולא רצו לנשות ממנו כהולכים לטבת גורתם המשובצת לענין המנהגות בפסחים ס"ד אל ישנה האדם מפני המהלוקת הלא עוד תראה ש"ב לפנינו דבור תוספת וש"ג לשון רש"י מדברי הו"ל בפרקי ר"א ובפ' כיצד מערבין הגז' על היות כל תקופה חלה לעולם באחד מארבעת רבעי היום מה שודאי לא יכון לדעת ר"א המאושר רק לדעת שמואל הנוכר לעילא, כי עם היות זה בלתי נכון בעצמו כיון שקנה לו שם ואין בו הפסד תורני העלימו עיניהם מן הפגם שבו ולא סרו מדרוף את דרכו כמו שזכרנו, ועל פי הדבר אשר נתב הרב המורה ח"ב פמ"ו כי מן האיש האחד תלקח ראיה על כל אישי המין הלא תשפוט כי גם דברים אחרים במתיחס לעבור נמצאו בפרקי דר"א הנוכר אשר עם היותם אמתיים לא כהלכות מסיני אבל כפי דעתו כתבם לנו ובפרט יש לך להאמין זה במאי דפסיק ותני ראש פ"ו שהמאורות נבראו בכ"ח באלול המכוון אל האמור בשמו בבריאת של מ"ט מדות שהעולם נברא כ"ה בו דאורא בהו לטעמיה על אודות מהלקתו שזכרנו בזה הפרק. והנה עוד מצט' תמצא לפנינו פ"ג את כל ההיים המהלכים ביום למעלה מחשמש עם בר פלוגתיה ר' יהושעי, ואתה קורא משכיל גם מזה אל הנח ידך מהקיש אל דברים אלקיים נמצאו לו שמה ובפרט עוד בפ"ח ופ"ט לפנינו תראה נטייתם ז"ל מדבריו במה שאמרו כ"ד שעי מכסי סדרי וכולי דלא כפר"א שמונה שמונה. והשבות כמו כן אל לבבך כי אף השנוי מר"י בס"ע הוא גם הוא לא כנמסר מסיני כתב אותו אבל כמחודש מהנמתו ופלילתו אשר אמנה אם כי רבה היא ראה ראינו שלא נמנעו רבים ונכבדים מן האדורונים ואף מן הקטנים להלוק עליה כמו שכתבנו בפ"ד מן הספר, גם לענין זה תרע ותשכיל כי כל החשבונו' הונוכרי' בגמרא ומדרשים בכל המתיחס לשלשלת הומונים ומקריהן המדוקדקת אבל כנמשכ' אחרי ר' יוסי בס"ע אשר יצא ראשונה להעלותם על ספר וכאוספים את שפתיה כל עומת שהוא בהיותו מוחוק אצלם למשכיל על דבר ומעלה מכל הלקיו את הכלל הנאות לפי העין האפשר לנו, הלא תראה בפ"ק דמס' האלילים אמרם ז"ל הרי מאן דלא ידע כמה שני בשבוע לישיליה לתנא דס"ע וניספי חרא וכולי ובסמוך אי פיעי תנא לישיליה לספרא ואי פיעי ספרא לישיליה לתנא דס"ע וכולי הרי שיחסו לו המחקר הוה כלו ותוצאתו כאשר עוד נדבר על אלה בפ"ד לפנינו והנאני שכן לדידי חוי לי אל הר"ר לוי ק' חביב השובות קמ"ו דף ר"ד וז"ל ההקדמה החמישית היא מבוארת מן השכל שכל החשבונות הגז' פ"ק דמס' האלילים כגון שיצ"מ היתה שנת בתמ"ח וכן כל יתר הסכים האמורים שם אינם קבלה אבל ראוי לנו לבאר את כלם או רובם מהכרה הכתובים כמו שנמנה שנות אדם עד הולד בנו ושנות בנו עד הולד בן בנו ונחבר הכל עד שתצא לנו השנה הנדרשה. ועל זה הדרך פרש"י בסוגיא ההיא את כל החשבונות הכתובים שמה צ"ב, וכן עוד בסמוך אחרי הוכיחו כי מנין ס"ע הוא למולד וי"ד יום ברוא אלקים אדם לא למולד בהר"ר של תהו אשר יקיים כי גם בזה נמשכו רבוהינו אחריו וכמו כן בכל וולת זה המתיחס לחשבונות אלו, ועוד נדבר על הבהינה הוואת השנית פי"ב ועל השנית פי"ג, גם שם יתברר כי כן הגאונים רבינו סעדיה ורבינו האי וכל אנשי המורה מונים לסימן וי"ד הנוכר לא לבהר"ד אשר לא הווחק אצלם מאומה, והנה לבי ראה לבלתי אמינע מהגיד לך קורא נבון כי כבר הרגשתי היות ראוי לי להוש' פן שחוק למשכילים אהיה מדי הרביתי בפרק הוה ראיות בלתי צריכות, היות המהלוקות שזכרנו תלויות בסברא כאמור לא בהלכה מקדם, וכן יקרה אלי גם בקצת פרקים

לפנינו, ומי חכם הנל יגע להוכיח אור השמש והוא כחתך יוצא מחופתו על הארץ, אבל עוד תראה כי בגלל ההשגות שזכרנו על קצת דברי אשר הערותי אליהם בזה פרק ראשון מאמר א' נמקדה החכם רמב"ם ז"ל גם אני קראני, שעל כיוצא בזה נתב בעקר הראשון מן הסמ"ק שלו וכן בפרושו לתוספות' רננו ספר רפואות שהביא בבאור המשנה סוף פ' מקום שנהגו איך שניאות הוולת הכרחוהו להארץ במה שהרבי ג"כ נראה תוספות על דרך אמרם ז"ל בהחולץ וכמה דוכתי כאן שנה רבי משנה שאינה צריכה להוציא מלב המתנגדים וכולי, אולם הערתנו זאת חספיק עד אשר בעזרת שדי נגיע אל המקומות אשר גם מעצמך אישי הקורא תבין את פרטיה.

כונת הפרק' סימני המילדות והתקופות הנמצאים לדעת ר' אליעזר ור' יהושע לא מאתם הונחו וכן רבים מן המחשבים לדעת שמואל ורב אדא, אבל מן האחרונים נאמרו, והתעכב מולד הירח מפני נדפחה כדבר הנשיא והסמ"ק ו"ן שועיף הוא טעם כדומה ובלתי הנין, ודבור חוספות ע"ז וחשנה גם על טעם שהוא בלי מלח התברר אף מאלה כי חשבון המילדות יסוד מן המאחר אל הקדם לפי סך השנים המיחד לוי.

פרק ב. ואמנה עורנו מדברים במחלוקת הנזכרות ראינו כי טוב ג"כ להתעורר על דבר יאות להודיע בסימנים והשעמים אשר נתנו מאת האחרונים לדעת בעליהם שזכרנו, וזה כי אתה לא תמצא בשום מקום לא לר' אליעזר ולא לר' יהושע שיאמרו הם עצמם מולד ניסן ותקופתו או מולד תשרי ותקופתו היה ביום ושעה וחלקים כך. גם שמואל ור"א לא באו אלא פרטי פרטות הנמצאים על אודותם האחרונים בענינות אלה. כי התנאים הנזכרים לא דברו אלא על זמן הבריאה בכלל והאמוראים על מדת שנת החמה אבל הבאים אחריהם ברצותם לחת כפי סך השנים הנהוג לנו החלות לחשבונם בסימן כ"ט י"ב תשצ"ג. עמדו וראו כי לפי דרכם זה תקופת ניסן היתה בהחלת ליל ד' ותקופת תשרי יום ד' ג' שעות. ומולד ניסן ליל ד' פ' שעות תרמ"ב חלקים ומולד תשרי יום ו' סוף שעה י"ד ועל כן הראם נוהגים את הלשון הזה בכל הנמצא לרמב"ם בהלכותיו היינו לפי חשבון זה יהיה כך ולפי חשבון זה כך כדבר בלתי אמור מאת ראשי המחלוקת אבל כי לפי דרך המחשבים יהיו בון ובוה. ובהתאמת לנו שלא החכמים הנו' עצמם מסרו את הסימנים ההם אבל השבש מן האחרונים כפי הנדרש לסכום השנים הנהוג אצלנו יתברר ג"כ שהטעם הנמצא בענינים אל רבנים שונים כמו הנשיא בספרו מן העבור מאמר ג' שער ד' סמ"ג בעשאין מ"ז ווולתם על התעכב המולד אחר תקופת ניסן לר' יהושע או אחרי תקופת תשרי לר' אליעזר יען חפרה הלבנה ושהתה בנויפתה על חטא הקטרוג שזכרו ז"ל בשנועות פ"א אין ספק שלא תמצאנו בשום מקום מן הגמרא. אבל היא סברא מדומה לאיזה-מקדומי האחרונים אשר נשאה חן גם בעיני קצת בני גילו עם כי רבותנו באגדתם הנזכרת מעולם לא טנו אליה והאמת יש לתמוה על אדירים האלה איך דבר שכתוב לתהלתנו כי היא חכמתכם ונומר חשבו הרמזים אשר הם ז"ל המציאות

לענינים זולתיים כמו שזכרנו בס"ו מפרקי הספר רף ע"ח כמעשיים אמיתיים ובעלי כח לגרום עובד הלבנה בפועל, עד שהחכם נ' שועיף האוחז את דרכם כתב בפרשת ויקהל וז"ל. לפי הפשט בעון הלבנה שקטרגה נענשה ונתמעטה עד זמן המשיח שיהיה אורה כאור החמה שם הדבר פשט גמור עם כי כתוב הדר הוא נדרו ונגד חבריו הנו' עושה שלום במדומיו שאין תחרות בצבא השמים מלבד כי בב"ר' נמצא מדרש מתחלק למאמר הגמרא הנוכרת והוא אמרם כי סבת חסרונה היתה שנכנסה לתחים השמש, ובששי מפרקי ר' אליעזר וכן בוהר בראשית פסוק הוי מאורות יחכו החטא לשניהם כאחד באמרו נכנס תחרות ביניהם זה אמר לזה וזה לזה אני גדול ממך מה עשה הקב"ה הגדיל את האחד ומעט את האחד כעין מה שאמרו ג"כ בב"ר ג' על האור והחושך שהיו מדיינים זה עם זה עד שקבע הקב"ה לזה תחומו ביום ולזה תחומו בלילה אשר כל דבר כזה לרבותינו אינו על דעת שיאמן כפשוטו אבל הוא מליצה נאה שצ"ר בה כאלו היה כך וכך למען הגיע הקורא לאיזה כונה הוגנת והנה עוד אין ספק כי לדברי שלשת האחרונים הנו' והנלוים אליהם צריך שיחאמת על צבא השמים בקטרוגם שהם חיים משכילים ואתה עם כל מה שכתב המורה ח"ב פ"ה תמצא הן בין הפילוסופים הן בין נקובי ראשית חכמי הנוצרים לפי מה שזכר החכם הגדול אצלם אקווינו בראשון מדרושיו פרק ע' עקר ד' מחלוקת אשר עדין במקומה עומדת כי רבים אמרו שאין החוכמים רק אבנים אשיים או שהדבר בספק. והנה מאמרי ז"ל בירושלמי דר"ה ומדבר רבה י"ג ושיר רבה פסוק צאינה וראינה שהרקיע מים והכוכבים אש נוטים לדעת אלו גם הראית לדעת איך מהיות הוא שועיף הנוכר איש שותה כמים פשטי מדרשים כאלה לא נמנע אנב ארזיה מספות לו שוגג על משגה. כי אה המקרא הנו' של תוספות אור הלבנה אשר בהכרח אצל המשכיל אינו אומר אלא דרשני כדבר הרב המורה ח"ב פכ"ט שהוא משל על תשועת ישראל בימי חזקיהו הבינו ככתבו שיתעתד השתנות בטבעי צבאות השמים נגר אמרם ז"ל פ' חלק וכמה דוכתי אין בין העולם הזה לימות המשיח אלא שעבוד מלכות בלבד אשר מנח דבריהם אלה כתב הר"ם בראש הפרק האחרון מירו החזקה. אל יעלה על הלב כי בימות המשיח יבטל דבר ממנהגו של עולם, אך נשוב אל מאמר הקטרוג הנוכר ותוסיף עוד התפלא על האחרונים האלה כי החשוב אם ראשיתו האמור יובן כפי פשוטו הלא גם אחריתו הביאו עלי כפרה בהכרח יהיה כמותו ואיך איפוא יתנצל באמת אצל התופשים עלינו במיב טעם מעופניתא דלא מעליא כלפי דשמיא גם באמרנו כי בעל המאמר ממשל משלים הוא. אם אנהנו המפוארים לגוי שומר אמונים. יפתה לבנו תועות כאלה לדברי חכמינו, איך באמת ובהמים נשחוק להמון המשוררים כגוי אובר עצות לימים קדמונים על היותיהם שאילן תותים התארם מדם הללי זוג העוגבים הבליים, הנו"ה. דבר העוגבים פיראמו ומיטבו הוא לאוידיאו ברביעי ספסר השתנות דבר אפוללו, ועין דפני יתערה תמיד כאורה רענן לנחת ודפני בראשון פכנו.

רוח השמש וכיוצא באלה מן השעמים של תהו אשר רמו על פעולות הטבע עם כי האמנה לא חסרו אצלם מיחסים לכמו אלו פתרונים יתכנו, שא נא עינדך וראה כי החכם האמתי רמב"ם ז"ל עם כי התשובה הובאה מאת המפרש פ"ה מהקד"ח (אשר בלי ספק אם היא לו היתה בלבד לפי דעת השואל) וזכר את דבר הנויפה הנוכרת ובפרט למען יבאר בו ענין ומעטי את עצמך רומו בלגר למועט ותוספת אורה, הלא בחבורו המפואר אשר שם לפני בני ישראל כלם בהכמה החריש ממנו והנה להוכיחך

הפרט הוזה של פנימת הטעם הנו' עם ברור דברים אהדים אשר זכרנו לא יכבד עלינו להעתיק פה ברור של תוספת במס' ר"ה פ"א י וגם אתה קורא משכיל אל תקוץ באריכתו כי לשום ציטרא יהא לך אגר טב אם חשים אליו לנך י כתבו שם וזה לשונם לתקופות כר' אליעזר . ומונין מולד הלבנה והתקופה מאחד בתשרי י ור' יהושע מונה מניסן י ויש נפקותא רבא בדבר שמונין זה קודם למנין זה הצי שנה . והא דק"ל פ' כיצד מעברין דאין תקופת ניסן נופלת אלא באחד מארבעת רביעי היום אם התחלת היום וכולי היינו משום דהתם כולהי כר' יהושע דהניא בנריחא כותיה י ושמואל נמי סבר כר' יהושע . דלר' אליעזר בכ"ה באלול נברא העולם ולר' יהושע בכ"ה באדר היינו דכשנברא אדם בששי קדש את ההודש י וזה טעם למחשבי העבור לאחור שצירפו כל השעות והתפ"ה של כל המחזור מסימן ז"ט תרמ"ב פ' ז' ימים ט' שעות תרמ"ב חלקים . שרגליו לומר הטעם לפי שהיתה הלבנה נזופה על ידי שקטרגה ונהגה נזופה בעצמה ז"ט תרמ"ב י ולא מצינו טעם זה בשום מקום אלא זהו הטעם לפי שהמונה מבריאח עולם אינו מונה ר"ה עד יום ו' שבו נברא אדם ובשעה השיעית נצטוה כדאמרינן פ' אהר דיני ממונות ומסתמא או קדש את החדש , ומשקדשו על כרחך היה המולד ו' שעות קודם , דשית שעי מכסי סיהרא ונמצא המולד בתחלת שעה ט"ו דהיא השעה ג' של יום ו' , סימן ו"ד פ' המולד היה יום ו' סוף שעה י"ד י ומאחר שלא היה ר"ה עד יום ו' שאו קדש אדם את החדש נמצא שהעולם נברא כ"ה באלול , ואותה שנה של תהו שמונין היינו משום דיום אחד בשנה חשוב שנה וכשתדקדק על מולד ניסן של תהו [היינו תהו לר' אליעזר . דלר' יהושע הווי דישוב] שלפני תשרי דישוב שבו נברא אדם . הנמצא מולד ניסן ד"ט תרמ"ב שאתה צריך להטליך ב"ד תל"ח אחריו , ומולד תשרי דתהו שלפניו נמצא בהר"ד ולתקופה מניסן של תהו מנינן (היינו תהו לר' אליעזר , דלר' יהושע הווי דישוב נאמור) שהיתה התקופה בתחלת ליל ד' ונמצאת תקופת תשרי דישוב אחריו יום ד' ט"ו שעות כדאמרינן פ' כיצד מעברין אין בין תקופה לתקופה אלא צ' יום ושבע שעות ומחצה . נמצאו לשתי התקופות ט"ו שעות , ונמצא שקדמה תקופת תשרי אל המולד יום אחד וכ"ג שעות ותקופת ניסן נמצאת קודמת את המולד ז"ט תרמ"ב דלחצי שנה התקופה עודפת על המולד ה"י תרמ"ב פירוש ה' ימים י' שעות תרמ"ב חלקים . וכשתצרך ה"י תרמ"ב יום וכ"ג שעות הנו' עולה ז"ט תרמ"ב והרי עכשיו נהנינו למנות מתשרי של תהו כדפרישית דיום אחד בשנה חשוב שנה . ולתקופת ניסן מונין מולד תשרי בהר"ד וזקוקין להסיר ז"ט תרמ"ב , ודבר תימיה הוא במה נחלקו ר' אליעזר ור"י דהניא לקמן מונין לתקופה מניסן ולמולדות מתשרי , והלא היו יכולין לברר את הדבר דכ"ד שעי מכסי סיהרא בין עתיקא לחדתא כדאיתא פ"ק דשכין והם מרחיקים את המולד זה מזה ב"ד תל"ה כולי האי אין ראוי לשעות דאיך יטעו בשני ימים עכ"ל י הרי מדבורם זה שגם בפ' כיצד מברכין התבאר כי הנריחא וסוגית ההכמים דשמואל היא כר' יהושע דבניסן נברא העולם , וזה יועיל בפ' שלפנינו שלא מצינו טעם נופת הלבנה לשהייתה בשום מקום , כי בלי ספק נאמור בעלי התוספות לא ראינו היא ראייה . ושהסימנים הנו' ד"ט תרמ"ב , ו"ד , ובהר"ד , ודכותיהו לא מר' אליעזר ור' יהושע ולא משמואל נתנו רק ממחשבי העבור ככל אשר הצענו . ואולם אחרי שקבלנו עדותם על היות טעם השדיה הנו' תפל מבלי מלה נאמר כי במחילה מחדר גאונים אף טעמם פגום ביותר , וזה כי לברר ממה שמאמר הז"ל בתשיעה נצטוה היא אגדה

ביעלמא אשר אמנה המאמין פשמה לא יחשב לכופר, ואם אמרו נצטוו בכלל לא אמרו, כי אז בפרט פתאם לפתע ראה נוגה הירח ויגרש אותה, הלא יונח שכך תארוי השמע אהי לאונך את היוצא מפך, כי לטעמך אי אפשר היות זה בתוך השעה התשיעית או בסופה, דא"כ תצטרך כמו כן לומר על המולד המסויים בתחלה שש השעות היותו בתוך השעה השלישית ביום שהוא שעת פ"ו או בסופה ונמצא מולד בהר"ד בלתי צורך, שהרי בהכרח מולד אשתקד לפי זה היה מאוחר לרגע בהר"ד כשעור התרחק הראיה והקדוש בתשיעית מראשיתה י וא"ת כי הציווי על כלל המצות ופעולת הקדש היה ממש ברגע הראשון להשיעית למען ישוב צמצום שש השעות בסוף השעה השנייה ביום שהיא שעת ה"ד, הנה בתחלה יש לך להתבונן כי בחשבון מדויק נזה אשר רגע נמימריה ימיש בהר"ד ממקומו אין לקפח את הדלכה ולהזכיר תחלת השעה התשיעית במקום סוף השמינית הראוי כי הנה סכינא חריפא כורת בנהים וזה בלבד יספיק להחזיר בהר"ד לתהו ובהו, אף אם לא יצוייר בהר"ג או בהר"ד בהכרח, אחר זה תשיב אל לבך כי לאדם שפעלותיו כלם בומן נמשך לא ברגע קמן הוצרך במעשים האלה עת לכל הפך, ואפילו האמר שהכל נגמר בחלק של תהר"ף הלא נפגם בהר"ד כמו שזכרנו והקשה על הכל כי המאמר שזכרו משיה שעי דמיכסי סיהרא איננו הולם את המבוקש כהוגן, כי מולד השרי דישוב הנופל מכל צדיו אל וי"ד הוא כפי חשבון המולד השווה, ומאמר התכסות הירח קודם הראות הדושו ננו' יש לו להחשב כפי האמתי כנראה ברור מה' ק"ה ראש פ"ז, וכמבואר ג"כ מבעלי חשב האפוד פ"ו אשר בהשינו על הכוורי והר"ו הלוי בפרושם למאמר נולד קודם הצות כתב וו"ל י יש להפלא עליהם ו'ל איך לא השגיחו למולד האמתי בזה הענין כי האמנם הוא עיקר ויסוד לראיה וממנו יוגבל הזמן אשר תהיה הראיה אפשרית בכמהו, ע"כ י והנה בחדש תשרי פוק חזי כי האמתי קודם תמיד אל השווה בכמו עשר שעות כפי אשר בניסן השטה מתחלפת, כי לסבות ידועות בתכונה אשר זכרם האפודי פ"ה ופ"ו מספרו השווה יקדמהו. כמקרה החקופות ג"כ אשר בין השוות והאמתות יפול ההשתנות שזכרנו מדברי הר"א זכות בפר' הקודם לנו, וא"כ הנה שית שעי דמכסי סיהרא לאדם החלו עשר שעות קודם ה"ד ויונה ג"כ שיקדם בתשרי המולד השווה אל האמתי הלא תראה רמב"ם ז"ל כפי מה שהובאו דבריו מאת המפרש פ"ז מהלכות קדוש החדש שכתב בנאוורו למס' ראש השנה פ"ק וו"ל י הא דאמר ר' זורא אמר רב נחמן כ"ד שעי מכסי סיהרא לרידן שית מעתיקא ותמיני סרי מחדתא ולדידהו שית מחדתא ותמיני סרי מעתיקא. גם זה שאמר אבדה דר' שמלאי נולד קודם הצות וכולי לא נתברר אצלנו יפה, וכן אחרי התוכחו עליו כתב בסמך כללו של דבר הך מימרא קשיא לן טובא כי לפי הנראה אודא לשעמיה אשר כתב בה' ק"ה פ"א הלבנה נסחרת כמו יום אחר גם אחרי שהדבק השמש ותראה במערב (שהוא וכולי) בערב באופן כי לפי האמת אם הראיה היתה בתשיעית אין לצמצם המולד לסוף ה"ד וכי תימא אין לבעלי התוספת לבקש רק התישב דברי חו"ל, גם פתגם זה איננו נעשה, כי על כרהין המולד שזכרו נופל בתחלת שית שעי הוא לפי האמתי המשתנה פעמים בארוכה וכלי, אך זה של וי"ד הוא כפי השווה שכן אתה מונה ממנו לבהר"ד ולג"י תתע'ו עד סוף העולם על הסדר כמו שזכרנו למעלה י אבל עם שוב ההתבוננות אלה הרברים הורים יביאו אותנו להכיר בדרוש הזה מה שיקרה ג"כ בכל פועל, ועיין ממש כי תקונו וקלקולו יעלה בידינו כפי הצד הנאות או

הבלתי נאות אשר נאחו בו מדי נהדוהו כי הנה בהיות ההתחלה מן הראש האמתי כל אשר תדוף בו וישתרגו ממנו יכון ויצליח באמרו ראש דברך אמת או לעולם כל משפט צדקך הפך הכתוב על הפכו אולת כסלים אולת שהאחת גרמא לאחרת • כן באמרנו מה שלא יאות. היינו כי אנו מתחילים השבון המולדות מן הזמן הנחשב אצלנו ראשית היצירה יען היותה קבלה מסיני. כי כך השנים לה הוא כך ושהמולד ראשון אם בניסן היה ט' כך ואם בתשרי סימנו כך ושהמולד התעכב אחר התקופה לדעת זה משך זמן כך ולדעת זה זמן כך והגולה אליה נפי הידוע הן קדם נמצא כדולמים ומהנבאים מה שלא שמענו ביהכנו למסורת סיני מה שחכמינו אבות עולם לא ספרו לנו, אחר כן דין הוא התקשי לך יונה מה שלא יכון במתואר למקובל מסיני שנפל הלוק דעות בין ר' אליעזר ור' יהושע אם בניסן אם בתשרי נברא העולם, מה טעם מתליית המאורות לתקופה ומן התקופה למולד נפל הזמן ההוא אשר דהינו. ולמה זה נשתנו הפרשיות אליה בין הבראו בניסן להבראו בתשרי, ולשמואל על שיעור אחד ולר"א על מדה אחרת, הלא מן הראוי היה שמהלכי המאורות אשר לא יעצם הגשם, וכן ערכי מקריהם איש באהיו ישהו בהחילם מעת אחת להחילם מעת זולתה, ולמה זה בניסן לר' יהושע לא שהה המולד אחר תליית המאורות רק ט' שעות תרמ"ב הלקים, ובתשרי לר' אליעזר שהה מתחלת ליל ר' עד יום ר' שעה י"ד, ולמה אם נברא בתשרי כי שהתה התקופה אחר התליה ט"ו שעות שכן לשמואל היתה יום ר' ט"ו שעות, והמולד שהה אחר התקופה יום אחר וכ"ג שעות כמבואר בדבור תוספת דלעילא. ואם נברא בניסן היו הדברים האלה משונים לשפה אחרת, ואם יודמן בניסן לפי דעה שמואל הכלם הלבנה שבעת ימים, הני השע שעות תרמ"ב הלקים כמו שכתבתי. בפ"א מאי עבדתיהו, ויהי דבר מרים שנתרצה הקב"ה למשה בחירו על האמור דיו לבא מן הדין להיות כגרון וכו' מי להשך היות זה משפט כל גופה של מזלה עד יספיק לירח כי שבעת ימים תהיה בנדהה יואך אדרבא על כל חטאיה לא קרה אותה כעוה ועואל הזוכרים בזהר בראשית סר' הנפלים ומדרש רות הנעלם. או האמר שמהוא ועואל נפי גרסת יומא ופר"א שנפשו מן השמי' והלא דין הוא שילמד גבוה מנבוה ולא מן השפל על הגבוה, והעולה על רוחם של נותני הטעמים הנו' בשהיות המולד ללבנה כבר הראית לדעת כי היו לא תהיה, וחכמינו המחוכמים באמת לא כך אמרו לנו, גם ר' אליעזר ור' יהושע לא פרשו שום דבר כי אם מהלקתם גרידא הנוכרת • והם רצוני, הטעמים הנו' בבחינת עצמם התודעו במראה כי האף האהרון החביב של בעלי התוס' אין להם שחר והן כל זה גם יתר ממנו יאונה מהחילוני הדרוש בצד אשר לא יאות כמו שזכרנו האמנה בהדיוקן מקצהו אשר מנגד נראוי באמת לכל איש דעת תמצא הכל מתוקן ומקובל ועולה יפה אין בו שום הויה וקושי, וזה כי החשוב למשפט שכל החשבון הזה הוא נמצא מיוסד לא מן הקודם אל המאוחר אשר לא לו כי אם במסורת רוח הקדש, אבל מן המאוחר אל הקודם בחכמה אנושית אשר כך מנהגה. עם כי בארך הימים שב אצל המון המתלמדים כאלו תחלתו מקדמי ארץ. ועם זה יתברר לך כי לא באה שום קבלה מסיני לנו על כך השני' ליצירה ולא על סימני המולד' והתקופות כנו' אבל באמת ובאמונה סבה התיחס המולדות והתקופות של ימי קדם לסימנים המתחלפים הנו' אינה אלא המצא החשבון נופל אליהם כמדובר מזמנינו למפרע כאשר מיסדי העבור השבו, כמו שיוכל גם לדשוב כל מבין עם תלמיד איך מאיזה

מולד שוה אשר הצייר מימיו עד קץ החשבון המסוגל אצלנו לשנות היצירה הטרד הוא דלהשרי הנחשב דישוב ישול המולד אל וי"ד ובניסן הקודם לו שהוא תהו לר' אליעזר וישוב לר' אל ד"ט הרמ"ב ובשל תהו לכהר"ד, וכן התקופות על זה הדרך ובהיות הרבר כן איך צריך עוד בשום פרט לשאול עליו מה טעם, כי טעמו בו, ומפורש מיניה וביה שכך החשבון בהכרח, וכזה כל ישרי לנ יכירו וידעו שכל ההגבלות והסימנים הנז' לא הונחו כי אם מדעת החכמים שבאו בעקבות ההנאים והאמוראים הנז' בבחינת מספר השנים הנדרש מהם על האופן שהחילוהו אשר עוד בצ"ה ידובר עליו בפרקינו אלה.

כונת הפרק: קייבא לן כר' יהושע דבניסן נברא העולם, ובאור כאמר זה היום תחלת טעשין, ובסקום שהנמרא חולקת על הוהר רבריה לברם יקובלו אצלנו, והיות השקיקתא וכס' שמחות וכס' סופרים סן הספרים החצונים, ובה הלשון הוה כעלין האינדא יהראב"ע אחרי אמרו דבתשרי נ"ה הראה דרפיא בדיה וגיטה שבברא בניסן ובאור פסוק של חוקאל ותשובה על קצת דברים נמצאו נגד ר' יהושע.

פרק ג. יתבאר לך קורא משכיל שעם היותנו אומרים בתפלת ר"ה זה היום תחלת מעשיך היום הרת עולם כר' אליעזר, הדעת הנרצה להכמית הנאים ואמוראים גם לאחרונים היודעים בטוב דבריהם ודאי הוא דבניסן נברא כר' יהושע וזה כי עם כל מה שהלצנו בפ"מ דף קכ"ו בעד ר' אליעזר אשר עוד בסוף זה הפ' השמע דברינו על כנה תראה לאורך גיסא דברים שיש להם הכרע גמור כר' יהושע, כי הנה במקום מהחלקתם שהוא בפ"ק דר"ה איתמר ת"ר הנמי ישראל מונין שנה נה ובריאת העולם ושנות הדורות כר' אליעזר דמהשרי תחלת השנים ולאן משום דסבירא להו בתשרי נברא העולם אלא דתשרי ר"ה לשנים ובניסן נברא נדקתני ולתקופה כר"י כשמונים תקופת המה ולבנה מונין מניסן לומר דמניסן נבראו, ובתחלת ליל ד' שמשה חמה בניסן, לפיכך אין תקופת ניסן נופלת אלא בד' רביעי היום לפי שלעולם יום ורביעי בין תקופת שנה זו לתקופה שכנגדה לשנה הבאה, וכן מולדות הלבנה מונין מולד ניסן ראשון בליל ד' ט' שעות הרמ"ב חלקים אף למבול כלומר למנין שנות הדורות מתחילין מניסן ומבול באייר ירד על כן משתאמר באחת ושש מאות שנה לחיי נח בראשון חרבו המים ניסן הוא, שהרי משפט דור המבול י"ב חדש ע"כ. הרי פרש לנו כי הכרעת החכמים כר"י, וכן בעלי התוספתא נחבו טם וז"ל • למבול כר"א ואע"ג דסבירא להו כר"י דבניסן נברא העולם מדמוינין לתקופה כר"י כ"מ מונים שנות היצירה ושנות החמה מתשרי משום דהוא ראשון לשמימין ויובלות ע"כ וכבר ראית להם גם בדבור אשר העתקנו בפ' הקודם שנכתבו וז"ל בפ' ניצד מעברין • ק"ל שאין תקופת ניסן וכולי דכולהי התם כר' יהושע דתניא בבביתא כותיה ושמואל נמי סבר כר"י ע"כ. והא דשמואל הוא לו באמת סיוע רשום, דלענין מדה השנה ותקופתיה סבר כר' אליעזר, ועכ"ז לענין ראשיתה נמיה ממנו לר", ובפ"ג דר"ה דבור המתחיל כמאן מצלינן האינדא אמרו וז"ל הימא הא ק"ל כר"י כדאמרינן בפ"ק

לתקופה כר"י ואמר ר"ת דזה תחלת מעשיך לא משום ברייתו של עולם הוא אלא משום תחלת מעשה דין שהעולם נדון בו אם להתקיים אם לאו ומה שיסד הקליר בנשם דעצרת כר' אליעזר ובטל של פסח כר"י כתב ר"ת ד"ל בתשרי עלה במחשבה ולא נברא עד ניסן ודכותיה פ' עושין פסין גבי אדם עלה במחשבה להברא שנים ולבסוף לא נברא אלא אחד ובהכי אלו ואלו דברי הקליר יתכנו ע"כ. גם הר"ן ז"ל בפ"ק דר"ה סוף דברו על ההיא דעוברין לפניו הכריע כר"י, וכן סמ"ג עשאיין מ"ז כתב וז"ל ק"ל דבניסן נברא העולם כר"י והר"א הנשיא שהיה בשנת ד' אלפים תתס"ה קדמון לכל אלו שזכרנו בספרו מן העבור מאמר ג' שער ג' כתב וז"ל דעתי נוטה כי בריאת עולם היתה בניסן וכדומה לו שדעת רבותינו הסכימה לזה דמשם היו מונים לתקופה ומנו למבול ולבריאה מתשרי מיום אחד בשנה השנה כ"ש ששה חדשים ע"כ י אשר מסוף דבריו אלה אגב אורחין אתה למד לודאי כי ניסן דר"י הוא דישוּב לא של תהו ובשער ז' הוא נשיא כתב בההלש וז"ל י כבר התאמת שדעת החכמים הסכימה היות העולם נברא בתקופת ניסן ע"כ. והר"ר לוי נ' חניב עם אשר בתשובת קמ"ג דף רנ"ג הקדמה א' היה נוטה לדעת ר' אליעזר שכך טוב לו שמה הנה בתשובת קמ"ז דף ר"ע כתב וז"ל סדרתי דברי הנזכר שהעולם נברא בניסן כי כן נפסקה הלכה בר"ה פ"א, הרי אלה איפוא שבעה קני מנודה האירו אל עבר פנינו על הכרעת חכמי הגמרא עם הכרעתם שהוא בההלש כר"י. והנה מלבד הברייתא והחכמים ושמואל שזכרו תהום בדבור ערוכין הנו' לזכות ר"י כאסמא לפחלא יחוק את דעתו ג"כ מה שנמצא פ' הרואה על ההיא דחמה בתקופתה אמר אביי (דהוי בתרא) אימת כל כ"ח שנין דהדרא תקופת ניסן וזו באמת הלכתא רבא למעשה שמברכין על מעשה נראשית בניסן כפי הנראה בקצרה לרמבם ז"ל בה' ברכות פ"א הרי כי בסוד ישרים נאזה תהלה לר"י ובהכרח מן הדברים הנזכרים אתה למד כי דעת ר' זירא פ"ק דר"ה דפרש מתניתין באחד בתשרי ר"ה לשנים לתקופה ור' אליעזר היא לומר (כפרוש רש"י ז"ל שם) רמזינן לבריאה ותקופת החמה וכולדות היחד מתשרי הוא בטל לגמרי, כ"ש דסתם הלמודנו כבר פרש לשנים למאי נפקא מינה לשטרות, גם אהרי הביאו דבר ר' זירא הנו' כתב ור' נחמן בר יצחק אמר לדין דתניב מראשית השנה וגו' מר"ה אדם נדון מה יהא בסופה ופרש"י וז"ל רב נחמן סבר דר"ה לשנים דמתניתין הוא לדין שהקב"ה דן את בני אדם על הקורות אותם עד תשרי הנא עכ"ל. וזה ממש כדבר ר"ת שזכרנו מלבד כי אם יעמדו דברי ר' זירא דמתניתין ר' אליעזר היא וכבר התאמת דלא ק"ל כותיה, גם מתניתין נמצאת דלא כהלכתא, והלא טוב לפרשה על אופן שדבריה יכונן והמשכילי' יבינו עוד כי לשון הגמרא כמאן מצליגן האידנא בר"ה זה היום תחלת מעשיך כמאן כר"א הוא עצמו יורה אך הסנמת החכמים באמת כר"י, כי בגלל זה יתעורר ההוא מרבנן לבעיא ההיא דכיון שהתפרסם אצלו כי לא כן הוא הדעת המוחזקת לכל תמיה, ואמר אם כן האידנא [המוחה ולא לשעבר] אליבא דמאן מצליגן וכולי, והביק בדרכי הגמרא הלא יכיר כי כל לשון כזה יחידאה הוא כאמרם ג"כ פ"ק דר"ה כמאן מצליגן האידנא אקצירא ומריעי (פרש"י אמרינן בגדרים קוצרי חולים מריעי ת"ח שהם תשישי כח) כמאן כר' יוסי דאמר אדם נדון בכל יום ויתפלל שידונו אותו לזכות ולא יקנסוהו מיתה, דאי רבנן דאמרי אין אדם נדון אלא בר"ה הרי כבר נקנסה, וכאמרם ג"כ פ' כל כתבי מאן אולא הא דאמר שמואל הצבא עמודיה שבעה אלו ז' ספרי תורה, כמאן כר' יוסי דאמר ויהי נסוע ספר תורה לעצמו, וכבר

נודע דסוגין רעלמא היא למנותם המשה הן במספר כ"ד בכתבי הקדש הן בהרבה ממדרשי רבותינו וכן בסנהדרין פ"ק כמאן קרינן רשיעא בר רשיעא אפילו לרשיעא בר צדיקא כמאן כי האי הנא דאמר את אביה היא מהללת וגו' שנהוגים חול ובויין ואומרים ארור שזו ילד וכו' והרי מקראות מלאים הם לא ימתו אבות על בנים אב לא ישא בעון הבן, ואם המצא בוודר בראשית פסוק וישם ה' לקין אות בראש השנה התלד אדם וכו', וכן בוודר אמור פסוק בחדש השביעי א"ר אבא אדם בר"ה נברא וקם ברינא וכו', וכן בויקרא רבה פרשה כ"ב המובא ג"כ בפסיקתא כדלקמן לעולם י"י דבך על אתיא דרב כההיא דהני ר' אליעזר דתנינא בתקיעתא דרב [פרוש ג"ל בשיבה מקום קביעות כמו תוקע עצמו], זה היום תחלת מעשיך וגו' בר"ה שעה ראשונה עלה אדם במחשבה שניה נהיעין וכו' אמר הקב"ה לאדם כשם שעמדת לפני בדין היום הוה כך עתידין בדין וכו', לבך אל ימחר להביא את המאמרים האלה רמיד נצחת נגד ההכרעה דלעילא כי תזכור כה שכתבו אנשי השם אלפסי והרא"ש ז"ל בשלהי ערובין בדין מוקש על תרעא בשבתא, כי הכמי הגמרא ידעו את דברי הירושלמי יותר מדעתנו, ואם בשרשים אשר נפל בהם הפרש השבוע נאותים אין ספק שהחזיקו במ ולא נטו לדעת אחרת, וכן ודאי האמר על מדרש הרבות אשר כדברי רש"י פסוק ומקצה אחיו לקח הם אגדת א"י ומדרגתם אצל הבבלי למטה בלי ספק מן הירושלמי, וכן האמר אף בוודר מהיות הסבה הנו' אורגת בד בבד גם עליו. ולזה מנהג העולם לאכול בשר אחר גבינה דלא כוודר משפטים הוואיל ובפ' כל הבשר התירוה, ומברכין על התפילין שתים דלא כוודר פניהם ומניחים אותן בהוה"מ דלא כמדרש הנעלם דשיר השירים בפסוק לרית שמניך אשר הובא מאת קארזי מור א"ה ס' ל"א וכו' ישב זה על הפסיקתא אשר נביא לפנינו שדחת' סוף פ' כל שעה תארוה מן הספרים החצונים כמו מס' סופרים אצל הרא"ש בה"ס"ת כפי מה שזכרתי הרבה מדברי אלה בהבורי פ' כ"ש י והרי בשני הדינים הנ"ל גם כל יתר הפוסקים ז"ל מקיימים את דברי הבבלי נשני האדירים שזכרנו, וכבר ידעת השובת רב האי אשר הבאתי בפכ"ה כי האגדת שלא נקבעו בגמרא אינן מקויימין, כ"ש איפוא זאת של בריאת עולם אשר בהדיא ככל האמור היא חולקת עליה ובשרט תראה הר"ן שעם הביא בתחלת דבורו דר"ה פ"ק הנו' את לשון הפסיקתא אשר הוא עצמו מאמר ויקרא רבה דלעילא כמראה פנים לוכותו י הנה באהרונה נסיה הימנו ופסק בהחלט כר"י, ובאמת לפי דיוק מלת האידנא שזכרנו יפתח שטר עיון מהו זה שידומה התחלק המנהג בהשתנות הזמנים ההמה י ונראה ד"ל אהת משהים, אם שהרצון עתה אשר תפלותינו סדורין בתקון שוה לכל, מה שלא היה לפני כי האמנה מוזמן משה עד הימים ההם מצות ולעברו בכל לבבכם זו תפלה היתה משהמרת כמה שכל אחד אם לתהנה אם להודאה כפי נגע לבנו או שמהתו היה צה הלשון יאיש שפתות לשאת רנה לפני אלקינו י או יאמר האידנא שהמין העם להיות תאר מקרא קדש הוה ר"ה מדמה שכך זה הזמן בעינו היה נ"כ ראש לשנת היצירה בעצמה או יתור לו המשכיל באור נכון מאלה, כי הלא זה איננו עקרי למבוקשנו.

ואמנה על אודות ראב"ע שזכרתי בפ"מ סוף עמוד קכ"ה כי ממה שכתב בפירוש בוא ובהר סיני נראה היותו סובר דבתשרי ג"ה, אמרתי אנלה אונך אישי הקורא כי אחר כן באגרת השבת שער א' בלבל דבריו שכתב וז"ל מצאנו כתוב בהג הסכות תקופת השנה ובצאת השנה והנה יום צאת השנה שיצרה הכנס הבאה אחריה

ובסמוך כתוב ב"ה תעבירו שופר וקדשתם את שנת החמישים שהיא יובל ותחלת השמטה ג"כ הוא או כמו תחלת היובל ואל תשהומם על מה שלא הוללה השנה ביום הזכרון כי אם השבנו שהיה ר"ח ניסן יום תקופת האמת (היינו דבניסן נברא העולם כדמונין לתקופה כר"י) צריכה התקופה השלישית באמה (היינו תקופת תשרי השלישית וניסן) להוסיף בעשרה ימים בעבור הוספת מהלך שנת החמה על שנת הירח גם בעבור היות מהלך השמש מתמהמה. על כן היתה תחלת השנה ביום כפור או סכות. ע"כ כפי מה שכתב בפרשת תשא תקופת השנה וכולי זה לאות כי השמש תכנס במול מאזנים סמוך ליום העשור ע"ש הרי מדברי החכם הוזה שלא מצא לקף דעתו הראשון מנוח. דנהי שנחשוב תשרי ראש לשנים מהיותו כלשון התוספת דלעילא ראש ג"כ לשמיטין ויובלות. ולדידה איננו מתחיל מיום הזכרון עצמו. ודאי הוא דבניסן נ"ה וכו"ש יתברר לך היות זה דעתו ממה שכתב פר' אמור כי העבור הראשון היה אחר שנה וחצי ובאר הר"ר שמואל ביב"א בפרושו עליו וז"ל דעתו הן דבניסן נ"ה כר"י, עם כי בפ' בהר סיני לא כתב כן, ואנו מוינין חשבון העבור מתשרי הבא אחריו שהיא שנה וחצי אחר הבריאה, ע"כ כי מניסן של ישוב דר"י עד תשרי של ו"ד יש חצי שנה ומאו עד תשרי הבא אחריו שהוא ראש לשנת עבור גו"ח יש שנה אחרת גם מפרשו האחר צפנת פענח הביא בפרשת אמור עריות מדבריו בענין השרשים הנהוגים לאצטגנינים אשר כל בחינת גלגליהם ומשפטי העולם יחלו אצלם ממול טלה. כי הראש האמתי לשנה הוא ניסן. ועתה יודע דבר יחזקאל מ' בכ"ה שנה לגלותינו בר"ה בעשור לחדש שהתבאר פי"א דס"ע ומשם הובא פ"ג דערבין ושלחי וזכרים איזהו שנה דר"ה שלה בעשור לחדש זו שנת היובל ואהרי שהחכם דון יצחק בבאורו שם רמו דחיית פרושם זה מטעם אמרו דר"ה אינו נקרא בתורה כי אם יום תרועה ובאר שהכונה בר"ה החדש אשר היה ראש לגלותם כסליו ד"מ או זולתו על הדרך שבאר ג"כ ראש פרשה זו ומקומות אחרים שם באמרו כי החדש ההוא כלו יקרא ראש לשנה ההיא יתכן אולי יותר שנאמר היות הרמו לחדש ניסן המתואר ראש לחדשי השנה. ויהיה אמרו בר"ה בעשור לחדש באמרו במקומות רבים בראשון בכך לחדש, ובאמת כן ראיתי בהסתקת היונית המיוחסת לשבעים הזקנים שפתרו את שתי המלות ההנה בראש השנה אין טו פרושיו מיני שר"ל בהרש הראשון כי ברבר רש"י על תרגום אונקלוס פסוק כי ערות הארץ וזולתו שמרו הטעם כפי דעתם לא המלה עצמה, ועוד תראה על זה דברים עקריים בתשובת הקושיא העשירית לפנינו פי"ג גם דבר יונתן ב"ע שזכרנו בפ"מ על תשרי דעתיקא קרו ליה קדמאה וכען הוא שביעיא יפורש היטב וכען אשר בהתודע האמת על זמן הבריאה מצד התורה נחשוב ניסן ראש חדשים הוא תשרי שביעיא. מלבד כי לא יבצר ממנו לומר על דברי יב"ע אלה כעין מה שכתבנו זה מעט ברבר הוזהר ועל מדרשי האגדה אשר הבאנו בפ"א הנו' נאמר כי כבר זכר הראב"ע ו"ל בנסחתו השנית על פירוש שמות לענין כניו על ארזינו משה י כפי מה שכתב בעל צפנת פענח הנו' על נוסח שמות ראשון המצוי לנו, כי דבר הנאונים הוא שאין מקשין באגדה לא עליה ולא ממנה ובפרט הביא את דברי הגאון רב האי שכתב בפירוש חגיגה שילו וז"ל דעו כי דברי האגדה לאו כשמיעה נינהו. אלא כל אחד דרש מה שעלה על לבו כגון אשר, ויש לומר לא דבר החך לפיכך אין סומכין עליה ע"כ וכמו שזכרתי ג"כ בש"ו מפרקי הספר את דבר הגאון רב שרירא אביו שכתב במגלת סתרו וז"ל הני מילי דנפקי

מפסוקי ומקרוי מדרש ואגדא אמדנא נינהו . וכן שם זכרון רבנים זולתם המיקימים את דבריהם אלה ' ומה אוסיף דבר לזכות ר' ודרי כמו שזכר הר"ן בדבורו הנז' אף בדינים שהם גופי תורה כלל זה המיד בידינו ר' אליעזר ור' יהושע הלכה כר"י כ"ש אפוא שנזהיל פנים לדבריו בעיון אנושי גרידא בזה אשר לא יגע בכל קדש גם בעקבות כל אלה כי יהודה ועוד לקרא , יכול אהה לזכר מזה שהתאמת בראש זה הפרק מעדות רבותינו שכל חכמי א"ה סוברים כר' יהושע כי כן אמנה לקיום דברם אשר לעולם נצב מצאתי סאמוכ"ל או חכם נוצרי פ"ב ספר א' והמיסטיאה בספרו מן הלמודים השונים פכ"ו ח"ג שאהרי הקצות דעת המאמינים קדמות העולם אשר עם זה ודאי לא יראו כל ראשית לו , זכרו קבוצות הונכים והכמי קדם מן האומות . ועוד בה עשיריה פריית מנקובי ראשית חכמי הנוצרים אשר נהה שקמה הסכמת כלם על הדעת הזוה באופן כי קרוב הוא להאמר עליו היות רוה כל הגריות נוחה הימנה .

כונה הפרק ' הוכחה סכמה בריות שהתנאים לא היו מחשבים כפי העביר אשר אצלנו ובלתי כחזקים סיכן בהר"ד ור' הלל וב"ד הם בבחירתם על צד היותר טוב העתיקו אותנו מחשבון האמת אל השהיה הן במילדות הן בתקופות וראיות עיד לראב"ע כי בעת הראיה לא היו הוששים אל סדרי העבור אשר לנו , וכן ראה על בלתי החשב לקדמונים סימן בהר"ד סבחינת היום שבו יצאו ספצרים והפיהה על בעל המורים והחכם קארו בענין זה והמנע נ"כ החשב לקדמונים כפי העביר כמה שלפעמים בין חשבון הראיה והעביר יפול הפרש על יום ראש החדש .

פרק ד . עתה יצאתי להשיכך דבר אשר גם כמנו יתחייב בלי ספק קושי עצום לאומרים כי חשבונות העבור עם ס' בהר"ד נמסרו מסיני , והוא כי מצאנו ראינו ס' בהר"ד או האמר ס' וי"ד המתיהם עליו בלתי ידוע ובלתי מוחזק לתנאים ותיקים של בריות אשר להיותן שרירות ונכונות , הובא בנמרא להקשות או לתרץ מהנה , ולא עוד אלא שסדר העבור והחשבון הנהוג לנו היה בלתי נשמר ממתן תורה עד זמן אביי ורבא ואולי גם ימים רבים אחר שנפטרו כי הנה במס' שבת פ' ר' עקיבא לענין המחלוקת אם התורה בששה בסיון נתנה כרבנן או בשבעה כר' יוסי ולברר הדבר הקשו מחשבון יום יציאת מצרים ' הובאה החלה בריותא אומרת דחמישי בשבת היה אשר כמנו דייקו נגד רבנן כדחמיסר בניסן חמישא בשבא ריש ירחא אייר שבתא ודסיון חד בשבא ' ויהי בתרצם אמרי לך רבנן אייר דההיא שתא עבורי עברוה הוסיפו קושיא מבריתא שנית ה"ש דלא עברוה , והניא ראש חדש ניסן ויום פ' ש' שבו יצאו חמישי בשבת היה השלים ניסן וארע אייר להיות בשבת חסר אייר וארע סיון בע"ש ואהרי שהרצו הא מני ר' יוסי היא הקשו עוד משלישית ת"ש באחד לחדש הראשון בשנה השנית הוקם המשכן ' והניא אותו היום נמל עשרה עמרות ראשון למעשה בראשית ראשון להרשים ' ודייקו מדרש ידא דניסן דהא שתא חד בשבא דאשתקד ד' בשבא דהניא אהרים אומרים אין בין עצרת לעצרת

ואין בין ר"ה לר"ה אלא ד' ימים בלבד ואם מעוברת חמשה , הוה ליה ריש ירהא דאייר מעלי שבתא ודסיון שבתא קשיא לר' יוסי ולרבנן , ויהי בתרצם לר' יוסי שבעה הסרין עבד ולרבנן שמונה כמו שבאר שם רש"י , הוסיפו להקשות מרביעית ת"ש דתניא בס"ע ר"ח ניסן ויום ט"ו שבו יצאו ע"ש היה ומדריש ירהא דניסן ע"ש ריש ירהא דאייר חד בשבא וסיון בתרי בשבא קשיא לר' יוסי , והשיבו אמר לך ר' יוסי הא מני רבנן היא , ועתה התישב נא והסתכל כמה הוכחות יש לנו להוציא מדבריהם אלה חזא כי מן הדין תקשי לך מה לאבות עילם בעלי הבריתות הנזכרות שיהלקו על יום יציאת מצרים כי זאת אומרת יום ר' היה וזאת יום ה' וזאת יום ר' לייתי ספרא דעלמא ונחוי , כי בהיות מן הידוע דר"ח ניסן וט"ו בו שווין ביומם יהשבו מבהר"ד למולד ניסן דבתמ"ח על הדרך שזכרתי מדברי הלטיף במהדורא השנית ועל נכון ימצאהו ועוד יקשה איך הוהוק אצלם נפלו בשום אחד משלשת הימים דה"ו והרי כמו שהראנו שם מהדורא שנית מטעם ההכנס לטיף הנו' ולפי החשבון אשר באצבע הראה נמוקו עמו מולד ניסן של בתמ"ח מבהר"ד על נרחין היה ביום ג' ואף אם השלים שנת בתמ"ח כלה לפני צאתם ישול של בתמ"ט ליום א' וכמו כן יקשה אם ס' בהר"ד היה מקובל אצלם לשר למה זה בבקשת ר"ח ניסן של גאולה השפילו לראותו מבחינת ראש ההרש דשנה אחריה ישאו עינם אל בהר"ד שהוא הסימן המובהק לידיעת כל אלה , כי כמו שכתב הלטיף הנו' נמצא על ידו קביעת ר"ה ההיא וממנו יודע יום ר"ח ניסן שבה , ומדי ראותם סתירה בין שהי הבחינות יתקשו עליה , הלא כל אלה ראיות מוכיחות כי בעלי הבריתות ההנה לא הוה קים להו בסמני בהר"ד או ו"ד מאומה , והנה עוד יתאמת לך מהן מה שהונה שנית בהצעתנו כי סדר העבור הנהוג לא היה בלתי נשמר מקדם , וזה שיש להקשות מדוע בפלפולם שם על יום מתן תורה ונמצאו שהי הבריתות שאמרו ביום ה' וגם האהרת השנויה על יום נסעם מאלים קשות לרבנן , הרץ בעל הסוגיא בכל אחת משלשתן אמרו לך רבנן אייר דההיא שהא עבורי עברוה מהיכא היסק אדעתין כי בצאת ישראל ממצרים שנו את הפקדים לעבר ההדשים שלא כמנהג או לעבר את אייר החסר המיד כפי הידוע . יונה דכי אתא עולא פ"ק דר"ה אמר דעבריה לאלול שוה היה מעשה מפני הצורך כמו שנוסף לדבר ע"י בפי"ב סי' י"ג למה ישפוט כזאת על אייר הנו' ועל מנין החדשים הנו' בלתי שנודע בהם סבה מחייבת רק נתינת מקום לדעת אהר בדבר שהוא נכרי לנדרש אצלנו . הלא יוהר ייטב להם בטולו ולא נסור מלומר שהחזיקו בחשבון העבור אשר גם בימים ההם היה דרך המלך . אלא ודאי יאות להאמין כי חשבון זה לא היה ולא נברא עד ימי האחרונים מן האמוראים כדבר הרמב"ן בהשגות קי"ג וכפי מה שזכרנו בארוכה פ"מ דף קל"ד . שאו ר' הלל וב"ד אשר מיד אליקים היה להם נח כסנהדרי גדולה ראו כי נוסח על הכרח התבטל הקדוש ע"פ הראיה מהמת בטול הב"ד מן הארץ . הנה חשבון האמתי אשר היה נוהג עם סדר הקדום הנו' מהיותו המיד עולה ויורד בארוכה וקצרה הוא צריך מאוד להכמי לב דנהירין להו שבילי דשמיא . ושיהיו רציהם בכל קביעות דחופים להודיעו את נדחי עמנו . מה שלא תוכל לשקר עליו שה אובד הפורה בהגלות גלוהה אף במקומות קבוציה . ובכן בחכמה גדולה ועל צד היותר טוב הסיע את עצמנו גם ממנו עד בוא לציון גואל , וכעין קפיצת הדרך , היינו בלי השריח עלינו לבוא עוד מן השוה אל האמתי כמשפח חשבון הראיה יסד לנו החשבון כלו הן מולדות הן תקופות

על המהלך האמצעי לבדו השומר אמת לעולם על אופן שיהי עד כי כדבר הר"ם פ"א
 גם לנטרי בני ישראל נקל בו המרוץ, ובצאת סדורו ראשונה מאדמת הקדש אשר זה
 אחד מתנאיו כמו שהתקבל פרק הרואה מן הכתוב כי מציין תצא הויה. יתכן
 העשותו לעולם בה הוצעה לה הלא גם עם החשבון הויה נבא אל כל תכלית נדרש
 בקביעות כמו שהיה בעת הראיה ע"פ המסורת כאשר לא נחסר מהשגיח שיבא הפסח
 באביב וזה הסכות באסוף וכל זולת אלה מן ההכרחי בעבור ומבלי שום הפסד בו
 הנה סדרו זה בבחינת מה שאמרנו יהיה כמו שנצטווה ר"מ ללכת ירושלימה מדרך
 הצופים ובהמנע אצלו הדרך ההוא בשעת חרום יכנס לה מדרך המדבר אשר לכל הפני'
 וכל לומר עומדות הנם רגלינו בשערך וכבר שמענו פ"ק דר"ה שמואל דאמר יכילנא
 לתקוני לכולה גולה. בשגם תקונו זה יחשב בלתי שלם כמו שיתבאר בסמוך. ובכן
 מה שלא עשו בימיו להסמכם אדין על הראיה ועל פיה היו מודיעים לחדשים את
 הצריך לגולה הסכימו לעשותו אחר כן כאשר יראו על התבטל הב' ד' מן הארץ
 וכל אשר עשו י" הצליח. ואולם הויה מה שזכרנו אמת ויציב כי הן במולדות הן
 בתקופה' ההשב' הויה כלו מיוסד על המהלך השווה בלתי דרוף ממנו כמשפ"ה הראשון
 אל תקון האמתי ויברר גם אל הבלתי מוכחה בעבור מדברי הר"ם ז"ל במולדות
 פ"ק מה' ק"ה ובתקופות סוף פרק י' ע"ש. וכן המצאהו לנשיא סוף שער ב' מאמר
 ג' שכתב וז"ל רבותינו מסרו לנו השבון שתי התקופות על המהלך השווה לחקל
 מעלינו דרך ההשבון וכולי והרי לך ממנו טעם הקולא שזכרתי וכמו כן במולדות
 תראנו לו מאמר ב' שער ו' באורך וראב"ע באגרת השבת שער ב' כאשר דבר על
 המולד כתב וז"ל חכמינו השבדוה במהלך האמצעי. ובפר' תשא כתב על תקופת רב
 אדא שהיא צריכה לתקון היינו מן השווה אל האמתי ובפרשת אמור כתב העבור בני
 על המהלך התכון על כן אמרו פעמים בא בארוכה וקצרה גם לפנינו פ"ה תהוינה עיניך
 מה שכתב ההכנס אפדי וזה קצת לשונו סימני השנים נסדרו באופן מסכים עם
 המהלך השווה ללבנה אשר עליו נבנה סוד העבור. וכבר נודע ג"כ כי זה הח' השווה
 היה נהוג מני קדם ועדנו היום נהוג אף לערבים שוכני א"י כמו שזכרתי בפ' מ'
 ד' קכ"ה. ואפס המסררים ז"ל הבדילו בו בין קדש לחול כי הוסיפו השגחה ותקון כפי
 ההכרחי בו מן ההורה בשמיית האביב לפסח ויתר הדברים שזכרנו. והנה לבד ממה
 שכתבתי בפכ"ה דף צ"ו בשם הגאון רב האי הנשיא שר' הלל היה בשנת תר"ע
 לשטרות ר"ץ להרבן הבית תראה ג"כ הויהו סניב לומן אביי ורבא שזכר הר"ם פ"ה
 ממה שכתב הזכות בהקדמת ספרו מן העבור בשם הר"ר שמעון דוראן בפרושו על
 האזהרות מקום אמרם וקצב והכוינה לחדשי השנה שהו' ר' הלל היה דור רביעי לרבינו
 הקדוש היינו כן יהודה נשיאה אשר מצאנוהו בן ר"ג בנו של ר' יהודה הנשיא זכר
 כולם לנעימות נצח. ואולם אם כאשר יורו דברי הרמב"ן בהשגות קנ"ג לא התברר
 מיחס ר' הלל הנו' רק הויהו בן ר' יהודה נשיאה תדע כי התוספת פ"ק דר"ה כתב וז"ל
 שלח ליה ר' יהודה נשיאה לר' אמי אין זה ר' יהודה נשיאה שהתיר השמן פ' אין
 מעמידין שהיה בימי רב ושמואל דהוא בנו של ר"ג בר' יהודה הנשיא וזה תלמידו
 של ר' יוחנן הויהו כוף לרב ושמואל באופן שיתכן כי זה ר' יהודה נשיאה אביו של
 ר' הלל היה המאודר לבנו של ר"ג בנו' י' וא"כ גם ר' הלל בנו מאודר יותר. ואתה
 חביבי הקורא לאמתה כל מה שכתבנו על הויה סדר העבור מקורב תתרגע נא לראות
 מחדש כל אשר כתבתי בקלף קכ"ה הנו' עד מלות יכהישה אשר בולת השנית עם

הוספה המהדורה המתחלה ובנאור תמצא וכולי . הלא שם תראה על זה ראיו' נכוהות בטוב טעם . ואולם עוד להווק המונח הזה אוסף לך פה מזכרת דברים אלו אשר לא יהיו עליך לטורח . כי תראה מה שכתב ראב"ע פ' אלה מועדי וו"ל כלל זה אהן לך בדבר המועדים שהיה מסורים לב"ד הלא תראה אמרו על פסח דוקיהו וויצין המלך חכמינו אמרו שהב"ד היו מסתכלים בדברים רבים בקביעת השנה ואמרו על ר' עקיבא שעבר שהי' שנים רצופות . ואין בכל המקרא ראייה איך היו ישראל קובעים את החדשים והמועדות . ומה שאמר הגאון כי על השבון העבור היו סומכין אינו אמת כי במשנה גם בנמרא ראיות שהיה פסח בבר"ו גם שני מעשים שם . ועבור השנים הוא קרוב הוספת שנת החמה על הלבנה ואינו על דרך הקדמונים , כל אלו דבריו אשר לעת עתה ראיתי להוסף גם חווק נגד הגאון מטעם זה שאזכיר . והוא כי תקשי לך היא גופה בשלמא חשבון האמתי אשר הוא מישיר אל הראייה נחא שהיו מהשבין בו אלא הש' העבור כפי השוה ופעמים רבות ישנה מיום הראייה כדבעינן למימר קמן פ"ה למאי יסמכו עליו ולמה זה יחשבוהו גם התבונן בזה שאומר . ידענו דבר שמואל הנו' יכלנא לתקוני לכולי גולה ופי' רש"י יכלנא לתקוני בלא ראיית העדים שבקי אני בתולדות הלבנה לתקן את המועדות מסדר העבורי וכן באר הר"מ בפרושו למס' ר"ה אשר ראיתיו במנשובה אצל הר"ר עזרא מפאנו והמפרש הביא דבריו פ"ז מדי' ק"ה וו"ל יש בידי כת לחשב השנים ולהקין איזוה שנה צריכה עבור וכן בפ' רש"י איזוה חדש צריך להתעבר עד ביאת הגואל וישוב בסנהדרין ע"כ . כי נראה מזה היות שבחו הנו' מהשענו על חכמתו בתכונה . ואם איהא שהיו גם בזמנו מהשבים כפי סדר העבור למה זה ישתבח בידיעה והיא קבלה . ומאי אולמיה ורבותיה בה מיתר החכמים שלא ידעו כמיהו , ועוד יקשה כי עם כל חכמתו הנזכרת לא היה בקי בחשבון האמתי , הן ממה שאבזה דר' שמלאי השיק שפתיו באשר לא ידע ההיא מלהא דתניא בסוד העבור נולד קודם חצות וכולי ואמר ליה מדהא לא ידע מר איכא מלי אחריני נמי דלא ידע הן ממה שהנסיח הוכח ממנו בהגבילו המולדות לכ"ט י"ב תש"כ והתקופות לצ"א יום ורביעי אשר לא בלבד אינם נחשבים כי אם לפי המהלך השוה אלא אף בחשבון זה אינם אלא על צד הקרוב . ואם הוא המשתבח בעבור היה רחוק הימנו כי השוה במולדות הוא כשי"ב תשצ"ג ובתקופו' הוא כר"א , איך יאמר הגאון שהיה נוהג בימים ההמה , ועוד בע"ה תמצא ראיות על זה בפ"ח וי"ב לשנינו , והנה יאות שתתבונן כי האמנה לדעת ס"ע יציאת מצרים היתה ביום ששי כנראה שם פ"ה ואל תחוש לאיזה לשון מסוכסך שתמצא בו כי בהדיא אמרו פ' ר' עקיבא כמו שזכרתי בתהלת פרק זה , ה'ש דתניא בס"ע פסח שבו יצאו יום ששי היה אשר ע"כ יש לתמוה על טור או"ח סי' ת"ל שאמר ביום ה' ומסיק למלתיה והכי תניא בס"ע , וכן תתפלא על הגאון קארו אשר עם התבאר מנמוקיו שם כי ראה את סוגית פ' ר' עקיבא הנו' לא הגיה בערות הגמ' הנזכרת נוסח השור שזכרנו , יהי מה סתם תלמודנו בפ' הנו' קודם לבריתא זו של יום ששי הביא את שתי הבריתות שנתבנו למעלה האומרת ביום ה' והוא אמנם המוחזק אצל תופשי התורה כמו שראית לבעל השור הנו' ולדבור הוספות נמצא נ"כ עם סמך מדרש אשר הובא שמה ולרבנו סעדיה מדברי הו"ל לפי מה שזכר הראב"ע פרשת בשלח ופקודי עם כי הוא אמר שם על אמרת חכמינו אם קבלה נקבל ואם סברא לפני יום ה' יצאו וכולי ומצד אחר ראית מה שכתבתי בפל"ה דף ק"ט וכן במהדורה השנית על דף ק"ט הנו' אה

דברי החכם לשיף והשבונו אשר נו הראה כי לפי סדר עברנו אי אפשר ליציאת מצרים בשנת ב' אלפים תמ"ח שהיתה ביום ה' וא"כ הכחדה הוא שנאמר אחת משתים או לא יצאו ביום ה' או לא היו אז הושבין לפי העבור . והלא טוב שנחפוש לשין זה האחרון למען יתכן שיצאו ביום ה' כפי המוחזק בעמנו . ועל הכל יתאמת לך המנע חשבם כפי סדר הענין כמה שהראה דרכי הראיה באים על האמת וכל הקביעות על השוה כאמור והנה לפעמים ישול ביניהם הפרש על ימי החדש כמו שזכרתי בקלף קכ"ה פ"מ מן הספר ויוזר עור פ"ה לפנינו , הרי אפוא מכל אלה אמתת מה שהונח כי סררי ר' הלל הנקראים חשבון העבור יען אשר כל עקרו כמו שכתב הנשיא מאמר ב' סוף שטר ג' הוא עבור השנה הדשים בימיו מקרוב באו .

כונת הפרק . שלא היו סררי העבור נחשבים לקדמונים ככה שנראה חספה מן האחרונים פעידים כי סיפן בהר"ד יוסר כפי אופן בבל עם הפצא נ"כ איכרים שהוא כפי אופן א"י והר"ם לא פירש דבריו רק בחשבון הראיה וכן ראב"ע ואך הסולד אצלינו איננו כפי האופק שלנו רק באופק א"י או בבל והיכחה על היות ס' בהר"ד נחשב בסתם לכפרע .

פרק ה . וממה שיהזק עוד היות סררי העבור נתונים מקרוב כאמור ויהיה בני ממנו קושי לאומרים העתקם ממשה רבינו הוא שתמצא אגודת בני עלייה המשתת חכמים מן האחרונים ז"ל מודיעי תקון הלווחות אומרים בהריא ובמופת מכריה לפי דעתם שס' בהר"ד סודר כפי אופק נציבין הסמוכה לבבל והנה אם כן לא נוכל לשפוט שנוססה במסררו כי אם רוח הנמה ובינה והסכמה כהרבה הסכמות אשר בש"ח לפנינו יתאמתו לך בקביעות לא ברוח יי ראשונה ובפעם עם כי בבחינת המצוה טל לא תסור נוכל ליהסס לשיני כמו שזכ' למעלה ואמנם מרם נבאר זה יאות שנאמר כי מן הידוע גם לכל מתחיל בעיון מסלות הכוכ' כי להיות הארץ כדורית ומחלק המאורו עליה בהיקף הנה שעת הוריהה והשקיעה איננה שוה בכל מקום אבל משונה במספרה השתנות לאין חקר כי דרך משל מולד הירח השוה שהוא פניעתה בשמש דרך מהלכם האמצעי וככה כל מקרה זולת זה כמו שתאמר יולד בן לנעמי עם כי פה פירורה היה בתחלת י"ח שעות על יום א' אין ספק כי התחלק שעתו דלוף רב כפי רוב מקומות הכדור עד בואך ג"כ להשתנות היום באיזה מקום מן הארץ . כי רגע הודמן פה המעשה ההוא יהיה במקום זה קודם הי"ח שעות ובמקום זולתו אחריהן ובהפרש חלקי שעה רבים כל מקום כפי שעותיו הנמשכו לאופק שלו אשר ממנו רבו למעלה הלא זה גם שמיש לא ראה ולא ידע יאמינהו לראב"ע ממה שכתב על יזורה לו השמש ועל פרשת החדש כי בין ירושלים לעיר לוקה נמצא הפרש בשתי שעות ושלש [אולי ושליש] ולהכנס כדורי כמה שכתב בתחלת מאמרו השני כי יום השבת יחל בצין שהוא קצה המזרח כמו י"ח שעות אחרי החלו בירושלים ולהר"ז הלוי ממה שכתב פ"ק דר"ה על הכתוב ויהי ערב ובקר יום זה וזה שיסבול הפרוש כי לסבת היקף הוריהה והשקיעה אשר תחל כאן בשעה משונה מהחילה כאן היה הערב והבקר יחד כיום תמים , והנה אחרי התישב זה גלב הסכת ושמע כי

ההכנס האיציפגנין ר' יצחק אלהדאב בעל ספר אורח סלולה בשער השני ממנו אהרי העירו אוון הקורא כי ראשית ליהותיו הנו לא למולד בהר"ד של תהו אבל מחצות יום א' הקודם אליו (אשר מזה הוכל להבין כי גם בהר"ד אשר בהסכמה כואת לפי דעת ולפי מקום מסריו) כתב וז"ל. המקום אשר עליו נתיסד בהר"ד לפי מה שההשבון נותן רחוק מאמצע העולם לצד מערב נ"ז דקי טעה וז' שעות שהם י"ד מעלות י"ז דקים ט"ז שניים. וארכו לפי זה מקצה המערב ע"ה מעלות מ"ג דקים מ"ה שניים ונמצא בלוחות תלמי המדויקים שאורך בבל שמונים מעלות מן המערב ונציבין ע"ז מעלות נמצא המקום אשר עליו נתיסד בהר"ד הוא בארץ בבל קרוב לנציבין, ואולי מקומו של מר שמואל היה אשר לבקיאוחו בחכמת הנוכבים אמר נהירין לי שבילי דשמיא עכ"ד. וכן הר"ר מרדכי פנצי בלוחותיו אהרי הביאו דברים מה של הר"ר עמנואל בעל הכנפיים כתב וז"ל. על פי דרכו זה יצא לנו שהמקום אשר בו סודר השבון מולד ר"ג הוא רחוק מסוף המערב ר' שעות נ"ד דקים נ"ג שניים. וזה כי מקום ר' עמנואל לפי מה שכתב הוא רחוק מסוף המערב ב' שעות י"ד דקים. וכשיקבץ אותם עם ב' מ' נ"ג שהוא מרחק מקום ר' עמנואל ממקום מולד ר"ג נאמור, יהיה קבוצם ר' נ"ד נ"ג שהוא מרחק ע"ג מעלות מ"ג דקים ט"ז שניים בגלגל המזלות, וכפי מה שכתב הר"ר יצחק אלהדאב בס' אורה סלולה המקום אשר בו יוסד מולד ר"ג הוא רחוק מסוף המערב ר' ב' נ"ב. וברוך יודע רוי עולם ע"כ.

ואני בניי פרס אצא מדברי ההכנס פנצי הלז אפשר כי כונתו במקום הוסד מולד ר"ג בלי ספק איננה שר"ג הקן שם את הכ"ט י"ב השצ"ג אשר בין מולד למולד, ושלא יהיה השיעור ההוא ביהר דמקומות, כי הגה המרחק אשר בין מולד למולד שזה תמיד תהלהו מאיזה מקום שתרצה כשי מה שיזכור עוד, ור"ג: שהיה נשיא בא"י מאי בעי בנציבין ובבל אבל כונתו הוא שזה השיעור המקובל לר"ג ולא מינו מסדרי הלוחות ציינו הלתו מבהר"ד שהוא הנאות בנחיתת מקום נציבין נפי דבריו שזכרנו. ועוד בפרק שלפנינו יודע לך כי כזה אירע גם בשאלת המכר שהתקנה בגלגל בבל כראוי לו נשאר גם אצלנו הרחוקים ממנו בהשאר ג"כ מינהג קצת התפלות ונוסח

נדבר אביי פ"ק הכריתות וכתרא דהריות הא לחמא של פסח בלשון ארמי ומהוי לפירוש בעל הטור סי' תקפ"ד. כתיי ורוביא בריש שתא יען כי סדורם הוחל

בגלילות ההמה, אך טוב לזכרון נשמות האגודה שישדנו, הגה כמו כן האיציפגנין ר' אברהם זנות בהקדמת ספרו מן העבור כתב על ר' יהודה בר' אשר ז"ל שחראנו בפ"ה מרבה לספר בשבדיו, כי בספרו הקת שמים הסכים שהקביעה היא לאורך ע"ה מעלו' היינו בבל וזכר שכן כתב בעל אורח סלולה בתהו סבה לזה כי שם היתה דירת האמור' בעלי העבור שמואל ור"א בר אהבה, ובסמך כתב שכן הר"ר יהודה נ' ווירגא ז"ל אשר היה בדורו הסכים לדעת ההכמים האלה, הרי לך בהדיא כי המשנה אלה משיבי טעם אלהדאב פנצי ריב"א נ' ווירגא ובעל הכנפים יגידו דבר זה כי סימן בהר"ד וכן בלי ספק סימן וי"ד ואבורייהו לא מראש מפי משה או בית דוד והנביאים אשר מעולם, דבר לא היה להם עם בבל ארץ לא מכוהדה נתיסר, אבל מהכמי הדורות שוכני הגליל ההוא אשר פנו אל הישרת החשבונות והקלתם ע"פ המהלך השוה כמו שזכרנו וממנו הוכל להקיש גם לזולהו בקצת דברים מתחסיים להשבונות אלו מלבד שזה ברור בקצתם כמו שאזכור עוד בפ"ה לפנינו י ועינד קורא מישיבל הלא לאמינה ראי כי זה הדבר התקיים אצלם לא מירך פליה וסברא אבל בחכמת איציפגנין ומופתיה

נראים אל עין היודע בטיב מצבי האקלמים, עד כי אליבא דידהו אי אפשר לעמוד מנגד. וכבר ידעת המצא ג"כ יחידים אומרים כי חשבון בהר"ד נוסד בא"י כמו האפודי אשר בפ' כ"ב כתב וז"ל. המולד הראשון אשר עליו סדרו הדתיות וידיעות המולדות לקביעות ראשי השנים והמועדות וסוד העבור הוא בהר"ד בירושלים עיר הקדש או בקצה א"י המזרח ע"כ, גם הזכות הנו' סברת עצמו כנראה לו שם הוא כי מקום קביעת העבור הוא ירושלים או יבנה. כי שם ישבו כסאות בתי הדינים למשפט ראיית היות, אך דבריו אלה נראין לו סותרים קצתם לקצת, כי מה לחשבון הראיה עם חשבון העבור שזה כפי האמתי וזה כפי השוה, ועוד שהם אמדנא בלבד כאשר גם דברי האפודי הנו' הנם מסופקים אצלו ובלי נתינת טעם, והוא זכות אשר דבר מאומד הדעת הנה המורת יבנה לברו היה לו לומר באחד מעשרת המקומות שאליהם גלתה סנהדרין כדברם ז"ל בר"ה פ"ד, ולכל הפנים אם ראיה הר"ם ז"ל סוף פי"א שכתב וז"ל לפי שהראיה היא בא"י עשינו כל דרכי החשבונות הנה בנויים על ירושלים אל תטעה לחשוב היותו רומז לחשבון השוה הנהוג לנו, אבל תכיר מדבריו ובפרט מראשיתם שאמר לפי שהראיה היא בא"י שאינו מדבר אלא על חשבון האמתי כפי מהלך המאורות בגלגל הכוכבים אשר היו הסנהדרין צריכים לחשב כמו אצטגנינים לדעת את דבר העדים בראית הירח אפשרי אם אין, וזה החשבון בעינו הוא שדבר עליו בפ"ה מס' ח' עד סוף הפרק וכן בכל מקום מהלכותיו ההנהגה אבל החשבון האמצעי השוה לא דבר על מקום הקבעו מאומה, ומכולם לא תאר אותו רק החשבון הפשוט בכל ישראל בלי שיפרש התקבלו ממשדה כמו שתשמע עוד בפ' שלפנינו. וכן אם מצאת לראב"ע באגר' השבת שטר ב'לענין ארבעת הטעיות שיהיה לגאון רב סעדיה על אמרו כי ראה את קדרת השמש בבגדאד (היא העיר הגדולה בתהום בבל אחרי חרבן בבל כדברי רש"י פ' הרואה על ר' הנה בנדתאה) בלא עת המולד שכתב וז"ל. הטעיות השני הוא כי חשבון המולד על ירושלים, והנה בינה ובין בגדאד שתי שלישיות שעה יתברר לך מדבריו שם היותו מדבר על המולד האמתי כמו שתבין ג"כ מלשונו באגרת השבת אשר אכתוב בסמוך, ובפ' אמור כתב אין הקביעות רודף אחר ראיית הלבנה בירושלים. והנה ההפך הוא אשר בין חשבון לחשבון אל ילוי מעיניך ובראותך אותו בהקדמת פירושו ומקומות אחרים שכתב כי הב"ד היו מחשבין תדע שכונתו אמנם היא לחשבון הראיה אשר נאמין התלמדו אליהם מדוקדק במסורת. מלבד כי אף אם תבין קצת דבריו כאלה על חשבון העבור לא בכל זאת תגור אומר שדעתו הוא כי בעצם וראשונה התקבל מסיני, אבל על זה הדרך היינו כי הואיל ודרכי המסורים לנו בקרוב עם היותם מתחלפים לדרכי הראיה אנהנו על ידם ג"כ באים אל התכליות הנדרשים ע"פ המסורת בעת הראיה בשמירת האביב והאסף ודכותיהו יש לנו מזה כמו שכתב בהקדמה לנכך את אלקינו אשר הדריכנו אל היושר וכי לא ניכל כדבריו בפ' אמור לעשות טוב ממנו, ועוד נדבר על ברור דעתו זה בפ"א ועל השביעית פי"ג, יהי מה שמעה אנך והבן אמתה מה שהונח בראש זה הפרק על אגודת החכמים שזכרנו. וכל מהנגד אם בעל נפש ישרה הוא ישיב ידו אל היקו ויתבונן אליבא דידהו דלכ"ע גברי רברבי הוו ומסדרי הלוחות שנה שנה יקחו מפי' תורה מאי איכא למימר ונקוט מיהא דבר יאות לידע ולהודיע כי בין שס' בהר"ד יוסד באופק א"י בין באיפק בבל הנה בהיות כל מולד שוה הרשום בלוחותינו בנוי עליו יאהמת לך כי כאשר הבוא לראות מולד פלוני ופלוני מתי הוא

ותמצא יום ושעה וחלק פלוני שעתו זאת אמנם היא בא"י או בבל לבד אבל בארצך
 המערבית לשתיהן איננה אלא אחר שעות וחלקים במספר' כמשפט קו הנטייה בהכרח
 הלא זה הדבר כתב אותו ההכם פלוני אלמוני בספרו דף ק"ג בפרק שבו יודיע שורש
 המולד השנה אצל הנוצרים המתהיל מיום המילה הרשימה להם, ושהביעם על איוזה
 הפרש אשר בינם לבינינו בגלילות שינות אינו אלא היות שרשנו קבוע על אופק בבל
 והוא בהכרח משתנה ממקום למקום בהלוקף קו הנטייה שמה י וכן הבין זה מדברי
 הראב"ע באגרת השבת שער ב' שכתב וז"ל י יש יהודים אשר להיותם יודעים אי"ב
 תשצ"ג י השבו שעמדו על סוד העבור ואומרים לנוצרים מהו תראה הלבנה ויהשבו
 כי המולד' עשוי על מקום כל מחשב וכו' והנוצרים ידמו כי חשבון העבור טעות הליכה
 אבל העברים הנז' הם המועים בזה כי לא יוכל המשכיל לדעת מהו תראה הלבנה, עד
 ידע רגע המולד וידע מקום המהברות בהלק מועלת המולד ויראה אם מהלך המאורות
 בארוכה או קצרה ויסקף או יגרע עד שידע רגע המולד האמתו על ירושלים וכולי
 ע"ש כי הדברים ארוכים, ובכלל הוא הולך לשמה וז שאין עתי כל המקימות שוים
 בראית הירח והמולד אבל צריך להתבונן הפרש הורחה והשקיעה כמו שזכרנו, גם
 לא אכחד כי בפרוש סדר אמור לקראי אהרן בן אליה [אש המיד בנפש זה וזה
 תוקד] נמצא כי אהת מראיותם לקבוע החרשים גם היום ע"פ הראיה ובפרש
 השוכנים בא"י היא זאת שאמר כשם שאין לנו לשמור את השבת הוצה לארץ כפי
 שעתה בא"י או בבל רק לפי קו הנטייה אשר כסגולה לכל מקום כן מולדות וראשי
 החרשים יהיו נזכרים ונעשים בכל מדינה ומדינה לפי הבחינה הנזכרת, אכן מפשעם
 נגע זה למו כי מאסו את תורת ה' צנאות המסורה ע"י רבותינו ובכללה אמרו ית'
 החדש הוזה לכם, ואשר תקראו אחם אין לי מיערות אלא המקודשים בב"ד של משה
 וכפי מדרש תנחומא שהבאתי בשלישי מפרקני אלו [ועל הכל כדבר הראב"ע בפ' החדש
 פסח הוקדו יוכית] י והנה באמת זה הפרש האמור לא מעט הוא בגלילותינו,
 שהרי זריחת השמש פה פורה תתאחר מורחתו בירושלים כשתי שעות ומחצה,
 ומורחתו בבבל כשלוש ורביעי. ויאות שנתבונן כי כיון שמיסדי בהר"ד סיימו לא בלבד
 היום והשעה אבל החלקים ג"כ הכרח הוא שכונו בו למקום פרטי לא בלבד מדינה
 או עיר בכלל אבל מקום צר ומיוחד אשר קבעו בשכלם עליו יתד נאמן, באופן כי
 רהוק מן הנקודה ההיא מיל או מילין ישתנה סך החלוקף של ר"ד חלק או חלקים
 כמספר המילין ההמה, וזה כי הן לחכמי ישראל פ' מי שהיה הן לחכמי א"ה ובראשם
 תלמי היקשו של כדור הארץ הוא כ"ד אלפי מיל כמו שזכרנו סוף פכ"ח מן הספר
 ובהחלק הכ"ד אלפי מיל הנז' על כ"ד שעות היום ימצא הפרש בין תהלה הורחה או
 השקיעה שעה אחת מאלף לאלף כי עם הנתן לפי מוסכם רבותינו הר"ף חלקים
 לשעה אתה עתה להקל ההלוקה כאמור הצירים בלבד אלף ויגיע כמו כן בין מיל למיל
 הפרש חלק י ובהיות זה כן מבואר היא מאד כי רהוק מן המקום המיוחד לבהר"ד
 מיל לבד, בין לימין בין לשמאל לא יאמר עוד בהר"ד אבל בהר"ג או בהר"ה י ואף על
 הפהות ממיל הצמצם פהות מחלק וממנו ולמעלה הפרשים לאין חקר, וענ"ו רגעי
 המולדות נשאר אצלנו מוגבלים כפי הנאות לאופן הגלילות ההמה בהשמר ג"כ זמן
 שאלת מטר ויתר המנהגים שזכרנו לפי מה שהיה ראוי למדינת בבל מקום שהותקנו
 הלא באמת שיעור כ"ט י"ב תשצ"ג מן מולד למולד לא ישנה לעולם יחל מאיוזה
 מקום שחפצה. אפס במדה ההילך בו אחר וקדם כן תסיימהו. ולהיות מפוסקם

שאפילו אחד מחלקי תהר"ף בין קודם הצות לחצות ישנה קביעות ר"ה מטעם מולד זקן ואפשר כי במקום בהר"ד הזנ' לא ברבים מיהר המקומות יודמן ענוב או קרימת החלק אשר הכר 'מימנו נראה שיתכן לאמר כי הסדר הזה היה לנו מהסכמת החכמים ז"ל בסתם בלתי בדנית שום מקום בפועל רק כפי מה שיצא להם אחורנית מן המולד שבזמנם ליחשב בסגנון ס"ע ראשית המולדות לירח בלי שיקפידו על הודמן נפלו באיזה שיהיה מימי בראשית זולת הששי כי אמנם היותר בששי במולד וי"ד אינו עקרי בשום אופן ולא בשביל מולד הירח אנו אומרים זה היום תהלת מעשיך רק בשביל המתיהם לאדם כמו שהוכחנו למעלה פ"ג הלא ראיה שיש דק"ל בניסן נברא העולם נר' יהושע, והנה המולד או לפי השבונו היה ליל ד' ט' שעות לא ביום ו' ולר' אליעזר ג"כ היה ראוי שיודוכה בעת תליית המאורות בתהלת ליל ד' או בדוכה אפס בדמות המחשבי' נפלו למפרע יום ו' י"ד שעות המציאו לענוב ההוא סבת הנופיה או זולתה נדבר התוספת שזכרנו למעלה פ"ב לרמיון הטבעיים נלשוך ההגר מאמר א' שאדרי רואם משיכת אבן המגניטוס מן הברזל השתדלו להת לה סבות לא היו מקדם משוערות אצלם לגרום אותה ו' אליעזר עצמו לא שמענדהו מעולם מגביל מולד ליום יום ושעה כ"ש תחו סבה על התענוב ליום מיומים, זה באופן מה היה נראה ואפס הכרזה הוא עכ"פ לצייר על בהר"ד ועל כל סימן מתיהם אליו מקום קיים כאמור באופן שימשך ג"כ השתנותו בהתחלק שעתו הנה והנה .

כונת הפרק . תשובה בעד הר"ם ז"ל על , שלט השנות רמב"ן שהבין מרביו הצטרך הסנהדרין לקדוש ע"פ הראייה , וב"ד קביע בא"י גם בזמננו זה יהיות חשבון עבודתו הל"ם , ובאמת הוא רכב"ם לא כן ידכה בדבר מהמה , ובתשובה על השנה א' נכללה השנה על החכם י' חביב .

פרק ו' ראיתי להרמב"ן בהשגותיו עשאין קי"ג שתפש את הר"ם ז"ל על שלישה דברים , ותשאני רוח לאמר על כל אחד מהם אני אדון ואטהרנו אולי ישמע הכס וייסוף לקח , וכן על מה שראב"ד השיגו במעם הדהיות סוף פ"ו מזהקה"ה והמפרש גם הוא תחת התאורו היל להגן בעדו דוסוף ההפלא בו ננראה הכל שמה , אשמייעך קורא משכיל מה שכתב ההכס אפודי לונותו ומה שכתבתי אני , אפס כי להת רוח למתבונן זה הענין יפרד וזיה זכרנו בפרק שלפנינו , ועוד חראה הדברים האלה עם דומיהם הנכללים בהביר זה מתיהסים לפרטי הדרוש אשר על קבנו אנחנו סובבים וזה יהיה בסייעתא דשמיא בפ"א א' אך נתנה ראש לדבר הרמב"ן שזכרנו , ראשונה אחר כי הוא רמב"ם ז"ל כתב איך בזמן שאין סנהדרין בא"י אין קובעין ואין מעברין ע"פ הראייה והנה יקשה דהא קי"ל פ"ד רר"ה שאף קודם החרבן מעת גלותם לטבריא לא קמד ב"ד עד עהה , אשר ע"כ ימצא גם מן העת ההיא בטל הקדוש מעיקרו , וא ד יצדק שאף אחר החרבן כל ימי התנאים ועד סוף האמוראים כמו שכתב הוא עצמו פ"ה מזהקה"ה הלכו בחוקת הראייה לקדש על פיה , שנית כי הוא ז"ל כתב סוף פ"ה ב"ה הקביעות ע"פ החשבון הנהוג לנו אין בו ממש אלא א"כ נעשה בב"ד של א' אשר יודיעהו לגליות , או שהימי הגליות יחשבוהו מעצמם אך שימצא

א' ב"ד בארץ ישראל באופן שדומה צאת הקביעות מאתם, וחשבון חוצה לארץ יהי נלוי מלחא בעלמא והלא גם בזה יקשה לו מעין הקושי של מעלה, טהרי יונח ג"כ כי בענין הקביעות לא הצטרך סנהדרין גדולה רק ב"ד סמוך כמשפט הסנהדרין איש מאיש עד משה רבינו, הגה גם מין הב"ד הוה כבר בטל לגמרי מא"ל כמו שכתב הוא עצמו פ"ה סי' ג' כי בסוף זמן האמוראים חרבה א"י ולא נשאר בה ב"ד קבוע שלישיית כי הוא ו"ל שם פ"ה סימך ב' כתב טההלכה היא מסיני שבזמן שאין סנהדרין קובעין ע"פ החשבון שאנו מהשבין בו היום, והנה בשום מקום לא מצאנו לרבותינו שישימו חשבון זה מסיני זהו תורף דבריו, ואלה עליהם תשובותינו. על הראשונה נאמר כי בשום אופן לא ידומה התעלם ממנו דבטלה סנהדרין מלפני החרבן כ"ש בהמצא זה כתב ידו בהלכות סנהדרין פ"ד [ובבואר אמרו בירושלמי פ' החליל לענין בטולי הסנהדרין שהיו באלכסנדריא של מצרים כמו שזכרתי ב"ב מפרקי הספר באותה שעה נגדעה קרן ישראל ואינה עתידה לחזור למקומה עד שיבא בן דוד עכ"ל] אבל התנצלותו שכבר הודיע ראש פרק ה' הנוכר כי לבד מן הסנהדרין עצמם גם הבית דין הסמוכין מהם בארץ ישראל אפילו ב"ד של שלשה נפי משנה סנהדרין ראש פרק א' שהביאה גם הוא שם, ובהלכות סנהדרין פרק ה' נחם בזה יפה כסנהדרי גדולה עצמה ובכוונה נהב שם פ"ד כי כל סמוך מפי סמוך אפילו לא היה הסוכך ההוא בסנהדרין מעולם הרי זה סמוך כהוגן, ובכן נהי דסנהדרין בטלה מני קדם שלשלת ב"ד זו לא בטלה עד סוף האמוראים כנוכר אשר ע"כ יכלו לקדש ע"פ הראיה גם בימים ההמה, הלא מכוון שהשנה בענין זה ראש פ"ה הנו' סנהדרין וב"ד סמוך אין ספק כי גם אמרו בסוף הפסקא ההיא וראש הבאה אהריה כי בזמן שאין סנהדרין בא"י אין מקדשין ע"פ הראיה ממילא שמענין מה שנואה לנו הכר בדבריו היינו שכוונתו היא סנהדרין או ב"ד שהוא ג"כ סנהדרין נכח או בפועל וכמו שהתבאר ג"כ מדבריו בהלכות שופר פ"ג ע"ט, ואין ספק כי כמו שזכרנו המורם מהם כיוצא בהם לסמוך מדור לדור כסנהדרין עצמם או הנאים אחריהם ומוזה נמטנה הראיה עד סוף האמוראים יען נמצא תמיד בא"י ב"ד שהיה סמוך מב"ד סמוך ובדליהו קרינן החדש הוה לכם וכי מצינן תצא תורה נאלו היו סנהדרין של ע"א הלא כדבריו אלה תמצא גם לריא'ו פ"ק דר"ה אשר עוד נביאם בארוכה פ"ט לפנינו שאמר משבטל ב"ד הגדול אין מקדשין ע"פ ראיה, והרי הוא מוהוק ליודע כי גם בימי האמוראים נהגו כה' וכל פ' שראיתי להר"ר לוי ק' חביב בנוסח כתיו השני לענין הסמיכה דף רצ"ד היותו מהאמין לקיים כי אף בזמן אבוי ורנא נמצאו סנהדרין בא"י אימר כי במחילה ממנו זו בדותא מפורסמת, ובבואו שם לכלל כעס נגד ההכנס בר פלוגתיה בא לכלל שעות הלא כמו שזכרתי בכ"ה מפרקי הספר משנה סנהדרין פ"ג אומרת סנהדרין היתה של שבעים לא היא של שבעים, ותו אם איתא דאפילו בימי התנאים נמצאת לא היה שם מקום למחלוקת ר' יהודה ורבנן אם היתה של ע' או ע"א, יכנסו בלשכתם וישאו את ראש, א"כ סנהדרין גדולה נסתלקה מאו בעונותינו וה"ה אותה של כ"ג אשר חלקם בחיים שיה, גם אשר דמה להוכיח מציאת הסנהדרין בימי אבוי ורנא מהיות תאר ר' הלל נשיא וכמאמר המצטרף אין נשיא בלא סנהדרין וסנהדרין בלא נשיא הבל הוא, כי אף בתשובת רב שרירא לק"ק קירואן ובספר הקבלה להראב"ד המצא בימי הגאון רב סעדיה גברא רבא מתקובץ עמו מתואר לנשיא אע"פ שהיו בגליליה בבל, מן

הירוע כי יחירות הדורות הולך וגדול למהאויים להשלים נשמות התואר הסרון העצם המתואר נוהג כדבר הר"ם בפירוש משנת בכורות פ"ד לכונה ראש ישיבת גאון יעקב וכדומה לאשר בבחינת האמת אף הכנים ורבי לא יהקרי אין ספק כי ר' הלל גדול בדורו היה וראש ב"ד אשר ע"כ תארוהו נשיא אך לא למדק מיניה כי סנהדרין היתה או נהגת, הלא גם מדברי הר"ם בה' סנהדרין סוף פ"ו ומן הסמ"ג עשאין צ"ז יתבאר לך הקרא נשיא הגדול בכל ב"ד עם כי למעוט סנומם תאר סנהדרין לא יאות בהמה ואשר כתב בסוף העמוד וז"ל כי היכי דודאי היו סנהדרין בזמן חכמי המשינה הכי נמי בזמן חכמי הגמרא נמצאו אלא שלכלם לא היה להם דין ב"ד הגדול ולא דין סנהדרין ראשונה אנכי לא ידעתי מאין לו הודאות שזכר, כי אדרבא ודאי לא היו כדאמרו, ושניה לה כי אחרי שלא היה להם דין סנהדרין ולא דין ב"ד הגדול איכה יאמרו סנהדרין אנהנו כבר כתב הר"ם בפירוש בכורות הנו', והוא דבר כל חכם, כי לא יחוש על השמות אבל על הענינים שיסכימו על התאר, ואולם לכל הפנים הותרה הקושיא הראשונה שזכרנו. ועל השנית נאמר כי יש לזה להשיביל בדבריו סוף פ"ה הנו' אשר תמורת אמרו ב"ד של א"י כתב ג"פ בני א"י ע"י ש' וכן בסמ"ק שלו עשאין ק"ג תחת אמרו בהעדר ב"ד מא"י אמר ובהעדר החכמים מא"י ויהר לב"ד הסמוך בא"י לעבר וכולי, וכבר ידענוהו לנבון לחש אשר לא ילכט בדבריו באופן שזה נראה מיהויק למה שכתב בבאור משנת סנהדרין פ"ג ודורו ההוקה ה' סנהדרין פ"ד מלא לאמר יראה לי שאם הסכימו כל החכמים שבא"י למנות דינים ולסמוך אותם הרי אלו סמוכים ויש להם לסמוך אחרים ושהיקת ראב"ד שם בלי הטיג עליו הלא היא הודאה ברורה ממנו, וסמ"ג עשאין צ"ז אם החריש לא התנגד, והגאון קארו אם מצא בר סמכא חולק עליו ודאי העלהו שם בערכאין וארא ואין איש. אדרבא החכם רשב"א בהדושויו על ב"ק פ"א הסכים לדעתו כנראה שם, וכן הביב עצמו הביא את דבריו בתשובת הסמיכה הנו' דף ר"ח ע"ש, גם יסייע ליה הא דכתב האלפסי פ' הגזול אף על חוצה לארץ בהדיא דקנסיה רב נחמן לגולן עתיקא ש"מ דקנסינן וכולי, ודוקא גדול הדור כרב נחמן וכולי או טובי העיר שהמהום רבים עליהם, ובפ"ה דה' סנהדרין הוא רמב"ם ז"ל כתב מה שזכר ג"כ האלפסי פ' ההובל וז"ל מנהג הישיבות בחו"ל אע"פ שאין טובין שם קנס מנדין אותו עד שיפייס לבעל דינו או יעלה עמו לא"י דמכילהי הנך ילפינן רבנותא לחכמי א"י בשגם נפסק החוש של חסד הסמיכה ממש רבינו, ועם שהר"ם הנו' בענות צדק הוסיף בפ"ד מה' סנהדרין הנו' והדבר צריך הכרע דין באמת הניין ליה, ומאתר שהכריעו גם לא נדחיק שיסתייע במאמר ר"ה פ"ב מנלן דכל העם עונין אהר ראש ב"ד מקודש מקודש דכתיב אשר תקראו אותם קרי ביה אהם והרי מלת עם יש לפרשה גם עדה החכמים שלפני הסנהדרין, יהי מה מכל האמור נראה כי ההפרש אצלו ז"ל בין זמן הראיה לזמן הקביעות הוא דבזמן הראיה היו צריכים סנהדרין או ב"ד סמוך מהם הסמיכה המשתלטת מקדם אבל בזמן הקביעות כל ב"ד אע"פ שאינו סמוך רק מבית ועד החכמים יספיק כל עוד שיהיה בארץ ובפרט כי שני התנאים אשר זכר הרב בסמ"ק הנו' וראש פ"ה שיהיו דמקדשים סנהדרין ובא"י לכל הפנים אינם תלויים זה בזה ונהי דתימא דסנהדרין נופא ליכא א"י מיהא אצטריכא לה כ"ש אם נאמר שהשעם בנה הוא כי מצוות המלך היא שיהיה כל השבון הן בראיה הן בקביעות נעשה כדבר החכם נוזרי מאמר ב' כפי מערכת המאורות לא במורח העולם או במערבו או בכל

מרינה ומדינה כפי האופן שלה רק בעיר אלהינו אשר שם צוה עקר שבתותיו ומועדיו לנצח, וכמו שזכר נ"ב הוא ו"ל סוף פ"א וסוף פ"א וסוף פ"ח ע"ש. וכן בשעת הדחק יספיק לקביעה הנזכרת ב"ד של הוצה לארץ אשר נסכך בארץ הסמיכה של בית הועד שזכרנו כי כן בימי הראיה ר' עקיבא הסמוך בא"י קדש ועבר כדאיתא פ' הרואה הדשים ושנים הוצה לארץ, ומפני זאת הקולא היינו שהוא ו"ל מאמין כי כל ועד הכמים וכל ב"ד הסמוך מאתם אע"פ שלא ע"י ב"ד סמוך מסנהדרין יספיק בחשבון הקביעות אך שיהיה בא"י כנו' כתב בסמ"ק שלו וו"ל, אלו הנחנו ד"מ שבני א"י ה"ו יעדרון ולא יהיה שם ב"ד ולא אמר סתם אלו הנחנו שלא יהיה ב"ד בא"י שתפרשהו ב"ד סמוך מן הסנהדרין כמנהג אפילו המצאנה שם קהילות, כאשר אמנה הוא מן האפשר הקרוב המצא שם עם רב בלתי ב"ד סמוך מסמוך עד משה רבינו, כי כיון שתלה הדבר במציאות או ה"ו העדר הקהילות שמה יש לך להבין כונתו כי גם שלשה מן ההכמים קראי העדה שמה יתוארו לב"ד הגון כאמור גם לפעמים בסמ"ק הנזכר אם אינו מיעות המעתיקים או הסופר כנה את אלה ב"ד הגדול, וזה להמצאם בא"י אשר המקום גורם להם כה יפה לא יזכו אליו הוצה לה, כמו שהשר מקצעי עשאיין ב"ז כתב ג"כ גדולה מיו ו"ל עתה נקרא ב"ד הגדול הת"ח היותר גדול בחכמה ומניין כדאמרינן פ' אהר דני הלך אהר ב"ד יפה אחר מתאי לרומי אלמא ב"ד הגדול מקרי נמי הכם אחד ברומי, ואפס לא אכחד כי בלשון ההוא רסמ"ק הנז' ק"ג וכאן עיקר גדול והוא שהיותנו היום בהוצה לארץ הושבים במלאכת העבור אשר בידנו ואומרים שזה היום ר"ה וזה מועד לא מפני חשבוננו נשימחו כן אלא מפני שב"ד הגדול אשר בא"י קבעוהו. בהעתקת ר' משה ו' היבין וכן בהעתקת ר' שלמה ו' איוב מצאתי ב"ד הגדול, אבל באותה של ר' אברהם הלוי ו' הסדאי (כי חנני אלקים וכי יש לי שלשתם) אין רק ב"ד שבא"י והנה אם טוב בעיני המשכיל יוכל עשוהו בזה כההיא דירושלמי ומסכת סופרים שזכרתי גם בתבורי פ"ז על ג' הספרים ואטושי היא ומעיין לבטל האהר ולקיים השנים ובכלל אומר כי לדעתו ו"ל אף בהעדר הסנהדרין בפועל הגה כל עוד שנשארו בנח היינו שהשתלשלו מהם בתי דנים של ג' אפילו זה מזה לאחר כמה דורות כאמור מקדשין ע"פ הראיה, וכל ב"ד אפילו בלתי סמוך מנח סנהדרין רק מיתר חכמי הועד מספיק להשבון הקביעות אך שיתקיים בזה וכזה התנאי השני שיהיו בארץ אם לא בשעת הדחק כי או יספיק הסמכס כבר בה כל אחד לפי זמנו כמו שזכרנו.

ובהיות זה כן הגה בחסר עליון לא ימוש לעולם מאומתנו כי בשגם לא תתלה אותו בדבר הרמב"ן בהשגות קנ"ג בר' הלל וב"ד שכבר נסמכו מהשתלשלות סנהדרין כהוגן, הגה הוא רמב"ם אשר יצא להקל ולהתיר כל ב"ד כאמור הגיה להקדמה צודקת כמו שכתב בסמ"ק הנז' כי בטוהים אנו מאדון כל תולדות שלא יכרת ולא ישמד קהל ישראל מאדמת הקדש אם בירושלים אם הוצה לה, ובכך כל ב"ד המיוחד מיעדת חכמיהם לזה בכל דור ודור וגם מדור לדור יספיקו, ואולם אפילו אם תמצי לומר שלא יהיה מנוס מהודות כי גם לדעת רמב"ם אף הקביעות צריך ב"ד סמוך זה מזה עד משה רבנו, הלא בנקלה יותר קושי רמב"ן עליו בזה שתאמר כי אם מה שכתב הצטריך הקביעה לצאת ראשונה מב"ד של א"י לא היה כונתו להכריח שיהיה הב"ד ההוא חי וקיים בכל עת שאנחנו לגלויי מלתא נשקוד על החשבון החוצה אבל יספיק בלי ספק התיחס עליו עקר החשבון וראשיתו כההיא דר'

הלל וב"ד שזכר הרב נחמני, הלא זה הדבר אינו תוספת על מה שכתב אבל הוא נלמד ממצמו בהגנה דבריו על תומם בלי המצא בהם מה שינגדו, אדרבא יאות להוכיחו מהקיש אמרו על זמן הראיה שכל ב"ד סמוך מאת סנהדרין היה מספיק בה אף דור לדור אחר שנעדרו, וע"כ הוא רמב"ן ו"ל יחשב בזה לא למשיג אבל למפרש את דברי הרב בהין צדק.

והנה על השלישית אשר הקשה אליו איפה הנכמים יגידו היות השבון הקביעות מסיני כי זו לא מצינו נראה שנוכל להשיב כי דבריו ההם אשר כתב פ"ה וו"ל, הל"מ היא שבזמן דאיכא סנהדרין קובעין ע"פ הראיה ובזמן שאין סנהדרין קובעין ע"פ הראיה ובזמן שאין סנהדרין קובעין ע"פ ההשבון שאנו מחשבים בו היום לאו כולו כי הרדי נינהו אבל לצדדין אמרם והפרשה מפסקת וחצובה מקטיעת סיפא מרישא, שההלכה אמנם היא על דבר הראיה כדאיכא במכילהא ור"ה פ"א וב', ואשם ענין הקביעות שזכר אח"ו הוא מלתא באנפי נפשא ולא מדברי הו"ל לקח אותה, ואם ראית לבעל מגדול עזו שכתב ודבר זה הל"מ וכולי ע"כ למערב א"י פ"ק דר"ה דמשמע האמר שם ג"כ הבבא השנית אל תרוץ להשיג בו כי אולם הי אני תבקשנו ולא תמצאנו, והלא ראיה זו בלבד תספיק לכאורה בהוכחת זה, כי האמר השבון העבור מיוסד על תקופת ר"א ותקופת ר"א אינה מסיני כמו שהוכחנו שתי אלה בזה פ"א, א"כ השבון היזבור אינו מסיני אבל הרב ז"ל השמיענו כזאת מאשר נודע בעמנו היות דרך זה מוסכם בסוף האמוראים כאמרו שם פ"ה סי' ג' מאימתי התחילו כל ישראל לחשב השבון זה וכולי, ובפ"ח סי' י"ב כתב החשבון האמצעי הפשוט בכל ישראל וכן תמיד יקראנו החשבון שאנו מחשבין בו היום וכשגם יונח דלא שמייע ליה או לא סבירא ליה הא דר' הלל שזכר הרמב"ן בהדוש ודאי הוא דכ"ע מודי שהכל נעשה או מטעם תופשי התורה וסדר יודעי בינה לעתים אשר נהי דלאו משום הלכת סיני נעשו בו הנה להכמה וסיג נאות בשעת הדחק נעתקו ממנו אל השוה"מ כמו שזכרנו למעלה פ"ד, הלא תראה מדבריו בסמ"ק עשאין קנ"ג על הב"ד של א"י המסדרים השבוננו זה אם מדי שנה בשנה אם כר' הלל פעם אחת לעולם שכתב וו"ל, הם הם שיקבעו הנכמים ויעברו שו"ש בפנים המקובלים אצלם ובהסכמתם ג"כ שכן ראיתי לשוננו זה בהעתקתן איוב הנו', והנה אין לך קורא נכון להקל בהשובתנו זאת כי עוד לקיום דרכה תשמע את דברי הארונים רבים בתשיעי מפרקנו אלה שכן יאשרו וידמו להוכיח כי סדר הקביעות הנהוג לנו הדט הוא לא שעררהו אבותינו מקדם, ורמב"ן עצמו מנותלי השגתו ודבריו אשר עוד יזכרו עם יתר דברי האחרונים הה נכר מאוד שהוא גם הוא היה על זה הדעת וכ"ש עוד בהמצא לך עד מוכיח שהר"ם עצמו קים ליה בשכתם על אלו, וזה כי אם תשאל לכל נדוהי ימא של סדר הקביעות ובפרט את הזכרם כוזרי מאמר ב' ג' וד' יורדך ויאמרו לך כי אחד מעמודיו ואדניו העקריים הוא השבון תקופת ר"א אשר בקוף כל מחזור קולע אל השיערה. ובו ישמר האביב אל הפסח.

והנה נעזוב עתה מה שזכרנוהו זה מעט המתיחה לכלל הדרוש ונתבונן על דעת הר"ם לברו, ברין הוא דתקשי לך אם האמין קביעתנו בכללו הלכה מסיני למה זו פרטו המסוים הלז של תקופה לא פסיק ותני ליה סתם כדבר שכל החולקים עליו יאשמו. ואדרבא ראיהו דניחא ליה לפלוג ולתני בתקופה שתי הדעות אשר נמצא שכן ע"כ כתב דעת שמואל בכל תקונו ודעת ר"א בפ"י בכל משפטיו כמו שזכרנו

ג"כ כזה פ"א, ולמה הצא נואה מאהו בדבר אשר מסיני בא שהוא יצמו למד אותנו כאמור בפ' הנזכר הכיניע על אודותיו המחלוקת, ויותר יקשה ג"כ אמרו סוף פ' נראין לי הרברים שעל חשבון תקופה זו היו סומכין לענין עבור השנה, וכי בשקול הדעת תליא מלהא, ותו כי שם מתוך שבתו רמו על הדבור שיש אחריו, באמרו כי הוא אמת יותר מן הראשון כפי מה שנתעוררתי בזה ג"כ פ"א, הלא כל יתר כי האי כנסול דמי אלא לאו ש"מ מינה כי פרט זה לא הודוק לו כהלכה מסיני, וכמו שכתבתי גם שם על כרחך אולינן לכלא כדרכה של תורה דבר שהיה בכלל וכולי לא ללמד על יצמו בלבד יצא וכולי ומעתה אתה תבחר לנפל את הש"מ לחזוק כמנהג אם הדין הראיה נצחת. ואולם אם לכל הפנים דרך זה לא יתכן בעיניך נלך לדרך זו שהאמר כי הר"מ בספא הנו' לא כוון לומר דחשבון זה יצמו מסיני נתן לנו, בשלמא חשבון התכונה על המהלך האמיתי המתיחס אל הראיה אשר היה מחויב אל הסנהדרין למען יבחנו דברי העדים כמו שזכר הוא ז"ל פ"א סי' ו' ופ"ו וי"א וי"ה מיד' קה"ח אפשר וטוב לומר שעקרו מסיני נהנו, והר"ם יצמו זכר כמה כתבי קדש אשר מהם למדו רבותינו הערות על אודותיו בשמירת האביב אל הפסח, ראש פ"א ומנות ימים לחדש לא שעות, ראש פ"ח וחדשים ללבנה לא ימים, ראש פ"א אשר זכרם ג"כ בסמ"ק סוף מצות קי"ג, אבל דבר הקביעות עם היותנו צריכי לשמור בו הערות ההוריות שזכרנו הנו דרנו המחדש היינו חשבון השנה לא פורש בהלכה מסיני פרטית עליו, על כן לא זכרדו קדמונינו, ואמנה עכ"ז באמת יאמר כמו שזכרנו פעמים שגם הוא מסיני הגיענו יען נמצא רכלל לא הסור מאשר יורוך, ומבחינת זה הצד הכללי בלבד יפה העלה הר"ם ז"ל שתי הבנות בהרא מחתה זו וזו מן האופן הפרטי שהתאמת עליה, וסוף דבר אפילו האמין את לבך לקיים כי אמרו ודבר זה הל"מ מוסב בג"ש לשתי הבנות כאשר כונתו היא שגם סדר הקביעות מסיני בא לנו הנה בהתאמת דבר הרמב"ן כי חשבוננו היום על השנה איננו מצוי לרבותינו, והוא רמב"ם בשומו את הקופת ר"א העקרת בו בלתי נמסרת מסיני כאמור ימצא סוהר מיה שאמר בפ"ה הנו' כי גם הקביעות מסיני במסור יאות לנו לאמר דנהי שההעתק בימי האמוראים מן הראיה וחשבונה אל הקביע' וחשבוננו היה בהסכמה לא מסיני כאמור הלא בהצטרך גם בסדר החדש הוזה לשמור את הכוונ' שהן עקריות ע"פ ההורה וההלכה בראיה עצמה בשמירת האביב לפסח ועבור שבע השנים בכל מחזור ומנות לשנה חדשים וימים לחדש והיות מדתו כ"ט י"ב ושצ"ג ודכותיהו שפיר בבחינה זו האר גם אותו בהלכה מסיני שכן תכליתו אשר להן מנמת זה הסדר מסיני נאמרו, ואמנם התהלך חשבון האמתי בשוה כנו' היה בלי ספק הסכמה לא הלכה מקדם אשר כמו שעוררנו עליו בפ"ד הקלו מעלינו המשא באמרם לנו עמדו פה בשוה עמוד באן מפנה עוד ממנו לאמתי כראשונה, ובכן ימצא כי משפטי הר"ם ורמב"ן הנו' יצרך יחד: והנה אין על איש תבונה להרחיק שימנו חשבון השנה הסכמה בדרוש העבור. כי האמנה גם זולת זה נמצאו בו הסכמות רבות אשר מהכמה לא מהלכה, הנה כמו שישחר על זה פ"ח לפנינו, גם את הדבר הוזה לקצצי מלין אלה לא אחריט מדבר אליך כי עוד תראה לפנינו ובפרט על השביעית פ"ג היות קרוב שקצת האחרונים עם האמינם חשבון זה בלתי מקובל מסיני בהרו ליחסו אליו למען רבות מעלתו בעינינו, וא"כ הוכל לומר שגם הר"ם ז"ל נמשך בזה אחרי הגאונים אשר קדמוהו.

כונה הפרק . חשובת החכם אפורי על השנת ראב"ד בטעם הר"כ על הדחיות סוף פ"ו בה' קה"ח אשר גם חספרש הוסיף התפלא בו , דבר הישראלי על זה , דבר הוכות על הישראלי , ואשר נאות לזכרו נגד כל אלה .

פרק ז' . ואפס על השגות ראב"ד והמפרש השולח גם הוא ידיו בשלומיו בטעם הדחיות ככל הנראה להם פ"ז מה' ק"ה אשר להיות דבריהם ארוכים ומפורסמים בספרי רמב"ם ז"ל הנדפסים מחדש עם נמוקי הגאון קארו נשענתי על זריות הקורא שהוא ישאב לו מימיהם באשר המה הנה נא הואלתי להעתיק בזה מה שכתב לזכותו החכם אפורי בספרו חשב האפור פ"ד ולא הספיק לי לרמוז עליו כמו שעשיתי בדבר בעלי החצים הנו' להיות ספרו בלתי נדפס ולא כל מבקשיו ימצאוהו . ואמנה ביתר שאת יחס לבני על זה אחרי אשר נראה כיום אלי כי גם בדפוס הדרש הנו' אין מן הנצנים הולח עליו ואין גולה און אנשים כי לב חכם השכיל פיהו אמר אפוא וז"ל , הר"ם ז"ל כתב מפני מה אין קובעין בהשבון זה בימי אד"ו לפי שחט' זה הוא לקבוץ השמש והירה בהלובן האמצעי לא במקום האמתי כמו שהודיענו , לפיכך עשו יום קביעה ויום דחיה כדי לפגוע ביום האמתי כיצד בג' קובעין בר' דוחין בה' קובעין בו' דוחין בו' קובעין בא' דוחין ובשני קובעין ע"כ . ובאור זה כי אחר שהביא ההכרח בסדר העבור לסכה שזכר לעשות יום קביעה ויום דחיה הנה בהיות הקביעות הראשון יום ג' המשך מזה דחיות אד"ו בהכרח וכן היה שהקביעות הראשון לאחר מתן תורה היה יום ג' כי הנה יציאת מצרים היתה שנת בתמ"ח י"ז למחזור קכ"ט ותשרי שאחריה היה ראש לשנת י"ז והן לא נצטוו בפרשת המועדות עד אחר הקמת המשכן שהיה ר"ה ניסן שנת י"ז למחזור הנו' ואם כן שנת י"ח למחזור היא היתה ראשונה לשמירת המועדים וקביעות ר"ה בשנה ההיא היה בהכרח יום ג' כי מולד תשרי היה אז ב' כ"א תקע"ד שהרי מותר ק' מחזורים הוא ב' כ"ג ק' ומותר כ' מחזורים די"ט כ' ומותר ח' מחזורים ז"ב ת"ם ומותר י"ז שנים בין פשוטות ומעוברות נראוי הוא ו"י ר"י וכשנחבר אלה המותרות עם בהר"ד יצא מולד תשרי י"ח למחזור קכ"ט ב' כ"א תקע"ד ואו קביעות ר"ה נדחה אל יום ג' מטעם מולד זקן , ובכן נמשכו הדחיות אחריו על הדרך שזכר הר"ם מימי אד"ו כי סוד העבור נמסר כאילו היתה החילתו יום מתן תורה גם דעת קצת החכמים הוא שנמסר או למשה ויורה ע"ז עמקו אשר בו נהקשה , והנה תראה עוד אופן ההכמה בסדרו ואין נסדרו סימני השנים באופן מסנים עם המהלך השווה ללבנה אשר עליו נתקן סוד העבור אפילו המשכנה השנים לאין תכלית זאת היא הסבה הנאותה לדחיית הימים ולמה היה אד"ו כפי מה שכתב הרם ז"ל אשר בעדו הלצנו לא שתאמר דמשום יקויא ומתייא ידחה יום הכפור שהוא נכרה או שאר מועדי אלקינו גם לא בעבור יום הערבה שהוא מדרבנן ידח ממנו נדה הלא במה שיחלוק על התורה אין לומר שעשו הזוק לדבריהם , ובכן לא זכר הר"ם סבה זו לא שנעלמה הימנו עם פרסומה וראה כי גם הרב אלפסי וכן הראש ז"ל אשר היה אהרי האפורי השמים אותה , ועלול אף הוא פ"ק דר"ה לא זכרה לדחיית ד"ו אבל אמר כי מעיבור אלול נמשך במקרה תקון מה לבני בבל והוא כי להיות הארץ ההיא רבת הלהות לעמקה ימרה בה העפוש לדברים המוכנים אליו נירקות והמתים ובכן יקבלו תועלת מדחיית ד"ו והוא אמרו ברבור נבדל מהגדתו הנו' ידענו חב"ן בבלאי מאי שיבותא עברי להו בני א"י וכו' .

לזה אמרו שם לדין הבול עלמא (פירש"י הם לנו הינולם כי בבל בעמק ואין האויר שולט בה) ולדידהו לא הבול, והנה ראב"ד השיג במקום הנה כמהלל בכבוד הרב יען לא העמיק להבין דרכו עד כאן דבריו אשר לא יכבד על הקורא להתבונן לעמקם את ההשגות הנזכרות ויראה כי תהיינה לאין גם לדברי הרר"א הנשיא בספרו מן העבור מאמר ב' ש"ה יש הוכחה מן הכתובי' על החש' שנת י"ז הנז' עם כי היא אסורי גמגם עליה בספרו הנז' פ"א, ובאמת ראיתי חכם נוצרי שהעתיק אל בני עמו דרכי העבור אשר אצלנו ובהגיעו אל מעם ירקייא ומתיא ויום ערבה הפסיר בטפה מה שלא יעשה על דבר הר"ם שזכרנו ומ"מ לא אחשך פי מהזוכיך שתראה ע"ז גם דברי החכ' ישראלי נגד הר"ם ז"ל בספרו יסוד עולם פי"ט מאמר ד' אשר רמזהו ג"כ דף קב"ט מן הספר בתנאי כי לעומתם התבונן ג"כ מה שכתב בקצה ספרו הנז' על מקום הקביעה כי לדברי החכם זכות בהקדמתו הוא ישראלי עצמו סתר שם את דבריו הראשונים של פ"ט הנז' ואמר שכן עשה גם בוולה אלה כאשר בפ' כ"ה דף צ"ו מן הספר זכרתי גם אני המצא לו סתירה על זמן ר' הלל מיסד חשבון העבורים, והנה אין עוד חבורו הנז' בידי שאוכל לרקק בסתירה שיחס לו הזכות להשתדל בהצעת באורה או התירה כאשר השקתי, ואולם אחרי הודיעי אותך את כל זה שמצאתי לזולתי על קושי הראב"ד והמפרש הנז' לא אמנע מהוות דעי אף אני אולי בצד מה יהיו לרצון אמרי פי ואם המשכילים יראו בהם מעוות יתקנהו וזה שהיהו הנכון אצלי הוא בנה שהי המלות אשר כתב הרב ז"ל פעם אחת בראש פ"ז הנז' ושתי פעמים בסופו היינו בחשבון זה כי הנה לבד מן הפרט אשר זכר כי חשבון זה הוא לקבוץ האמצעי מדבריו אלה עצמם אנו למדים איך לדעהו העליל והעלה רצוני הדחיות וסבותם לא היו נחשבים אצל הקדמונים ומעולם לא שמו לב עליהם אבל נתחדשו יחדו בהתחדש מן האחרונים סדר עבורנו וזה כי דחיית ר"ה הזכורה פ"ק דר"ה ופ' ההליל כבר התבאר מדברי הראב"ד שזכרנו בפ"ד ויתברר עוד בפ"ח לפנינו איך מעולם לא היתה נהוגה בזמן התנאים. אבל אירע העשותה לשיעה בימי האמוראים אשר נקבו בשמות בשני פרקי הגמרא דר"ה וסוכה שזכרנו. ועם היות שעולא ספר עליה במאמר נפרד המשך ממנה לבני בבל תועלת ירקייא ומתייא הנה מדברו הראשון אשר הגיד כי אתא איך בני א"י עברו לאלול דההיא שהא בלי הזכיר לזה שום סבה יש להאמין בדבר האסורי הנז' שהיתה או להם בזה סבה או סבות זולתיות שייכות אף אצלם בשגם לבני בבל קרה ממילא הרגישם בתועלת הנז' יותר מהמה ולכל הפנים בגמרא לא הזכיר סכודר זה מאתם לדורות עולם באופן שתוכל לומר כי הם שמוהו להק נחשבון עבורנו ואפילו תאמר שהסבה העצמית לדחייתם ההיא היתה הקפדתם על ירקייא ומתייא דבני בבל היא בהתבאר שם פ"ק דר"ה כי לדירהו בני א"י דלא חבול עלמא היתה הסבה ההיא בטלה מעקרה נמצא שאינה ספונה לכלל הסדר, גם זולת זה יש להתבונן כי מצות יום ערבה אשר עליה אמרו פ' לולב וטובה שהיא מהורה על פה באמרו עשר נשיעות וערבה ונסוך המים הל"מ לא היה זה כי אם במקדש, אבל בלוחנו זה אינו אלא יסוד נביאים, או תאמר מנהג נביאים כפי מחלקתם ז"ל בפ' הנז' ועם המצא קצת אחרונים שפסקו היהוה יסוד נביאים כמו שזכר הרא"ש בפסקיו הנה הוא רמב"ם ז"ל פ"ו דה' לולב פסיק וחגי כאלפסי והראש וזולתם מן אדירי האחרונים שאינו אלא מנהג ולפיכך חביש חביש ולא בריך וכמו שזכר ג"כ בה' ברכות סוף פ"א ובהיות זה כן שיום ערבה לעת הזאת אינו אלא

מנהג הלא נראה מן הדין דר'ה שהוא מדאורייתא לא ידעה מפניו כרגע ואם שמענו פ' לולב הגגול על יום הנף דריב"ז אחר החורבן התקין שיהא כולו אסור הלא מזולת התידיע שאין להקפיד ולדמות דחיית י"ט חמור לשהיות היתר מאכל שאינו פקוד נפש כבר העלו שם כי זה לריב"ז הוא דאורייתא מן הכתוב ער עצם היום הזה שנראה מיותר אצל הסמוך לו עד יום הביאתם את קרבן, ובארו שם מאי התקין דרש דהתקין כי בגלל הדברי' האלה רחש לבי שהר"ם ז"ל ראה כמה ראיות הן הנה שהב"ד ההוא אשר דחה ר"ה בימי עולא לאיוה סבה שהיתה לא אמרו היות זו תקנה לנצח ויונה שהאות הדחיה על ימי ר'ו מחמת יום כפור שיבוא בע"ש או מ'ש עם כי גם עתה אין מונע מלשמור שתי השבתו' כמות' הנה לא כן תאות על יום א' לסבת יום ערבה שאינו אלא מנהג, ולכל האופנים אם שופר ולולב נדחין כ"ש ערבה היתה ראויה להדחות או למרבה יגורו להביאה אל בתי הכנסיות מע"ש כמו שהיו עושין בומן הבית גם יתר הרחיות זולת אד"ו היינו מולד זקן וגמר"ד ובמ"ז תקפ"ש אשר מן הדין מסורי הדחיות גורו על כלן בחדא מחתא, הנה מלבד שלא הוזכרו בנמרא טעם י"ה וערבה הנו' לא יכון בהם מאומה, ואף הטיעם האחר של נולד קודם הצות שזכר הנשיא מאמר ב' שער ג' במולד הוקן, והחכם אבודרהם בשער הדחיות לקחו הימנו אינו מן הגמרא, כי לא יחסה המאמר ההוא לטעם דחיות, ולא כל האחרונים שוים בפרושו להפד דעותם בהגבל' מקום הקביעה כמבואר באפודי פ"ו וכמו שאזכור בזה פ"א, וסוף דבר הוא רמב"ם ידע כי השבון העבור אשר בידינו לא נזכר בנמרא ולא עלה על לב החכמים שהתחילו ברחיות כאמור, ובכן בחכמה רבה זכר הטעם האחר ההוא הנתלה בטבע ההשבון הזה עצמו, וכן תתקבצנה סבות הדחיות כלן כנראה מדבריו שמה. ודחיית ניסן בנר"ו לא זכרה להיותה עכ"פ כדבר הסמ"ג מ"ו הלוי' ברחיית אר"ו הנו', הלא ידעת מנהגו בספר משנה תורה שאינו אלא קובץ על יד דברי חכמינו, לא יסור מאחריהם מאומה, וא"כ יקשה למה זה בטיעם הדחיות ירש הרוך לכתוב מה שלא הורנו, אבל תרגש כי הן גופי הלכות אלו הן טעמים חדשים אצלו מקרוב באו. ואשר בהדיא יוכיח כי סבת יקא ומהיא ויום ערבה לא גרמא הדחיות אצל חכמי הגמרא. כי הנה כמוזכר למעלה האלפסי והרא"ש אשר כתבו כל יקר ראתה עינם בנמרא השמיטוה. ותראה הראב"ד בהשגתו הנו' שכתב ואנחנו קבלנו דחיית אד"ו משום ערבה שלא יבא בשבת, ויו"ה שלא יבא בע"ש ובמ"ש י ועם התברר זה מן הגמ' הוא כהתכ' לא היה תולה אותו קבלה מרבתי. אבל זכר דברי הגמרא עצמה י ולפי מה שכתב באפודי פ"ד הגאון רב סעריה יחס לכל דחיה טעם מדעתו שאמר וז"ל. לא רצו (היינו מסדרי העבור) שיהיה פסח יום ב' לבל יבא יוה"כ ע"ש, ותהיה החשאת נאכלת לכהנים יותר ביום א' ופגול, וכן לא היה ביום ד' לבל יהי יוה"כ יום א' ולא יוכלו להוסיף מחול על על הקדש אלא אם תגרע מן השבת, גם לא ביום וי"ו לבל יבוא ט"ז ניסן בשבת והמנע קצירת העומר, ושלא יבא ג'כ עצרת בשבת שאין הקרבת השלמים דוחה שבת, הרי התחייבנו עליהם בעצרת ע"כ. אשר עם היות מאורעות אלה בלתי שייכים לעת כיום אין ספק שהוא ז"ל חש עליהם מטעם אמרם פ"ק דיו"ט לענין כזה מחרה יבנה בית המקדש. ובאמת שהאחרונים הקשו על סברותינו אלה מכמה פנים, מ"מ נשייתו מן הסבות האחרות להגיד כל יקר ראתה עינו הלא תספיק להוכיח מבוקשנו דאי תניא לא תלי בדלא תניא. וכזה בעצמו תשפוט על דברי רבינו חננאל אשר

נזכור על ה"ב פי"ב באמרו כי עולא ורב אהא טעו בהאמינם שהדחיות היו משעם
 'רקויא ומתייא, רק ממסורה שהיה ביד הב"ד (לפי דעתו) מקדם, ובכלל נאמר
 כי רטיון האחרונים הנו' לכתוב בשעם הדחיות איש כמתנת ידו הנו עד מוכיח
 שהקדמונים לא קבעו בהן מסמרת, והרי הדבר הפרטי אשר זכרנו על היות יום
 ערבה ביום הזה מנהג לבר' ובכל דת יהודית לא תמצא דבר תורה נדחה מפני
 כמודו. נראה כראי להשיק שפתי ראב"ד ז"ל. אשר אחרי אמרו בהשגה קבלנו דחיית
 אד"ו משום יום ערבה ויוד' כ סיים על הר"ם ז"ל שהוא בעיניו כמתעתע' וכן הר"ן
 ז"ל אולי אם חשב על כל האמור לנו כתב בפ' בני העיר לדין לא מיקלע ר"ה אדר
 באנ"ה משום יוד' וערבה, ועל מה שהר"ם ז"ל התחיל את השבוע ביום ג' היה
 מלבר כי כל שאלה כזאת היא בשלה בעצמה כמו שזכרתי מדבר רבי לאנטונינוס
 סוף פמ"א לא מצאתי לבי שלם לקבל תשובת האפודי הנו' כי כבר מאנתי דרכה
 בדברי הלטיף פל"ה דף ק"ט ב' לסבה אשר זכרתי שם, ואפשר שיאמר הרב כי
 תקנת הדחיות עכ"פ היתה בעצם וראשונה לסבות הקבוץ שוכר, ואפס ברירת יום
 מיומים יונח היותה מהצטרף לזה תקון המועדות אשר ימשך בהחילם הקיום מיום
 ג', והנה עם כל מה שכתבתי בפרק הזה לא אכחד, דלגבי דידי עדיין צריכין אנו
 למודעי בברור קושי נמצא ברברו, ואשאל את החכמים האיציטגנינים ואין מגיד
 לי ההכרעה התפש בשכל, וזה כי כבר זכרנו נגד דבור הוספת איך במולד תשרי
 האמתי לעולם יקדים לשיה, ולמה איפוא יאמר הוא ז"ל שדוחין מן השנה למען הגיע
 אל האמתי, ואולי י"ל כי המבוקש אצלו בפגיעת האמתי אינו על חדש תשרי עצמו
 אבל על כל חדשי השנה אשר יושג ברחיה שהוחלה מראשיתה. אפס גם בזה לבי
 מהסס ומי חכם יבין כל אלה הוא ירב לו, ואמר לכל חכם גם הוא כי האמנה
 עמל הוא בעיני להשוב, כי זה משה האיש אשר הפליא בהלכותיו אלה גדולים חקקי
 לב וחקרי לב נפל אל אחת הפחתים אשר בעליל לארץ.

בנות הפרק. הפצא דברים רבים בענין העבור אשר ודאי היו מהסכמת חכמים אם קדמונים
 או אחרונים לא הלכה בססורה, והערה על פיוט כך נזיר, וראיה מן הכתוב כי בימי
 הנביאים לא נהגו הדחיות ובטול דברים נמצאים לקראי (תאכלהו אש לא נספת) בענין עבורנו
 והשנה על החכם בעל העקדה ניהו עין ובהנהגה על בעל הערך.

פרק ח' הנה לקיים מה שאמרנו למעלה סוף פ"ו כי בדרוש העבור הוסכמו
 בלי ספק דברים רבים שלא מסיני אשר ע"כ לא הרחיק כי גם העתקנו מחשבון האמתי
 אל השנה היה בהסכמה כמו שכתבנו ראיתי לקבץ בפרק הזה מה שזכרתי מהם
 והמשכיל אולי יביע אומר על אלה גם למצוא חשבון מספרם אחד לאחר כפי הודמנו
 לידנו. א', חשוב המולדות מתשרי כר' אליעזר והתקופות מניסן כר' יהושע בודאי
 אי אפשר היותו מסיני כי הנבואה לא תניח ליצירה ולדברי המתחסיים לזמנם התחלה
 מתחלפת ומסופקת, אבל בהכרח היתה הסכמה כמו שזכור עוד בפ"ב לשנינו,
 ב' קבלת העדות על החדש נומן הקדוש ע"פ הראיה אשר פ"ק דר"ה אמרו התקינו

שלא יקבלו אותו מן המנחה ולמעלה, ומשחרב הבית התקין ריב"ז שיקבלוהו כל היום הלא זה סבת השתנות בגוף הקביעות וענ"ז הסכימו ובהרו כאשר הפצו ג', דהיות המועדים כלם לא אר"ו ר"ה ולא בד"ו פסח וכו'. הנה לבד מראיות הראב"ע אשר זכרנו למעלה נגד רב סעדיה קרוב לסוף פ"ד שגם בימי ר' עקיבא היו המועדים נשמרים בכל ימי השבוע לרווחא דמילתא י אוניך עור ראיות אלה. והן מה ששינוי פ"ק דמגילה הל יום י"ד להיות בד"ו וקרוב לסוף פ' החליל בפלוגתא באם מעברם את החדש לצורך הובאו לזכות אחרים דאמרי אין מעברין שתי משניות מתאימות האחת לענין הלבי שבת אם קרבים ביום הכפורים של מהרתו אם לאו כמו שתמצא ג"כ להר"ם בהלכות המידין פ"א ולסמ"ג בעשאין ק"ץ, והאחרת יום הכפורים שהל להיות בע"ש לא היו תוקעין, חל במ"ש לא היו מבדילין כמו שהביאה ג"כ הר"ם לפסק הלכה סוף פ"ה דהלכות שבת אלמא תרי שבי הוו מקלש לזו אהדרי ופ"ק דר"ה אמרו כי אתא עולא מא"י הגיד לחדוש להכמי בבל דעברוה אלול וזוהי הדחיה הראשונה שנודעה בנמרא, כי עד העת ההיא לא ידח מהם חג אבל מקום שיפול ימושי יהוא, ואם כי לא פורש היות זה מיהם לתקנה עלמית כאמור, ראו מסדרי העבור אהרי כן לגזור על הדחיות כלן אם לטעם הר"ם אם לטעם זולתי שזכרנו למעלה פ"ז, או יזכר בפרק זה לפנינו, ולכל האופנים אם סדר הדחיות היה מסורת מסיני לא אירעו אצל התנאים ימי החג בכל ימות השבוע, ולא נשנו כל המשניות אשר זכרנו, והכמי בבל עצמם היו יודעים הכרח עבור אלול דההיא שתא בלי הגדת עולא הנוכרת, ועם היות דברים אלו לגלויים וידועים עד שתתמה על חפץ האריכנו גם לא סרנו מלכתב' למען הגדיל הפלא על הגאון רבינו הננאל המתאמץ לשמר כי לא השבון העבור לבד אבל סדר הדחיות ג"כ הלכה למשה מסיני כמו שיתבאר עוד בפ"ב לפנינו, ואגב גררא מן הדברים שאמרנו השיב אל לבך כי נוסח פיוט כך גזרו וכו' בבית מקדש שני וכו' ונתן ביד ר"א וכו' והתקין לנו בד"ו וכו' איננו בשום אופן תקון רבותינו כי הדחיות סודרו זמן רב אהר ר' אליעזר כמו שהוכחנו, והרי בא האות מיניה וביה על בטול דבריו באמרו כי זה היה בבית שני מה שלא יתכן כי הוא ר"א היה מתלמידי ריב"ז אשר נהג נשיאותו גם אחר החרבן זמן רב באמרם משחרב בית המקדש התקין ריב"ז שיקבלו עדות החדש וכו' שיהיה יום הנף וכו' ובגן אין ספק כי ר' אליעזר לא התקין בזמן הבית מאומה י וגם אהר החרבן עד שנים רבות הלא ברור זמנו הנזכר תראנו לרש"י פ"ק דר"ה ולהר"ם בהקדמת באור המשנה ולרבנו שמשון בכריתות חלק ימות עולם שער א' ולבי אויבר לי כי הגאון מיהר"ר יוהנן טריטש בעל קמחא דאבושינא לכתהלה ובהשכל נשמט מלפרש הפיוט הנזכר בראותו ילדיו בקרבו אשר זכרנו. ולכל הפנים נקוט מיהא כי הדחיות נתחדשו מהסכמת חכמינו, וכן המצא ברור להר"ר יצחק נר' ברך לפי מה שהביא הנשיא מאמר ב' שער ח' כי אחרי זכרו כמה סייגות שעשו רבותינו זה אחר זה על דבר אחד בעינו בראותם מעוט והירות כההיא דאמרינן שבת פ"ב בראשונה היו רוחצין בהמין שהוחמו מע"ש וכו' ומה שהבדילו בין זרויין לבלתי זרויין כההיא דכל המנחות נלושות נפושין דכהנים זרויין הם לשמרם שלא יחמצו אבל לא עשיית הפתח ולא כן ההמון וכן בענין העבור עצמו בראותם חדוש סבוה אמרו בראשונה היו משיאין משואות וכו' בראשונה היו מקביים עדות החדש וכו' כתב וו"ל נשם שראינו להם ז'ל בדברים הנז' ובפרט בענין העבור תקנה אהר

תקנה וסיג אחר סיג כן עשו בתקון המועדות, כי בראשונה היו עושים אותם כל ימי השבוע אבל משנדלדל העולם ונתמעטה התורה והחסידות שאין העם נזהרים כהוגן התקינו שלא יום הכפורים כמוך לשבת ולא יום ערבא בשבת, ומאלה נהקנו יתר הסימנים לשאר ימי חגיגנו ע"כ. והנה עוד לקצת הרוש אוסיף לך קורא נכון כי מזולת הראיות הלקוחות מדברי חז"ל דלעילא גם מן הכתוב ידומה סעד למונח הנו' היינו ששותם בימי קדם החגים בלי דהיות וזה מדברי עזרא על נסעו מירושלים בשכבר ידעת איך לפי סדר עבירנו יום ר"ח אב הוא לעולם ביום שלפני ר"ח ניסן כי ר"מ אם ר"ח ניסן וט"ו בו יום א' ר"ח אב יהיה ביום ז', והנה בעזרא ז' כתוב כי באחד לחרש הראשון הוא יסוד המעלה מבבל. היינו שאז היה עקר נסיעתם. ובאחד לחדש החמישי באו ירושלים. צא אפוא וחשוב אם ר"ח ניסן וט"ו בו היה ביום א' ר"ח אב היה ביום ז'. ואיך לא השיבו משבת רגלם. ואם היה ביום ג' הלא המציא שם ח' ונסעה מנהר אחוא בשנים עשר לחדש הראשון? וזה בלתי אפשר כי אז היה יום שבת, ואם ביום ה' ר"ח אב היה ביום ד', וכתבי ונבא אל ירושלים ונשב שם ימים שלשה [היינו דה"ו] וביום הרביעי נשקל הכסף והזהב, והלילה לו מזה כי אז היה יום שבת. גם אין ספק שלא נפל להם ט"ו ניסן ביום ז' שכך היה גם ראש החדש ולא נהנו אז למוט רגלם. ימצא אפוא כי ר"ח ניסן וכן ט"ו בו היה להם אחד מימי אד"ו כי לא נהגו בהם הדהיות ודי בהן לט"ע ד' סדר השני' פשוטות שלמות או חסרות הלא הוסכם לסבת הקביעות והדהיות כנראה לנשיא מאמר ב' טער ט' ולהר"ם פ"ט ופ"ז. והמפרש כתב פ"ה וז"ל. מפני צורך הדחיה סדרו השנים שלמות או חסרות או פשוטות. ה' התקבל אצלנו בסדר הקביעות לר"ח יום בלתי ראוי ע"פ הראיה כמו שזכר הר"ם פ"ה סימן ב' והמפרש בתהלת פ"ה ופ"ה וראב"ע פ' אמור כתב וז"ל. פעמים ראינו הלבנה בחדש ניסן בליל שני. וכן היתה נראית בכל העולם. וקביעות החדש היה ליל שלישי וכן אירע לשלשה חדשים קודם ניסן וזה נתקן בשנת גמ"ד בעבור הדחיה, גם פעמים היה הקביעות בהשרי יום ה' ולא נראית הלבנה בליל שבת עד היות האויר נך וכו', אשר דבריו אלה הזכרנו מה שנקרתי לראות בפירוש התורה לקראי אשר זנרתי במהדורה השנית על פ"ה הוא אהרן בן יוסח [כנפש האב וכנפש הבן בדי שאול תרדנה] * כי אחרי התברר מדבריו פ' החדש איך הקראים קובעים חדשיהם גם היום ע"פ ראייה, ובפרט בא"י יען לא קבלו בענין העבור את סדרי חכמינו הוא שדוק טמיה השטיר עליהם בשפה. ובין יתר דברי בלע כתב וז"ל, זה לי י"ד שנים קודם לפרוש הזה בשנת ל"ט לאלף הששי היה לרבנים מולד השרי. ואנחנו ראינו הירח הישן קרוב לזריחת השמש והראינו אותו לרבנים הנמצאים במקום ההוא הנקראת סולכא ע"כ. ואולם זאת להם מהפאת קסם מרי להנחיש בקבלה הנותנת לב"ד כח יפה. ומתקנתם הדחיות שהם סיבה לכל כיוצא בזה. וענ"פ השמים מספרים כבודם בקיום כל העשוי מהמה. ועוד בפרקים לפנינו המציא דברים יהיו לשנים בעיני הסכלים האלה, והנשיא ז"ל שער מ' מאמר ב' זכר הזומן ר"ח שבט פעם לפני המולד ל"ז שעות ופעם אחריו ל"ב שעות. והחכם בעל העקדה שער ל"ז בהשתדלו להוכיח עד מה כח הב"ד גדול אשר יקדשו חדשים עם כי מהלך הירח לא יסכים לדבריהם כתב וז"ל. באמת לא התקן ראותה עד שיעברו לפחות י"ח שעות להדושה כמו ששינוי הלהין ושתא שעי ככסי סיהרא וכו' וכל שיקדה החדש פחות מ"ח שעות קודם השקיעה צריכין להמתין

עוד כ"ד שעות עם השקיעה השנית שהם מ"ג שעות אחר החרוש . ומה ישתגעו
 האנשים בהרגשם קדימת המולד אל הקדוש כל כך זמן ע"כ . בשגם אמנה דבריו
 אלה נפלאים אצלי לכמה סבות . ראשונה . כי עם מה שהנשיא מאמר ב'
 שיער ז' נתב שבהיות הלבנה בתכלית מרוצתה והחמה בתכלית מתיוותה אינה יכולה
 להתכנסות פחות מ"ח שעות לפני החמה וי"ח אחר החמה שהם ל"ז . הלא הוא
 בעל העקדה הקורא לזכותו דברי חז"ל באמרו באותה ששנינו ודברם ז"ל אפילו לשמת
 הנשיא הנז' נראה היותו על האופן הבינוני למהלך המאורות לא על אופן התכלית
 שזכר היה לו להביאו בצורתו שהוא כ"ד שעי מכסי סהרא כאשר באמת זהו דעתם
 הן יצדק הן לא יצדק כנראה מבאור רש"י ורמב"ם המובא מן המפרש פ'
 דהקה"ח אשר הוא רמב"ם מהדורו אחר דבריהם כנראה שם , ואני על כן כתבתי
 הדבור הנז' יצדק או לא יצדק . מלבד כי בשביעי דפר"א איהא שמונה שעות התכנסה
 הלבנה בין בראש המולד בין בסופו לא תלתין ושתיא שהוא מספר צדיקים דלא בציר
 עלמא פ' חלק . שנית , מה זה שאמר לא תתכן ראייתה עד שיעברו י"ח שעות
 והרי בפרוש אמרו כמו שיובאו דבריהם בפ' הסמוך כי בני א"י מקום עקר הקדוש
 יראה אחר שית שעי ודורה וכפי מה שהתבאר מבעלי התוספת בדבורם אשר
 הבאתי פ"ב דלעילא , שלישית , כי שהיית מ"ג השעות שזכר וסבתה אפילו
 בהודכן מולד זקן לא תמצאנה לשום כותב בהלכות לו' רביעית כי סכך השבון
 העבור שזכר רבינו סעדיה אשר הוא כפי השוה כדבר הגאון רבינו חננאל שתראה
 לפנינו פי"א וכנראה מהשגת רא"בע עליו עם ביאת הירח בארוכה וקצרה שזה לבד
 בהשבון האמתי לא בשוה השוכר תמונתו לנצח , המישית כי לפי דרכו המבואר שם
 מצות כזה ראה וקדש המורת עקר נעשית טפלה וכמעט תהי לאין , ובכלל אומר כי
 פרטי דבריו הנז' וגם התכלית שכוון להוכיח כנראה לו שם האמנתי כי המשכילים
 יאמרו לתורה ולתעודה אשר אין להם שהר מ"מ נשוב אל מקומנו ונאמר כי כבר
 מצאנו בס' דברי חז"ל זכרון מאורעות על הדרכים הנזכרים מדהא דאיהא ברה"פ"ג
 ר' חייא הוייא לסיהרא דהוה קאים בצפרא דכ"ט שקל קלא , פרק בה אמר לאורתא
 בעיני לקדושי בך ואת קיימת הכא וול אנכי וזה בלי ספק לאו למימרא דברים נכתבן
 שנאמין כי ר' חייא יעשה בנפשו שקר לצוות על הירח שיהיה אין לבוא כיום תמים
 כי זה יוסף להפליא כדבר יהושע ביום הלהמו אשר אמנה ר"הק מעידה לא היה
 כיום ההוא לפניו ואהריו לשמוע יי' בקול איש מה שסיים ב"העק בהביאו שיער ל"ז את
 המאמר הנה אול אנכי אני והאמת ערבים בדבר כי תבקשנו בנמרא ולא תמצאנו ואם
 אולי ימצא במהרה איזה מדרש הצוני כאשר דמיית הלא רבינא ורב אשי יכחישוהו
 אבל ספור זה מ"מ הניב ונחמד להשכיל אך ר"ה לא היה מקפיד רק על רנון ההמון
 כנראה ג"כ מבאור רש"י , ולזה היה רב לו כפי מה שהורה בצווי הבטל ההוא המוכיח
 לכל הפנים תשוקתו שהעבים יהיו סתר לה , ובבהינת האמת הכלל המועיל וקיים הוא
 כי כל אשר יעשה ב"ד של מטה בכל המתיהם למקראי קדש הוא לנו נרצה בב"ד
 של מעלה . והאות פסח הוקיעו אשר עוד נדבר עליו . ואין בודקין מדבריהם והלאה .
 ששית . התחלת סימן המעוברות מן השלישית לבהר"ד כפי סימן גר"ח כמו שזכור
 עוד פי"ב קושיא ג' . שניעית , התפשט המנהג על שאלת מסר בגורה שוה . ששים
 יום אחר הקופת תשרי לשמואל שהוא העת הנאות לה בגלילות בבל משכן או לרבותינו
 עם היותו בלתי נאות אל יתר המדינות אשר כל אחת צריכה לו כפי מבעה . הנו בלי

ספק הסכמה הקהלות היינו כי עם התפורם ממזוהו בבל ישארו על האופן שנהגו בה כמו שזכרנו ג"כ מאמר א' פ"ג . ועם כל מה שכתב הרמ"ב בס' בשני מה' הפלה ע"ש הראה הרא"ש ו"ל בפסקיו רתענית פ"א שהתפלא על זה ור"י בנו חזק את דבריו בפור א"ח סי' קי"ז וכדבר הרשב"א בתשובותיו סי' קי"ח שאמר מקדשין ומבדילין בבית הכנסת גם עתה אף שאין אורחים אוכלין שם ואומרים ברכה מעין בליל שבת אע"ג דהו ליכא עם שבשדות וש"ץ יורד לפני התיבה אעפ"י שכל הצבור בקיאים ועושי' יו"ט שני ימים . עם רידיעין בקביעא דירחא . מדשלהו מהם פ"ק דיו"ט והן כל אלה ומנהגות ליל פסח ור"ה וליל שזכרנו למעלה פ"ה אינם אלא רדיפת המנהגים שהחלו קדמונינו י אע"פ שכתבתם לא תדרשם מאתנו . שמינית הלוח השעה להת"רף הלוקים והחלקי' של ר"א לעו' רנעים י המחברים כתבו כי רק להקל על המחשבים הוסכמה כמו שהראיתי בתשובות י"ג השאלות סי' א' כי לדברי הגאון רב האי בתשובה אשר עוד תראינה פי"א סי' בהר"ד הנהוג לאנשי מערב והמורתו וי"ד למזרחיים ונ"י תתע"ו לזולתם כמו שכתב המפרש פ"ו מהק"הה הנו הסכמה מאת כל אחת הכתוב בהכרח קביעות החגים בכל מקומות גלוהינו על פי המולדות השוים המוגבלים י לא לפי מערכת המאורות בכל גליל לעצמו או בא"י רק בכל הקורה ממנו בעיר נציבן או בכל לדעת חמשת החכמים אשר זכרנו למעלה פ"ה . הלא הוא וכל יתר הדברים הנו' הסכמות של חכמה משוארה אשר לא מסיני הנה , ולכל הפנים לא כל הנמצא בענין הקביעות לאהרונים כלמדי סדריו תתאדהו במסורת כבר שמעת ג"כ מה שכתבנו בפ"ב על סימנין רבים נהנו בו מעצמם . ויחסום לדעות הקדמונים שנחלקו י ולדעתנו גם סימן בהר"ד למולד תהו וכך השנים ליצירה אשר זה בהר"ד וחבריו תלוים בו הנו מדימה . ואולם עוד חזון למועד על הפרש הוזה בעזרת אלקינו .

כונת הפרק . קושי נכשך למחוקים סדרי העבור הלכה פסטי מרבי הר"ם והרלב"ג שהבראה כולה היתה בתחלת יום א ותאי השנה קדובה על הר"ם ובעל עקידה . והתחדש על בעל עקידה שניה לה ובהנהגה השנה על הר"א הנשיא י

פרק ט . הנה אחרי שובי מהושיע את הר"ם ו"ל כיד ה' הטובה עלי מאשר לו צדה , נמבואר בפרקים שלמעלה , לבי הלך לזכור פה דברים נמצאו לו מתיחסים לדרושנו נפלאים באמת הן מעצמם הן בבחינת אומרים , ולכל האופנים הם קושי משורסם אל המתאמצים לומר כי סדר העבור הנשמר אצלנו מסיני נתן לנו . וזה שכבר נודע כי הוא רמב"ם ו"ל בספרו התלמודי משנה תורה הורנו מכל שהיה לפניו ואחריו בגילו את ררכי המולדות והתקופות וכל המתיחהם לקדוש החדש וקביעות החגים ככל היוצא מפי קדמונינו הן במצטרבים לזמן הקדוש ע"פ הראיה אשר יסודם כפי מה שבאר לנו בפרקים רבים מההק"ה הוא על מהלך המאורות בגלגל המולות הבא פעם בארוכה ופעם בקצרה . הן בצריכים לנו כיום הוזה שהם נוסדים כפי מה שכתב לענין המולדות סוף פ"ז . ולענין התקופות סוף פ"י . על מהלכם האמצעי השויה תמיד באופן אחד כמו י: התבאר שם פי"א י אשר אמנה הלהת זה החשבון השויה נרברו בפ"ו הוא סי' בהר"ד לתשרי של תהו היוצא בגרעון ד"ה התע"ו מסימן וי"ד לתשרי דיצירה כפי היודעי ויחנה יראה כל משכיל כי בכל זמן לא נמנע אח"כ בספרו הנכבד מורה הנבוכים , אשר בו אמנם דבר נאיש יהודי מהכנס אך לא טרנן תלמודי מלכתוב דברים אשר בהדיא ולעיני כל בעל דעה יתרוסו את כל

איסורות העבור השוה. בלי שיחוש לדבר המלמד זכות על צד הסותר ככל אשר זכרנו וכמו כן החכם רב"ג הנודע לגדול מאוד בלמודיו התחבר גם הוא לרמב"ם הנו' בדבריו הנמצאים לו במורה הסותרים במאד את פנת השבונינו. ומן הידוע כי אין להאשים לא על היות ידיהם רפות בקבלת המסורת ולא על העלם מעין הכמתם הסתירה העולה מדבריהם בהשכם אלו לאלו. אבל בהכרח תבקש התנצלותם ותיודה שכבר ידעו ובהגו בפלם ומאוני המשפט כי הפיץ זה וזה אפשרי ההצלחה בידם. אם על הדרך שנרמה אנהנו כמו שיבא לפנינו פ"ב סי' י"א או בזולתו הטוב ממנו. וזה כי הלא נודע אך כל עצמו של מולד וי"ד ושל בהר"ד הנמשך ממנו למפרע לא ימצאו כל אנשי חיל רגלו רגל ישרה בלתי אם יוגה ליציב ונכון שהבריאה היתה בששת ימים נבדלים בפשט דברי תורתנו. כי או יהיה מקום לומר שהמאורות ביחוד לא נבראו. או לא נתלו ברקיעיהם להחל את תפקידם עד יום הרביעי. אם כר"ד דאמר בניסן כ"ה ומיסדי העבור על בהר"ד עמדו וראו כי לדבריו צריכים הם לומר שהמולד הראשון היה ר"ט תרמ"ב אשר בהוסיף עליו ב"ד תל"ח שהוא יתרון הצי שנה ימצא מולד תשרי דישבו וי"ד, ובהסיך אותו ממנו דהיינו כמו כן הסתר ר"ח התע"ו בעד שנה מסימן וי"ד נמצא בהר"ד לשנת תהו. אם כר"א דאמר בתשרי נברא היינו כ"ה באלול ובכ"ז נתלו המאורות, ומיסדי העבור כנוצר עמדו כמו כן וראו כי לדבריו צריכים הם לומר בר"ה שהיה יום ו' בתחלת שעה תשיעי' קדש אדם את הירח נפי רבור התוספות אשר הבאנו בשני מפרקינו אלה. ובכן המולד דישבו היה או סוף שעה י"ד. כי הנה עם מה שהר"ם פ"א דהקה"ז כתב וו"ל. הלבנה נסתרת בסוף כל חרש כמו יום אחד קודם שתדבק השמש וכמו יום אחד אחר שתדבק כמו שזכרתי ג"כ פ"ב דלעילא ובשביעי מפרקי ר"א כאמור בפרק הקודם כתוב וו"ל. אין כח בעין לראות הלבנה עד ח' שעות בין בראש המולד בין בסופו. כבר נודע שהמונה בעינין זה לרבותינו הוא כראמר ר' זירא אמר רב נהמן פ"ק דר"ה רכ"ז שעי מיכסי סיהרא לדין [היינו כשיר"שי לבני בגל] שית מעתיקא וי"ח מחדתא. ולדידהו (היינו לבני א"י) י"ח מעתיקא ושית מחדתא, אשר אמנה מאמרים זה הר"ר הנשיא בשם החכם אלחטאן ו"ל השתדל (אף כי ברוהק) לקיים אותו מאמר ב' שער ז'. וכן הר"ו הלוי פ"ק דר"ה והאפורי בחבורו פ"י ע"ש

הגהה • דחק הנשיא אשר אמנה אינו עומד לו בשעת דחקו. הוא שבאר לדידהו לבני בגל ולדין לבני א"י, וזה ירחק מאד שהרי ר' נחמן בעל המאמר היה מבבל. ואפי' היבא ר' זירא הפניד דבריו היה כא"י הלא תמצא סוגית הנכרא בכל מקום בפרט רש"י הנזכר באותה שזכרנו למעלה פ"ו לדין בני בגל הבבל עלמא ולדידהו בני א"י לא הבול, ופ"ק דיר"ט אינהו פרי' בני א"י ידעו בקביעא ירידו וכולי, אן בני בגל דלא ידעו וכולי, ופ"ק דקרושין הא לן והא להו לענין אם ילמוד אדם תורה ואח"כ ישא אשה או בהיפך, כי הבבליים דאית להו נכסים ושדות יספק בידם לעשות תרווייהו נושא ואח"כ לומר, ולהבי עד סה שאמרו בובחים פרק פרת חטאת שנער שפגעת את עשייה, כי רק עד תלהא דרי היה עשרם מתקיים אמרו בסנהדות פ' הרי עלי

באופן שהמולד היינו פגיעת המאורות זה בזה היה או שש שעות קודם התשיעית אשר בה נראתה הירח לאדם כאמור, וזהו מולד וי"ד הנו' היינו יום ו' סוף שעה י"ד והיה כי תגרע ממנו ד"ח התע"ו כמשפט יצא לך סי' בהר"ד למולד של תהו, ואין ספק כי צריך אתה לשמור מאד קביעות המסמרות בומנים האלו שהגבלנו להתהל' התנועה למאורות ורגעי המולדות כמרובר ולא המוש מנקודה שעורם מאומה, כי היה אם תקיים או תאחר בס כרגע נמצא הורם כל היסודות שדמית, ויבצר ממך כל היושר אשר זממת בהגבלת הזמנים

דבני בבל אין להם עול מלכות כשאר נליות
 אבל בני א"י דלית להו מוונות מרווחים אין
 ספק דאשה היא ליה רחיים בעיאריו ככל הנרא'
 סבאיר רש"י התם . ובעל העירך ערך רחיים
 וכן כל לדין ולדידהו בנכרא כולה ודאי על
 אישן זה יוסרשו .

והקביעות שעברו מעת יוסד העבור ואשר
 עוד יעברו .
 אך הנה פוק חזי שני צנתרות הוהב
 הגו' הרב המורה חלק ב' ורלב"ג בתחלת
 פרושו לתורה ובהלק השני מן הששי לספר
 מלחמותיו פ"ה כפי מה שזכר ג"כ החכם
 בעל העקדה את דבריהם בשלישי משעריו סוף מאמר א' כי המצא האלקי רבינו
 משה במקומו הגו' כדי האשימו אם כדן אם שלא כדן את שני החכמים ר' יהודה
 בר' סימון ור' אבהו על דמותם ללמוד מן הכתובים ויהי ערב ויהי בקר יום א' ב' ג'
 שהיה סדר זמנים קודם לכן או בונה עולמות ומחריבן כמה שנראה לו . היות קשה
 בעיניהם אחרי שהמאורות לא נבראו עד יום הר' במה זה שיער אורך היום מסבוב
 הגלגל אשר עדין לא היה , והבדיל ערב ובקר ממאורות שעדיין לא נבראו כתב וו"ל ,
 אשר הביא אותם ו"ל זה המאמר הוא שמצאו יום אחד ויום שני והבינו הענין על
 פשוטו , וחשבו מאחר שלא היה שם גלגל מקיף ולא שמש באיזה דבר שיער יום
 ראשון וכו' עד אמרו שהכל נברא יחד ושלפי זה הדעת האמתי בודאי] היינו הנרא
 הכל יחד [יותר הספק אשר הייב לחכמים הנוכרים לומר את דבריהם שכתבנו , הרי
 שהוא ו'ל' סובר ואומר כי תנועת המאורות לא ברביעי החלה , אבל מראשית היום
 האחד עם הגלגל ויתר מעשי בראשית אשר כולם כדרש ילקוט פ"ק דר"ה בציונים
 ושלמותם נבראו ונה שיער גם אורך יום א' ב' ג' ונבדל בהם האור מן התשך והנה אם
 נכה היה כפי דעתו הוזה הכרה הוא שיתבטל כל המונח הקרום אשר יסודו הוא שלא
 התלו המאורות בפעולתם עד יום הר' ושהמולד היה ד"ט הרמ"ב לר' ובס' וי"ד
 לר' אליעזר , וכן רלב"ג במקומותיו הגו' תראהו מכריו ד: תו זה באר היטב של מעשה
 בראשית נבראו יחד בתחלת היצירה ושאיין זטרון ששת הימים בתורה כי אם להורות
 על הקדימה שיש לקצת הנבראות על קצתם במדרגה ובטבע נפי מה שהארץ בזה
 את דבריו שמה ופן יעלה ע"י לב המעיין היותנו שועים בהבנת דעתם זה שזכרנו אל
 נא יחדל מעמוד גם על דברי החכם בעל העקדה הנזכר כי בבאור רחב כתב וו"ל דעת
 הרבנים האלה הוא שהעולם בכללו כלו בכלליו ופרטיו בשעה ראשונה נברא ע"כ
 ובסמוך דעתם זה אשר יאמר והויה העולם בציונו וקומתו נברא רגע ראשון
 של יצירה הנה סתרוהו הו"ל בשתי ידיים כי עליו ולא על זולתו אמרו והלא במאמר
 אחד וכו' ועל הדבר הזה הכה על קרקעם בקצף עד אשר ידה זקים לומר איני יודע מה
 יאמינו מצדדים אחרים וקרוב לסוף המאמר כתב וי"י יראה ללב , ועם כי האמנה
 לא יחדים היו באמונתם זה שהרי גם ידידה האלכסנרי מבני עמנו החזיק בה וכן
 בצירים המצאנה לראשון בארבעת רבניה' שלא כדעת תלמידו הגדול אצלם באחרונים
 א קו ינו . ובב"ר נראה שזה היה ג"כ דעת ר' נחמיה כמו שזכרתי את כלם בששי
 מפרקי הספר דף מ"ג . וכן יאות למשוך אל שמה זו דבר ריש לקיש אשר זה מעט
 וזכרנוהו הנה אני במחילה מכבוד כלם לא אאמינהו . כי יוסר אפילו מחכמי' כמספרם
 וכמעלתם שבעתים , כי רק מראה הערב והבקר הכתוב שש פעמים באצבע אלקים
 הוא לבדו כפי כשוטו , ובחלוקת ימי היצירה נכתבם יציב ומהימן אצלי כדעת בעל
 העקדה שהבאנו . מכל מקום אין מנוס מהודות כי אליבא דידהו ענין התחלק ששת
 הימים אינו כפי ששוטו רק להערה בעלמא על הקדימה אשר לנבראות זה על זה

כאמור. והנה זו בלי ספק סתירת כל המונח בצד הקודם כמו שזכרנו, ואיש כי יגמס בלישניה על רל"ג הנז' שכבר בדברי' אחר' ג"כ היה כפורץ את פצומו ובגדים זולת אלה לו במסלת שדה כובס, הנה אני לא אכנס עתה על אודתיו לתגר כי אלקים שופט צדיק, אכן ברור לי הדבר כשמש כי נגד האיש משה הגדול ביקרי דורותינו לא ישמע על פי חכם אמתי נאלה. ואלמלי ידע כי גם המונח הראשון צודק באופן מה אצל הדעת הוזה המצויין אצלו לאמתי, אין ספק כי לא נתן הכו לאומרו וכעת לא העלהו בידו על ספר, גם בעל העקדה אשר תפש את שניהם בזולת זה ואת זה לא זכר, הלא נראה שהיה ראוי לתופרות והנה אין לך שתפרש דברי הר"ם הנז' לאמר הואיל וכתב שאחרי הבריאה ביחד נברלו הדברים ראשון ראשון כמשל הזורע שהביא מדברי חז"ל, וכ"ש בזכרו ג"כ מאמרם האימור הן הם המאורות שנבראו בראשון ונתלו ברביעי נמצאו דבריו ודעתו מסכימי' להבדל הימים, ולכל דברי חז"ל שזכרנו, כי האמנה הבחן הקושי אשר העיד שם ואשר חתר להשיב את דברי התורה אל התרתו, יהבא' לך כי כל מגמתו היא שנבון ספור הלוקת הנבראו' שלא כפשוטו ושהכל נברא על הכלית שלמותו מן היום הראשון, גם יותר נאות לדעתו האמר ברנע הראשון כמו שהוא עצמו באר שמה, וענין אמרו ראשון ראשון בהכרח איננו עליו רק בבחינת מדרגות הנמצאים ומשעם אשר אמנה לדעתו יחדיו באותו הרגע נבראו, כי הלא באופן זה לבד יותר אצלו הקושי אשר יחס לחכמים ההמה, וזאת החשוב למשפט כי אם החכם בעל עקדה ראה דרך לדרונו לזכות היה הייב וחפץ ביקרו כי זה כל האדם ובפרט מאיש אל איש אשר כמוהו לא להכריעו לחובה למען הפוש. ואם בדברים מה זולת אלה תמצא הר"ם הנז' סותר ביתר ספריו על איזה אופן שיהיה את הנמצא לו בחבוריים התלמודיים כמו שזכרנו סוף פל"ו האמן כי בדרוש הוזה אשר לפי הנראה הררים גדולים תלוים בו היה מאד נוהר בדבריו האחרונים אם נה נאמר בבחינת הדרוש הוזה שלא יתכנו, והנה לקרב אצל שלך אישי הקורא שוה אמנם היה דעת שני הרבנים הנזכ' רצוני שהחוקיק לודאי כי כל מעשי בראשית על הכלית שלמות ופעלם נבראו יחד מתחלת היום הראשון בלתי המתין להחליק זה מזה בפועל לימים נבדלים כנו' כוב בעיני להעיר אותך כי לפי הנראה וכמו שנגע בו החכם כעל העקדה קרוב לסוף שער ב', גם ראב"ע ז"ל נלוה עמם בזה לחוט משולש. ואולי גם הגאון רבינו סעדיה ארח עמדם להגדה ואדרבא הקדמון לכולם נראה להם מורה דרך, וזה כי אם שתמצא לראב"ע הנז' בפרושו לתורה פסוק ראשון שלא נברא יום יום רק דבר אחד אשר מאמרו זה יפתר בבחינת פשט הכתובים הלא אחרי זכרו בשם הגאון הנז' כי הארץ כנקודה והשמים כחוט הסובב ושאהרי היות אלה שניהם נבראים גם אשר בתוכם יהיה נברא כתב חז"ל, לא יתכן להיות הקו הסובב קודם הנקודה או היא קודם הקו, ובאגרת השבת שחבר בשנת תתק"ט בשש שנים אחר באור התורה כנראה לו סוף חומש שמות אחרי אמרו בשער הג' חז"ל, האמת כי השמים הם כמו הקו הסובב והארץ כמוצק באמצע, כתב בסמוך חז"ל אחר שהקו המוצק נבראים הנה כל אשר בתוכם נבראו בהם. גם מה שכתב רל"ג בפרקו הנז' על מאמרם ז"ל פ"ב דחגיגה הן הן המאורות שנבראו ביום ראשון ולא תלאם עד הרביעי, כונת תלאם בכאן היא ההתיחסות שכן התלייה האמר עליו הרבה בלשונונו והרצון שעם הנראם בראשון באופן שעמם שיער יום א' ב' ג' לא תלה ההוותם עד הרביעי, אשר מזה מרלב"ג הוא למישוך בהכת ל'שונו את דבריהם ז"ל מסכימים לדעתו שזכרנו הלא הראנו בריש

מלין לראב"ע שם נאגרת השנה, ומי יורע אם הוא רלב"ג לקהו הימנו כי אחרי דבריו הנו' שהביא את הכתוב אור החמה יהיה שבעתים יאמר כי פירוש שבעתים הוא הרבור הסמוך לו כאור שבעת הימים על דרך אהיה ובאורו אשר אהיה, כי על כן ימצא שהחמה האירה כל שבעת הימים כתב וז"ל וקרמונינו רמוהו שאמרו ברביעי נתלו המאורות, ומה נכבדת מלת נתלו לאשר יבוננהו ע"כ, כלומר על האמת מתחלה היום הראשון נבראו בשלמות מדרגתם וחקם, וכזה יתכן אמרו כאור שבעת הימים על החמה הנזכרת, ואפס לסבת שרמו תלה הכתוב ויחס תקונו ליום הד' הרי כי גם אלה הצינו להם יד בדעת הר"ם ורלב"ג שזכרנו, והגדה איות קורא משכיל שתתבונן כי האמנה זה המאמר על התלות המאורות ברביעי נראה בניו על המונח המיוחס לרבותינו גלגל קבוע ומול חזורי כי בהיות עצם הכוכב גוף נבדל מן הגלגל אפשר להאמר התלותו בו משך זמן אחרי מציאת הגלגל הנו' ואתיאי כדהיאי שתמצא בנראשית רבה ור', כיצד חמה ולבנה שוקקין ברקיע רבנן אמרי מאהרי כפה ולמטה ור' יהוא בר' אלשאי אומר מאהורי כפה ולמעלה. א"ר יוהנן נראין דברי ר' יהוא בימות החמה שכל העולם רותה ומעינות צוננים ודברי רבנן בימות הנשמים שהעולם כלו צונן ומעינות פושרין. אמר רשב"י אין אנו יודעים אם פורחים באויר ואם שפון ברקיע ואם מהלכין כדרך וכו' ושאהרי עלות בדינו פ' מי שהיה לפי מה שגזר הרב המורה ח"ב פ"ה ובעל העקדה שער ל"ז שהורו חכמי ישראל והודו לחכמי א"ה על היות גלגל חזור ומול קבוע אשר בזה ישוער המצא הכוכב מעקר הבריאה מונח בעצם הגלגל כמו הקשר בלוח הלא בהכרח דבר התליה הנו' יתבטל בכה ההודאה הנו' כי האמנה ביום ברא אלק' את הגלגלי' נכלל בהם גרמי המולותי ושיניהם כאחד בלכתם ילכו. ואולם עם ההסתכלות המזבז והבאר כי לבר מאשר בפ"א מן הספר דף י"ד תפשונו את שני הרבנים הנו' על כי רץ אחר רץ כשלו איש באחיו לאמיר שחכמי ישראל הודו בזה לחכמי א"ה דארבא עליי אמרו נראין דברינו מדבריהם לסבה המבוארת שם והודאתם היתה בלבד על הקוף השמש ולידה למטה מן הכפה כנראה הכל ברור הנהה. גם בעל ספר כראות אלקים חפש פ"מי שהיה. הלא בשגם יאמר כדעתנו הר"ם בזה כנראה לו בפרק העשירי.

התורני הנו' שהמאורות לא נבראו או האמר לא נתלו עד יום הד' אפשר עכ"ז שנקביו בעצם הגלגל. אף לא תימא בקשר בלוח אשר האומות נולדו אבל כמסמר שיהבן הקבצו בו גם מקץ יום מיומים. ויש עוד לתמוה על בעל העקדה אשר באמרו שער ג' על הכתוב יהי אור שהמאורות נבראו ביום ראשון ועל הכתוב יהי מאורות כי ברביעי נתלה כל אחד במקומו המיוחד לו בגלגלים. הנה בשער ל"ז אשר משך הלצת הכתוב נשוא ינשאו כי לא יציערו אל מה שהאמין בחכמי האומות גלגל חזור ומול קבוע ההרש מהתעורר על הסתירה הנראית בין שתי ההנחות ולתרץ אותה אם על הדרך שכתבנו שה או בוולתו הטוב ממנו, כ"ש באמרו שם כי הדעת האמתית של מנודת המאורות בגלגל נגלה לחכמי האומות מרם הגלותו לחכמינו יודע כי ההכס הנוצרי אקונו אשר זכרתי בפ"א הנו' לא סר הוא מהעיר עליה ותרץ אותה בשני פעמים, האחד כי גופי המאורות ודאי נבראו עם הרקיע בשני, ואפס התנועה הנראית לעין אשר איננה תנועת הגלגל רק סבוב המאורות המיוחדים על הארץ הוא שהתיחסה ליום הר', והשני כי המאורות נרקיעהם השפלים המסוגלי' אחד לכל אחד מהם נבראו בשני. ואולם הושמם בתנועת הגלגל העליון להגדיל היום והלילה התיחס

ליום הרביעי י יהי מה נניח כל זה ונשוב אל ענין הפרק, כי סוף דבר כאשר הצענו כן ראינו שהרבנים הנו' צדקו או לא צדקו דבריהם החזיקו בדעתם הנו' ולא סרו ממנו והנה לכל מראה עיני הישרים בלבותם הנו' סותר את יסודי המולדות והקביעות כמו שזכרנו, ובלי ספק כל איש אשר רוח בו יעשה פלייה שאם לא נמצא מקום מה אל הדעת המונח בצד הקודם באופן שיצדקו ידו לא יצא נזאת מלפני השרידים האלה אשר עם אל ועם קדושים נאמנו, וכבר יעדנו לדבר בע'ה על זה בפ"ב פסקא י"א לפנינו.

כונת הפרק י מדברי הרלב"ג ישוער היותר מחזיק כלל רבן נמליאל בכט"ב תשצ"ג

הכמה לא נבואה וכסורת בראותני כי המעט הוא אם רב נטה ככנו.

פרק י והנה עודנו מדברים ברעות רלב"ג על הדרוש לא נהול מהזכיר ג"כ כי עם היות קבלת ר"ג מבית אבותיו מכט"ב תשצ"ג בין הדש לחדש אמתית בלי ספק וצודקת י ונראין דברי החכם כדורי מאמר ב' סי' ל"ב ומאמר ג' סי' ט"ז שנתלות בנבואה משתלשלת מבית דוד ושתמצא ג"כ להר"א הנשיא בספרו העיבור מאמר ב' שער ב' כי במלמיוס אשר היה בימי רבנו הקדוש שבח מאוד את האצטגנין הגדול אברכש הנמצא כשמונים שנה אחרי מות אלכסנדר אשר אחרי עמדו על דעת קדמוניו במדת החדש חקר ונסה ומצא בהנחתו שאמנם הוא שיעור כל כך ימים ושעות ודקים ושניים כפי השמות המורגלים אצל התוכנים אשר הוא נשיא ו"ל מראה שם היותם ממש כט"ב תשצ"ג כהשבון הקבלה הנו' הנה הוא רלב"ג נמה הימנה כמו שזכרתי ג"כ סוף המהדורא השנית בשולי הספר. כי בחבורו על השבון המולדות והנגודים אחרי התהללו שם, וכמו שבאר גם מן החמישי בראשון לספר מלחמותיו כי מצא תכונה סותרת כמה הנחות האיצטגנינים שקדמוהו י ובפרמ' מה ששמו גלגל היקף והיוצא מרכז. כתב בהדיא ו"ל ראוי שתדע כי זמן החדש הירחי כשחקרנו בו מחקר שלם מצאנוהו קצר מעט ממה שהניחוהו הקודמי' והוא בקרוב כ"ש יום וחצי ומ"ד רקי שעה [שהם תשצ"ב] חלקים וחלק אחד מאלף וקל"ח חלק לשעה י וכן מצאנו תנועת החלוף [הוא שהר"ם ו"ל פל"ז כנה אותה שינוי המראה] יותר מתונית מעט ממה שהניחוהו הקודמים. וראיתי לזכור לך זה שלא תתמה על מה שחראה מן החלוף בזה בין חש' הקודמים והשבונינו ע"כ, הרי שהחלק האחרון של תשצ"ג לא הניחו שלם אבל חסר כשיעור שיחסר אחד מאלף קל"ח מאחד של תת"ף, אמת כי נפיייתו זאת מעוטה מאוד גם פחותה ממה שבגסות העיון כתבנו עליה בסוף השניה ממהדורתנו שהרי בקרוב איננה כי אם אחד מעשרים בחלק, ידו מה תבין מזה כי לדעתו קבלת ר"ג הנו' לא היתה נתלית בנבואה כדבר הכוזרי הנו' אבל מהכמה אנושית לברה. כי הנה הנקודה שהעמידה עליה בצמצום היא מוכרחת אין ספק כי כל אשר יעברנה המרבה והממעיט שקולים הם לאשמה בה כעין מה שהשרישונו ו"ל י וזכרנוהו בזה פ"א האומר כל התורה

התנצלות המעריך .

כבלות מעשה הדפוס של ספר מצרף לכסף אמור אמרתי בלבי כי יצא נקי מכל טעות, אמנם זה שבועיים הייתי בעיר אוקספורד. הואלתי לבקר איזה דפים הנרפסי' עוד פעם לפי גוף הכ"י. ומצאתי בי"ג עמודים הראשונים ובעמוד קכ"ד וקכ"ה השגיאות דלמטה. והטעות בוף ס"ב ובוף פ' מצאתי בלא עור הכ"י. ואידה"ש בלכתי עיר פעם אל אוקספורד, אחפש בחפש מחושש אחרי שארית הספר. ואם עוד אמצא דבר או דברים אדפיסם ואחלקם לכל אנשי ההברה.

צד	שורה	טעות	תיקן	צד	שורה	טעות	תיקן
יג	35	לפי	לפני	10	9	הגורמים	הקודמים
..	36	שה לדר ר'	שם להורות	..	31	המנו	המנוי
..	37	ע"ר.	ע"כ.	11	17	נב 34 אל' לו	
כו	13	בבת	כתב	12	11	עזרא ו' עזרא ו'	
3	5	והשני	והלא	..	26	ראב"ע ראב"ד	
..	25	והבא	ורבא	13	18	תכ"ש תכ"א	
5	35	על פי	על פה	62	35	היינו ום היינו יום	
9	2	באהור	כאמור	80	9	פ"ק פ"ב	
..	22	הכרעה	הנראה	124	7	נתקללו נתלגלו	
..	23	מלבי	מלבי	..	13	אף אף	
..	28	בנבואה	כנבואה	125	8	יגדה מאד ונהה מזור	
..	..	בשגנה	כשגנה	..	24	מיעוני מיעני	

ועוד אחרי שורה 21 בצד 25 נשמט הרוז אחד והוא .

ואני בצדק אחזה פניך, אשבוע בהקיץ את תמונתך .

תקוני טעות בספר העבור . *

צד	שורה	טעות	תיקן	צד	שורה	טעות	תיקן
11	41	ראיש	ראש	79	12	אלו	אלא
26	36	בשאר	בשיער	87	6	983	963
36	3	האומית	אומנות	88	22	האור מחמה	אור החמה
40	14	נשתנו	נשתוו	..	28	מליל ה'	מליל ד'
51	12	32	23	..	40	י"ח	י"ז
..	33	852	853	90	30	13 921 1	14 131 40
54	34	ר' יהושע ר'	יהודה	..	..	6 930 69	7 431 71
55	16	מן הלבנה	ומן הלבנה	..	38	17	18
..	18	שלוחים	לשלוחים	..	39	20 1017	21 1007
..	42	מונין	מינין	6	6	201	202
59	8	פ"ג	כ"ג	..	8	154 24	732 26
75	11	כה ח	כה ט	..	9	29 21 853	0 90 60
.	20	איש	האיש	..	16	17 10	17 11
..	27	הוא שת	הוא שם	97	21	ולא אם	כ"י אלא מה

צד 55 שורה 26 שהן עדי שקר. כצ"ל שהן עדים נאמנים ואם לאו היו יודעים כ' הם עדי שקר.

צד 59 שורה 2. ויהיו. צ"ל ויהיו שניהם כ"ט כ"ט יום חסרים, ואם השנה שלימה אתה משלים מרחשון ויהיו שניהם ל' ל' מלאים וכו'.

(* אף כי בהשלימי הדפסת ספר העבור האמנתי כי חשתי הוא מכל טעות ושגיאה, צר לי כי לא כאשר דמיתין הוא. והטעם הרשימים לפעלה מהם נמצאו ע"פ החכם החוקר ר' דוד קאסל מעיר בערלין ומחם אשר פגאצ'ו בעצמי. והקורא ייטב עמדי אם יחקנם כלם כראוי בנליחן ספרו.

104
cl.

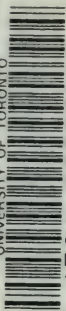

coll

67

H.

UNIVERSITY OF TORONTO

3 1761 00267016 4

